

دیوانی حەمدی

عەبدوڵڵا خدر مەولوود

دیوانی حەمدی

ئەحمەد بەگی فەتتاح بەگی ساحێبقڕان

ساغکردنەوە و ڕێکخستن و چاپکردنی
عەبدوڵلا خدر مەولوود

ناوی كتێب: دیـوانی حـەمـدی
ئامادەكردنی: عـەبدوڵڵا خـدر مەولوود
نەخشەسازی ناوەرۆك: ئاری ئەحمەد
ڕێكخستنی تازە و هەڵەچنی: نووســەر
نەخشەسازی بەرگ: محەممەد زادە
تیراژ: (١٠٠٠) دانە
شوێنی چاپ: چاپخانەی ڕۆژهەلات، هەولێر
چاپ: پێنجەم، هەولێر، (٢٠١٣)
نرخ: (٨٠٠٠) هەزار دینار

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی كتێبخانەكان
ژمارەی سپاردنی (١٣) ی ساڵی (2013) ی دراوەتێ
بەهاوكاری
سندوقی كۆمەكی داهێنانی وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان
چاپكراوە

دیــوانی حــەمــدی

ساغکردنەوە و ڕێکخستن و چاپکردنی

عــەبدوڵلاّ خدر مەولوود

هەولێر ٢٠١٣

چاپەکانی دیوانی حەمدی

- چاپی یەکەم، بەغدا (١٩٥٧)
- چاپی دووەم، سلێمانی (١٩٨٤)
- چاپی سێیەم، هەولێر (٢٠٠٨)
- چاپی چوارەم، هەولێر (٢٠١٠)
- چاپی پێنجەم، هەولێر (٢٠١٣)

سوپاس و پێزانین بۆ:

* ماموستای گەورەم د. مارف خەزنەدار، بۆ بیر و ڕا و سەرنجەکانی، کتێبخانەکەی .

* برای بەڕێزم ماموستا سەردار عوسمان بەگی حەمدی.

* خوشکی بەڕێزم ماموستا سنەوبەرخانی عومەر بەگی حەمدی، دەسنووسی بنەماڵەی بەڕێزیان خستە بەر دەستم و خۆشحاڵیان دەربڕی بە چاپکردنەوەی دیوانی حەمدی .

* برا و ماموستای دەسڕەنگین بەڕێز محەممەد زادە، ئەو بەرگە قەشەنگەی پێشکەش بە دیوانی حەمدی کردووە.

* برا و ماموستای هونەرمەند و لێهاتوو قەرەنی جەمیل بە پەنجە ڕەنگینەکانی وێنەی حەمدی بۆ ئەم دیوانە کێشاوە.

پێشەکی

مارف خەزنەدار

حەمدی

نیو سەدە پێش ئێستا لە بابەت حەمدی یەوە گوتوومە (حەمدی بە ڕاستی شاعیر بووە، تەنیا شاعیری تایبەتی شتێك نەبووە، بەڵکو شاعیری دەروونی خۆی بووە، شاعیری کوردستان بووە، شاعیری بەهار و ئەرز و ئاسمان و شەو و ڕۆژ بووە، شاعیری هەموو ژیان بووە).

شاری سنە تەنیا میعمار و ئەندازیاری بینا و حەکیم و دانا و پیاوی ماقووڵی نەداوەتە خوشکە بچووکەکەی شاری سلێمانی، بەڵکو نووسەر و شاعیر و ڕۆشنبیریشی پێشکێش کردووە، لەناو ئەمانە، تەنیا لەماڵێك دا سێ شاعیر هەڵکەوتوون، بنج و بنارانیان دەچێتەوە سەر شاری سنە: سالم (١٨٠٥ - ١٨٦٩)، کوردی (١٨١٢ - ١٨٥٠)، حەمدی (ئەحمەد بەگی ساحێبقڕان).

حەمدی یەکێکە لە گەورە شاعیرانی کورد، یاخود شاعیرە مومتازەکانی پلە یەك بە پێی تیۆری ڕەخنەگرانی کلاسیکی عەرەب لە سەدەکانی ناوەڕاست کە بۆ شاعیرانی خۆیان دایانناوە.

حەمدی لەناو قاڵبی کۆن شیعری کوردی تازە کردۆتەوە، ئەو بابەتانەی بۆ شیعری ئایینی و شیعری دڵ و دەروون و ویژدانی بەکارهێنراون ئەو هاتووە بۆ مەبەستی تازە بە تایبەتی فیکری

کوردایـەتی و نـەریتی کـوردەواری بـەکاری هێنـاون. شۆرشـێکی بنـەڕەتی لەشیعری کوردی دا کردووە.

ئەگەر زۆربەی شیعری تازە (کێش و قافیەی هەمـەجۆر و ڕەنگاوڕەنگ) لە دوا ڕۆژدا لەناو بچێ شیعری حەمدی جاویدانییە و لە کەڵك ناکەوێ.

<u>دیوانی حەمدی</u>

دیوانی حەمدی یەکێکە لە کامڵترین دیوانی شیعری کوردی.

١- لە ڕووی ڕوخسارەوە شاعیر هەموو بـەحرە عـەرووزی یـەکانی کە لـە شـیعری کـوردی دەکەونـە بەرچـاو بـەکاری هێنـاون. قافیـەی هـەموو دەنگەکانی ئەلفوبێی کوردی و عەرەبی هەیە.

پـاش قافیـەی یـەکجار زۆرە. تـاك و چـوارین و پارچـە و غـەزەل و قەسیدە و موستەزاد و تەرجیع بەند و هەموو هونەرەکانی دیکەی لەم بابەتە لە دیوانی حەمدی دا خۆیان دەنوێنن.

٢- لـە ڕووی ناوەرۆکـەوە حەمـدی شـیعری کـوردی بـە شـێوەیێك دەور کردۆتەوە نموونەی هەموو مەبەسەکانی شیعری عەرووزی ئیسلامەوی (عەرەبی و فارسی و زمانە تورکییەکان) لە دیوانی دا کۆکراونەتەوە.

حەمـدی لـە ڕەوانبێـژی شـیعری عـەرووزی ڕۆژهـەڵاتی ناوەڕاسـت لای نـەداوە. ئەگـەر هەنـدێ وێنـەی ئـەوان وەکـو وەرگـرتن لـە بەرهـەمی دا ببینرێن، ئەمەیان زۆر کەمە و زۆربەی گەمـە بەلاغییـەکانی داهێنـراون و سەرچـاوەیان دەگەڕێتـەوە بـۆ ڕەوشـت و تەقالیـدی ناوچـەیی کـوردەواری،

ئەمەیان ڕەنگە تاپلەیێك لەگەڵ ئەدگاری هەندی لە بەلاغەی شیعری نەتەوەکانی هیند و ئێرانی و هیند و ئەوروپی و تاڕادەیێك لەگەڵ ناوەرۆکی شیعری نەتەوە مەسیحییەکانی قەفقاسیش ڕێك بکەوێ، وەکو شیعری میللی سەر زار و کلاسیکی ئەرمەن و گورج.

شیعری حەمدی ڕەنگدانەوەی خەبات و هەڵسان و ڕاپەڕین و شۆرشی کوردە لە کوردستانی باشوور (ناوچەی سلێمانی) لە نیوەی یەکەمی سەدەی بیستەم، لەبەر ئەوە نرخی مێژوویی لە نرخی جوانکاری و هونەری کەمتر نییە.

عەبدوڵلا خدر مەولوود

لە ماوەی کارکردنم لە زانستگای بەغدا بە زۆری سەر قاڵی لێکۆڵینەوە بووم لە هەموو قۆناغەکانی ئەدەبی کوردی، کەچی لەگەڵ ئەوەش دا بایەخێکی زۆرو تایبەتیم بە نالی و حەمدی دەدا، بەلام لەبەر ئەوەی خوێندنی باڵا لە سەرەتادا لە بەشەکانی زمانی کوردی نەبوو، ئەو ئارەزووەم لەو کاتەدا نەهاتە دی.

بەلام لە دوایی قوتابی عەبدوڵلا خدر مەولوود فریام کەوت، بۆ هەردوو خوێندنی باڵا، ماجستێر و دکتۆرا حەمدی و نالی هەڵبژارد. بەسەرکەوتوویی هەر دووکیانی گەیاندە ئەنجام.

ئەوەی لەم لایەنەوە گرنگ بێ ئەوەیە نامەکانی ماجستێر و دکتۆرا بە ڕوو زەردی و کەساسی لە دەلاقەکانی نامەخانەی زانستگا نەمانەوە. چالاکانە هەموویانی کرد بە کتێب و بلاوی کردنەوە.

لەگەڵ ئەوەی دووچاپی دیوانی حەمدی لە ناوەوە بوو، بەلام پێویست بوو جارێکی دیکەش چاپ بکرێتەوە، چونکە چاپی (بەغدا ١٩٥٧) تۆزی نەمابوو ، چاپی دووەمی (سلێمانی ١٩٨٤) هەموو کەمو کورپێکی چاپی یەکەمی جێ بەجێ نەکردبوو.

ئیتر عەبدوڵلا خدر مەولوود لەسەربنج و بناوانی هەردووچاپەکە و دەسنووسی تازە و زانیاری نوێ سەرکەوتوانە توانی ئەم پرۆژە گرنگە بگەینێتە ئەنجام. واتە عەبدوڵلا بە ئیملای تازە شیعری حەمدی ساغ کردۆتەوە، خۆی خەریکی لێکدانەوە و شیکردنەوە و ڕخنە سازی نەکردووە، تەنیا هەنگاوی یەکەم و هەرەگرنگی ناوە بەوەی دیوانی شیعری حەمدی بە پوختی خستۆتە بەر دەستی خوێنەر و خوێندەواری کوردەوە. پیرۆزبایی لە د. عەبدوڵلا خدر مەولوودی قوتابی کۆن و هاوپیشەی ئێستام دەکەم، بەم کارەی نامەخانەی کوردی دەوڵەمەند کردووە.

مارف خەزنەدار

هەولێر: مەڵبەندی ڕووناکو

١٦ی ئەیلوولی ٢٠٠٨

پێشەکی ئەم چاپە

دەسپێك زۆر سوپاس بۆ خوای مەزن و دلۆڤان، کە ئەو توانا و سەلیقەیەی پێ بەخشیم بتوانم ئەو پرۆژە گەورەیە بۆ دیوانی حەمدی بە ئەنجام بگەیێنم، تا ڕاددەییێکی باش ئەوەی لە مێشکم بوو بۆ ئەو دیوانەی بکەم. حەمدی حەقی بەسەر هەمووومانەوە هەیە، ئەگەر توانیبێتم شتێکم بۆ کردبێ و گیانە گەورەکەم شاد و ئارام کردبێ دیارە ئەوەش ئەوپەڕی هاتنە دێی ئاواتەکانمە.

حەمدی شاعیرێکی بە توانا و دەوڵەمەندی دنیای شیعری کلاسیکی کوردیمانە. دەوڵەمەند وەك ژمارەی شیعر و قەبارەی دیوان، دەوڵەمەند لە بەکارهێنانی هونەرەکانی شیعر. حەمدی داهێنەر و ئەفرێنەری قوتابخانەی شیعری کرمانجی خواروەوە، کە لە نیوەی یەکەمی سەدەی نۆزدە لە سەر دەستی مەلا خدری نالی هاتبووە دامەزراندن. دیوانەکەی حەمدی فەرهەنگێکی گەورەی زمانی کوردییە، تەژییە لە وێنەی شیعری هونەری ناسك و ڕەنگاوڕەنگ، کە بلیمەتی حەمدی لەوێوە سەر هەڵدەدا.

دەمێکە ئەو کارەم بە پرۆژەییێکی گەورەی ژیانی ئەدەبیم ناو برد بوو، بۆیە هەر چیم کردبێ حەمدی شایەنی زیاترە. دوای ئەوەی بنەماڵەی حەمدی ڕەزامەندی ئەوەیان نیشاندا کە دیوانەکە بۆ جاری سێیەم چاپ بکەم، ئەو مافەیان پێ ڕەوابینیم و تەنانەت دەسنووسی بنەماڵەشیان خستە بەر دەستم، زۆر سوپاسیان دەکەم و جێی ڕێز و حورمەتن، بە تایبەتیش مامۆستایانی بەڕێزم کاك سەرداری عوسمان بەگی

حەمدی، سنەوبەر خانی عومەر بەگی حەمدی، کە نەوەی حەمدین و پەرۆشی خۆیان بۆ ئەو کارە نیشاندا، دووبارە سوپاسیان دەکەم.
بۆ ئەو چاپە دەسنووسی بنەماڵە و هەردوو چاپی (بەغدا، سلێمانی) پێك گیراون، وشە بە وشە و دێر بە دێر بەرامبەر یەکتر کراون، بۆ هەر جیاوازییەك لە وشە یا دەستەواژە تەواوەکە یا ئەوەی لێك نزیکن ئەو وەرگیراوە. سەرچاوەیەکی زۆریش تەماشاکراوە، سەرەنجام ئەوەی لە بەر دەستدایە بەرهەمی هەوڵ و کۆششێکی زۆر و بەردەوام بووە، هیوادارم ئەم کارەشم جێی ڕەزامەندی هەموو لایەك بێت و بە تایبەتیش ڕەوان شاد حەمدی.

ئەو کارانەی لەو چاپەی دیوانی حەمدی ئەنجام دراون و بە ئاشکرا پێیەوە دیارە، لەم چەند خاڵەی خوارەوە کۆکراونەتەوە:
١- ئەوەندەی ئێمە ئاگاداربین، ئەوە یەکەمجارە لە مێژووی شیعر و دیوانی کلاسیکی کوردیمان، کە وێنە و دەنگی (ئـە، ە) بگوازرێتەوە شوێنی سروشتی و ئاسایی خۆی و چیتر ئەو هەڵەیە دووبارە نەبێتەوە لەوەی کە ئەو دەنگە (ئە) کە وەك فەتحەی عەرەبییە، شوێنی وێنە و دەنگی (ھ) ێ بگرێ. لە دیوانی حەمدی ئەو لاسایی کردنەوەم وەلانا، ئەو هەڵە درشت و نارێك و گەورەیەم ڕاست کردەوە.
٢- دیارە بەها و هێزی دەنگی (ئە، ە) نیو یا لە خوار دەنگی (ئەلف، ئا) یە بەچەند پلەیەك، بۆیە لەپێش دەنگی (ئا) دانراوە و هاتووە، ئەو دیوانە بە دەنگی (ئە، ە) دەس پێدەکات، نەك (ئەلف، أ) .

٣- ئەو چاپە ، شیعرەکانی لە پچرپچڕی و ناڕێکی ڕزگار کردووە، بە دانانی ناوەرۆك و فیهرەستێکی تازە. هەر شیعرە و ژمارەی تایبەتی خۆی دراوەتێ، وەکو هونەرەکانی شیعریش زیاتر لێك نزیك کراونەتەوە.

٤- ئەوەندەی لە توانا دابووە هەوڵمانداوە هەڵەکانی چاپەکانی پێشوو (کە لە ڕاددە بەدەرن) بنبڕ بکەین، یا هەر هیچ نەبێت زۆر کەمی بکەینەوە.

٥- ڕیزبەندی هەموو شیعرەکان، جیا لە هەردوو چاپەکەی پێشوو، بە پێی دەنگەکانی سەروا و بەوردی بەدوای یەکدا تۆمار کراون.

٦- بە شێوەیەکی بەرچاو دیارە، کەم و کوڕی و بۆشاییەکان لە شیعر و دێرەکانی هەردوو چاپەکەی (بەغدا و سلێمانی) عیلاج کراون و پڕ کراونەتەوە. سێ دێرە شیعری تریش لە سێ سەرچاوە دۆزراونەتەوە و لە شوێنی خۆیان دانراون، تاکەکانی (١، ٥، ٦). جگە لەوانەی لە دەسنووسی بنەماڵەدا هەبوون و بۆ یەکەمجارە بڵاو دەکرێنەوە (دێر، چوارین).

٧- وێنە و دەنگی ئەو پیتە عەرەبیانە (ث ، ذ ، ص ، ض ، ط ، ظ) کراون بە دەنگی ئاسایی (س ، ز ، س ، ز ، ت ، ز) جا چ وەك سەروای شیعر هاتبن، یا لەناو وشە شیعرییەکاندا بە کار بردرابن.

لە کۆتاییدا ئەگەر خزمەتێکی بچووکی شیعری کلاسیکی کوردیم کردبێت، ئەوە لە خۆشی و ئاواتەکانم نزیك بوومەتەوە.

سەرگوزشتەی شاعیری مەشهوور
ئەحمەد حەمدی بەگی ساحێبقڕان[(١)]

(حەمدی) ناوی ئەحمەدە کوڕی فەتتاح بەگی حاجی برایم بەگی مەحموود بەگی ساحێبقڕانە. ئەو مەحموود بەگە بە (مەحموود بەگی باشچاوەش) یش ناودەبرێ، کە یەکێك بووە لە دوانزە سوارەی مەریوان[(٢)] کە تا دنیا مابێ باسی ئازایی و نەبەردییان قەت لە بیر ناکرێ. عەلائەددین سەججادی دەڵێ: (ئەحمەد بەگی گەورە کە باوکی ئەو مەحموود بەگە بووە، ئەو یەکێك بووە لە دوانزە سوارە)[(٣)]. حەمدی ساڵی (١٢٩٣) ی کۆچی بەرامبەر بە (١٨٧٥ - ١٨٧٦) ی زایینی لە شاری سلێمانی لە دایك بووە، حەمدی خۆی لە دێرە شیعرێکیدا ئەمەی بڕاندۆتەوە[(*)]:

گەڕام بۆ ساڵی تەئریخی ویلادەتم و غەریبم دی

بەهیجری (حەمدی) دەنکێ بوو لەناو (باری غمم) دەسکەوت ٢٦٩

(باری غمم) بەپێی حرووفی ئەبجەدی دەکاتە ١٢٩٣ك = ١٨٧٥ - ١٨٧٦ز ساڵی لە دایك بوونی حەمدییە. لەحوجرەکانی مزگەوت دەستی بە خوێندن کردووە و پاشان قوتابخانەی سەرەتایی تەواو کردووە، لە ڕوشدییەش خوێندوویەتی و هەموو ساڵێکیش هەر بە یەکەم دەرچووە. بۆ خوێندنی دینی و فێربوونی زمانی عەرەبی و فارسی هات و چۆی مزگەوتەکانی کردووە و بەتایبەتیش خانەقای (مەحوی) شاعیر کە پەیوەندییەکی زۆر باش و تەواوی لەگەڵدا هەبووە.

حەمدی خاوەن بیر و هۆشێکی فراوان بوو، ڕۆشنبیرێکی گەورەی کورد بووە، کەسایەتییەکی مەزن و پێش چاوی شاری سلێمانی بووە. بە دەست و قەلەمی، دەست و چەکی، ئەو سەروەت و سامانەی هەیبووە لە خزمەت و پێناوی میللەتی کورد و خاکی کوردستانی داناوە. یەکێکە لە شاعیرە ناودارەکانی کورد و تێکەڵ بە ڕووداوە گەورەکانیش بووە.

لە یەکەم کابینەی حکومەتی مەلیك مەحموود وەزیری گومرگ بوو. (وەك لە شیعرا تەبعی مەوزوون و سوارچاکی عەرەسەی شیعر بووە هەروەهاش لە سوارچاکی و تفەنگ چییەتیدا یەکەم بووە)[٤] شاعیرمان خاوەن بیروباوەڕێکی پتەو و نەگۆڕ و کوردێکی بێ غەل و غەش بووە.

هەردوو شاعیری گەورەی ناوداری کورد کە لە نەوەی ساحێبقڕانن (مستەفا بەگی کوردی) مامی باوکی بووە، (سالم) یش ئامۆزای باوکی حەمدی بوە. کە سلێمانی داگیرکراوە ماڵەکەی دەستی بەسەرا دەگیرێ و ناو ماڵەکەشی دەبردرێ، کتێبخانەیەکی گەورەشی هەبووە سووتاندراوە و لەناو کتێبەکاندا (کوللیاتی کە بە زمانی تورکی و فارسی و کوردی مودەووەن و زادەی فیکری حەمدی بووە سوتاندراوە)[٥] پاش تێکچوونی شۆرشی شێخ مەحموود حەمدی ژیانی بە فیراری و ئەشقییایی، دەربەدەری و ئاوارەیی لە دەشت و کێوەکانی کوردستاندا بردۆتە سەر (لەم ڕێگەیەدا سەروەتێکی گەورەی هەبوو هەمووی دانا)[٦]وە، لە بیر و بۆچوون و لەبەر هەندێ هەڵوێست بەینی لەگەڵ شێخ مەحموود خراپ تێکچووە، پاش دروست

بوونی حکومەتی عیراق لە ساڵی (١٩٢٤ - ١٩٢٦) بەڕێوەبەری شارەوانی سلێمانی و پاشانیش نازری ئەعشاری ناوچەی سووورداش بووە.

لە دەسنووسە بچووکەکەی مامۆستا نەجمەددین مەلا ئەو زانیارییە ئاوا تۆمار کراوە: (موخەممەسی ئەحمەد حەمدی بەگ لەسەر غەزەلی مستەفا بەگی کوردی، سێ ڕۆژ پێش مردنی وتوویەتی) :[٧]

هەزار حەقم وت و نەشبووم وەکو مەنسوور بەسەرداری

نەما کەس دامەنی نەگرم پەنام بردە هەموو شاری

(مەرحووم ئەحمەد حەمدی بەگ شەوی پێنج شەممە سعات ٣ی عەرەبی ٢٨ی شەعبانی ساڵی ١٣٥٥ هیجری ڕێکەوتی ١٢ای تشرینی ساڵی ١٩٣٦م بەهۆی سەکتەی قەلبەوە پیاڵەی گوژاڵکی لە دەست ساقی ئەزەل وەرگرت و دەماغی بە نەشئەی بادەی فەنا مەست بوو)[*]

حەمدی پیاوێکی ئازا و چاو نەترس و سەخی و بە ڕەحم بووە ، زۆر یارمەتی هەژارانی داوە، قسە خۆش و دەنگی گەورە بووە (زۆر حەزی لە دەنگی گۆرانی بێژ ڕەشۆڵ کردووە. ماینەکەی کە ناوی "ماینە شێ" بووە یەکجار زۆری خۆشویستووە)[٩]

حەمدی پێنج ژنی هێناوە، وجاغ و بەر ئاگردانی بە کوڕ و کچ و نەوەکانی ئاوەدانە .

پەراوێز و سەرچاوەکان

(١) ئەو ناونیشانە لە دەسنووسێکی بچووکی مامۆستا نەجمەددین مەلا وەرگیراوە.

(٢) جەمال بابان، چەند سەرنجێك دەربارەی دوانزە سوارەی مەریوان، گۆڤاری بەیان، ژمارە (٥)، کانوونی دووەمی ١٩٧١، ل ١٠.

(٣) علا ء الدین سجادی، مێژووی ئەدەبی کوردی، چاپی دووەم، چاپخانەی معارف، ١٩٧١، ل ٢٥٦.

(*) سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٧٧.

(٤) نەجمەددین مەلا، دەسنووسی (سۆزی نیشتمان)، ل ١٢.

(٥) نەجمەددین مەلا، دەسنووس، ل ٢.

(٦) سەرچاوەی پێشوو، ل ٣.

(٧) سەرچاوەی پێشوو، ل ٧.

(*) (لەلایەن ماموستا نجم الدین ملاوە أم فردەی آتی کە نیوە شعری آخری بە أبجد تأریخی وفاتی مرحوم احمد حمدی بگە دای ناوە

تأریخی وفات دل غمگین أکا

گول / لە باخ / وەری / بلبل / شین اکا

٥٠ + ٦٣٨ + ٢٣١ + ٦٤ + ٣٨٢ = ١٣٥٥ ك

= ١٢ ی تشرینی سالّی ١٩٣٦ م

امە تأریخی وفاتی مرحوم احمد حمدی بگە خوا لی ی خوش بی)

(٨) ئەو زانیارییانەم لە سەنەوبەر خانی عومەر بەگەوە بە نووسین پێگەیشتووە.

تێهەڵکێشی

سووڕەتی فاتیحە

١

یا ڕەسوولەڵڵا زەلیل و دڵ حەزینم ڕەحمەتێ
موستەمەند و بێ قەرار و بێ قەرینم ڕەحمەتێ
ڕاحەتی قەلب و وجوود و عیززەتی نەفسم نەما
وەختی مەرگە حافیزی ئیمان و دینم ڕەحمەتێ
داد خواهی مەحشەر و پشت و پەناهی موئمینان
هەمنشینی زاتی دنیا ئافەرینم ڕەحمەتێ
با بە (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمنِ الرَحِيمْ) دەس پێ بکەم
چونکە تینووی ڕەحمەتم دڵ ئاگرینم ڕەحمەتێ
کائینات (الحَمْدُلِلّه) پڕ لە نووری ڕوویی تۆ
ئەی حەبیب و یاری (رَبِّ العَالَمِين)م ڕەحمەتی
ئەی وجوودت مەنبەعی ئەڵتافی (رَحْمنِ الرَحِيمْ)
(مَالِك)ی ئیعجازی شەمسی(يَوْمِ الدِّين)م ڕەحمەتێ
قائمی (إِيَّاكَ نَعْبُد) بووم بە تەبلیغاتی تۆ
وا (وَإِيَّاكَ) دەڵێم بۆ (نَسْتَعِين)م ڕەحمەتێ

(إهْـدِنـا) بـۆ ڕێـی (صِرَاطَ المُسْـتَقِيم)م تـو خـودا

بـۆ ئیرائـەی ڕێیـی (صِـرَاطَ الَّـذِيـن)م ڕەحـمـەتێ

مـن لـە (أنْعَـمْتَ عَـلَيهِـمْ) بـا نـەبـم بێ بەش چییە

خۆ سەگی کۆیـی ئەمیرول مورسـەلینم ڕەحـمـەتێ

(غَيْرِ) ی تۆ کێ من لـە (مَغْـضُـوبِ عَلَـيْهِمْ) لائـەدا

وەك (وَلاالضّالّيـنْ) ئـامیـن هـیچ نـەبینم ڕەحـمـەتێ

تـوخودا غافڵ لە (حـەمدی) قـەت مەبـە ڕۆژی جـەزا

ڕووسییاهـم ئـەی شـەفیعەل موزنیبینم ڕەحـمـەتێ

قەسیدەی خواناسی

(١)

٢

لە مەوجی بەحری فیکرەتدا پلۆپووشانە گەردانم
لە ئەوجی نووری وەحدەتدا میسالی زەڕڕە حەیرانم
دەڵێم بەحسی نەکەم عەقڵی کولی تێدا کە کولْ بووبێ
لە بازاڕی کەماڵم چی لە نەقد و جنس کە نوقسانم
جگەر سووتاوم و توشنەی نماوی ڕەحمەتم دەشڵێم
بە ئاهی سەردەوە خاکی بەسەرداکەم بە دامانم
بیرونی دائیرەی دەرکە لە ئافاقی فەهم خاریج
چییە و چۆنە و چ نەوعێکی بکەم تەعریفی نازانم
کە مەخلووقی نیگاهێکی بەجارێ کائیناتی بێ
لە عەقڵێکدا چلۆن وەسفی ئەگونجێ ماڵی وێرانم
لیقایەك جوملە ئەجرامی سەماوی زەڕڕەییێکی بێ
ئەگەر وەسفی بکەم ئەلبەت بە ویسعەت ئاسمانانم
بە ئەمرێکی بووە نەشبێ بە ئەمرێکی کە مەوجوودات
دەبەحسی قودرەتی وا ناکرێ حەقمە کە نەتوانم
زیایی جیلوەییێکی ئاگری بەردایە کێوی توور
بە بەحسی کلکە تووریکم کە من مەعلوومە بریانم

مەلائیك تێنەگەی بێ ئەنبییا بەو داخەوە چووبێ
بەیانی ئەو شكۆهە قابیلە بیگرمە سەرشانم
نە ڕۆحانی نە جیسمانی بە كونهی زاتیا زاتی
نەبووبێ كەس بكا خاكم بە سەر من چیم كە ئینسانم
كە بێمە سەر سیفاتی بێ نیازی دێتە گۆ خامە
قەڵەم نیم من دەڵێ سەفحە منیش كەی عەرشی ڕەحمانم
سەمیعێ بێ كە ببیێ دەنگی خشپەی مار و مێرووله
لە شەرحیدا كەڕ و لاڵم ئەگەر سوحبان و لوقمانم
عەلیمی كوللی شەیئێ نوقتەیی پەرگاری عیلمی بێ
دڵۆپێكە بەیاناتم ئەگەر خۆ بەحری عیلمانم
بەسیری ڕۆژی ئەووەل كردەوەی ئاخر شەوی دیبێ
چلۆن وەسفی دەنووسێ بۆم ئەگەر بینایی چاوانم
خەبیرێ بێ خەبەرداری خەیاڵی فاسدی دڵ بێ
زمان دەشكێ لە وەسفیدا ئەوەندەی تۆزێ بزوانم

خودایێ ساحیبی ئەم عەدل و دادەی ڕۆژی مەحشەر بێ
بەحەشری وەسفی ئەو وا من چی یارامە کە بڕوانم
کە ناوی لەرز لە دڵ دێنێ پڕیشکی قەهرییە دۆزەخ
بەسەر بەحسی سیراتا گەر بچم بێ شك دەچێ جانم
فەسوبحانە لە خەللاقێ بەهەشت یەك شەممە لوتفی بێ
بەباسی غونچە بوو پشکووت دڵم وا گوڵم و خەندانم

وەکو ڕۆژێ کە گیرابێ بە ڕەش لەم مەتڵەعە (حەمدی)
سەرت دەربێنە با عالەم بزانێ چەند پەرێشانم

قەسیدەی خواناسی

(٢)

٣

لە ترسی قەهری تۆ ڕەببی خەریکی شین و گریانم

جگەر خوێنین و دڵ غەمگین و شێت و وێت و عوریانم

بە دڵما فکری پرشنگی جەحیمی قەهری تۆ دەڕوا

گڕێ دەگرم دڵی دۆزەخ دەسووتێ هەر بەسووتانم

لە ئەفعالی منا ڕەش بوونەوە ئێسقان و گۆشت و پێست

بە ڕیشی سپیەوە هێشتا خەریکی سواغی ڕیشدانم

نە ئەمرێکم بەجێ هێنا دڵی پێ خۆش بکەم جارێ

نە خۆم لادا لە نەهییێکت موفەڕڕەح بێ کە ئیمانم

جەهەننەم باوەڕم نایێ قییامەت من لە خۆی بگرێ

ئەڵێ ئالوودە ناکەم من بە پیسی حەیفە دامانم

خەجاڵەت بووم لە ئاقاری گوناه ئالوودەیی من بوو

گەلێ ڕوو زەرد و شەرمندەی بەرابەر نەوعی عسیانم

پەشیمانی ئەگەر شاخی لە ئینسان دەرئەکرد بێ شك

لە گەردوون توند دەبوو شاخم بە دڵ هێندە پەشیمانم

حیسابی خۆم دەکەم قەسدم وەهایە خۆم بسووتێنم

کە فکری بەحری ئیحسانت دەکەم پڕ ئاوە لێوانم

ئەمەند خاکم بەسەردا کرد لە سەردا ئەشکی خوێنم ڕشت
بە کەیفی خۆم شوکر ئێستا لە خاك و خوێن غەڵتانم
کەل و کۆم و شەل و شێت و فوتادە و پیر و داماوم
بەجێ ماوم لەگەل چبکەم لەگەڵ هاوفکری شەیتانم
شەپۆڵمدا بە بەحری ڕوو ڕەشی و عوسیانەوە هاتم
بە یادی قەترە ئاوێکی لە بەحری لوتف و ئیحسانم
وەکو کێوی گوناە هاتوومەتە بەر بارەگاهی تۆ
کە موحتاجی بەقەد یەك پەڕڕەکاهی عەفوی غوفرانم

بەجاهی شەوکەت و ئیجلال و قەدر و قودرەتت (حەمدی)
ببەخشە چونکە وەك بەردی دڵی دەریایی حیرمانم

٤

بە هەر لادا کە ئەنواڕی درێژە بۆ ڕجا دەستی
یەدی بەیزایی مووسایە کە دەربێ بۆ عەتا دەستی
بە ماهی نەخشەب و باڵی هومایی دەوڵەتی دانی
لە هەر لایێ کە یەك ڕوویی ببێ یا بێ ڕیا دەستی
لە سەر عەرزی موحیببەت گەر حکومەت دابنێ ڕەسمی
کەسێ شەققولقەمەر ناکا بەرێ بۆ مەرحەبا دەستی
بە قانوونی تەبیعەت ئێستە باقڵ میسلی دەستی دز
لە بندا ئەیبڕن گیرا لە بازاڕی وەفا دەستی
سەدایی ئەلقوبوولم هاتە گوێ لەم ئاسمانانە
لە میحرابی بڕۆی تۆدا کە بردم بۆ دوعا دەستی
نە ڕێژی تا زەمان خوێنی هەزاران عاشقی شەیدا
چلۆن پێیی حەنایی کا ئەنگوشت نوما دەستی
لە تۆفانی بەلادا چەندە بێ باکن خەراباتی
ئەڵێی ئەم فیرقەیە ئیرسەن هەیانە بۆ شنا دەستی
خەلەل نادا بە قووەی ئەهلی هیمەت زوعف و ڕەنگ زەردی
کە کاهی ڕادەکێشێ نیشیە خۆ کارەبا دەستی
چ پەروامە ڕەقیبانت ئەگەر فیرعەون و هامانن
کەلیمە عاشقی پیرت کە نایە سەر عەسا دەستی

لە نووری مەی کە جامێکی بلووریـن پڕ ئەکا ساقـی
ئـەڵێی دێنێتـە دەر ڕۆژێ لـەمەتڵەع وەك چـرا دەسـتـی
لە یەخخەی شـەو کە سەر دێنێتە دەر ئەم ماهـی تـابـانـە
ئـەڵێی جانانـە دەردێنێ لـە گیرفـانـی کـەوا دەسـتـی
هەتاکەی (حەمدی) بۆ شەوکەت لە ئەحوالی زەمان دەدوێ
کە وەختی ڕۆیینـە هەڵـمەت بـەرە بـۆ ئاشـنـا دەسـتـی
چ ئەمڕۆ بێ چ سبحەینێ چ تۆ چی کافەیی مـەخـلـووق
لـە وادی مـەحشـەرا وێڵـن هـەتـا ئـەو دەردەخـا دەسـتـی

کەوایە فرسـەتـە لـەم مـەتڵـەعـە وەك پارسـای پـارس
سـەرت دەربێنە بـۆ عـەرزی تـەمـەننا بۆ سەنا دەسـتـی

شیعری نەعت

(فارسی)

٥

ببر بَـر دامَــن ظـلّ رسـول کـبرِیـا دسـتـی
ببـر بـَـر کیمیـای خاکپای مصطفی دسـتـی
ببر بَـر گـوهَـر دریـای إحـسـان خدا دستـی
ببـبر بـَـر جـوهـر فــرد تـجلای لـقـا دسـتـی
ببر بَـر طُـرهٔ طـومـار فـخـر أنبـیا دسـتـی
بـبــر بـَــر درهٔ فــرق کــلاه أولـیـا دسـتـی
ببــر بـَــر أفضــل أولاد آدم بــرگـشـا دسـتـی
ببر بـر أرشـد عــالـم چـو کمـتر بـینوا دسـتـی
ببر بهر تضرع بر در شـمـس الـضـحی دسـتـی
ببر مـحض تلطف در بــر نـورالـهــدی دسـتـی
بگـو أی صبح أول مطلـع خـورشـیـد رُخسـارت
رسان در ظلمت شام قیـامـت سـوی مـا دسـتـی
بگو أی خاکپـایت چـاره سـاز علـت عـصیـان
خُدا را عاشق بیـمـار خـود را أز شـفـا دسـتـی
مگو در بحر عصیان غرق خواهم گشت در محشر
چو نبود أز نـگـاه دیـدهٔ مسـت شمـا دسـتـی

بگـو مـن در جهِـان ننهـاده ام پای رضـایت را
ولی مَخصوص شأن تست أز حسن رضا دستـی
ز صدق و عَدل أز علِم و حَیا مـا را بیرون آرنـد
أبوبـَکر و عـُمـر عـُثمان و حَیدر پیشوا دستـی
گر أز بهـر رجـا نبود شهیدان کـی بیرون آرنـد
ز لالـه در زمیـن شـورزار کـَربـلا دستـی
قدم در وادی عشقت نهد فرزانه چون مَجنـون
بغَیر أز نـاقـهٔ لیلـی زنـد بـَر مـاسـوا دستـی
عجب نبود ز شوق أز خاکسارت گرد بـَر خـیزد
زنـد بـَر پـردهٔ رُخسار خورشید سَمـا دستـی
مَقام سَـبزهٔ راهـت بدَست آرد خـضر ألْبَتْ
زنـد بـَر جـَاوِدانـی پـا بـَر آب بـَقـا دستـی
نـوشتن بـَر صَحایف أز أدب نـبـود ثـَنـای تـو
أز آن بـَرهَـمزدن را أز قـَضـا آرد صَبـا دستـی

نـگردد ملتجی بـَر درگه او (حَـمـدیا) محـروم
زند بـَر حلقه‌اش شام و سَحر أز ضیا دستـی

مەدحی پێغەمبەر(*)

٦

ئەی مورسەلی حەق تاجی سەری جوملە پەیەمبەر
ئەی نووری دڵی ئەرز و سەما سەییدی سەروەر
ئەی گەوهەری بەحری کەرەم و ڕەحمەتی خالیق
لوتف و کەرەمت بەحرە ئەدا مەوجی منەووەر
ئیسمت کە زوبانی قەڵەمی کردوە موزەییەن
شێوەت بە دڵی لەوحە ئەدا زینەت و زێوەر
پایەی حەرەمت جووتە لەگەڵ پایەیی کورسی
هەر عەرشی بەرین لایقە بۆ مەنزلی دلبەر
هەر ڕۆژی ئەزەل لەمعەیەکی داوە جەمالت
ئێستەش ئەدرەوشێتەوە ئەو لەمعەیە وەك خۆر
یەك زەڕڕە غوباری قەدەمت کەوتە هەواوە
کردوویە دەماغی مەلەکووتیشی موعەتتەر
خاکی بەری پێت گەر بدەنە دەستی سولەیمان
ئەیکاتە دوو دیدە بەمەسەل سورمەیی جەوهەر
وەك گەردی بوراقت شەوی میعراجت بەجێ ما
جبریلی ئەمین نەیبوو ئیتر قووەتی شەهپەڕ

(*) ئەم قەسیدەیە ساڵی ١٩٢٣ وەك ستایش و سکاڵایێك بۆ پێغەمبەر(د.خ) نووسراوە.

سەرگەردی سەری تۆیە هەتا ڕۆژی قییامەت
شەمس و قەمەر و ئەنجوم و ئەفلاکی مودەووەر
دەریایەکی ئاگر ئەوە بۆ مونکیری تۆیە
بۆ مەنتەبەعەت باغی بەهەشت چەشمەیی کەوسەر
مەعلوومە ئەوا بوون و نەبوونی هەموو ئەشیا
بۆ تۆیە لەبەر تۆیە خودا کردی موقەددەر
خوسرەو کە سەری دابوو لە بەرد بەردی لەسەردا
کیسرا دڵی هەر زوو شەق و پەق بووبوو بە خەنجەر
هەنگامی حەشر مونتەزیری مەرحەمەتی تۆن
جننیی و پەری ئینس و مەلەك بەندە وو قەیسەر
فەرمووتە کە حامیی و کە سایەی سەری ئێوەم
ئەو وەختە کە ناپرسی برا حاڵی برادەر
ئەو ڕۆژەیە باقڵ بە پەرێشانیی خەڵقا
موحتاجە ئەکا شین و ئەکا گریە توانگەر
گەر حەشرە ئەمە فەرموو شەفاعەت بکە بۆمان
تا ئەجر و جەزا و کردەوەمان بینێتە دەفتەر
دنیایە ئەگەر بۆ چییە ئەم حەشرە لە سەر چی
ئەم عالەمی ئیسلامە دەکەن بۆچی موکەددەر
ئیسلام و یەهوودیی و نەسارا وو مەجووسی
بێزارە وەلێ قیسمی موسڵمان زیاتر

چۆنت کە ئەکرد کافری موتڵەق بە موسڵمان

بەو نەوعە موسڵمانە ئەکەن ئێستە بە کافر

نەدرابی بە تۆ خاتەمی ئەموت کە ئەمانە

نێزیکە بدەن خاتیمە بەم دینە سەراسەر

پڕ شاری سلێمانییە هەر میسلی زەبانی

ئەلوات و شەقی جەردە وو دز قاتیل و ڕەهبەر

لەوساوە حکوومەت نییە بەربوونەتە میللەت

جاف و هەمەوەند بانەیی وو مەنگووڕ و پشدەر

تالاّن و بڕۆ و کوشتن و حەپسە لە هەموو لا

ساحێب عەلەم و تەپڵە ئەڵێی دێوە ستەمگەر

ئەم شەکوەیی ئێمە کە لە باریٚ دەنکێکە

بۆ تۆیە لە لای تۆیە لە دەست نوتفەیی حەیدەر

ئەو حاڵە کە کورد و عەرەبی تیایە دەشوبهیٚ

بەو حاڵە کە خۆی کردی بەمەسکوونەیی خەیبەر

نەژیاوەتەوە هەر وەکو ئەم تائیفە هەرگیز

کوللە و سن و موور و مەگەس و عەقرەب و ئەژدەر

گاهیٚ دەبنە دوژمنی ئەتراك و گەه ئینگلیز

گاهیٚ لە عەرەب چاو ئەبڕن گەه لە عەجەم سەر

ناموس و حەیا چوو لە سەدای تۆپ و تەیارە

هەر حامیلەیە کەوتووەتە کووچە ئەخا بەر

ئـــەو تیفلە سەری فێری ســەرینی پــەڕی قوو بـوو

بێ چارە لــە چۆلێکــە ئـەکا بــەردێ بــە بـوســتــەر

ســەر سەوزێ لــە هەر جێگە ببێ سەرکەشە ئێستە

بــەم ڕووتییە فکرێکی لــەسەردا هــەیــە عــەرعــەر

ئەو شەخسە کە ئەیکرد بە دوعا مەنعی موسیبەت

ئێســتاکــە بــەڵایــە کــە دەگا دەســتــی بــە وەڕوەڕ

ئــەو پیرە کە ئوفتادەیی مەسجید بوو لــەبــەر فەیز

هــەڵساوە وەکـــو فیتنە قـــەدی میسلی ســنــەوبــەر

حەججامی فــەقیر نــانــی بـــڕا خــوێنــی قیفـالی

ئەم خـەڵقە بـە خەنجەر دەگــرن بـۆچییە نـەشتـەر

ســوبحانە چ دەرد و چ بــەڵایەکــە کــە خــەڵــقــی

کێشــاوەتە ئەم خانەیە وەك چەرخی لە چەنبەر

ئـــەهلی شـــەرەفی ئێســتە لـــە هـــەر لایێ کـــە مابێ

وەك (حەمدی) هەموو دەربەدەر و خوار و موحەققەر

ڕۆژ

(١)

٧

جوملە ئەجرامی سـەماوی چاکر و سوڵتانـە ڕۆژ
بـاعیسی بوونی گیاهو کافەیی حەیـوانـە ڕۆژ
جیلوەگاهی نوورە هەر کەس تێکەڵی دنیا نـەبـێ
خۆ لە بەر شێتی نییە تەنها لـەسەر کـێوانـە ڕۆژ
زلـفەکانی بـا لـەسـەر ڕوولابـدا بـۆ تـەجـرەبـە
بـابزانـم ئەمشەویش ئاخـۆ دەڵێن پـەنهانـە ڕۆژ
من لە پێکەوتم لە دووی ئەوماهە جا نۆبەی ئـەوە
کـائینـاتـی پشـکنیوە وێڵ و سـەرگـەردانـە ڕۆژ
ئەم کسووفە تووڵی کێشا ئەی فەلەك فێڵێ نەکەی
وا لە کوێتایە دەخیلە وەختی زوو بـەردانـە ڕۆژ
تا بە قەد زەڕڕەم بمێنێ شەرتە مەیلی هەر نەکەم
دابنیشێ گـەر لـە جێگەی حەزرەتی جانـانـە ڕۆژ
شەمعی ڕووتی دیوە بۆیە ئاگـری تێ بـەربـووە
مـەیلی سووتانی هەیە بـاقلْ وەکو پـەروانـە ڕۆژ
زلـف و خـاڵت بێتە داو و دانە ئەمجا تێدەگەی
خـۆی دەخاتە داوەوە بـۆ خاتـری ئـەو دانـە ڕۆژ

یەك كەڕەت چاوی خوماری دلبەری دیوە مەگەر
مەست و مەدهۆشە خەریكی كەوتن و هەڵسانە ڕۆژ
گەر بە ئومێدی ویساڵی شامی زلفی تۆ نەبێ
سەر لەكەل دەرنایەنێ هەر نایەوێ ئەو مانە ڕۆژ
ڕۆشناییم من بە چاوی خۆم نەدی ڕۆژی فیراق
هەر شەوێكی ڕووتە خەڵقی بۆ ئەڵێن تابانە ڕۆژ
هێندە شەوقی دیدەنی نووری جەمالی تۆم هەبوو
نەم ئەدی گەر هەڵبهاتایە لەسەر ئەم شانە ڕۆژ
من كە مەخمووری نیگاهی دیدەكانی مەستی تۆم
لێوی لێ نادەم پڕیكا گەر لە مەی پەیمانە ڕۆژ
خۆزگە خوا ڕەحمی ئەنایە دڵت و تەشریفت دەهات
هەڵئەهات هەر ئەو سەعاتە بەم شەوی هیجرانە ڕۆژ
هەر شەوی نەوعێ ئەدا زینەت بە ئەوجی ئاسمان
ماهی من هەر تێدەفكرم ڕۆژەكەی ڕۆژانە ڕۆژ

با عیلاجی مەتڵەعێكی تر بكەم تا تێبگەن
مونكیری ئەهلی مەحەببەت شەو یەكێكە دوانە ڕۆژ

(٢)

٨

سەر لە جێگەی پێدەنێ کوللی سەحەر مەستانە ڕۆژ

بۆ زیارەت دێتە کەعبە ئەو دڵە ئەو جانە ڕۆژ

کەعبە چی کاشانەیێکە سەر لە پایەی عەرش ئەدا

حەیفە بیکەی گەر بە نیمەی خشتی ئەو ئەیوانە ڕۆژ

ئەو شەوی میعراجە فەخری ئەنبییا دەعوەت کرا

تاقە نانێ بوو خرایە سەر دەمی ئەو خوانە ڕۆژ

شانی ڕاگرت ئەو دڵ و جانە کە پێی نایە سەری

دەستیکەوت ئەم شەوکەتە ئەم عیززەتە ئەم شانە ڕۆژ

دووپەلی نالی بوراقی ئەو شەوە لێکەوتبوو

من دەڵێم مانگە یەکێکیان و ئەوی تریانە ڕۆژ

ئەو شەوە ئەو ئیحتیرامە تا حەشر نابێتەوە

گەر دەگیرێ بیکەنە قوربانی ئەم قوربانە ڕۆژ

ئەو شەوە فەرقی لەگەڵ ڕۆژا دەزانی چەندەیە

هەروەهای دانێ کە چۆڕێ شیرە شەو قەترانە ڕۆژ

وەختی خاسی وەسڵی مەحبووبی جەنابی کیبرییا

هەر شەوێ بێ بۆی دەبێتە عاشق و دێوانە ڕۆژ

ئەم حیسابە (حەمدی) قووڵە قەت سەری لێ دەردەکەی

عەقڵی پێ نەشکاوە هێشتا بەم هەموو عینوانە ڕۆژ

شەو

٩

بێ سەرو سامان عەجەب دەریایەکی قەترانە شەو
ڕۆژی ڕەش بێ دۆزەخێکی موددەتی هیجرانە شەو
کردەوەی دنیا کە هەر عەیبە دەبێ داپۆشرێ
پەردەییێکی موختەسەر خاسی بەسەردا دانە شەو
ڕۆژی کردە پەردەوە باقڵ لە باخەڵ مانگی کرد
بۆیە وا وەختی زەفافی ئەکسەری بووکانە شەو
بەدری کامیل سەر لە گۆشە دەردەهێنێ هەر دەڵێی
خێڵە ڕەشماڵی ڕەئیسی جوملە مەهڕوویانە شەو
دەردەخا هەر کەس بە ڕەنگی خۆیەوە وەك سیم و زەڕ
وەك محەك مەفتوونی تەدقیقاتی عوششاقانە شەو
عادەتا هەر وەك سەحیفەی بێ سەوادە بەدری ڕووت
حاشییەی هەر لازمە زلفی مەهی تابانە شەو
هەر لە ئاوابوونی ڕۆژانایە ماتەم دەیگرێ
عەرزی ئەندامی دەکا دیارە لە ڕەش پۆشانە شەو

هەر شەوی میعراجی تەنها کائیناتە قیمەتی
لەیلەتولقەدری موقابیل سەد هەزار ڕۆژانە شەو
خاڵ و میل و چاوی خۆمی پێ بڕێژم فرسەتە
پڕ دڵی چونکە جەواهیر سورمەیی چاوانە شەو
ڕۆشنایی گەر لە دڵتایە شەوە وادەی ویساڵ
بۆ عیبادەت خەڵوەییێکی موشکیل و ئاسانە شەو

حەق وەهایە تا قییامەت (حەمدی) باسی شەو بکەم
چونکە ڕۆژی ڕۆشنی ئەهلی دڵ و ڕەندانە شەو

ئـەرز

١٠

پێی بەسەردا قەت مەنێن نامەرد بە عیزز و شانە ئـەرز
خاکەکەی پاکی غوباری مەقدەمی جانانە ئـەرز
فەرشی ڕەنگینی گوڵستان ڕەشکی گوڵزاری جینان
گەوهەری دەریایی سونعی حەزرەتی یەزدانە ئـەرز
دەم بە دەم بۆ حاڵی عالەم دێتە جۆش و گریەوە
ئەشکی سوور وو سوێری بەحری ئەحمەر و عوممانە ئـەرز
دیم یەنارداغی وتم بێ شك سکی سووتا بە من
مادەرێکی موشفیقە لوتفی لەگەڵ ئینسانە ئـەرز
جوودی حاتەم بۆتە ئەفسانە لە عالەمدا کەچی
لوقمە نانێکی بەویش داوە لەسەر ئەم خوانە ئـەرز
ئاسمان و مانگ و ڕۆژ و ئەنجومم دی تێگەییم
ساحبی خەیمە و سەرا وو شەمعی ئاوێزانە ئـەرز
هەرچی دڵ مەیلی دەکا هەرچی نەفس لازمیەتی
حازرە بۆچی ئیتر کوفرە بڵێم ڕیزوانە ئـەرز
گەه سەری وەك کۆنە پۆشی سەوزە شاخی موددەتێ
وەك موریدی نەقشبەندی سەرسپی بەندانە ئـەرز
بەم هەموو عەیبانەوە خەڵقی کە ئەچنە ماڵەکەی
ئەیگرێتە باوەشی خۆی ئەو هەموو عەیبانە ئـەرز

ئەو هەموو بێ شەئنییە دەگری لەسەر شانی کەچی
تێك نەچوو ئەمما لە حیرسا دەم بە دەم لەرزانە ئەرز
گەر لە سەقفی گونبەدی ئەفلاکەوە سەیری بکەی
سابیت و دەورانە ساف و هەم خڕە هەم پانە ئەرز
دەردەخا ئەجناسی ئەشیا غائیبیشیان هەر دەکا
چەند دڵی مەعموورە یا ڕەب ماڵی چەند وێرانە ئەرز
زوبدەیی ئەولادی فەخری ئەنبییا بۆ کەم بوو بۆی
کائیناتی سەر بە سەر بۆ کرد بەیەك کاشانە ئەرز
ئاسمانی کرد بە سەقف و ئەنجومی بۆ کرد بە مێخ
کەهکەشانی کرد بە تاقی پێشی ئەو ئەیوانە ئەرز
ئەو مەهەی چونکە لە دڵدایە لەبەر چاوی نییە
بەحری ئەشکی جارییە ئەمما دڵی خەندانە ئەرز
ئەو دەمە بۆتە زیارەتگاهی ئەفواجی مەلەك
لێوی گەییە پێی و دەستی گەییە ئەو دامانە ئەرز
هەردەبوو بمزانیایە قووەتی ئەو ڕۆحەیە
سیقلەتی بەم زۆرییە وەستاوی بێ بونیانە ئەرز

(حەمدی) لادە لەم حیسابە کافییە بۆ تێگەییو
مەنبەعی کوللی شتێکە مەنسەبی هەموانە ئەرز

ئاسمان

بۆ ئەختەر ناوێك

١١

بەرگی تاقەی شینی ئەم شەو كردەوە بەر ئاسمان

ناشێ بۆ زینەت بكا تەقلیدی ئەختەر ئاسمان

مەشقی ئەبرۆ و ڕوومەت و پرشنگی چاوی ئەو نەكا

بەم گەلاوێژ و هیلالە و بەدری ئەنوەر ئاسمان

شەق بەرێ شێواوی شێوەی ئەو كلاوە لارەیە

بابدا سەد شیر و خورشیدیش لە ئەفسەر ئاسمان

نەك بگرمێنی و ببارێنی لەبەركا بەرگی شین

قەت بە تۆ نابێ سكی بدڕێ بە خەنجەر ئاسمان

تۆ كە دەركەوتی وەكو ڕۆژ ون ئەبن ئەستێرەكان

تەم دەكا ئەوسا دەچێتە شكلی سێبەر ئاسمان

ئافەرم ئەی ئەرز هەڵتهێنا حەقیقەت ئەختەرێ

میسلی دەرناخا لە دەهرا گەربخا بەر ئاسمان

شەوقی پشكۆی ڕوومەتی تەئسیری كردە عوودی زلف

بۆیە كون كون بوو میسالی تاسی مەجمەر ئاسمان

نەشئەیی جامی شەراب و لەنجەییێكی تۆی نییە

خۆر بەدایم خول بدا هەڵڕێژی كەوسەر ئاسمان

شەوقی ئەختەر هەروەکو ڕێگا بە (حەمدی) گوم دەکا
جیلوەییێکت لا دەبا ئەلبەت لە میحوەر ئاسمان
من حەسەد بەعزەن بە چاوی خۆم دەبەم سەیری دەکا
چی بڵێم کەوتۆتە شەوقی عەشقی دلبەر ئاسمان
حەق نییە تەعنە لە ڕەفتاری بدەم بێ چارەیە
گێژ ئەدا عوزری هەیە بێ پا وو بێ سەر ئاسمان
وەك فوتۆغراف خۆزگە عەکسی کردەوەی خەڵقی ئەگرت
جا وەرە دەرخا سیجیللو شەرحی دەفتەر ئاسمان
ئەم کیبارانە ببینێ چەرخی خۆی حاڵی دەبێ
تا خەجاڵەت بێ کە چەند بوو سفرە پەروەر ئاسمان
بۆ سەگێکی گەر فڕێدا لوقمەییێکی چەور و نەرم
تەوقی زەڕینی ببێ ئەیکاتە مل کەر ئاسمان
هەر لق و پۆپی درەختی میوەدارە وشك ئەکا
هەر خەریکە سەوز و تەڕ کا داری بێ بەر ئاسمان
من لە لام قەبرێکی تەنگە کێ دەڵێ ئەرز واسیعە
خۆ سەری واگرتووە بەستوویە شەشدەر ئاسمان

قەت خەلاسیمان نییە مەوجێ نەدا بەحری وجوود
غەرقی کا وەك کەشتی خستوویە کە لەنگەر ئاسمان

بەهار

١٢

بولبول بە خەندە دێت و دەڵێ دەی بڕایەوە
شاخی درەختی عومری شکۆفە ژیایەوە
تەقلیدی دیدەکانی منی کردووە زەمین
هەرکۆرە شێوە چەشمەیی تێدا ژیایەوە
نەورۆزە جەژنە بۆیە چراخانی عالەمە
یا ئاگری لە عومری شیتا چوو کوژایەوە
عەرعەر لە لەنجەدایە لە ڕەقسایە سەروەکان
بەرگی چەمەن لە ڕەنگی زموڕڕود کرایەوە
خەیرولخەلەف نیهالی لە جێدایە سەوز و تەڕ
داری بە بەفر و بادی زمستان شکایەوە
گوڵ دەستی یاسەمینی لەملدا بە شەرمەوە
فەرمووی زەمانی بولبولە جا بێتە کایەوە
وا تێدەگەم لە بەزمی چەمەندا چراچییە
لالە کە ڕۆنی شەونمی کردە چرایەوە
بۆ گەردەنی هەمیشەبەهارە کە زلفییە
عوقدەی دەمی سیاهی ڕەیاحین کرایەوە

قەترانی تێ تکاوە ئەگەر داغی دڵ نەبێ
یا سورمەیە بەدیدەیی نێرگس گەشایەوە
لیمو قەدەح لە چاوی ترنجە کە نۆشی کرد
بەدمەست و سەرکەشە بەشی خورما نەمایەوە
هەنگامی وەسڵە شەست پەڕ و مینا بەیەك ئەگەن
پەردەی زەفافە قەوس و قەزەح ڕاکشایەوە
گەردن کەچە وەنەوشە لە زەنبەق سەلام ئەکا
نیلوفەرە بە قەهقەهە لێوی کرایەوە
بووکانە ئەرخەوانە لە تارایی پەمبەیی
خوێنی دڵی بە غەمزەیی نەسرین تکایەوە
چەترێکی بێ بەرە کە درەختانی نارەوەن
خیوەت کە دووبەرە نییە سێبەر بە لایەوە
گریەی عینەب بە باوەشی بادامەوە دەڵێی
تیفلێکی شیرە خۆرە بەبەر مەمکی دایەوە
هەر عەتری بیدمشکە نەسیمی سەحەر کەدێ
نەی دێتە ڕەقس و لەنجە دەخاتە سەمایەوە
خوێنی ئەمەندە گەرمە گوڵی ئاتەشی سەحەر
لوئلوئی شەونمی لە مەراقا تاوایەوە

پەستی مـــورادە حیکمـەتـــە بـالآیــی شـۆڕەبی

وەر نـە جـوانــە قـامـەتــی بــۆچـی چـەمـایــەوە

کەو کۆسـاری گـرتـووە سـەحــرایە مـەسـکـەنـی

هودهود بە تاج و حـاجـی بە شــان و عـەبـایــەوە

تەبــریکی سـالّـی تازەیـی بـازە مــرادی کــونــد

هــاتــۆتــە دەر لــە خـەڵــوە بـــە ڕیشـی ڕپایـەوە

(حەمدی) نەبیّ خولاسە بـە جـەمعی خەلایقـا

عـومـرێکـی تــازە لــەززەتــی تــازە بـەشـایـەوە

دڵ

١٣

شـوعـلـەیـی ڕۆژی فـیراقــە ئـاگـری بــرژانــی دڵ
هــەر نەسیبی دوژمنم بـێ قـرچــەیـی بــریـانــی دڵ

دڵ شـکـاوم فـرسـەتـە قـابیز بکێشە ئێستـە ڕۆح
فـەرقی پێ نـاکەم ئەگـەر بمـرم لە هەوڵـی ژانــی دڵ

ناوی عەشق ئەرز و سەمای هێناوەتە لـەرز و سـەما
بۆتـە جارووکـەش کـەچی بـۆ کولبەیـی ویـرانــی دڵ

ڕۆحی خاقان و گوڵی فەغفوور و مەغزی قەیـسـەرە
ئـەم خـەمیرە بـۆیـە غـەڕرایـە نەشـئـەی فنجـانــی دڵ

چاوی لــەبرێزی سـرشکی شادییـە ساغیرکـەشی
قـەهقەهـەی مینا نـەخاتـە بـەر کـوڵـی گـریـانــی دڵ

هـەر ئـومێدێکی چـرۆیێ داغـی هــەریەك غونچـەیێ
مـەحبەسـی ئەربابی مەعنا بـاغـە وەك زیندانــی دڵ

میسلی نەی شێرانی دڵ هەر یەك نەوایێ لـێ ئەدەن
وەك جلووسی ساڵـی تـازەی کردبـێ سـوڵتانــی دڵ

ئەمری سوڵتانان هەموو تەکلیف و قەید و زەحمەتە
توڕڕەیی ئازادی و ختووتی شـادییە فـەرمانــی دڵ

دەرکی بێ چاوحیسسی بێ دەست سەیری بێ پێکەی ئەکا
ئـافـەرم بـۆ دیـدەن و بـۆ حیسس و بۆ سـەیـرانـی دڵ
ڕۆحـی بـێ ئیـدراك و وێـڵ و هـەرزەگـەردم بـۆچییـە
ساحبی تـەمکیـن و دەرکـە دەیـکـەمـە قـوربـانـی دڵ
ڕۆح بـە هـاتـووچـۆیی ئـەو وەك توتیی چۆتە قەفەس
بـۆ فـڕیـن ئـامـادەیـی وەسـتـاوە تـا وەسـتـانـی دڵ
سـەیریـکـەن پووش و پـەلاشی ڕوویـی لافـاوی بـەهـار
عاشقی تـەمسیـل ئـەکـا کـەوتـۆتـە بـەر جـەریـانـی دڵ
سـوورەتی هـەرچـی کـە چـاوم دیویـەتـی گـرتوویەتـی
ڕۆژ دەڵێـی زیـزانـەیـە کـەوتـۆتـە سـەر خـەرمـانـی دڵ
میحوەری ڕۆحـە و ڕەئیسـی هـەیـئەتـی بەزمـی وجـوود
بـا وجـوودا عـەرشـی ڕەحمـانـە ئـەڵێـن عینـوانـی دڵ
عەشـقە شـۆرە سەوزە سـوورە شـینـە عـەیشـە شـادییە
فیتنـەهـا گـرتـوویـەتـی لـەم سـەفـحـەدا دامـانـی دڵ
ئـەو زەمـانـە بـۆ هـەمـوو دەردێ دەوایـان دادەنـا
ئـەهلی حیکمـەت دەردیـان دانـاوە بـۆ دەرمـانـی دڵ

(حەمدی) ڕەنگە دڵ پەری بێ دەست لە کـاری قـەت مـەدە
گـرتـنـی شـێتی دەبـەخشـێ هـاریـیـە بـەردانـی دڵ

ساقی نامە

١٤

بـــەسـاقـی بـلێن موژدەبێ نـــەوبـــەهـــار
دەمـــیدا لـــە لـێـوی خـەتـی جـوێـبـار
هەڵئەقوڵێت و دەپژێ لە چەشمە و لە بەرد
چـی ئاوی وەك ئەڵماسی خاڵـی لـە گـەرد
خـەرامـان لـە دەوری گـوڵستـــان چـنـار
خـەریـكـن دەكـەن مـەشـقـی بـاڵای یـار
چڵـی گـوڵ بــە پــەنـجە ئیشـارەی چـرۆ
دەكـا غـونچـە دەردی دڵـی بەسـمـەن بـۆ
لـەسـەر عـارزی گـوڵ ڕەیـاحـیـنـی ڕەش
بـە دامـەن دەكـا ئـاتـەشـی غونـچە گەش
قـەدەح عـەتر دەگێڕێ بـە جـامـی سـەحـەر
بـە بـۆ كـەوتـووە نـافـی ئـاهـوویـی بـەڕ
لـە ڕیــزی زومـــڕڕود كـرا فـەرشـی بـاغ
پـــڕی شـەونـمـە لالــە وەك شـەوچـراغ
هـــەوا میشكبـار و هـــەور دوڕ نیـسـار
زەمـین لایـێ خـازیـن لـــە لایـێ عـەتـار

کە گـوڵ سواری چڵ بوو هەڵی گـرتــە غـار
خــەزان تیـپـی تـێکـدا خــزایــە مـەغـار

لـە گـیـــژ و خـــول و ئیـهتیـــزازی هـەوا
لـــە مـــۆسیقـــە دانــە درەخــت یـەك هــەوا

ســەروو چەپڵەڕێـزان دەکـەن تـەن بـە تــەن
تـەغـەنـنـوم دەکـەن بـولبـولانـی چـەمـەن

نـەسیمی سـەحـەر ڕاسـت ئەخوێنێ سـەبـا
لـــە شـۆری هــوزاران هـــەزار مــەرحـــەبـا

لــــە ئـــەوجـی بـڵـنـدی ســـەدای دورڕاج
بـە ئەسـتوون فـەلـەك بـوویـەتی ئیحتیاج

بـە تـەرتیب و ئـــادابـی نـەسـریـن و گـوڵ
حـەریفان دەنێن دەم لـە دەم دەسـت لـە مـل

لــــە یـــارانـی دێــریـــن ڕەفـیـقـــانــی نـوێ
پڕە سەر زەمین گوڵ بە گوڵ جوێ بە جوێ

بـە شـیـددەت دەکـەن مـەجلیسی ئینتیــزار
بـە زایـع نـــەچـێ شــەوکـەتی نـەوبــەهـــار

زەمـــان بـــۆیـــە ئـــارایـــشـــیـدا زەمـــیـــن
کـــە یـــاران لـــە مـــەولا بـــە شـــادی بژیـــن
وەرە ســاقییــا تــۆش بــە حــەقــی شــەراب
بــە مــەیخـانەیی ئــەرزی ئـەقــدەس تــوراب
بــە ئــەوجــی مــەقــامــی مــوعــەلــلایــی پیر
کە ئەو جیلوە بەخشە و کە ئەو دەستگیر
بــە فــەڕڕاشــی دەرگــاهــی پیری مــوغــان
کــە بــۆ پایــی بـۆســی قــەمــەر دەیــدوان
دەخـیلـــە مـــلی مـــەگـــرە هـــەڵــنــاگـــرێ
ســـوراحـــی ئـــــەزیـیـەت ســەهــل نــادرێ
بە ئـاوی مــوســـەفـفـا دەم و چـاوی جـام
بـشـۆ یـــادگـــاری جــەمــە و نـــابــەکـــام
دەرێنـە و پــــڕی کـــەو بـــدە دەم بـــە دەم
خــوم و شیشـە و جـامی دەم جـەم بـە جەم
لـە چی چەند و چلۆن و لە کـەی تا بەکـەی
بـە تــوولی زەمـــان دائیمـا ڕەتــلی مـەی

چ مەی ئاتەشین ڕەنگ و ئاتەش میزاج
کە شا سەر بە نەشئە بدا نەك بە تاج

چ مەی وەك برووسکەی هەوا توند و ساف
لە دەم تەزکییەی کا هەتا حەددی ناف

چ مەی نووری چاوی درەختانی ڕەز
دڵی جورعە نۆشانی پڕ کا لە لەرز

چ مەی زاهیرەن خوێنی جەرگی عەقیق
بە باتین شوعاعێکی نووری حەقیق

مەیێ بێ موقەتتەر لە ئاوی حەیات
کە بشواتەوە شەرحی ڕەسمی مەمات

خیلافی بکا ساقی ڕۆژی قییام
حەشر دێ بەسەریا ئیتر وەسسەلام

کوردستان(*)

١٥

ئەی وەتەن ڕۆم و عەجەم موشتاقی کوردستانتە
ئیفتیخاری میللەتی کورد شەوکەتی عینوانتە
بەستە سەربەرزی ئێواران و سبەینان مانگ و ڕۆژ
وەك نیشانی ئیفتیخاری سنگ و نەجمەی شانتە
بەرق ئەدا و ئەڕژێ وەکو ئەمواجی گەوهەر چەشمەکان
ئاوە یا ڕۆحی ڕەوانی چەشمەیی حەیوانتە
ئاوە یا نوورە لە عەکسی خۆر کە دەبریسکێتەوە
ئەهلی حیکمەت وا دەزانێ دوڕڕەکانی کانتە
گوڵگوڵی سوور و سپی خاڵخاڵی خاکی ڕەش ئەڵێی
پۆدرەیی ڕوخسار و سورمەی ڕشتنی چاوانتە
عاشقی ڕەنگی خەزانی تۆیە بۆیە دێ بەهار
فەسلی هاوین گەرمی مەیلی بەفرەکەی زستانتە
بۆچی ئەنباری زەخیرەی کائیناتە شارەزوور
شەهرِبازاڕ خوانی میوانە لەبەر میوانتە
باسی میوەی تۆ دەکەم بۆیە قەڵەم هاتۆتە بەر
بەستەکانم بستەیی ئەهلی دڵ و عیرفانتە

(*) ساڵی ١٩٢٧ ی. ز. وتراوە.

بۆ ئەمەی جارێ بەسەرتا پێ نەنێم ئەفکاری من
یا بەسەر ڕۆیشتنە یا سەربەسەر هیجرانتە
پلپڵەی پشتێنی زێڕینی حەبیبی قەومی کورد
زڕنزڕە و پشتێنەیی بەردینی قەد شاخانتە
پۆیە سیروان و زەرب بۆ شاڵی چۆغە و ڕانکت
وەك حەریر دیجلەی جەزیرە با ئەدەی بۆتانتە
کورد کوڕەکاژاوی لووتی وا بلند کردۆتەوە
هەر وەکو شەمزینی بادین ئارەزووی بەرزانتە
ئاسمان وشاخی بەرز و سەتحی ئەرزت دەردەخا
ماڵی کوردیتو ئەوە دیوار و حەوشە و بانتە
پەیکوڵی تا قەسری شیرین ڕاکشاوە پێی کوڵی
دەستی قەندیلت درێژە بۆ چراچی وانتە
پیرەمەگروون تاجی شاهانەی بەسەر بەرزی فڕاند
تەم دەماوەند داگرێ مەحجووبی هەورامانتە
خەتتی دیوانی شکستەی گرد و لووتی بەرزی شاخ
وازیحە بۆ سەربەخۆیی تووڕەیی فەرمانتە

جار بە جار (حەمدی) گلەت گەر لێ بکا ناحەق نییە
جەردە ڕامەگرە نەڵێن خەڵقی کە جانی جانتە

قەومی کورد

١٦

تا بزانن عالەمیٚ چەندە وەفاکردارە کورد

هەر ئەبیٚ تەعریفی ئەسڵی خۆی بکا ناچارە کورد

زۆر قەدیمن زۆرن ئەمما تەفرەقەی کردوون زەمان

وەرنە قەومیٚکی نەجیب و ساحبی میقدارە کورد

نوتفەیی ئاسور و جیٚگەی ئەووەڵی کابول بووە

نوتقی ئەوساکەی بە لەهجەی فورسی خۆش گوفتارە کورد

بەو زمانە گوردە ئیسمی یەعنی مەردی پەڵەوان

فیلحەقیقە بۆ شەجاعەت سەروەر و سالارە کورد

خزمی زاڵ و ڕۆستەم و گۆدەرز و گیو و بیٚژەنن

وا دیارە چونکە یەکسەر هەر دەڵیٚی شاسوارە کورد

سەرکەشی بوو واسیتەی هیجرەت لە کابولدا قەدیم

خۆ بە تەئریخی عموومی سابیتە ئینکارە کورد

دائیما بۆ عیززەتی نەفسە کە غیرەت سەرف ئەکەن

عادەتا شیٚری ژیانە یا وەکو ڕەشمارە کورد

کامەیان ئەدنایە دائیم دەم لە عولوییەت دەدەن

خان بڵیٚ یاخۆ نەڵیٚ قابیل نییە سەرکارە کورد

سەهوە ئومیٚدی ئیتاعەت کەس ناکا لەم قەومە بۆچ

چونکە هەر کەس مونفەرید سەیری دەکەی ئەحرارە کورد

واقیعەن قەومێ کە تەحسیلی نەبێ جاهیل دەبێ
هەر ئەساسەن موستەعیدد و ساحبی ئەفکارە کورد
وا زەمانە بەش دەکا ئیقبالی ئەقوامی جیهان
چونکە بەد بەختە خەریکی نەگبەتی و ئیدبارە کورد
تەجرەبەیکە جاهیلی وەك عاریفی قەومیترە
کوێری مادەرزادی سەیریکە ئولولئەبسارە کورد
ساحبی عەزمی مەتین و عامیلی وەقع و ویقار
کاشفی ئەمری نیهان و کاتیمی ئەسرارە کورد
شافعی مەزهەب موسوڵمانن تەعەسسوبیان هەیە
دائیما مەشغوولی تۆبە و زیکر و ئیستیغفارە کورد
خاکی کوردستانە جێگەی ئەکمەلی ئەهلی کەماڵ
ئەکسەر ئینسانی میسالی تیغی جەوهەردارە کورد
گەر ڕەقابەت مانعی ئەم قەومە نەبوایە بەیان
دەوڵەتی بوو سەربەخۆ ئەسبابی هێشتا دیارە کورد

گەرچی مەستی نەشئەیی بادەی غروور و غیرەتن
فیترییە (حەمدی) بەجارێ عاقڵ و هوشیارە کورد

جەنگی دەربەندی بازیان(*)

١٧

وەك هەوا كەوتوومە گێژی گونبەدی ئەفلاكەوە
ڕەببی بیبینم وەكو كیسرا بە سینەی چاكەوە
بۆ كەسێ تا سەر وەفاداری نەبوو بێ مروەتە
سەیری ئەسكەندەر دەكەن ڕۆیی بە مشتێ خاكەوە
چاكە دایم هەر لە پێناوی خراپا ڕۆییوە
گەوهەری دەریا بە دایم وا لە ژێر خاشاكەوە
هەر شكستی ئەهلی مەعنای مەتڵەبە دەورانی پیر
ڕەش دەخاتە سەر سپی پیسی ئەكاتە پاكەوە
ئینتیقامی خۆم دەسێنم جەهل ئەگەر مانیع نەبێ
شوعلەیی ئاهم دەنێمە خەرمەنی ئیدراكەوە
خەرقەیی شاهو عەسای مووسا لە لام بێ شەوكەتە
فەخری ئێمە وا بە كەوڵی پۆست و دار مەشكاكەوە
عیبرەتە ئەربابی غیرەت تێبگەن من چی دەڵێم
ئەهلی عیسمەت حەپسە سەربەستی بە لای بێ باكەوە
قەومەكانی ڕوپیە خۆرم دێنە بەرچاوم ئەڵێن
كەر بە جۆ بمرێ شەهیدە سەگ بە گۆشتی لاكەوە

(*) ئەم قەسیدەیە ساڵی (١٩١٩) ی. ز. وتراوە.

لاتن و لۆتی نەفامن بۆ نیشات و مەنفەعەت

دەبنە قوربانی سەگێ بێ شك بە باب و داکەوە

بۆ نەمانی دین و غیرەت هیممەتی کورد و عەرەب

وا بەسەر لەوحەی کیتابی حەسرەتی ئەتراکەوە

تا دەبێتە مولکی ئەربابی حەمیەت کەم دەکا

ئاگری تاجر دەنێتە خەرمەنی مەلاکەوە

شەرتە تا ڕۆژی قییامەت دەست لە ئەژنۆ بەرنەدەم

سەر لە قوڕنێم بۆ سیادەت بەم دڵەی غەمناکەوە

بۆ دلێری حەزرەتی مەحموود مەمدووحی جیهان

تاقە یەك گوڵ بوو بە فەرقی پیری ئەحمەد کاکەوە

بۆ دوو مەحموودخان ئەمیری سەرحەدی ڕۆم و عەجەم

بوونە ئەسحابی قوڕەیش و چوونە سیلکی چاکەوە

سالی تەئریخی دەپرسی (أل کاك احمد غریب)(*)

کەوتە عالەم دڵ حەزین و دیدەیی نمناکەوە

(*) (أل کاك أحمد غریب)=١٣٣٧ ك، ئەو ساڵەی شێخ مەحموود بە دیل گیرا و نەفی هیندستان کرا (أ ، ل ، ك ، ا ، ك ، أ ، ح ، م ، د ، غ ، ر ، ی ، ب)

١ + ٣٠ + ٢٠ + ١ + ٢٠ + ١ + ٨ + ٤٠ + ٤ + ١٠٠٠ + ٢٠٠ + ١٠ + ٢ = ١٣٣٧ك = ١٩١٨ – ١٩١٩.

شیوەنی کوردی باکوور(*)

۱۸

چۆن زمانی خامە نەشکێ نەپچڕێ ڕشتەی خەیاڵ
کاسەیی پڕ مێشکی کەللە بۆ نەبێ یەکسەر بەتاڵ
حامیی قەومی زەعیف و عامیلی عەدل و ئەمان
وا لە کوێ چۆنی بنووسم چۆن بنێرم عەرز و حاڵ
چۆن لە ژێر ئەم سێبەری گەردوونی دوونە دەرنەچم
خەسمی مادەرزادی قەومم ساحبی عەزمە و کەماڵ
چۆن لە ساحێب قودرەتی نەوعی بەشەر تەعنە نەدەم
بۆ لە بەختی ئێمەدا ئەمڕۆ هەموویان کەڕن و لاڵ
بۆ بەژێر بەحرا دەڕۆن و ئاسمانان کەشف دەکەن
بۆچی ناکەن کەشفی دەردی کوردی بێ چارەی شیمال
سەیری ناکەن وەك نیگاری لەوحی تەئریخی بەشەر
نەقشی کوڕڕەی ئەرز ئەکا وەك بەحری ئەحمەر خوێنی ئاڵ
کێ لە قانوونی بەشەردا دیویەتی ڕاستی بڵێ
بێ قەباحەت خوێنی ئەم کوردە لە کوللی کەس حەلاڵ
بۆ بە دارا بکرێ پیاوی تێگەیشتووی قەومی کورد
بۆ بنێژرێ نەوجەوانی پێگەیشتووی وەك نیهال

(*) لە (۲٤/ ۳/۱۹۲٥) ی. ز. وتراوە.

لەحزەیێ نەبڕا لــە بــەدخــواهـانی ئــەم قــەومــە فــەرەح
خێر خــواهیش نــەبــوو ئــانــیٚ وا بــەبــیٚ حــوزن و مــەلال

درزی ئــەرزیٚ هـــەر نییە ئێسـکێکی کــوردی تــیـا نــەبــیٚ
ســـەگ نییە نــەی خــواردبـــیٚ گــۆشتی ژنێکی یــا منــاڵ

وا بــە خوێنــاوی ســـرشــك و خــامـــەیــی خــامــی مـــوژەم
ئــەم عــەریـزەم نووســی نامەرد بــۆم بــەرە بــادی شــەمــاڵ

بی بەرە مـێـشکی هــەمــوو ئــەفــرادی قــەومــی کــوردەوە
تــا لـــە قـــوڕنیشن لـــە ڕۆژی مـــاتـــەمــا ئـــال و عــەیال

ڕۆژی تــەئــریــخــی لـــە بیســت و چـــواری مــارتــا واقیـعــە
ڕۆژی مــاتــەم ڕۆژی قــوڕ پــێوانــی کــوردە کــوللــی ساڵ

قــەت بــرا نــابــیٚ گــلـــە لـــەم قــەومـــی خــۆتــانــە بــکــەن
دەردەدارن بــۆیـــە نــاگـــەن بـــۆ ڕەفیـقــانــیــان بــە بــاڵ

دەست لە شەرحی دەردی کورد هەڵبگرە (حەمدی) چاترە
نـــەك بکـا نــەقلـت هــەتـا ڕۆژی حــەشـــر جــەڕی مـــەقـال

گۆرانی نەورۆز(*)

١٩

بەهـ بەهـ چ ڕۆژێکی نەوە   هەی هەی چ عومرێکی نەوە
هەوا دەریایی پرتەوە   گوڵ بۆ چەمەن بەسەر ڕەوە
سەوزە جڵەوکێشی ئەوە   دنیا وەك باغی خوسرەوە

شیرینە جێی سەیرانەکەم
ئەمما بدەی جەژنانەکەم

سەحرا هەموو سەوز و سوورە   چەشمە مەنابیعی نوورە
گڵ وەك کلی کێوی توورە   نەغمەی نەسیمی سەمتوورە
زەمین بەهەشتی پڕ حوورە   عالەم غەمی لە دڵ دوورە

جاریێ بدە جەژنانەکەم
ئەوسا وەرە سەیرانەکەم

گوڵزارێکە چ ڕەنگینە   دنیا سپی و سوور و شینە
لالە و وەنەشە و نەسرینە   ڕەیحانە و مینا چین چینە
شەستپەڕ خەریکی پەرژینە   هەر ڕۆژی وا ڕۆژی ژینە

(*) نەورۆزی ساڵی (١٩٢٥) ی. ز. وتراوە.

زووکە بدە جەژنانەکەم

تێکی مەدە سەیرانەکەم

هێنایە لەنجە دەستی چڵ

وەك جامی بادە عەتر و گوڵ

عەرعەر تەقانی دەستوپل

سەما سەما ئەکا بە خول

نەی کەوتە خوێندنی بە دڵ

نابیٚ ببم زیاتر خەجڵ

زۆری بدەی جەژنانەکەم

خۆشی ئەکەم سەیرانەکەم

ئەووەلی ڕۆژی بەهارە

هەوا پاك و میشکبارە

فەسلی کەنار و جۆبارە

جامم لە نەشئەی سەر شارە

وەعدەی ویسالی دڵدارە

هەر جارێکە و هەر ئەمجارە

بەسیە بدە جەژنانەکەم

بەڵکو بچمە سەیرانەکەم

تۆ ماهی و من ئەختەرت

تۆ شاهی و من ئەفسەرت

تۆ ئەهلی دڵ من دلبەرت

تۆ یاری و من یاوەرت

تۆ ئاغای و من نۆکەرت

ڕۆحم بەسەر گەردی سەرت

کوانێ بده جەژنانەکەم
ماتەڵ نەبێ سەیرانەکەم

گوڵ غەرقی ئاووڕەنگە — غونچە دەم ودڵ تەنگە
نێرگز گێژ وو دەبەنگە — بولبول لەسەر ئاهەنگە
ڕۆژێکی شۆخ و شەنگە — لوتفێ بکە درەنگە

بێنە بدە جەژنانەکەم
بچم بۆ سەر سەیرانەکەم

قەدەح مەست بوو ڕشایەوە — عومر لە نوێ نووسرایەوە
گوڵ پێکەنی گەشایەوە — شەونم وەك من بەشایەوە
چرۆی درەخت ژیایەوە — غونچە دڵی کرایەوە

با بەس بڵێم جەژنانەکەم
زایەع نەبێ سەیرانەکەم

وەتەن غەرقی عیشوە و نازە — ئەلحەق لە ئەرزا مومتازە
قەلی شەلی ئەڵێی قازە — کەوی هەموو ئەڵێی بازە
بە قاعیدە ئەمەند شازە — وەختە بڵێم کە ئیعجازە

ڕۆیشتوون هاوڕێکانم
بدە پارە پڕ گیرفانم

سکالاّی نیشتمان

پێنجین

(١)

٢٠

ئەی خاکی وەتەن بێ فەرەح و زەوق و سەفا خۆت
پڕ حادیسە مەحکوومی هەموو حوکمی قەزا خۆت
بازیچەیی سەرپەنجەیی ئەربابی ڕیا خۆت
بێ ئۆردوو بەبێ زەمزەمەیی شاهو سەرا خۆت
سەد ئاه کە بوویتە هەدەفی دەرد و بەلاّ خۆت

ئەم کوردە ئەبێ دائیمی هەر قوڕ بەسەرا کەن
هەر جارە لە گونیە ئەبێ بەرگی بەبەراکەن
وەك تەعزییە ئەلواحی ڕەش و شین بەدەراکەن
پێویستی چییە دوژمنی خۆیان بە براکەن
عالەم کە بڵێن ساحبی ئەولاد و برا خۆت

گەر وابێ تەمەددون مەن و وەزعییەتی وەحشەت
سەد خۆزگە بە زوڵمەت ئەمەبێ حاڵی عەدالەت
دەوڵەت ئەمە بێ ڕەحمەتی سەدبارە لە نەگبەت
دەرمانی نییە عاجزە لەم عیللەتە حیکمەت
چ بکەم چ بڵێم ئێستەکە مەحکوومی فەنا خۆت

بێ دەرپێ ئەبینم بوونە ساحێبی دەرپێ
بێ جێ هەموو دیارن بوونە ساحێبی ڕێ و جێ
ئاساری نەما شوێنی کورد بوونەتە ژێر پێ
فەوتاوە نەزم ون بووە من کێم و ئەتۆ کێ
بێ عالیم و بێ سانیع و بێ ئەهلی وەفا خۆت
وەسفت کە نەگونجاوەتە ئەفکاری چ شاعیر
نەوعی نییە ئەرزت نییە شوبهەت بە مەنازیر
وەك گەوهەرە بەرد و گڵەکەت عەینی جەواهیر
بێ میسلە موحەققەق چ لە باتین چ لە زاهیر
بەم خەزنەیەوە مونتەزیری لوتفی گەدا خۆت
کوا تاقمەکە و وەلوەلەیی دەوری کەریم خان
کوا دوازدە سوارەیی بەبە مەشهووری مەریوان
کوا فیرقەیی بتلیسی هەواخواهی بەدرخان
کوا میللەتەکەی مونتەفیقی دەورەی تورکان
بێ پیاو و بەبێ کۆمەڵ و جێما و جیا خۆت
هاوسێ هەموو وەك داڵن و ئەم کوردە وەکو لاك
چنگیان لە جگەرگاهی هەموو داوە بەبێ باك
بێ خوێنە گوڵی زەرد و زەعیفە وەکو خاشاك
(حەمدی) دەبپێوە قوڕ و سنگت بکە چاك چاك
بی قەوم و وەتەن پڕئەسەف ودەرد و جەفا خۆت

وەڵام بۆ عەبدولخالیقی

ئەسیری

(٢)

٢١

خــەزنــەیــە ئــاو و گڵت ســاحبی دار و و دەوەنــی
بە ســەفا چەشنی بەهەشتی کەچی بەیتولحـەزەنــی
جێگـە سـەیرانی عیراقی بـەڵێ زۆر شـۆخ و شـەنـی
چونکە بـێ پیاوی بە ئـاشـووبـی خەریکی فیتەنـی
چۆنی ڕوو بێ کـە بڵێ میللەتـەکـەت تـۆ وەتـەنـی

وەرە تــۆ مــەردی خــوا بـــە هــەڵیخـە پیاوی چاك
ســاحبی تــەبع و عــەقــڵ عــامیلی عــەزم و بـێ باك
نەوەکو من وەکو ئـەم خەڵقە کە کـەوتووین وەك لاك
لــە لـەکێکا کـە نییە ئـەهلـی کیفایـەت یـەك تاك
چۆنی ڕووبێ کە بڵـێ میللـەتــەکـەت تـۆ وەتـەنـی

وەرە بـنـوارنـــە ئـــەم وەزعـــە بـــە دیققــەت ســـەیـرە
میللــەتـێ بـــەم زلـیـیـــە هــێنــدە قــەدیـم و قــەیـرە
وەکو گۆ کـەوتـووەتـە بــەرشــەق و لیســی غــەیــرە
ئــەمــە حــاڵـە ئــەمــە ژینــە شــەڕە یــاخــۆ خــەیـرە
چـۆنـی ڕوو بـێ کە بڵێ میللەتەکـەت تــۆ وەتـەنـی

گەورە بێ دەرکە دەرك خاسە نەسیبی دوردە
لە شەرابا نییە نەشئە نە شەهێنی دەردە
بۆیە بەدبەختە گوناهی ئەمەیە ئەم کوردە
کە نەبێ پیاوێ بڵێ وادەی دەس و بردە
چۆنی ڕوو بێ کە بڵێ میللەتەکەت تۆ وەتەنی
سەبەبی ئاو و هەوا و گردی بڵاوی تۆیە
تەفرەقەن میللەتەکەت دیارە فەقیرن بۆیە
غەیرەیە دوژمنیان دوژمنیان بۆ خۆیە
پێ لە پێوەندە کەوا تەوقیشی لەسەر ئەستۆیە
چۆنی ڕوو بێ کە بڵێ میللەتەکەت تۆ وەتەنی
لە دەمی هیچ کەسێکا نییە باس و ناوت
هەر سەگێ هەڵسێ بەبێ ترس ئەکەوێتە ڕاوت
مۆدەمان ڕۆیی بەسەرچوو بەسەری تۆ ناوت
بۆ ژیان مونتەزیری لوتفە لە غەیرە چاوت
چۆنی ڕووبێ کە بڵێ میللەتەکەت تۆ وەتەنی
سەبەبی حاڵەتی تۆیە لە ژیانا بێزار
وەکو کوڕمردوو خەریکی ئەسەفە و شیوەن و زار
(حەمدی) شێتانە کە ئەتلێتەوە میسلی بیمار
نییە بێ چارە حەکیمێ نییە چاری ناچار
چۆنی ڕوو بێ کە بڵێ میللەتەکەت تۆ وەتەنی

دانی نەماوە ئاشی جیهان ئاش بەتاڵ ئەکا
یافاشی ئەم سەرائیرە بۆ ئینفیعال ئەکا(*)

زەمـان

۲۲

ئەحواڵی ئەم زەمانـە لــە کـایـەی منـاڵ ئـەچـیٚ
دنیایـەکـی چ پـووچـە لـە زەرفی بەتـاڵ ئـەچـیٚ
لـەم بـاغە هـەردەمـە کـە دەگـا مـیـوەیـی دەڵێـی
ئـەم کۆنـە گـومـەزە لە دوکـانـی بـەقـاڵ ئـەچـیٚ
نەقس و کەماڵی خەڵقی جیهان مـوعتـەبـەر نییە
هەر دوو موحـەققەقە کە بەدەستی زەواڵ ئـەچـیٚ
گــەه ڕۆژە وا دەبیٚ بـە ئـەسـیری زەلاٚمـی شـــەو
گـەه بەدری کامیلـە کــە بـەدەردی هیلال ئـەچـیٚ
ئیقبال و شومی تـابـعـی عـیـلـم و جـەهـل نییە
ڕێکەوتـە بـازە ئـەمـڕۆ سبەینیٚ لــە داڵ ئـەچـیٚ
ئەیوانی جەم کە هەمدەمی کەیوان بوو موددەتیٚ
ئەمڕۆ بەپەستی خـانە خـراپـە لـە چـاڵ ئـەچـیٚ
ئــەو نــەونەمـامە سـێبەری دوێنـیٚ لە نـاز ئەکرد
ئـەمڕۆ لە ئـاگـرایە لــە چیلکە و چـەواڵ ئـەچـیٚ

(*) ئەم دێرە بۆتە ناوی ئەم قەسیدەیە.

بێ لێوە ئەم جیهانە تەماشاکە نەیژەنی
بینایی کوێرە ئەفسەحی دایم لە لاڵ ئەچێ
هەر ناڵە وا لە بورجی جەلالا وەکو هیلال
هەر ماهە وا لە کونجی مەلالا لە ناڵ ئەچێ
بازاڕی دەهرە قیمەتی ئەشیا بە جێگەیە
مێشێ گەیشتە ڕوویی نیگارێ لە خاڵ ئەچێ
دنیا هەناسەیێکە نەچووبێ نەهاتبێ
حاڵێکە بوو بەچی کە لە عالەم بە حاڵ ئەچێ
بەو عومرەوە کە بوویەتی نووحی وتوویەتی
دنیا لە ڕیحلەتا لە خەوی بێ خەیاڵ ئەچێ
بڵقی سەر ئاوە کاکە جیهان تێ بفکرە تۆ
بۆکەس نەبوو بە ماڵ و نە بۆ کەس لە ماڵ ئەچێ
خۆ لابدەن لەباری گرانی حقووقی خەڵق
بنواڕە هەڵگری کە لە فیلەی حەماڵ ئەچێ
نەگبەتییە ئەو کەسە کە عیززەتی نەفسی عرووج ئەکا
شامی مەلالی بۆیە لە ڕۆژی جەلال ئەچێ

بـۆ نــەفعــە خــواشـنـاسـی عـیـبـادەت ڕیـایـیـە

تـەقوایـی ئـەم زەمـانـە بـە نـرخـی وەبـاڵ ئـەچـێ

بانگێکی تـر لـە غەیبـەوە ئێـسـتا کـە هـاتـە گـوێـم

هێنـدە زوڵاڵـە دەنـگـی لـە دەنـگی بیـلال ئـەچـێ

زووتـر لـە بـێ نـەوا بـە مـەنـافیع دەگـا غـەنـی

ئەم تـا بـە پێ تەنـەززول ئـەکـا ئـەو بـە باڵ ئـەچـێ

ئـەلحەشـر و وەلقیـامـە جـیهـان ئـاخـرە دەڵێ

لـوقمەی حەرامی ئیمڕۆ بـە نرخی حەڵاڵ ئـەچـێ

پارچەی یەکەم

فەلسەفە

٢٣ (١)

وەرن یاران قسەی مەردانە ببیەن

لە نامەردی نییە خۆ مەردی کەمتەر

بە مشت بەحری سفیدم پێ وشک کەن

لە هاوینا نەکەم لێوی کە لێی تەڕ

بە کۆڵ ئەرزم کە پێ بەرنە قییامەت

بوەستم پێوە تا هەنگامی مەحشەر

بهاڕێ ئاشی گەردوون جوملە ئەرزاق

کە بەرداشی ئەو ئاشەم بێ لەسەر سەر

بەنینۆک شیشەیی پۆلا کە ببڕم

هەمووی بۆ جەرگی خۆشم کەن بەخەنجەر

لە ئاوا بم بە زستان نەوعی ماسی

لە ئاگردا بە هاوین وەک سەمەندەر

لەوەم پێ چاترە سەردانەوێنم

لەلای پیاوی ڕەزیل و بێ وەفا و کەر

پارچەی دووەم

فەلسەفە

(٢)

٢٤

خودا دوو گوێی بە تۆ داوە و زمانێ
دوببیی یەك بڵێ سریەی زمانێ
دوو مەجلیس بۆ ئیدارەی یەك وجوودە
چەپ و ڕاستی ئەوێ زانی دەزانی
ئەگەر نەیکەی بە ڕاستە و چەپی ئەتفال
قەراری چەپ دەبێ ڕاستت نەزانێ
فەسادە دڵ ڕەئیس نەبوایە دەیکرد
مەجالیس لەم وجوودە خۆش گەڕانێ

جیهان وا چوو وەهایە وا دەبێ بێ
نە سەر پێ یی نەپێ بێ سەر دڕانێ

لافاوی سلێمانی

٢٥

سالّی جارێ هەر دەبێ ئەم شارە بێتە مەزبەلە

یا بە بۆمبا یا بە ئاگر یا بە بارانی پەلّە

ئاگرت تێ بەربێ گەردوون وا ئەبێ دەور و خولت

نایەلّی قەت مەزرەعەی ئومێدی کورد بێ دوو پەلە

بۆ مەزەڕڕەت هەر تەنەززولتان کە فەرموو بۆ زەمین

عادەتت وایە کە کوردستان بکەیتە مەرحەلە

بۆچی بوویتە مەسخەری ئەرز و سەما ئەی مەملەکەت

بۆچی بوویتە مەعرەزی ئافات و فیتنە و وەلوەلە

خەلّقی وەك تینووی بەراون بۆ نمی باران کەچی

بەو نمە بارانە ئێمەت خستە ئەم مەرگە مەلە

یا بە حالّی ئێمە گریا گوێژە فرمێسکی بە خوڕ

هات و لێشاوی سلێمانی کە خستە زەلزەلە

هاژەیی لافاو و گرمەی هەور و چەخماخەی هەوا

لەرزی هێنایە مەلەك ئینسانی خستە هەلهەلە

سەددە هەلّدەستێ لەبەر لافاوی کوردستان کە بێ

دیجلە لێلّ و وێلّ ئەکا شەیتان ئەخاتە پێمەلە

مـوقتەزایـی خـاکـە هـەر شـەیئی کـە تێدا هـەڵکەوێ

هـێـنـدە بـەرز و دیـارییە وەك دارەکـانـی سـەرکـەلـە

کوندەبووی نەگبەت وەهای زانی کە ئـەیـوانی جـەمـە

ئەم کەلاوانەی کە دی گڤ بوو بـوو ئـەتـوت هـۆکـەڵـە

پاشی لافاو هەر بەیەك مەوداوە فیرقەی عـەنـکـەبـووت

بۆ سـەرا پەردە لـە شـاران کـەوتـبـوونـە کـەل کـەڵـە

ئـەم بـریـنـانـە زەمـانـە هـەر دەبـێ سـاپێـژیـکـا

(حەمدی) ئەمما بۆ ئەمەش پێویستە سەعی و حەوسەڵـە

بۆ کۆمەڵەی زانستی کوردان(*)

٢٦

زەمان ئەمڕۆ خولیدا چەرخی خستە دائیرەی میحوەر
زەمان ئەمڕۆ هومایی دەوڵەتی هەڵداوە بۆ سێبەر
زمان ئەمڕۆ هەڵیهێنا لە ئەوجی بورجی ئیحسانا
حەقی ئەقوامی شەرقییە یەکێ وەك مەه یەکێ وەك خۆر
زەمان ئەمڕۆ نەجاتیدا لە دەستی گورگی زاڵم مەڕ
زەمان ئەمڕۆ جوابیدا بە حەشری مەسئەلەی مونکەر
زەمان ئەمڕۆ لە خانەی شەشدەرا ئیقبالی دەرهێنا
بە میفتاحی مرووەت فەتحی کرد بابی فەرەح یەکسەر
زەمان ئەمڕۆ بە زنجیری عەدالەت بەستی دەستی زوڵم
لە کۆتیداوە کردوویە لە زیندانی جیهان شەشدەر
زەمان ئەمڕۆ حەیاتی وەك مەسیحا کرد بە بەرمانا
ئەمەل ئەمڕۆ دەمی پشکووت بە تەسبیحاتی دانەی بەر
زەمان ئەمڕۆ لە ناو ئەمواجی دەریایی فەلاکەتدا
دەری خست گۆشەیێکی کوردی بێ ڕەونەق وەکو جەوهەر
چ کوردێ خوا موسەببیبیان لە قەعری بەحری قەهریدا
بکا غەرقی کە تا ڕۆژی قییامەت دەرنەهێنێ سەر

(*) ئەم شیعرە لە (٢ ی نیسانی ١٩٢٦) ی.ز. وتراوە.

به نەقد و جنسەوە قاروون سیفەت بڕوات و هەر گوم بێ
وە یاخود هەر بسووتێ تا دەبێتە دانەیی ئەخگەر
چ کوردێ بێ نەوایی ساحبی ئالامی فەقرودەم
نەماوە قەترەیێ خوێنی ئەگەر بدرێتە بەر خەنجەر
چ کوردێ لەم سەحیفەی ئەرزەدا خوێنی شەهیدانی
دەکەن تەشریحی حاڵەتیان بەخەتتی وازحی ئەحمەر
چ کوردێ کوللی فەردێکی بە تەمکین و بە چالاکی
دەدەن حیرەت بە کێو و خەم بە قەددی ڕاستی ئەژدەر
حیسابی زۆر و کەم نابێ لە ئەرزی کورد و کورد بکرێ
بڕشتی گەر ببێ دەبڕێ هەزاران ڕەگ یەکی نەشتەر
لەگەڵ ئەم ویسعەتی ئەرزە تەماشای کەنزی سابیت کەن
کە بەردی پڕ لە ئەڵماسە کە خاکی مایەیی گەوهەر
هەموو شاخێکی باغێکە لەسەر هەر ئەرزی ئاوێکە
جینان هەروایە تێ فکرە ئەوە باغ و ئەوە کەوسەر
لە وان و ئورمییە تاکو دەگاتە خاکی لوڕستان
لە بتلیس و دیاربەکر و جەزیرە تا خەتی سنجەر
ئەمە شەرقی شیمال غەربی جنووبی ساحەیی کوردە
کە ئەم ئەرزە بە تۆزێکی دەڕێژێ دیدەیی قەیسەر
براگەل بێنەوە کوڕ گەل دەهەڵسن کۆمەڵێ بگرن
تەغافول بەسیە هەڵبگرن سەری غیرەت لەسەر بوستەر

بە دەستی دڵ بپێچن دامەنی لوتفی ڕیجالانی
حکوومەت تا لەسەر ڕێگەی تەعالیدا ببن ڕەهبەر
زەمین بەرگی خەزانی داڕنی ئەم ئاڵ و والآیە
بەهاری کردە بەر بۆتە گوڵەندامێکی وەك کیشمەر
نیهالان ڕوو پەڕەی ئەوراقی کۆنەی جوملە وەرگێڕا
دەری خست سەفحەیی تازە حیسابی پڕ ئەکا دەفتەر
نەسیمی سوبحدەم خۆش موژدە بێ موژدەی کە بۆ هێنا
سەری شین و قوڕاوی شۆشت و مەیلی شادییە کیشوەر
وەکو (حەمدی) دەخوێنن بولبولانی ئەم گوڵستانە
چەمەن ئارایشی داوە گوڵاڵەی خستە تووی مێزەر
ئەمە بۆ دەرسی عیبرەت کافییە ئێوە و خوا بەخوا
نەخوێنن دێری کۆنە سەتری تازە دەرئەخا مەستەر
بە ڕێگەی ئیختیلافا هەر کەسێ چوو بێ سەر و شوێنە
لە وادی ئیتتیفاقا یارە دەوڵەت ڕاحەتە یاوەر
بە ناوی قەومەوە جەمعییەتی عیلمییەتان تەبریك
ئەکەم لە خوا تەمەننایی تەشەببووستان ببێ موسمەر
ئەوە ئێوە و ئەوە کورد و ئەوە ئەسبابی میللییەت
لە تەعنەی خۆ بپارێزن بکەن ئەختاری مایەختەر
لە ئێوە کتلەیی میسری لە پێشا بۆچی زیاتر بوون
کە دەریان خست لە زوڵماتا شوعاعی جامیعولئەزهەر

لە شاران بـۆچی کـەمتر بیٚ سـولەیمانـی سـولـەیمـانـی

کە بەلقیسـی نـەبوو نەیخا لە عەکسی بەرقی شێری نــەڕ

مـوسـەببیب حـازرە ئـامـادەیـە ئـەسبابـی عـولـوییـەت

تەشەببوس گـەر ببیٚ ئـاسـن دەگـاتە خاسەیی شــەهـپـەڕ

سپاردم وا بـە ئێـوە حـەقـم و ئێـوەیشـم سـپـارد بە خـوا

ئـەمـانەت گـەورەیـە حیفزی دەکـا هەم بەندە هـەم داوەر

ئـەمـا پێویستییە ئـەم میللەتـە عیرفـان و ئـەمنییــەت

ئـەمـە بـۆ سەڵتەنەت تەختە ئـەوە بۆ مەفخەرەت ئـەفسەر

بپێچـن دامـەنی ئـەمـن و بکێشــن یــەخـخـەیی عیرفـان

کە لەم ڕوو پەردەدایە شاهیدی مەقسوودی کول موزمـەر

بە غـەیری خزمـەتی دین و وەتـەن ئەسبابی چیتر بوو

کـە شـوهـرەتیان هـەیـە ئەسحاب و ئال و پیر و پێغەمبەر

دە ئێوەش وا بە جیددی تیٚ بکۆشن تا وەتەن ئێوەش

لـە بـابـی ئیفتیخـارا دابنیٚ هـەریـەك بـەیەك مـەسـدەر

بۆ مەکتەب

۲۷

مەکتەبە چاوی وەتەن بیلبیلەی تیفلی میللەتە
گەر نەبی مەکتەب وەتەن کوێرێکی ساحێب زیللەتە
خەڵقی تازە پێگەیشتووی میللەتن ئەم مەکتەبە
هەر وەکو باغە موعەللیم باغەوانی سنعەتە
بورجی ڕۆژی ئاسمانی دەوڵەتە مەکتەب ئەگەر
ئارەزووتانە وەکو ڕۆژ شوعلەوەر بن فرسەتە
تەربیە و تەعلیم ئەباتە ڕیزی ئینسان وەحشیان
بێ عیلم ئینسان لە ژێر بارا خەریکی میحنەتە
ماڵی مەکتەب ڕەببی ئاوابێ خەزێنەی جەوهەرە
تا هەڵی کوڵی هەر ئەشیا و کیمیا وو حیکمەتە
میللەتی کورد وا بە شیددەت ئینتیزاریمان ئەکەن
تێبگەین و پێبگەین زەحمەت نەتیجەی ڕەحمەتە
ئیفتیخار ئەووەل چرۆی ئەم باغەیە ئەووەل بەری
هەر دەمی تامێ ئەدا هەرجێ بەجێ پڕ قیمەتە

هەر کەسێ مەکتەب بە ئەرزێکی موقەددەس دانەنێ
دیارە (حەمدی) ئەو کەسەش مەحکوومی جەهل و نیگبەتە

بۆ حەمدی بەگی بابان(*)

٢٨

کوردینە بێنە شوکری عەتییەی زەمانمان
کردی بە نۆبەرەی ژیانەوە ناوی ژیانمان
شەوقێکی چەند کەسیفی هەبوو ماهتابی کورد
هەر داڕزا بە دەفعەیێ ڕیزەی کەتانمان
خۆشە ژیان لە داخی عەدو چونکە خائینە
مانی نەمانمانە نەمانی بە مانمان
لازم ئەکا موسەببیبەکەی فەخری پێوەکا
کورد مردبوو بە کوردی بفەرمووی ژیانمان
ڕەببی چ ساحیرێ بوو فسوونی لە ئێمە خوێند
بەستوویە ناکرێتەوە بۆ حەقی زمانمان
حەققی ژیانی ئێمە زەمان داوییە بەدەن
وەرنە بە توولە ڕشتەیی بەست و بەیانمان
ئولفەت نەبێ خەیاڵی ئیتاعەت لە کورد مەکەن
مەعلوومە سەر ڕەقین و ڕەقوتەقە مەکانمان
ئاهوویی بەڕ بە نیمە نیگاه سەیدی شێر ئەکا
گەر نازی ئولفەتە ئەمە مننەت بە گیانمان

(*) ساڵی (١٩١١) ی. ز. وتراوە .

قەیسـەر بـە ڕەنگی قـەیسـەری دانـا بینـایـی زوڵـم

لـێـرانـــە ئـــاخـــری دەتـــەپـی وەك تـــەپـانـمـان

وەك نـەی نــەوا بڵێیـن لــە سـەبـادا بڵێـن حیجـاز

لـەم شـۆڕەدا کـــە ڕاسـتـە سـەراسـەر قـەوانـمـان

سـەد تـیری میسـلی دیجلـە بهـاوێـژی گـوم دەبـێ

وەك قـەتـرە بـێ لـە قوڕنـەیـی بـەحـری کـەوانـمـان

شەش سـەد تیر و تۆپی کینەوەران ورد و خاش ئەبن

لـەم شـاخ و بـەردەدا کە بـە حوجـجەت خشـانـمـان

ئـەوسـا تەجەللی هـات و یـەخەی گرتبووین کـەچـی

دامـانـــە بـــەر شـــەق و زلـــە تـــاکـــو بـەزانـمـان

هـــاتـــۆتـــەوە دەخـیـــلـــە دە داوێـنـی بـــەر مــــەدەن

کـەس گـوێ نەداتـە قەولـی بـەدی نـاکـەسـانـمـان

ئــەم ئـــاو و ئـــەرزە ئێمـــە هـــەمـــانـــە زەرع کـــرێ

دەوڵـەت دەبـێ بـە کـۆڵـکـەش و شـا بـەسـەپـانـمـان

ئـــەم بێشـەیـە بـــە خـاڵـی مـــەزانـــن زەمـانـــی بـــێ

گـوێ بـگـرە جـا لـــە نـــەعــرەی شـێـری ژیـانـمـان

ئـەو پیـاوە گـەورەیـە کـە لـە کـوردا بـووە و هـەیـە

فـەخـری بـەشـەر بـووە ئـەوە نـاو و نـیـشـانـمـان

ئەییوبی ڕۆژێ بـوو کـە شوعـاعی گـەیشـتـە میسـر

بتـلـیـس بـــەدرێ بـوو کـە بـووە سـایـەبـانـمـان

ئەحفادی ئێستە ماوە قیياسی بە کێ هەیە
ئەو عائیلە عەزیم و نەجیبەی بەبانمان
جیسمی فنوون و ڕۆحی هونەر مەغزی هیممەتە
حەمدی بەگی کە خاسی ئیرادەتیە شانمان
عەبباسییان میسالی بەنی ئەردەلانی بوون
قاجارییان قڕانە بە ساحێبقڕانمان
خاقانی عەسری خۆی بوو کەریم خانی زەندی ڕەند
میرانەکان موقابیلی قیسمی کەیانمان
کەوکەب نییە بە سنگی سپەهرا بەرنەبێتەوە
کون کون بووە دەمێکە بە نووکی سەنانمان
ئێرانییان تەجاوزی بابانیان کە کرد
مەعلوومە خۆ لە دەشتی مەریوان قڕانمان
ئەسکەندەری خەیاڵی جیهانگیری کەوتە سەر
تەئریخ دەڵێ لە شاخی شیمالا شکاندمان
کورد وەك مەڕێکە گورگی لەلا کەمترە لە سەگ
نەك هەر بە ڕۆژ بە شەوان بێ شوانمان
جوزئی نییە بە کوللی هەموو ئیختیاری کورد
ئیعلان ئەکەن لە دەستی ئەوایە عینانمان
کورد شوکری ئەو عەتایە چ وەختێ تەواو ئەکەن
ئێستەش کە پڕ لە نان و نیعەمیانە خوانمان

تـا دیجلـه بـۆ زییـارەتی خـاکی مـەقـامـی تـۆ

سـیروان و زابـە مـورسـەلـی پـاك و ڕەوانـمـان

نێزیکی ساڵی شەش سـەدە ئەم کوردە موتتەسیل

بـۆ نـیعـمـەتـی ئـەوانـە ڕووا بـێ ددانـمـان

بشـکێنـی خـوا لـە زیکـری جەلیلـی کـە لا بـدەن

نـووکی زمـانـی خـامـە و عـەقـدی بـەنـانـمـان

هـەر کـەس بە دەنکـە جۆیی زەڕی بێ ئەوە کـەرە

لوتفی ئـەوانـە گەنـدومـە ئێستەش کە نـانـمـان

یـا ڕەببی شـەئنییان وەکوو بـوو بوون ببێ مـەدام

سایـەی ئـەوانە تاجی سەر و نەجمی شـانـمـان

بـا لێرەدا بمیـنـێ سـەنـا وەخـتـی مـەتڵـەبـە

نـەبڕێ لـە گـوێی زەمـان و مـەکان تا فیغانـمـان

سـەر بـۆیـە مەتڵـەبـە کـە لـە پێنـاویـا بـچێ

هـەر بـۆ نیساری مـەقدەمی ئـەو ماوە جانـمـان

تەعلیمی موفتی غیرە ئەکـا قـازی ئـەم چـەمـە

بـازی میسـالـی بـازیچـەیـە بـۆ کـەوانـمـان

تـو خـوا بـرالـە عـەیبـە تـەغـافـول ئیتر بەسە

تێ بـفـکـرن لـە بـار و ببینـن تـوانـمـان

عـالـەم شـەوانـی کـردووەتـە ڕۆژی ڕۆشـنـا

ئـەم ڕۆژی ڕۆشـنـایـە بـە نیوە شـەوانـمـان

لاتـی خـەڵـق لــە بتکــەدەدایـــە مــیسـالـی بت

کـەوتــوون لـە لاتیـا لـە سـوقـاقـا بـتـانـمـان

خەڵقی جەهەننەمە بە بەهەشتی ئەکەن بە سەعی

دەیکەین بە سـەعی ئێمـە بـە دۆزەخ جینانـمـان

هەرفیرقەییێکی کوردە لە دەست ئـۆردوویی زەلیل

لــەم ئــەرزەدا غەریـبـە بـەبـیٚ میهـرەبـانـمـان

لـەیلێکی بـیٚ نـەهـار و خـەزانێکی بیٚ بـەهـار

نـابێت و نـەبـووە کــافییـە لـەیل و نـەهـارمـان

چاو هەڵبڕن حیسابی زەمـان و مـەکـان بکـەن

دەعــوا بـکـەن حـقووقـی سـەریح و عـەیانـمـان

کوردیٚ نەبۆتە دوژمنی کوردیٚ بـە عـومـری مـن

ئــەمما ببــوون بــە دوژمـنـی ئیقبالـەکـانـمـان

ئیزهاری دۆستی بـە سـەعـاتیٚ ئـەکا کە دۆسـت

حـەیفـە نـەنـاسـریٚ لـە سـرەی دۆستانـمـان

بەدخواهی قەوم و خادیمی ئامالی خـۆیە خەڵق

تاکـەی دەکـەن بـە قـەولـی بـەدی دوژمنانـمـان

وازیح وتم ئەمانـە کـە ئـەمڕۆ ئیجاب ئـەکـەن

هێشتا لـە کوێیە ماوە تەمەننـای نیهانـمـان

بۆ خاوەن شكۆ مەلیك

فەیسەڵی یەكەم

٢٩

زەمیـن ئـارایشـی خـۆیـداوە بـۆتــە ڕوومــەتـی دلـبـەر

بـە ئـاهـستەی هــەوا دەیكا دەمــاغی عالەمێ مــوعـەتـتـەر

گــولاڵــەی ئــاڵ و والا وا لـــە دەورەی بــەزمـی عــالــەمـدا

لــە شەونم پیاڵــەیـان پــڕ كــردووە وەك ســاقیی كەوســەر

سەما هەر بۆ سـەمـا ئەسبابی تــاقـەی شـینـی پــۆشـیـوە

كەواكیب بــۆ نیســارە هــەڵـدەڕێـژن شـوعلـە وەك گــەوهــەر

وەكو تاقی زەفــەر زینــەت دراوە كــەهـكـەشــان ئــەمشــەو

لـــە ڕەقســایــە قەمــەر هــەروا جـریوەی دێ وەكو ئـەخـتـەر

چ شــەوقێـكـە گـڕی بــەردایــە خــۆر ئــاگـر دەبــارێـنـێ

هــەور چـەتـرێكی هــەڵـداوە لــەسـەر ئەم ئەرزە بــۆ سێبەر

لە حیرەتـدا وتـم ئــەم كـائینـاتــە بــۆچـی خــۆی گـۆڕی

بـە هاوین ئەم زەمینە چۆنی دەركرد سەبزە وەك مووی سەر

زەمین و ئـاسمـان كەوتـوونــە ئیستیرقــابـی تــەنـویـرات

خــەلا یـــەكبــارە نـــوورە نـــاكـرێ فـەرقـی مـونـەووەرتەر

تەقەی تۆپی سەلام و دەنگی موسیقـا و دەهـۆڵ یەككـەوت

وەهامـزانی سـولێمـانـی ئـەبێتـە جـەننـەت و مــەحـشەر

که گویٚ ئەگرم بە جاریٚ هاتە هاتی کەوتە ئەم خەڵقە
که هات چی تاجداریٚ بەرق ئەدا جەبهەی میسالی خوەر
وتم کێیە ئەمە ئەم حیشمەتە لەم حەشرەدا وتیان
ئەمە شاهی عیراقە و ئەشرەفی ئەولادی پێغەمبەر
مەلیك زاتی جەلیل و ئەقدەسی فەیسەڵ کە مەعقوولە
بە شیرین عەبدی بیٚ خەسرەو ببێتە نۆکەری قەیسەر
شەهنشاهێکە ئەیوانی بەرابەر تاقی کەیوانە
جیهاندارێکە دەرگاهی بەسەر بەحر و بەڕا نازیر
بەسەر عەرشی عیراقا هەر بمینیٚ سایەیی عەدلی
هوما ئاسا لەسەر سەرمان خودایە ڕاگریٚ شەهپەڕ
مەلیك وا عالیم و عادیل بە مەجمووعی خەسائیل بیٚ
فەخر نابیٚ بە زاتی ئەو نەکا تاج و نەکا ئەفسەر

لە ئەوسافی جەلالەت ڕامەدە (حەمدی) قەڵەم چونکە
بە توولە ئۆتۆمۆبێلی خەیاڵت نەك ببیٚ پەنچەر

بۆ سـەر كێلـی
عەبـدوڵـلا ئەفەندی سـوورە

٣٠

میسلی عـەبـدوڵلا عیبادەت خەڵقی بۆ یـەزدان ئەكا
چـونكە بۆ بوون و نەبوونی كوللی شت فرمان ئـەكا
خەڵقی باوەڕیان بە فەخری ئـەنبییا بیٚ شـك هـەیە
چـونكە مەحبووبی خودایە و خەلعەتی قورئان ئـەكا
بۆ ئەوامیر بۆ نەواهی جوزئـ و كول قـووەت هـەموو
جیلوەیی خوایە ئەویش لوتف و قەهر ئیحسان ئەكا

قـەت مـەبـن غـافـڵ لـە دەرگـاهـی جـەلالـی كیبریـا
لوتفی زۆرە سـاڵی تەئریخی وەفات (غُـفـران أكا)(*)

(*) (غُفران اكا) بە حرووفی ئەبجەد دەكاتە (١٣٥٤ك = ١٩٣٤ - ١٩٣٥) ی. ز. مێژووی وەفاتی عەبدوڵلا ئەفەندی سوورە.

تەرجیع بەندی خواناسی

(١)

٣١

ئەم سەرا پەردەیە کە بەرپابوون
مانگ و ڕۆژی هەڵات و ئاوابوون
ئەم نجوومە کە سابیتە و سەییار
ئەم شەهابانەیان کە ئەفشابوون
ئەهلی باڵاْ کە پێی ئەڵێن مەلەکووت
لە بەڵای لابەلا کە وەك لا بوون
ئەم خەلایە کە پڕ لە ئەسواتە
ئەم هەوایانە گێژ و سەودا بوون
ئەم زەمینە بە شاخەوە گردی
گەوهەرێ بوو کە غەرقی دەریا بوون
ئەم وجوودە یەکی کە نەوعێکە
لە ئەزەل یەك نەسەق کە ئەشیا بوون
قیسمێ حەیوانی ناتیق و ناهیق
وەك گژ و گیا کە جوملە ئەحیا بوون
کفر زاهیر نەبوو لە باتیندا
کە یەهوود و مەجووس و تەرسا بوون

هەمـوو یەك قـەول و یەك زمـان و یـەك دڵ
بـێ تـەفـاوت بـە حـەڵـقـە وەسـتـابـوون
ئـەمـە بـوو زیـکـریـان بـە یـەك شـێـوە
هـەرچی زیـڕووحـی پـەسـت و بـاڵابـوون
لـە ئـەزەل تـا ئـەبـەد خـووا خـوایـە
جیلـوەیـێـکـە کـە پـڕ دوو دنـیـایـە

یـا ئیـلاهـی بـە قـەدری تـۆ بـێ شـك
(مـا عـرفـنـاك حـق مـعـرفـتـك)

تەرجیع بەندی خواناسی

(٢)

٣٢

ئـەو کیبارانـە سـەر لـە ئـــەفـلاکــن

کـە لــە ڕێـی ئاشنایـی یـا خــاکــن

ئــەو ڕەسوولانــە واقیفی ســڕ بــوون

مــەوریــدی واریــداتـــی لــەولاکــن

ئەو ڕیجالانە ســابیتـە کـە لـەگـەڵ

کــەشفی سرڕی نەدیدە سـکـمـاکــن

ئــەو گــەدایانە وێڵن و مــەجـنـوون

وەکـو لـەیلا کـە شـۆخ و بـێ بـاکــن

ئــەو بڵنـد هیممــەتـانــە دنـیـایـێ

کـــە دەبەخشــن کەچی بــە ئیمساکــن

تـاجـدار و قــەلــەنـدەر و دەروێــش

کـە عـەلـەمـداری داری مـەشـشـاکـن

ئەو عیبادەی کە لە کونجی وەحدەتدا

کــە بە شــوهـرەت لە عـالـەما تــاکـن

ئــەو ئـەدیـبانـە موجـدی ئـەدەبـن

کـە لـە ئـەهـلی تــەمیز و ئـیدراکــن

با خسووس ئەو خودا پیـاوانـەی
مـولـهیمـی نـەعبدو وە ئیـیـاکـن
پـــڕ دەم و پـــڕ زمـــان و دڵـــیـانـه
هـەموو بەم زیکرەیە فەرەحناکـن
لە ئەزەل تا ئەبـەد خـووا خـوایـە
جیلوەییێکـە کـە پڕ دوو دنیـایـە

یـا ئیلاهی بە قەدری تـۆ بیٚ شک
(مـاعـرفـنـاك حـق مـعـرفـتـك)

تەرجیع بەندی خواناسی

٣٣ (٣)

هەردوو چاوم لە پڕ کە هەڵهێنا
بە زمی عالەم بوو مەیکەدەی دنیا
وەك قەدەح خۆر لە نووری سەر شار
خوم ئوفوق ئاسمان وەکو مینا
عامیلێ بوو جەلالەتی ساقی
کە دەسووتا بە شەوقی ئەو سینا
لامەکان بوو کەچی مەکان بێ ئەو
نەبوو ڕۆحی بۆ جیسمی کول سوکنا
بە مەیی نابێ ئەو چەمەی نابی
کە بکا ڕیزە ئیستیخوان ئەحیا
زیندە و مردە ساکیت و سامیع
مەست و هوشیار و جاهیل و بوڕنا
جوملە پۆشانی وادیی عیففەت
بادە نۆشانی مەحفەلی کوبرا

ساحێبی جاهو حیشمەت و سەتوەت

چ ئـەدنـایـی چ ئـەوسـەت و ئـەعـلا

هەموو مەجزووب و بێخود و حەیران

هەمـوو مەفتوون و عاشـق و شـەیـدا

بە چەغانە و دەف و نەیی ئەم نـەزمە

چـەند خۆشی دەکەن بە بەستە ئـەدا

لـە ئـەزەل تـا ئـەبـەد خـووا خـوایە

جیلـوەییێکـە کـە پـڕ دوو دنـیـایـە

یـا ئیلاهـی بە قەدری تـۆ بـێ شـك

(مـاعـرفـنـاك حـق مـعـرفـتـك)

تەرجیع بەندی خواناسی

٣٤ (٤)

هەموو بەم فیکرە ماسییان و تیوور
مەلەوانی هەوان و قەعری بحوور
لە گەڵاکانی ئەم درەختانە
ئەم کەلامە غەریبە دێتە زهوور
گڕی ئەم شەوقەیە هەموو دەگرن
مەعدەنی مایع دەبنە ناشیدی نوور
بەحری ئەحمەر لە سەفحەی ئەرزا
شەرحی وازیح دەکا بە خەتتی سوور
سەیری چەند سەیرە حاڵی ئەم عەشقە
بێ وجوودی وجوودە بێ حزووری حزوور
خودا نەناسینمە خودا ناسین
دەرکە بێ دەرکی بێ شعووری شعوور
تا فەلەك شەرحی ئەم کەلامە دەکەن
کە خەم و پێچ ئەدەن بوخار و بوخوور
ئەم جەمادانە بۆیە بوونەتە بەرد
کە نیانە بە خوێندنی دەستوور

ئەم سوئالەی نەکردبوو مووسا
وەختەبوو بۆ خۆی بێتە سورمەی توور
وا لەسەر کۆی جوودی حەزرەتی نووح
ئەم کەلامە دەڵێن لەگەڵ ئاسوور
لە ئەزەل تا ئەبەد خووا خوایە
جیلوەییێکە کە پڕ دوو دنیایە

یا ئیلاهی بە قەدری تۆ بێ شک
(ما عرفناك حق معرفتك)

تەرجیع بەندی خواناسی

(٥)

٣٥

وا مەزانن ئەمەندە پڕ جۆشم

ساحبی دەرك و عامیلی هۆشم

گەه لەگەڵ سالیکانی مەسجیددام

گەه لە مەیخانە مەست و سەرخۆشم

گەه لە زیکرام لە تەکیە شێخانە

گاه وەك پیری مەی قەدەح نۆشم

گەه لە دەرگاهی وەحدەتا سائیل

گەه مەسائیل بە شیرکەت ئەفرۆشم

ئەولیا بووم دەمێ لە عومرێکا

لە ئەمر میسلی نەهی تێکۆشم

خاڵییە دامەنم لە پاکیەتی

پڕ لە ئالوودەگانە ئاغۆشم

مادەیێکم منیش وەکو ئەسلاف

چاکە بۆ خەندە مادەیی بۆشم

وەکو دێوانەکانی ئولکەیی عەشق

سەروو پێ ڕووت و کەوڵ بەردۆشم

بـــەم هـــەمـــوو ئیختـیـلافـــەوە دایــم
عـیبرەت و تــۆبــە پــڕ دڵ و گۆشــم
بـەم کـەلامــە لـە ویجـد و حـاڵـەتـام
گـەهـ بە هێواشی و گاهـ بە خـرۆشـم
لە ئەزەل تـا ئـەبـەد خـووا خــوایــە
جیلوەییێکـە کـە پـڕ دوو دنـیـایــە

یـا ئیلاهی بــە قەدری تـۆ بـێ شـك
(مــاعــرفــنــاك حـــق مـعــرفـتــك)

تەرجیع بەندی خواناسی

٣٦ (٦)

گەه لە بورجی سەماوە گاه لە حەی
گەه لە چۆلی عیراق و گاه لە ڕەی
گەه لە مەیخانە گەه لەسەر منبەر
لە حەرەم تا بە مەیکەدەم برد پەی
گەه بە ڕوو سووری گەه بە ڕوو زەردی
گەه وەکو سێو گاه بە میسلی بەی
دەر بە دەرگاه سائیلانە زەلیل
گاه شاهانە وەك قوباد و کەی
فەرقی فەسڵم نەکرد بە ڕۆژ و شەو
چ ڕەبیع و چ سەیف و پایز و دەی
شێت و حەیرانی عیشوەیی ساقی
مەست و مەدهۆشی زەوق و شەوقی مەی
لە دەفی سنگ ئەدەم لە تەپڵی سەر
لە نەفیری نەفەس ئەدەم وەك نەی
گاه دێوانەوار و گەه عاقڵ
یاهوو یاهوو دەڵێم و یاهەی هەی

خەو و بێداری وەك یەكە بۆ من
مردنم كەم نییە لە حاڵی حەی
ئیختیارم نییە وتوومە دەڵێم
ڕۆح ئەكا بەم نەشیدەیە ئۆخەی
لە ئەزەل تا ئەبەد خووا خوایە
جیلوەییێكە كە پڕ دوو دنیایە

یا ئیلاهی بە قەدەری تۆ بێ شك
(ماعرفناك حق معرفتك)

تەرجیع بەند لە ستایشی پێغەمبەر (د.خ)

٣٧ (١)

مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی مووییی موحەممەد

خورشیدی بەیازی ئەبەدی ڕوویی موحەممەد

ئەو شامەیە جەژنی سەکەنەی ئەرز و سەماوات

هەڵهات کە هیلالی خەمی ئەبرۆیی موحەممەد

کاسەی سەری کاسە خول ئەدا مەجمەری گەردوون

سەرمەستە لە نەشئەی گوڵی خۆش بۆیی موحەممەد

ئیعجازی دەم و دەستی مەسیحا و کەلیمی

هەردوو دەم و دەست کەوتنە بازوویی موحەممەد

مەیدانی جیهان تەنگە بە بێ وادیی مەحشەر

بۆ بەرقی بۆراقی بە تکاپۆیی موحەممەد

دەرناچێ نەفەس ڕۆژی زیارەت لە هەوادا

لاهووتی کە دێ هێرشی بۆ کۆیی موحەممەد

ئەو پەنجەیە دەریایی وشک کرد بە ئیشارەت

بۆ توشنە کەچی جاری بووە جۆیی موحەممەد

شایستەیی نووسینە لە لەوحا وتی هاتیف

ئەم مەتڵەعەیە سایقی بۆ سوویی موحەممەد

مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی مووییی موحەممەد

خورشیدی بەیازی ئەبەدی ڕوویی موحەممەد

(٢)

٣٨

یەك لەمعەیی ئەنوارە سەراپایی پەیەمبەر
ئەمسالی بە سایەش نییە ئەعزایی پەیەمبەر
دوو چاوی هەڵێناوە فەلەك وەك مەهوخورشید
بۆ دیدەنی دوو نێرگسی شەهلایی پەیەمبەر
ئەم ئەرز و سەمایە سەدەفی بەحری وجوودە
بۆ دورڕی یەتیم گەوهەری یەكتایی پەیەمبەر
تووبانە چەمی قامەتی تووبا لە قییاما
بشنێتەوە ئەو وەختە كە بالآیی پەیەمبەر
ئەسرارە ئەمە دوژمنی هەرگیز نەدەبوو تێر
دەی كرد بە هەموو عومری تەماشایی پەیەمبەر
دەردێنیێ هەزاری وەكو ئادەم لە جینانا
ڕوخساری گەنمگوونی موسەففایی پەیەمبەر

ئەم خەڵقە خووا بۆیە دەکا سەوقی مەعاسی
تا دەربکەوێ قەدری تەمەننایی پەیەمبەر
ئەنگوشتی نومای خاتەمییە فەخری ڕیسالەت
نەجمی کەتیفی مۆری موحەششایی پەیەمبەر
هاتیف دەڵێ بەم شیعرە دەکەن عالەمی باڵا
تەوسیفی جەلالی ڕوخی زیبایی پەیەمبەر

مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی موویی موحەممەد
خورشیدی بەیازی ئەبەدی ڕوویی موحەممەد

ستایشی حەزرەتی
ئەبووبەکری سەددیق
(٣)

٣٩

وریابە قەڵەم باسی ئەبووبەکری سەدیقە
ئیمانی کە دەریایەکی بێ حەدد و عەمیقە
گوڵزاری سەفابەخشی دو دنیایە دیانەت
سددیقە کە لەو گوڵشەنەدا تورفە حەدیقە
پیرێکی جوان مەردە لە تەسدیقی نەبیدا
ئەو عاشقە بەو عەشقە بڵێن عەشقی حەقیقە
بازاڕی قییامە کە بکا وەزنی عەیاری
دوڕڕی یەمەنە لەعلی بەدەخشانە عەقیقە
پاش ڕەحمی خووا و لوتفی نەبی خاسە ئومێدم
بەو کامیلەیە ڕاجییە ئەخلاقی شەفیقە
موئمین کە ئەمانەی هەیە باکی چییە ئاخر
گەر قەبرە ئەگەر وەیلە ئەگەر ناری حەریقە

فەرمان بەری پێغەمبەرە بـۆ ئـۆردوویی ئیسلام
یـەعنی کـە مـوشیرە ئەو و ئەم خـاسـە فەریقـە
هەر کەس کە نەبیٚ بـاوەڕی بـەم سـادیقـە پیرە
سـەد دەفعە ئەگـەر ئـەهلی تەریقەت بیٚ تەریقـە
وازیح دەڵیٚ ئـەم شـیعرە ئەوانـەی لەبـەریـکـەن
بۆ پـردی سیرات بەسـیە لەجێی ئەمرو وەسیقـە

مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی موویـی موحەممەد
خـورشیدی بەیازی ئەبـەدی ڕوویی موحەممەد

ستایشی حەزرەتی

عومەری کوڕی خەتتاب

(٤)

٤٠

ئەی خامە لە ڕووتا وەرەقت عەینی سوپەر کە
ڕاکێشە ئیتر شیری زمان باسی عومەر کە
بێ پەردە بدە بانگی بیلالانە کە عومەر
مەردانە لەسەرمانە لە دڵ دەفعی خەتەر کە
تەعریفی جەوادی کەفی فارووقی دەکەی تۆ
سەفحە لە قسە وەك تەبەقی پڕ لە گوهەرکە
چاو هەڵبڕە بنواڕە لە ئافاقی عەدلدا
مقیاسی لە خورشیدی درەخشان و قەمەرکە
بنواڕەرە ئەم خاریقەیە مونکیری فارووق
گەر موقتەدیری دوژمنت وەك شیعە دە کەر کە
تەشبیهی ڕم و سەیف و کەف و قووەتی بازووی
شوعلەی خۆرو بەرق دەستی قەزا حوکمی قەدەر کە

ئیمکانی هەیە هێندە قەناعەت وەرە شا بەو
ئەمسالی گەدا نەفست بە خورمایی دە دەر کە
تەشبیهی بە دوو قۆڵی قەوی ئەحمەدی مورسەل
یا قووەتی پشت هێزی دڵ و بەندی جگەر کە
بەم عەدل و سەخا و هیممەتەوە ئەمری وەهایە
بۆ مەشعەلی مەحشەر وەرە ئەم شیعرە لەبەر کە

مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی موویی موحەممەد
خورشیدی بەیازی ئەبەدی ڕوویی موحەممەد

ستایشی حەزرەتی

عوسمانی کوڕی عەففان

(٥)

٤١

عوسمان کە نەهەنگێکە لە دەریایی حەیادا

کێوێکی بە تەمکینە لە دنیایی وەفادا

جورمێکی مونیرە لە سەماواتی دیانەت

هەورێکی مەتیرە کە لە ئافاقی عەتادا

هێنان و جەمع کردنەوەی ئایەتی قورئان

عەینی یەکە جبریلە لە بازاڕی خوادا

گەر موعجیزەی حەزرەتی ئەییووبە تەحەممول

پەیغەمبەرە عوسمان کە لە مەیدانی ڕجادا

ئیمانە ئەگەر مایەیی موئمین لە قییامەت

عوسمانە بەسەرمایە لە ئیقلیمی سەنادا

ئەو حیلم و حەیا و عیلم و وەفایە کە لەوا بوو

بردوویەتە بالاّ لە مەقامی ئومەنادا

بەم بەحسە دڵ و تەبع و زمان و قەڵەمم وەك
سەفحە کە هەموو غەرقە لە ئەمواجی سەفادا
عوسمان کە ئەمە عوشرە لە میعشاری سیفاتی
عوسمان کە دەکەن زیکری لە سوککانی سەمادا
نوقسانە دەڵێ گەرچی لە تەعریفی نەبیدا
ئەم شیعرە ئەما خۆشە لە تەعریفی جەلادا

مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی موویی موحەممەد
خورشیدی بەیازی ئەبەدی ڕوویی موحەممەد

ستایشی حەزرەتی
عەلی کوڕی ئەبوتالیب
(٦)

٤٢

ئەو وەختە کە شمشێری شەمی شیری لە دەم هات
دەیوت کە زەفەر بۆ عەلی تا سەر بە قەدەم هات
بۆ فەتحی قەڵای خەیبەر و مەیدانی جەبەل چوو
وەك نازری قەسرێکی بەرین ڕوو بە ئیرەم هات
ئەسبابی زەفەر خیلعەتی حەق بوو لە ئەزەلدا
بڕڕابوو بە باڵای عەلی بۆ ئەو بە کەرەم هات
گەرچی وەکو یارانی ئەمیش پایەیی دین بوو
ئەمما بە عەلی خاسە وەکو بابی حەرەم هات
خوا پێم بڵێ ڕێوی منی من شێر دەشکێنم
ئەم سەولەتە بۆ شێری خودا زۆری بە کەم هات
هەڵسا کە لە چاوی عەلی لێشاوی موحیببەت
بۆ زەبتی دڵی هیند و عەرەب ڕۆم و عەجەم هات

ئەم جازیبەیە ڕەببی چ بوو بۆ لەعەلیدا
تا حەددی پەرستش بە نەزەر میسلی سەنەم هات
گەر خاسە لەبەر وەسفی عەلی بۆیە بەجێیە
موشتاقی ئیجادی سوحوف و قەتعی قەڵەم هات
ئەم شاهە لەگەڵ ئەم حەشەمە ئەمری وەهایە
ئەم شیعرە بخوێنم کە لە دڵ بۆنی ئەلەم هات

مسوەددەیی سوبحی ئەزەلی موویی موحەممەد
خورشیدی بەیازی ئەبەدی ڕوویی موحەممەد

ستایشی هەردوو حەزرەت

حەسەن و حوسێن

٤٣ (٧)

شەمری مەکە (حەمدی) ئەمە باسی حەسەنەینە
دوو چاوی عەلی جەرگی ڕەسوولوسسەقەلەینە
بۆچی بەخەتاچی لە جیهادا وەکو سەففەین
کەی لەمعەیی زەهرا و کووفە بەدر و حونەینە
دووچاوی عەلی و فاتیمە بوون بەڵکو زیاتر
بەخوا ئەوی باوەڕییە دەڵێ عەینی دوو عەینە
کێ دیویە بکەن شەمس و قەمەر غەیری زیا بەخش
ئەولادە کە شەوقی دڵ و زوبدەی ئەبەوەینە
زانیوتە کە چەند دوورن ئەمانە لە پەیەمبەر
هەنگامی تەبەسسوم وەکو شەقی شەفەتەینە
من هەرچی بڵێم نەقسە لە وەسفی حەسەنەینا
دوژمن کە بڵێ واریسی تەختی حەرەمەینە

پێغەمبەرە قـەلبی بـووە ڕێـی بـێ غـەمـی ئـــەولاد
لەم قەلبــەوە بـڕوانـە کـە قـەد مـوویـەکـی بـەینە
تەسـویـری نیگاریـنی کـە کـرد لـەوحـەیی تـەبـعم
بێ شـك حەسـەنین سـەییدی خـەڵقی وەتــەنـەینە
تەبشیری ئـەکەن خوێندنی ئـەم شـیعرە لـە حـەشـرا
وەك کـەوکـەبـی ئـیقـبـال و نـیشـانـی کـەتیفەینە

مسوەددەیی سـوبـحی ئـەزەلی موویی موحەممەد
خـــورشیدی بـەیـازی ئـەبـەدی ڕوویی موحەممەد

تەرجیع بەندی نیشتمانی

٤٤ (١)

ئەی وەتەن کوانێ نەسیمی سوبحی عەنبەربارەکەت
کوا گوڵی خەندان و کوانێ عەندەلیبی زارەکەت
قومریی سەرشین کە تۆقێکی لە ملدایە دەڵێ
کوانی پەنجەی سەروی نازت بۆ لەبی جۆ بارەکەت
کوا وەکو ڕۆحانیان فیرقەی منەووەر تینەتان
بێنە سەیری مەزرەعەی ئومێدی ئەهلی شارەکەت
وەك لە مەحشەردا کە عالەم گوم بکا نامەی عەمەل
کوا لە مەیدانا گەڕانی کاسب و توججارەکەت
کوا ڕەگی ڕۆحی عموومی بۆ ختووتی تەلگراف
بۆیە ناگاتە دراوسێ بتکوژن هاوارەکەت
کوانی شاگردانی مەکتەب بۆت بڵێن ئەم شەرقییە
ئەی وەتەن کوانێ نەمام و نەو گوڵی گوڵزارەکەت
وەك لە نەزعا بێ وەسییەتکا حەزینانە وتی
نیمە یارایی جەوابی جوملەیی گوفتارەکەت
هەر ئەمەندەت پێ دەڵێم ئەمما بە خەڵقی تۆ بڵێ
هەر لە یارت تا دەگاتە جوملەیی ئەغیارەکەت
شیرەکەم پێتان حەلاڵە خوێنەکەم گەر گوم نەکەن
نامداران و حەمییەت کاری ئەولادی وەتەن

وەڵامی نیشتمان[*]

(٢)

٤٥

دەستی زاڵم کەوتم و ئەمما هەوای گوڵعەنبەرم
گوڵ شکا بازاڕی خوێنی بولبولیش کەوتە سەرم

هەر کە تەوقی زاڵمی دی قومری ڕۆحی هەڵفڕی
سەروی بێ چارە وتی وا چاکە سوجدەی بۆ بەرم

ڕاکشاون میسلی ئەستێرە منەووەر تینەتان
تا بکەن ڕەجمی شەیاتینی لە پێچی مێزەرم

کاسب و توججاری بێ چارە لە داخا مردوون
گەر بە دیققەت تێ بفکری ئێستە دەشتی مەحشەرم

شەرقی خوێنم جغد و تاری عەنکەبووتم تەلگراف
چەندە وێرانە بزانە شارەکەی ئاخر شەڕم

ئیستیلای ئەرزی دەکا سایەی میلەل لەم عەسرەدا
نیوەڕۆمە من کە نیمە تا بەری پێ سێبەرم

لێمگەڕێ توخوا ئیتر نیمە توانایی قسە
تۆ بڵێ ئەم وەسیەتە زووتر بە یار و یاوەرم

شیرەکەم پێتان حەڵاڵە خوێنەکەم گەر گوم نەکەن
نامداران و حەمییەت کاری ئەولادی وەتەن

(*) هەر دێرێکی بەندی دووەم، وەڵامی دێری بەندی یەکەمە.

(٣)

٤٦

وا لە نەزعا خەڵقە گوێ بگرن لە گوفتاری وەتەن

بۆم بکەن ئەم دەفعەیە ئێوە و خودا چاری وەتەن

ئەی تەبیب ئینکاری عیلم و فەننی تۆ خۆ ناکرێ

هەر بەیەك دەم بۆچی ناکەی مەنعی ئازاری وەتەن

ڕەببی مووسایی بنێری جەننەتێ بوو وەك ئیرەم

دۆزەخی فیرعەونە ئێستا سەحنی گوڵزاری وەتەن

کوا درەفشی کاوییانی کاوەیی بۆچی نییە

مەغزی دەربێنێ لەسەر زوححاکی بیماری وەتەن

کوانی ساحێب نەسرەتێ بۆ خەتمی کاری ناسری

بۆ خەتی مەنسووری باشە وەك قەڵەمداری وەتەن

کوانی فارووقی نەژادێ ئیرسی خۆی بێنێتە جێ

تا لە چنگ بووجەهلی دەرکا دین و دیناری وەتەن

خوێنی ئەولادی سولـەیمانە و غوباری پـاکی جـەد

ئـەو قـوڕ و ئـاوەی کرایـە سـەرفی دیواری وەتــەن

چـاوی دیسـان هـەڵبڕی دووبـارە لـێـوی کـردەوە

دەنگ مـەکەن تـوخـوا بزانین چی دەڵێ یاری وەتــەن

(حەمدی) مەعلوومە کە ساحێب غیرەت و میللییەتـی

کەس نییـە وەك تـۆ بەرێ ئـەم جارە هاواری وەتــەن

شیرەکەم پێتـان حەڵاڵـە خوێنەکەم گەر گـوم نـەکەن

نـامـداران و حـەمییـەت کــاری ئــەولادی وەتــەن

(٤)

٤٧

پڕ گوڵە و عەنبەر وەتەن خاکی وەکو جامی بلوور
پڕ بە چەشمەی ئاوی ڕۆشن میسلی چاوی پڕ لە نوور
خاتەمی پەنجەی سولەیمانی نەبێ نەم بیستووە
کێوی یاقووت و زموڕڕود قوببە قوببە سەوز و سوور
دەشتی فابریقەی گوڵ و سەوزە و ڕەیاحینە بەهار
بادی عەتتارە کە دێنی قافلەی موشکین لە دوور
هەوری ڕووی ڕۆژی لە لوتفا وەك نیقابی نازی یار
تیرە بارانە لە قەهرا گڕ کە دێنێ وەك تەنوور
وەك بەچەی بەقاڵ ئەگێڕن هەر بەسەر میوە درەخت
دەستە دەستە تەپڵە تەپڵە ترش و شیرین مزر و شوور
زۆر کەڕەت ئەموت بەهەشتە موتڵەقەن گۆڕاوە لێم
پڕ بە سەحرا زەرد و سوور و پڕ چەمەن غیلمان و حوور
خۆ بە دوو دیدە فەلەك هێشتا کە ئەمسالی نەدی
موددەتێکە چاو دەگێڕی گەه لە خوار وو گەه لە ژوور
وەزعی ئاڵەسیاو و بەرزنجەم لەبەر چاوە دەڵێی
مەسکەنی فیرعەون و مووسایە مەقامی نیل و توور
وا هەناسەی دایەوە ماوە شوکر هێشتا وەتەن
پێم دەڵێ لادە لە وەسفم بۆ دەکەی تەبعەن غروور

عومـری نـووحت بیٚ لـه ئـەوسـافـی مـنـا سـەرفـی بـکـەی
کەی دەکەی وەسـفـی سەفای سوبحی بەهـاری شـارەزوور
تـۆ بڵێ بـەو تـاقـمـەی سـاڵـیٚ کـە نێـرن سـاڵـیٚ مـیٚ
بـۆچـی کـۆلارەن دەبـن گـاهـیٚ بـە خاڵ و گەه بە پـوور
یا لـه مـن دوور کـەونـەوە یـاخـۆ عـیلاجـم زوو بـکـەن
تـا دیـاری لـێنـەداوم عـیـلـلـەتـی پـیسـی عـەقـوور
یا بەجـاریٚ ئـەم دوعـایـەم بـۆ بکـەن ئـێـوە و خـودا
هـەر لـە گـەورە تـا بچـووك و هـەر لـە ژن تاکـو زکـوور

ڕەببی مـووی لیٚ بیٚ زمانـی پەنجـەکـانـی هـەڵـوەریٚ
هەر کەسیٚ گوڵشەن بـە دەردی کـوڵـخـەنی دۆزەخ بـەریٚ

(٥)

٤٨

کۆتەڵی دەست و قەڵەم تاکەی میسالی ئەسپ و زین
بۆ وەتەن (حەمدی) دەگێڕی بەسیەتی گریان و شین
یادگاری بۆ خەلەف جێ بێڵە عیبرەت بۆ بەشەر
چۆن کرا پامالّی میللەت غەسبی سەروەت هەتکی دین
عالەمێکی بێ سەر و پێ کرد لە قەڕنێکا زەمان
دەستی ئینسافی کە دەرهێنا لە چینی ئاستین
بازی چی بازیچەیێ تەمسیلی شاهی پێ ئەکرد
سەرسەری بوومی ڕەفیقی سەرسەری وێران نشین
هەر بە دووری تێگەیشتم جا قەلێکی ڕووڕەشە
بۆ قڕان و بۆ قڕانی میللەتی کەوتە قڕین
کەوتە تەشکیلی دەوائیر ناوی ئەهلییەت بە فێڵ
خەتتی سەر لەوحی زەمان بوو هەروەکو نەقشی نگین
ڕۆژی کورد شێتانە هەر شەو بوو سەری هێنایەدەر
چەپڵەڕێزان بوو بە جارێ عالەمێ ئەیوت بژین
سەیری ئەوزاعم ئەکرد هەر پێکەنینم پێ ئەهات
موتڵەقەن ئەم وت ئەمانە ساحیبی ئەم عەقڵەنین
تاقمێ ئیغفالی سوێند بوو دەستەیێ حەیرانی زۆر
یەعنی قیسمێ شادمان و فیرقەیێ مات و حەزین

گــورگ و چــۆپــان وشــتر و قـــەزاز زیـــن و گـــای شـێت

مێروولـــە و تـەختی سـولـەیمـانی عـەفاریت و نـگین

بوخل و شاهی زوهد و مەستی عەقڵ و شێتی کیبر و زیل

ســەبجە وو فیشـەکـلغ و داری سـیواك و مـاڵ بـڕین

جەمعی ئـەم زددانـە چونکـە داخلـی مەنتیق نـەبــوون

دائیمــا ئـەم وت ئـەمـــە دێــون درنجــن ئــاخــۆ چین

تـاقمێکی تــازە کــوڕەی ڕووتـەڵـــە جــا دەرپـــەڕی

عــالــەمــێ زانــی ئـەمـانــە ئـەووەلی ئــاخــر شـەڕین

ئەو شـەوی نــەحــســە کــە ئیعلانی ملووکییەت کــرا

تــف کرا ئـەمجا لــە دەســت و هەڵــکــرا دامەن لـە قین

شـێتە شـیعرم سـوارە تـاوت لـێ ئـەدەم خـۆت ڕاگــرە

داســتــانێکــە ببـێتــە عــیــبــرەتــەن لــینــنــازرین

بـــۆ فڕێتدا کــەوڵ و کــەشـکوڵ وعــەسا نەتبیسـتووە

لـوقمـە نـانێـکـی بـە دەروێشـی نـەداوە مـاڵـی زین

چاپوکی و هیممەت حەقیقەت قابیلە تـەنـها بـە خـۆی

حـیرەت ئەفزایە کە کەوتـە ئەخزی پارە و سـەرفی کین

وا وەتـەن دیسـان ئـەڵـێ جاریێ دوعـاکـەم بــۆ بـکەن

جـا بنـووســە داستـانی ئــەو گرۆهــەی سـەرسـەرین

ڕەببی مــووی لێ بـێ زمـانی پـەنجـەکـانـی هـەڵوەریێ

هەر کەسێ گوڵشـەن بە دەردی کوڵخەنی دۆزەخ بـەریێ

بۆ ئیدارەی کـوردسـتـانی

خواروو

(٦)

٤٩

باسـی تەشـکیلاتی سـانی هـەر ئـەکـەم بـۆ پێکەنیـن

کـەمترین بوو گەورەتر هـەم گـەورەتـر بوو کـەمـتـریـن

ناعیلاجم ئیسم و شـوهرەت باس ئەکەم عـاجـز مـەبـن

تـا ببینـن شـکـڵـی وەزعییـەت بـە جـاریْ قـارئـیـن

کۆیلـی مـولازم وەزیـری خـاسـەیـی قـۆڵـی یـەسـار

ئیبنی سـەرمزگەوت وەزیری موشـفیقی قۆڵـی یـەمیـن

کاتبی مابەیـن بـوو تـاهیر تەرجـەمـەی حـاڵـی بـکـەم

پیس دەبـیْ دیـوان لە پـاشـا موسـتـەحەققە بۆ دڕیـن

حەیفە تەعریفی ڕەشە و عـەمی و ئـەحـەی دایـەنـەکـە

نـاکـریْ ئـەعـزان ئەمانە چـونـکـە عـوزوێـکـی بـەریـن

خەزنە کیسەی باخەڵ و مەسرەف ڕەشەی حاجی فەتاح

حامیلی سینی حەماڵ و زەرفـی پـڕ مـاشێنی شـیـن

تـابیعین ئـەلـوات و هـەرزە قـاتـیـل و دز بـوو هـەموو

ئـەهـلی ویجدان و شـەریف و تێگەیشتوو مـونـکـریـن

زابـتـانـی عـەسـکـەری زۆرە و زڕە و ئــەولاّ درێـــژ

هـەردوو جلـخوار و قلّیـش و یـونسی بـاجی هـەمـیـن

ئەمری یەومییـە هەمـــوو هەر حـەپـس و زنجیر و جـەزا

فـکـری لـەیلییـە هـەمـوو هـەر کـوشـتن و یـەغـمـا و دزیـن

حاکمی شەرع و عەدل مەحکوومـی عـالـەم مـارفـەشـەل

مـوخبیری سـادق بـو کازیب سـوئی زەن عیـلمول یـەقین

قەهوەچی و پێش خزمـەتی دیـوانـی عـالـی دوو سـمـە

ئەم بوو مەشهووری قولی بوو ئەو بوو مەعرووفـی شـەلـین

موحتەرەم مەئمووری تەشریفاتـی دەولّـەت بـوو وسـوو

نـازری فـەرشـە ڕەحـە بـۆ خـەلّـوەتـی ئـامـە ئـەمین

جـائیـزە بـۆ میللـەت و کـوردایـەتی بـێ ڕەشبـەلّـەك

بـاجـی ڕەحـمـە بێ قـەزابی نـایـەلّـی ڕێـك هەلّپـەڕیـن

گـەرچـی ئێستـا مردووە مـەوقعیە بـاسـی هــەر ئـەکـەم

نانەوا گوێ ڕەپ بوو شەخسی ئەووەل و مەجلیس نشیـن

جەردە شێخ سالّح کە مورشـید بوو لەگـەلّ دەروێشـەکـان

مــن کـەوام زانـی لـە کـوڕەی حـەلّـقـەیـی زیکـرا فڕیـن

سـەیری سـیرەتکەن کە سـوورەت ڕووکەشێکی سەنعییە

گورگ دەچێتە پێستی مـەڕ زالّـم دەبێتە پۆسـت نشـیـن

نـاوی جەمعییەت مـوجـاهیـد بـوو وەزیفـەی جیا جیـا

دەسـتـە دەسـتـە قاتیل و دز بـۆ عـیبـادی مـوسـلمیـن

باسی نەفسی خۆی بە فەزڵە من ئەزانم موختەسەر
ئاشکارە قیمەتی گەورە بە تەعریفی قەرین

ناوی ئەو وەختە بە قانوونی تەبیعەت دانرا
چەرخی چەفیە و زلف و کاکوڵ دەوری سەر سنگ و سەرین

هاتە دەر بۆساڵی تەئریخی (کە"ه" وا اخر شری)(*)
کەوتە بانەوبان بە یادی بانە بوونە قەل فڕین

وا بە حیددەت چاوی هەڵهێنا وەتەن دیسان ئەڵێ
من هیلاکم بۆ خەلەف تۆ چارە جۆی و دووربین

وازحی ناڵێی دەوای دەردم بە تەوریـیەی بڵێ
شینە یاسینە دەخیلە چاری یاسین چاری شین

جا دوعاکەم بۆ بکە ئەمما وەکو وێردی زمان
تا سەراپەردەی فەلەك ماوە هەتا فەرشی زەمین

ڕەببی مووی لێ بێ زمانی پەنجەکانی هەڵوەرێ
هەر کەسێ گوڵشەن بە دەردی کوڵخەنی دۆزەخ بەرێ

(*) (ك، ه، و، ا، آ، خ، ر، ش، ر، ی)
(٢٠+٥+٦+١+١+٦٠٠ +٢٠٠+٣٠٠+٢٠٠+١٠) = ١٣٤٣ ك = ١٩٢٤ – ١٩٢٥ ی.ز.
ڕووداوەکان بەو مێژووەوە پەیوەندادرن .

(٧)

٥٠

خەڵقە گوێ بگرن لە فەریادی پەرێشانی دەخیل

دەستی عیبرەت زوو بەرن بگرن بە دامانی دەخیل

ئێسکی خان و قەیسەری کوردانە بوونە خشت و بەرد

وا لە مەیدانا کرایە قەیسەری خانی دەخیل

هەر نیهالی قەددی مەحبووبانی کوردە نێژران

سەیری ئەم ئینسافە باغە و جێگە سەیرانی دەخیل

هەر جگەر پارەی عەزیزی عاریفی قەومە کەوا

بۆ دەماغی مار و مێروو بوو بە بریانی دەخیل

نیسفی ماڵ و سەروەت و ڕۆح و حقووقی عالەمی

بوو بە نەقد و جنس خرایە تاقە گیرفانی دەخیل

ئەتڵەسی گەردوون کە پێوانەی ئەکا خەییاتی دەهر

کورتە بۆ باڵای تەماعی تاقە عوریانی دەخیل

کوڕڕەیی ئەرز تێری ناکا چاوی تەنها برسییە

کوا ئەڵێ هێشتا زەمینی هەر بە قەد نانی دەخیل

گوێ لە تەزویر و ڕیبا و ئەفسانە مەگرن ئەسڵی دین

هەر زەکاتە و ڕۆژووە و حەج فەترە ئیمانی دەخیل

غەیری بەدناوی لە تەپڵ و دەف ئومێدی چی دەکەن
فرسـەتە ئەمڕۆ لە سنگ و تەوقی سەردانی دەخـیـل
زەحمەتێکی مەحزە دەوڵەت جێ بمینێ بـۆ خـەلـەف
ئەو کـە نەیبێ حەققی ژینی ئەمن و ئامانی دەخیـل
فرسـەتی ئەمڕۆی نەدی ئەسـلاف و نـابینی خـەلـەف
ئێمە مەسئوولین بە کۆمـەڵ دادی ئـەفغانی دەخـیـل
وا وەتـەن دیسان ئـەڵـێ جارێ دوعاکـەم بـۆ بـکـەن
جـا لـە دوخـتـۆری بسێنن تـۆزە دەرمـانی دەخـیـل

ڕەببی مووی لـێ بێ زمـانی پەنجەکانی هـەڵـوەرێ
هەر کەسێ گوڵشەن بە دەردی کولْخەنی دۆزەخ بەرێ

(٨)

٥١

ئاگریٚ بگری فەلەك ڕەببی ببیتە یەك شەرەر
مەنبەعی ئیفساد و فیتنە کارخانەی شۆر و شەڕ
هەردوو چاوت ڕەببی کویٚر بیٚ تا قییامەت هەڵنەییٚ
خان و مانت وەك ئەساسی ئیٚمە بیٚ زیر و زەبەر
دەك بە چاوی چڵکن و تیری قەزاوە بی کە سوبح
چاو هەڵیٚنی چۆن دەکەی ئەم خەڵقە دووچاری زەرەر
بۆیە چاوت وەختی مەغریب لیٚك ئەنیٚی بکریٚتەوە
بابی تەزویر و تەریقی فیتنە مەیدانی خەتەر
بۆ ئەمەی دەستی بنەخشیٚنی ببیٚ ئەنگوشت نوما
دامەنت هەڵکردووە بۆ ڕشتنی خویٚنی هەدەر
عالەمت خستۆتە ژیٚر داویٚنی ڕەحم و ڕەئفەتت
هەر لە کوردی بیٚ نەوا خەسمانە بەستووتە کەمەر
هەر منداڵی بگری فەورەن بۆ ئەمەی ژیربیٚتەوە
میسلی بازیچە گەهیٚ شەمسی دەدەیتیٚ گەه قەمەر
هەر بە نازکیٚشان لە ڕیٚگەی دەردەکەی منداڵی خەڵق
ناوی خۆی نازانی ئاخر ون ئەکا شویٚنی پودەر
وا سەرت شیٚواند لە عالەم کەوتە عەکسی ئیقتیزا
دەربەدەر بوو جیٚ نشین و جیٚ نشین بوو دەربەدەر

داوەشێی بۆ دەور و چەرخت داڕزێی بـۆ هـەیئـەتـت

وا دەبێ تەنزیمی دنیـا وا دەکەی تـەسکـیـن بـەشەر

لایـقـی تەخـتـی سـولـەیمـانی بـووە مـێـروولـەیێ

خەرقەیی مـووسـا عەسا عـادەت بـووە بـیکاتـەبەر

ناوی پژدەر بۆچی بۆتە ئیسمی ئـەعزەم هـەر کەسـێ

وەك سولەیمان ساحیبی دێـو و نگین بێ کـردیـە بەر

بـۆچ تـەقیلـەی قـووچ و لاپێچـی کـرێشـەی داڕزیـو

ئـەو کـلاوەی سـەخری جیننە پـژدەری نـایانـە سەر

هـەر سـەگێ جاریێ وەڕی یاخۆ کـەریێ نەختێ زەڕی

تـۆ دەم و ملیان دەبێ پڕ کەی لە لوقمە و تـۆقی زەڕ

من عەبەس لۆمەت دەکەم بێ سوودە تەعنەت لێ ئەدەم

ئەی سوپەهری بەد سروشت و بەد نیهاد و بەد گوهەر

خـۆ وەتـەن نـوتـقـی نـەمـاوە وا ئیشـارەم لـێ ئـەکا

یـەعـنی لۆمە و تەعنە بەسیە وا بووە ئەلبەت قـەدەر

ئینتیبـاهـە بۆ خەلـەف لـەم وەخـتـەدا نـابـێ وتـم

من لە باسی وەزعی سالیس چۆن بکەم سەرفی نـەزەر

جـا وتـی وەختی دوعـاکەی پێشـووە فکرت نـەچێ

گەر ئەنووسی باسی تەشکیلاتی سالیس مـوختەسەر

ڕەببی مـووی لێ بێ زمـانی پەنجـەکانـی هەڵـوەرێ

هەر کەسێ گوڵشـەن بە دەردی کوڵخەنی دۆزەخ بـەرێ

(٩)

٥٢

جەبری نەفسی پێ دەوێ خەڵقینە کەسری ئیعتیبار

ئیعتیبار و نەفس ئەکەن لەم باسە چونکە ئینکیسار

ڕووی زەمان ڕەش بێ لە مەردان ڕوو کەوەرگێڕێ ئیتر

دێنە مەیدان بڵح و نامەرد تێك ئەدەن ڕەسم و شیعار

زۆر کەڕەت ئەم وت کە بێ عەقڵە کەریمی تازەمین

ئەسپ و کەر گاجووت و ئێستر پێکەوە دەیکا قەتار

نەم ئەزانی وا لە خاتریا زەمان ڕۆژێ دەبێ

کیسەڵ و قرژانگ و قۆڕی پێکەوە بگرێتە بار

سەیرە حەیوان هەر یەکی خولیایەکی کەوتۆتە سەر

بەرخ ئەڵێ بوومە پیرەنس مەڕ وا دەزانێ بۆتە چار

ئیددیعاجۆن وەحشییان بیلخاسە قورناویلکە ئەڵێ

من ئەخوێنم پایز و زستان و هاوین و بەهار

سەف بە سەف قاز و قولنگ ئەوجی هەوایان گرتووە

بۆ حەرب ئەم دوو گرۆهە لازمە بدرێن قەرار

ڕێوی کلکی دا بە ئەرزا کوا وتی جێگەی چەقەڵ

خزمی خۆمە ئەم چەمە وێران دەکەم نەخرێتە کار

شێر وتی ناوی پڵنگ ئەمڕۆ لە ناوایە بڵێن

ڕێوی بێ دەنگ کەن سیاسەتمان نەکا با ئاشکار

کێ لە یادی ماوە مردووە قـازی زوڕنـــاژەن کـەچی

بـوو بە قائیمقامی ئەو ورچێ بـە نـاوی مـوسـتـەعار

لازمـە بـۆ مـەجلـیسـی لـەقـەلـەق بنێـرن تـاقـمێ

دەم دڕاوی تـێـرنـەخـۆر و هـیـچ نـەدیـو و زەهـردار

بۆ ئەمە جارێ سـەقاقوش بـانـگ بکـەن ئـەوسـا بڵێن

ئـۆتـومـۆبـێـل حـازرە مـێـروولـە بێت و تـوولـەمار

ئیددیعای پڕ پێستی خۆی پارە ئەکا مـامـە سـمـۆر

ئیرسییە کەوڵـی بـکـەن لـەو دارە زەحمەت بێتە خـوار

چونکە فـامیلیایـەکن ئەسڵـەن لـە جـنـسـی قـۆڕییە

مـەسـنـدئارایی خـەلافەت بو جەنـابی سـووسـەمـار

ئەی پشیلەی قوڕ بەسـەر گۆڕ هەڵتەکێنە وای لـە کوێ

وا تلی لیلی دەکـەن مشـکـان لـەسـەر بـانـی عەمار

خـادیـمی پێشـووی سـولەیمانی دەبـوو دێو و درنـج

چـەرخـە ئەمـڕۆ کیسـەڵ و قـۆڕی دەبێتـە کـارگـوزار

شکڵی ئەم وەزعەی بە خەو ئەوسا ئەگەر ئەیدی ئەمین

شێتە وا ئێسـتا دەبوو ئەو وەختە بێ شـوبـهـە بەهار

هــەر زەمــانــە ئــەم جـڕوجـانـەوەرانـە یـەك دەخـا

هـەر زەمانـە ئـەم گـژوگـیـایـە لـە گـوڵـشـەنکا بژار

(قوری نوسیویە لە پشـتی کیسـەڵی)(*) تەئریخەکەی

نـاتـەواوی بـۆ فـەقیرە تـا گـونـی لـێـکـرد بـە چوار

ناوی خەڵقی بۆ بەرم شوبهی گەلێکم پێ وتوون
خوێندەوارینە بتاشن شوبهی باقیکەی لە دار
باسی وەحشیم هێندە کرد تەبعم خەریکی وەحشەتە
ساقیا لوتفەن عیلاجی شەربەتێکی خۆشگەوار
تو سەری پیری موغان و تو ملی مینایی جام
تو نیگاهی چاوی پیاڵەی پڕ لە خەمر و پڕ خومار
تو سەری کوڵمی لەتیف و نازکی گوڵڕەنگی دۆست
تو شکەنج و تورڕەیی زلفی سییاهی میشکبار
دەردی من دەرمان بە جام و ڕەتڵی پڕ مەی ناکرێ
بمبەرە بەرپایی خوم خم کەم بە سەردا جار جار
دابگیرسێنم بە نووری مەی چراغی فیکرەتم
کیمیایی تەبعی مەغشووشم بکەم سافی بە نار
مەتڵەبێکم من بە دنیا نەبووە ئامالێ بە کەس
هەر لە لوتفی تۆ دەکەم ئەمڕۆ ئەمەندە ئینتیزار
ڕابیتەی پیر و سلووکی مەسلەکی ڕەندان ئەکەم
تا دوعاکەم زوو بگاتە دەرگەهی پەروەردگار
ڕەببی مووی لێ بێ زمانی پەنجەکانی هەڵوەرێ
هەر کەسێ گوڵشەن بە دەردی کوڵخەنی دۆزەخ بەرێ

(*) (ئە) ی ناوکەوانەکان = ه، پیتەکان دەکاتە ١٣٤٥ك = ١٩٢٦ - ١٩٢٧ز. مێژووی بۆنەکانی نێو ئەو تەرجیع بەندەیە.

(١٠)

٥٣

بـۆ هـەوا ئـاڵۆزە بـۆچـی لێڵ و سـوورە ئـاسـمـان

گێژەڵووکەی نـەگبەتــە یـا فیتنەیـی ئـاخـر زەمـان

هەوری قەهرە مەوجی دەریایی غەزەب دێنێتە جۆش

یا فغان و دووکـەڵی ئـاهـی هـەنـاسـە سـەردەکـان

ڕەنگی گوڵ بۆچی پەڕی بـولبول دڵـی بـۆچـی شـکـا

ناکـرێ ئەووەل بــە هـاری شـادمــانی بــێ خــەزان

بەفرە باریوە لەسـەر بـەختی ڕەشـی خـاکـی وەتـەن

یــا بـە دەم شەسـتیرەوە مێشکی هــەژارانـە پــژان

بۆ وەتەن زەرد هەڵگەڕاوە بەرگی سوورە شین ئــەکـا

ڕەنگە ئەشـکالی شـەهیدی بێ نـەوامـان دانـیـشـان

وەك برێشکە قرچە قرچی جەرگی سك سـووتاوە دێ

یا گـوڕەی مــەترالییـۆز و قـرمـە قـرمی تـۆپــەکـان

ئـەم هـەمـوو لاوە نـەمـامـن نێـژران لـەم بـاغچەیــە

ڕیشـەیی کوردایــەتی بـوو یەعـنـی بـۆمـان نێـژران

جـەژنــی قــوربـانــە سلێمانـی بـە مـەزبـەح دانــرا

کورد مـەڕن بـۆیە بـە جـارێ هـەر لـەوێـدا سـەربڕان

یان کـە ئیبلیسی عـەلـەیهیللـەعنە قـاورمــە بـکـا

کۆمەڵی ئینسـان بـە جـارێ وا ئەبێ بکـرێن لـە جـان

بۆ شـەریفی کـورد خـەلاْتـە هـاتووە سـەر تـا بـەپێ
یا کەلەبچەی دەسـت و تەوقی گەردن و پێوەندیـیـان
بۆچ مەغۆل هەڵساوە یاخۆ دەوری نەحسی جـەنـگیزە
قەتل و عامی ئەرمەنە یا حادیسـەی ڕۆمی و بـەبـان
ناوی خۆی نـابـوو زەمـانی میللـەتی کـورد خـۆ ژیـان
بـۆچـی بـەسـتراوە زمـانـی وا دەبـێ ئـاخـر ژیـان
بـۆ نەبـوو قـەت ئەهلی حالْـێ دەردەدارێ بـۆ نییـە
ئـەم وقـووعـاتـە چ بـوو بـۆچـی کـرا بیکـا بـەیـان
جا وەتەن فەرمووی لە پەردەی سینەما وەك سینـەمـا
سـوورەتـی گیراوە فەرمـوو بـۆت بکا یەکسەر عـەیـان
جـارێ تـەئـریـخـی بـنـووسـە جـا بـگـۆڕە قـافییـە
تـا بـەیـانـاتم بنووسـی لـێـت نەبێ حـەرفێ نیـهـان
بێ هـەزار نـاوی سلێمانی بە تـەئریـخ (مـشـهد) ە(*)
ئـەم حـیسـابـە عـاقیبـەت ڕۆژێ دەبـێ بیکـا زەمـان
مەقسەدی ئەسڵی و ئەساسی هەر دوعاکەی پێـشـووە
ئێستـە تیکـراری بـکـە بـەڵکـە بکا مـەبـحـەس ڕەوان

ڕەببی مووی لێ بـێ زمـانی پـەنجەکانی هـەڵـوەرێ
هەر کەسێ گوڵشەن بە دەردی کوڵخەنی دۆزەخ بـەرێ

(مشهد) = ٤٠+٣٠٠+٥+٤=٣٤٩+١٠٠٠=١٣٤٩ك = ١٩٣٠- ١٩٣١ ی. ز.

(١١)

٥٤

ئارەزوویـان بـوو لــە زنــجـیری ئـەسـارەت بێنــە دەر

سـەربـەخـۆ بەڵکو بژین دەرچـن لـە ئـازار و کەدەر

عەهد و پـەیمـانی ئەجانیب ئیددیعـای لێکردبـوون

تێگەیشـتوو بوون نەیاندا تا نـەبـن تـووشـی خـەتـەر

کەوتنە فکری سـیاسـەت ئەجـنـەبی وتیـان ئـەبێ

کـورد قییامی پێ بکەین بەڵکە ببن مەشغوولـی شـەڕ

چەند کەسـێکی کورد کە هەریەك ئارەزوویێکی هەبوو

بـانگیان کـردن یەکـی نەوعێ تـەمـاعیان نـانـە بـەر

زۆڵ ئـیـبـن زۆل دەســتــە دەســتــە سـەوقـی کـرد

جافی گێل هەورامی گوێ دیل بانەیی کەم فام و کـەر

کــەوتــنـە نـاو کـوردەوە لایـێ بـە تـەفـرە لایێ زۆر

کـومـەڵێکیـان پێکـەوە نا عـادەتـا وەك بزن و مـەڕ

ئیددیعای کوردایەتی مـەقسـەد بوو ڕەفزی ئینتیخـاب

زاهیرەن بـاتین عـەرەب فـکـری ژیـان دەرکەن لـەسـەر

فرسەتی دەسکەوت ئەجانیب ئەمریدا جـەیشی عیراق

هـاتن و کـوشـتیان ئەمـان جا ئەجنەبی بـردی زەفـەر

چوون بەگژیەکدا لەسەر حەق میللەتی کورد و عـەرەب

ئەو درەختی نەگبەتە بۆ هەردوو وەك یەك دای سەمەر

سەربەخۆیی بۆ عەرەب هەروەك حقووقی كوردەكان

هەر لە خوێنا چوو لە ناوانا ئەما باسی ئەسەر

سەیری ئیجابی سییاسەت زابتی موستەخبەرات

یەعنی ئیشێكی خراپی كردووە كردیانە دەر

كامیل و مەحموودی جەودەت موتتەفیقیان بوو حەمید

زابتی جەیشی عەرەب بوون كردیان سەرفی نەزەر

تەركی مەوقیعیان كە كرد هاتن بە فكری ئینتیقام

لەم بیابان و گەڕانە بێ ترس وەك شێری نەڕ

بۆ پەناو شەكوە لە پیران چوونە لای سەرداری كورد

وەعدیدا من حازرم نەك هەر بە ماڵ و جان بە سەر

هەر ڕەئیسی عەشرەتێكیان بانگ ئەكرد جوابی ئەدا

چونكە فەردێكیان لە حیسی ئینتقام نەی بوو خەبەر

جافری كافر حەقیقەت پشتی ئەم قەومەی شكاند

لەعنەتی وەك كەولی نەگبەت تا قییامەت كردە بەر

ئەوحەرامزادە بە نۆت نەوتی بەسەر كوردا ئەكرد

ئاگری گرت خویشی سووتا ئاخری ئەما بە گەر

ئەو كەرانە لووشكە لووشكیان كرد نیشانیان دان كە زیو

كەوتنە نەعرەی زەڕین ئەمما بە وشكی نەك بە زەڕ

ناقڵیشێ دار پوازی تا لە جنسی خۆی نەبێ

پشتی كورد كوردی شكاندوویە وەها بوو هەر قەدەر

خۆی و ئـەتبـاعـی ڕەئیسی کـورد ئیلاهـی هــەر بـژی

بـۆ شــەرەف ئـەسکـەندەرانە دامـەنـی خسـتە کـەمـەر

مـن سـەر و مـاڵـم لـە ڕێگـەی قـەومـمـا هــەر دائـەنـێم

فـرســەتـە قیـڕووسییا فـەرزەن سەفـەر بێتـە سـەقـەر

لامـەدە (حـەمـدی) لـە مـەوزووع و دوعـاکـەیشـت بکە

ئــەم قـسـانـە لازمـە بـۆ ئـاخـری بـکـریٚ حـەزەر

ڕەببی مـووی لـیٚ بیٚ زمانی پەنجەکـانی هـەڵـوەریٚ

هەر کەسیٚ گوڵشەن بـە دەردی کوڵخەنی دۆزەخ بەریٚ

شەڕی ئاوباریك

(١٢)

٥٥

ئەی وەتەن لوتفەن تەواوی کە وقووعاتی میلەل
ئەم مەراقە با نەکا بۆ ئاخری نەشری عیلەل
تێبگەن خەڵقینە توخودا بەس ئیتر تەفرە بخۆن
ئەجنەبی بۆ نەفعی خۆیانە دەکەن دایم حیلەل
نامداری کورد و سیٚ زابت بە هاوڕێتی سەلام
کەوتنە مەردانە سەعی حیرەتم بوو فیلمەسەل
ڕۆستەمانە گەر بڵێم غەدرە کە ڕۆستەم هەر بە خەو
کەی تەیارەی دی بە فیلۆ یا تەقەی تۆپی جەبەل
گەر بڵێم ئەسکەندەرانە غەدرە ئەسکەندەر مەدام
ساحبی ئۆردوو و وەزیری وەك ئەرستۆی بوو لەگەڵ
بۆچی باسی حەربی سووورداش و کەناروێت بۆ بکەم
بەم قسانە بۆت تەواوکەم قافییەی نەزم و غەزەل
حەربی ئاوباریك ئەگەر تەسویری بتوانم بکەم
وا دەزانم کورد بە خوێنی کوردەکان بیکەن بەدەل
شێخ لەگەڵ پەنجا کەسی مەشغوولی ڕاحەت بوون بە ڕۆژ
ئاخیری مانگی بەهار و ئاوباریك بوو مەحەل

یەك فەوج جەیشی عەرەب سەد نەفەر پۆلیسی تورك

پێشڕەوی دوو سەد سواری تاڵەبانی بۆ جەدەل

نەفری عامی هاتنە سەر یەك نەفەر سەرداری کورد

بۆ خسووفی مانگ وەکو چووبن شەیاتینی بە گەل

دانیانە بەر تەقە هەروەك شەیاتین ڕەجمکەن

مانگ نەگیرا کەوتنە جامبازە ئەمسالی جەمەل

دەنگی شەستتیر و تەیارە و قرچەیی تۆپ و تفەنگ

ڕۆژی حەشریێ بوو ئەباری هەروەکو تەرزە ئەجەل

دووکەڵی بۆمبا و تەپوتۆزی سوارەو گوللە تۆپ

ئاسمانی گرتە بەر داگیری کرد بورجی حەمەل

گوللە پرشنگی ئەدا ئەکشا وەها زەننت ئەبرد

زامدارە بۆ تەداوی هاتووە نەجمی زوحەل

ئەو هجوومانە کە لەرزەی خستە ئەرز و ئاسمان

نەیگەیان زەڕڕە بە وەزعی یەك منداڵی کورد خەلەل

وا نە بوو ئەهمییەتی بۆمبا و گوللەی تۆپەکان

هەر ئەهات ئەدرایە بەر شەق یا بە پێلەقە و بە پەڵ

من وتم ئەم حەربە تەمسیلی چەناق قەلعە ئەکا

سەد ئەگەر بکرایە ئەترافی بە تورپیل و بە تەل

هەر بەلاشە ڕەشبەلەك گیرابوو لەو مەیدانەدا

تاڵەبانی میسلی بەت جوندی هەژاریش میسلی قەل

وەختی مەغریب ڕەجعەتی ئۆردووی کە کرد سەیری هەبوو
سنگ و سك گۆڕابوو یەکسەر بوو بووە پشت و کەفەڵ
وای نەنەی پۆلیسی تورك و یوممەیوممەی عارەبی
بۆ قەوان هەڵ ناکەوێ جارێکی تر بەو نەوعە هەل
وا لە ناو جەووی هەوادا ئەم قەوانە مەیلتە
گوێ لە تەلسز بگرە گرتوویە سەراپا موحتەمەل
وەختی ڕەجعەت ڕەحمی فەرموو مەنعی تەعقیبی کە کرد
وا ئەگەر نەبوایە لاشە جێ ئەما وەك باڵی مەل
چاوی هێشتا پیاوی ساغی هەر نەدیوە ئەجنەبی
خزمەتی ئەو چونکە ناکەن غەیری لات و کوێر و شەل
سەیرە چاوی موغریزی کورد بەو تەپ و تۆزی شەڕە
تەم بە سەریا هاتووە گرتوویەتی دەردی سەبەل
کورد ئیتر بەسیە کە ناوی هەر بە نەختە هیممەتێ
زینەتی داوە بەسەر لەوحەی تەواریخی دووەل
یەك بە دە هەرچەندە سەنرا خوێنی منداڵانی کورد
زەحمەتە تا ڕۆژی مەحشەر بکرێ ئەو ئیشکالە حەل
لێمگەڕێ فەرمووی وەتەن ئەمجا دوعاتان بۆ ئەکەم
پشتی یەك بگرن لەسەرتانە خوای عەززەوەجەل
ڕەببی مووی لێ بێ زمانی پەنجەکانی هەڵوەرێ
هەر کەسێ گوڵشەن بە دەردی کوڵخەنی دۆزەخ بەرێ

موســـتەزاد

(١)

٥٦

یار ئەگەر ئەمشەو لە مووچەی من بکا ماچی زیاد
دێنــە ســەر شــەوقــم عیبــاد
شـمـع آسـا مصرعـم أزنـور رویـش لـمعـه داد(*)
لــمــعـــه بــاشـــد مـسـتـزاد
کـورتـه گـەر دەسـتـم درێژە دامەنی لوتفی نـیگار
کـــافـیـیـه بـــۆ چـاوەزار
أز طمـع بـالانـشـین وقـتـی کـه زیـر پـا فـتـاد
کـــس بـــه حـــال او مـبـــاد
مـن لە ڕێگەی دۆستیدا سـەر ئـەنێمـە جێگە پـێ
بـۆیـه نـاگـەم قـەت بـەجـێ
راهـرو را پـایـی بـایـد چـسـت تـر أز بـادپـا
یـعـنـی هـرچـه بـاد بـاد
غەم ئەنیسی ڕۆژ و شەومە من نەبم غـەمبار ئەبێ
خۆی لـە خـۆی بـێزار ئـەبێ

(*) نیوە دێری دووەمی ئەم موستەزادە فارسییە.

تـاكـنـد نـاشـاد مـارا مـادرا سـازيـم شـاد

درد مـاگـردد تـضـاد

فـەقر و سەروەت بۆ بەشەر هەردوو گرفتاری نییە

میحنـەتـی جاری نییـە

هـر کـە را نـبـود تـمـنـا بـیـشـتر أز آب و زاد

واقـعـا آزاد زاد

عـاشـق و تـەدبـیری یـار و زاهید و تـەزویـری نـار

ئـەم بە ئیشی ئـەو چ کـار

نـيـك و بـد إيـن پـیـشـەهـا أولاد را أجـداد داد

داد از أجـداد داد

بەو هەناسەی دێ لـە کـۆیی یـارەوە وەك مـن ئـەژیم

وا ئـەژی عـالـەم کـە دیـم

إيـن نـفـس بـرهـم زنـد تـاج و سـریـر کـیقـبـاد

مـادرش گـویـی نـزاد

غەیری مەجنوون عاشقی جددی نەبوو عەمدی نەبێ

شێتی وەك (حەمدی) نەبێ

نـازنـیـن او نـبـاشـد مـثـل لـیـلا در بـلاد

کـی بـود حـوری نـژاد

(٢)

٥٧

وەك عاشـقە هـاتۆتـە دەرێ نـێرگـسـی بیمـار

بـــۆ دیـــدەنـــی دڵـــدار

یـادی وەتـــەنی کردووە یـا گۆشـەیـی گـوڵزار

دوور بـــێ لــــە ئـــازار

ئەی غونچە نەپشکووتی دڵی کوردی مەگەر تۆ

واچـوونـی لـەسـەرخـۆ

سەودایی گولاّن گـەرمە لـە مەیدان و لـە بـازاڕ

بـولـبـول نـیـیە بـێـدار

ئەی خەڵقی سەمەن دەرکە چرۆییێکی نەزاکـەت

سـا بـەسـیـە فـەلاکـەت

نـابینی گـولاّڵە ئـەگـەڕێـن دامـەنی کـۆسـار

سـەرچـەشـمە وو جـۆبـار

کوا قامەتە مەوزوونەکەت ئەی سـەرو خەرامان

ئەی سەرکەشی بـۆسـتـان

بێ تۆ وەکو گۆچانی چەماوەن قەدی ئەشجـار

بـێ بـەرگـــن و بــێ بــار

تۆ ڕۆحی کـەوا حەپسی دەروونی منی ئـەی گـوڵ
وەك حـەپسی دڵـی چـڵ
بێ حـەوسـەڵـەیە بولبول ئـەکـا شـۆرش و هـاوار
مـن مـاتـەم و غـەمـبـار
عـەشـقـی جـوهـەلا خاسـەیی ئیقبالـتـە ئـەی بـت
لـە فکرتـە کـە ئـەم وت
عـاشـق بـە شـوعـاعـێکـە کـە پەروانە شـەوی تار
گـەر شـەمـعـە ئـەگـەر دار
بێ زەوقـە هـەمـوو عـاشـق و بێ شـەوقە ویلایـەت
ئـەگـری بـە حیکـایـەت
بـۆ دیدەنی سـەد خـۆزگە ئـەهـاتیتەوە وەك پـار
جارێکـە هـەر ئـەمـجـار
بـنـوارە تـەئسـیری فـیـراق و غـەمی دووری
نـەیـمـاوە شـعـووری
(حـەمدی) کە بە شێتی بـووەتە مەلعەبەیی شار
مـوحـتـاجـە بـە تـیـمـار

(٣)

٥٨

ساقی وەرە مەستانە بدە جامە شەرابێ

یەك لوقمە كەبابێ

نێزیكە ئەجەل فرسەتە عومرێكی كەمابێ

با سەرفی سەفا بێ

جامێ بدە پەیمانەشكەن بێ بە هەموو دەم

تاعەهدی كەی و جەم

خەمرێ بدە بیدا بە هەموو جورعە شەبابێ

نەشئەی مەیی نابێ

بنوارە كە دەورەی من ئەدا گونبەدی ئەفلاك

وەك كەرگەسی سەر لاك

تۆ بەر لەوە ئەییامی بەهارم بە شیتا بێ

بۆ بەزمی شیتابێ

سازیكە نەفس نۆبەتە سا سینە كەمانێ

ئەی پەنجە چغانێ

تارێ لە ڕەگی ڕۆح و لەسەر دەنگی ڕوبابێ

نەك نەشئە ڕوبابێ

حۆری نەسەبی خۆر لەقەبی ماە نیشانی

میوانە زەمانێ

پەروینە بڕەقسێت و سوهەیلە بەسەمابێ

تا خەیمە سەمابێ

غارەتگەری چینی بەسەر و تووڕە و پەرچەم

یا جیسمی موتەڵسەم

ئاهو نیگەهی عەینی غەزالانی خەتا بێ

یا عەینی خەتا بێ

با جامی جەمم بێ قەدەح و ئابی بەقا مەی

ساقی حەتەمی تەی

ناڕازییە دڵ مومکینە ئەو وەختە ڕەزا بێ

جانانە ڕەزا بێ

هەر نەشئە لە سەر نەشئەیی هەر کامە لەسەر کام

هەرجامە لەسەر جام

ئەم عەسرە ئەسەف (حەمدی) لە دەریایی غەما بێ

وەك خۆر لە تەما بێ

پێنج خشتەکی لەسەر
شیعری سالم

٥٩

دەریایی حوسن و نازی مەوج و حوبابی هێنا
یەعنی لە زلف و پەرچەم عوود و ڕووبابی هێنا
وەمزانی بۆ چراخان مەلەك شەهابی هێنا
(ساقی لە پەردە دەرهات جامیٚ شەرابی هێنا
دلٚ خیرەما لە حیرەت ماه ئافتابی هێنا)

مەجمووعی سالکی عەشق کاری بە قەبز و بەستە
حیکمەت بە تاڵە هەیئەت ئەوهامی بەرز و پەستە
لەم ئەمرەدا ئەرەستۆ بڕوانە چی بە دەستە
(تیماری چاکی سینەم ڕاجیع بە چاوی مەستە
بەختیش موافقی عەشق بۆ من خراپی هێنا)

چ موشتەعیل چ موزلیم ئەجرامی ئەرز و کەیوان
جوملە میسالی شەونم مەحوون بە ڕۆژی ڕەخشان
ڕوو گەر نەدەی بەجیٚ بیٚ نەك هەر بەمن بەهەموان
(یەك زەڕڕە عەکسی پرتەو دەرکەوت و تووری سووتان
ئاوێنە سەخت ڕوو بوو لەو عەکسە تابی هێنا)

ئەم شۆر و سووره نەكرا ئەزەل لەگەڵ ئەلەستا
قەت ناكرێ قییامەت ڕۆژی حەشر كە هەستا
ڕۆحم لە شادییا چوو دڵم لە غەم نەوەستا
(یارم لە دەر دەروون هات دەستی ڕەقیب لە دەستا
غەمناك و شادمانم ڕەحمەت عەزابی هێنا)
ویستم كە تاجی سەرنێم تاجم لەسەر فڕێدا
سەر بەرزیم ئارەزوو بوو سەرم لە پشتی پێدا
ئەم جوزئی ئیختیارە جیلوەی بە بەختی كێدا
(بۆ تۆبە سویی مەسجید هاتم بچم لە ڕێدا
بۆ كۆیی مەی فرۆشان قیسمەت شیتابی هێنا)
مردم ئەمەندە كردم نوێژی ڕیا وو تەهلیل
سووتام ئەمەندە خوێندم ئەسمائی حوببی تەعجیل
ڕامم بەوە پەری ئەو فكری نەكردوە تەعدیل
(ڕوو هەر لە من ئەپۆشێ وا حاڵییە كە جبریل
هەر خاسە بۆ من و ئەو ئایەی حیجابی هێنا)
نەیدی بە چاوی نێرگس نەی بیست بە گوێچكەیی گوڵ
ئەم بەزم و نەزمە عومری نووحیشی بۆ بێ بولبول
یاقووت و دوڕڕی (حەمدی) هەڵڕشت بەبێ تەئەمول
(وەی وەی چ مەجلیسێ بوو دوێنێ لە دیدە وو دڵ
دلبەر شەرابی گێڕا "سالم" كەبابی هێنا)

پێنج خشتەکی لەسەر شیعری کوردی[٧]

(١)

٦٠

وەرن یاران ئـەجەل ڕەهـبـەرمـە ئـەمـشەو
فـــیراقـە ئـەووەڵـی ئـاخـرمـە ئـەمـشـەو
خەیاڵی بـەزمـەکـەی قەیسەرمە ئـەمـشـەو
(سەدای سەمتووری کەللەم گەرمە ئەمشەو
چـریکە و بـانگی دڵ بێ شەرمە ئەمشەو)
تەبیعەت بەرزە زاهیر گـەرچـی پـەسـتـم
نەوەی ئەو شـێرەکەی ڕۆژی ئـەلـەسـتـم
لـە بـالاّ بـۆ بـەلاّ پشـتێـن ئـەبـەسـتـم
(بـە نینۆك کـاری فـەرهاد دێ لە دەسـتـم
وەها شـاهووله سینـەم نـەرمـە ئەمشـەو)
شـەوی هیجـرە دڵـم زامـار و مـەحـزوون
دەروونـم ئـاگـــری بـەردایـە گـــەردوون
نەماوە ڕاحەت و عـەقـڵ و سـەبـر چـوون
(لـە تەنیـایـی بە یـادی ڕۆحی مـەجـنوون
خەیاڵی گەشتی دەشت و دەرمە ئەمشـەو)

لەسەر عەقڵ و لــە دڵ ڕاحــەت کــە دەرچــن
ئـیــتر نـامــیـنــیٚ فـــەرقــی ژیــن و مــردن
حــەقــی وایــە کــە عــاشــق دەربـــەدەر بــن
(ئــەگــەرچــی یــار و یــاوەر بــوونــە دوژمــن
غــەمی بیٚ یـاری بــوو یـاوەرمــە ئــەمشەو)
ڕەقیب و نـاحـەزت مــەسـروور و خــەنـدان
ڕەفــیـــق و دۆسـتـانـت مــات و حـەیـران
منیش سـووتـاوە جـەرگـم بـۆتــە بـریــان
(لەسەر ڕووم زامی ناخوون نەخشی تۆی بەست
تــەمـای ســنعاتــەکــەی ئــازەرمــە ئــەمشەو)
بـە کــوشــتـن عـاشقانــت کـرد سـەرەفــراز
منت هــەر هـیٚشـتـەوە بـۆ عیشوە وو نــاز
وەکو کەو خۆی دەکا (حـەمدی) فیدات بــاز
(سـەرم شـۆری ویـسـاڵـی کــەوتـە سـەر باز
دیسان"کوردی" کە دەردی سەرمە ئەمشەو)

(٢)

٦١

هەزار حەقم وت و نەشبووم وەکو مەنسوور بە سەرداریٚ
نەمـا کـەس دامـەنـی نـەگرم پەنـام بـردە هـەمـوو شـاریٚ
نە هاودەردیٚ هەبوو فـکری بـە حالّم کا نـە غـەمخـواریٚ
(ئـەمـان مـردم عیلاجـیٚ سـا لـە ڕێـی پێغـەمـبـەرا چاریٚ
ویسالّ یا قەتـل یا تەسکین لە هەر سیٚ بـۆم بکـەن کاریٚ)
چ بـۆ وەسـڵ و چ بـۆ کـوشـتن گەلێکم دیـوە مـن وادەی
لە بەزمی خاسـە بۆ مـن پـڕ لـە زەهـری کـردووە بـادەی
لە ڕێی خوادا بڵێن گـەر بیکوژی ئـەو وەخـتـە ئـازادەی
(وەهـا سـووتـاوم ئـەسڵـەن تـابـی فـریـادم نەما سادەی
ڕەفـیقـان نیوە سـووتـن ئـێـوە نـامـەرد عـەرزە هـاواریٚ)
نەفەس سینە و کەمانێکە دەری خست شۆری مەفتوونی
سـەراپـا بیٚ سەر و پـا پێم ئەکا تەمسیلی مـەجـنـوونـی
کەلامم تێکەڵ و پێکـەڵ شـیـعـر نـەیـمـاوە مـەزمـوونـی
(لە کونجی سینە دەنگی ئای و ئۆی دڵ دیٚ بە مەحزوونی
وێران بـیٚ نەمـدی ساتیٚ لێی نـەییٚ نـاڵـەی بـریـنداریٚ)

چ سیحریٚ بوو بە عیشوە عالەمێکت شێت و شەیدا کرد
بە حوسنی یووسفی خیلقەت لەبەر چی تووشی سەودا کرد
کەسیٚ نالیٚ سەنەم ئەم شۆری عەشقەت بۆچی بەرپا کرد
(ئەلای هەر کەس ئەچم مەنعم دەکا خۆت بۆچی ڕیسوا کرد
درێغ کوا حالزانیٚ ڕەببی تووشم بێنی بیماریٚ)
لە خوبانا نیگار وەك خۆر لە ئەنجومدا بەلیٚ تاکە
لەبەر ئەم حوسنەیە ئەو شۆخە بیٚ ئینساف و بیٚ باکە
بە دائیم هەر جەفا و جەوری کە ئەیکا وا هەمووی چاکە
(لە ژێر باری غەما وا شانی سەبرم ڕیشە ئێستاکە
فیراقی یار لەبەر ئاخر شەڕی لێم بۆتە سەرباریٚ)
ئەمە کاری خودایە دامەنی هێناوەتە بەر پێت
وەکو گەرد دامەنم گرتووی وو ماچی ئەکەم بەر پێت
مەلیٚ چاکەت چییە تۆ یا بکەم ئەم چاکەیە بۆ کێت
(سەبا یارانی مەجلیس گەر هەوالی من بپرسن لێت
بلیٚ کێشایە مەیخانە دوو چاوی بێچووە عەیاریٚ)
لە مەیدانی عەشقدا ئەم قسانە فەرموو کەی کوردی
وەیا کیٚ بوو لە شاعیردا وەکو (حەمدی) دەس و بردی
بە تەخمیسی کە تەسدیقی بکا ئەم نەزمە بوو وێردی
(دوڕ و یاقووت ئەباریٚ لەم کەلامە شیرنەی "کوردی"
خوا سا کوا لە دنیادا قەدرزان و خریداریٚ)

(٣)

٦٢

تیری برژانگی لەلام وایە سەهل دڵ هەڵدڕێ
بەندی جەرگ و ڕشتەیی سەبر و تەحەممووڵ بپچڕێ
باز بە چاوی جوانەوە ڕەنگە لە شەرما هەڵفڕێ
(لاوی قەد لاولاوی من گەر بێ بەناز چاو هەڵبڕێ
وا دەزانم شێخ لە من زووتر لە ئیمان وەرگەڕێ)
لەم گرۆهی شێخە زاتەن کردبووم زووتر ویداع
چونکە دەمزانی بە حیلە دەمخەنە سەر ڕێی تەماع
تەکیە ئەنواعی دەسیسەی تیایە فابریقەی مەتاع
(ڕۆژێ بێ جام کرد و ساتێ چوومە لای شێخ بۆ سەماع
وەك کوزە کەمتیاری پێ بێ ساعەتەن لایدام لە ڕێ)
عومری خەڵقیان هەر بە وەعدەی هیچ پووچ داوە بە باد
حیرەتم بەم تەفرەدانە بۆ ئەبن مەمنوون و شاد
دوێنێ یا برسی بووە نەی ماوە خەرجی ئاو و زاد
(واعیز ئەمڕۆ هەم دیسان حەڵواخۆری کەوتۆتە یاد
نەك لە ڕێگەت لا بدا گوێ مەگرە لێی با هەڵتڕێ)

فـیکر و زیکرم یارە مەعلـوومـە لە عالـەم ڕۆژ و شـەب
گـەر کفر نـەبـوایـە ئـەم وت ئـەی پەرستم میسلی ڕەب
چی بڵێم جوزئی تـەبیعەتیـە بـەبـیٚ بـوونـی سـەبـەب
(باز ڕەقیب دەستی بـە فیشاڵ کـردەوە وەك بای غـەزەب
بـۆیـەکا ئـەمشـەو لـە بـەزمی یار چرای مـن ناگـەڕیٚ)
نییـەتـی تـۆ خـێـرە بـا عـالـەم بـزانـیٚ عـامیـلی
بمکوژی ئـەمجا لـەسـەرچـی تـوخـووا تـۆ مـاتـەلـی
واهیمە گـرتـووتـی یـاخـۆ هـەر بـە فـکـری باتـیـلـی
(خوێنی من بـۆ شـوێن ونیٚ دەسڕی بە پەنجەی قاتیلی
وەختە خـۆی ئەنگـوشت نوماکا لێی گەڕێن با بیسڕیٚ)
خەڵقی ژینیـان مەتڵەبە بـۆ کەیف و سـەیـرانی جیـهـان
ئـارەزووم نـە ژیـانـە مـن تـا بچمە ڕیـزی عـاشـقـان
عاشقانی چـونکـە کـوشـتووە مامـەوە مـن بـۆ نیشـان
(تیغ بـە ملـمـا دێنیٚ بـە درۆ پێم دەڵـیٚ نابـڕیٚ قـوبـان
تـیـغـی ئـەو دەبـڕیٚ بـەڵا هـاوارە بـەخـتـم نابـڕیٚ)
توخووا (حەمدی) بە غەیری مەیکەدە بـۆ کویٚ چویی
عـاشـقی مـەیخـوارە نـابـیٚ کـردبێتی بـەدخـویی
کفر و ئیمان باس ئەکەی نـەت ماوە مـەیلی کـەم دویی
(وای دەزانی ناسکە سەر چاوی "کوردی" پای نەنا
وا بـە پـا خـۆشـە بـووە بیشـیکوتن دەرنـاپـەڕیٚ)

پێنج خشتەکی لەسەر
شیعری مەحوی

(١)

٦٣

بـۆ کەوتە ئەم سـەمایە نەپرووخێ خـودا فـەلـەك
کـەوتـوونـە ئـەم خەلایە دەبـوورێـنـەوە مـەلـەك
ڕەنگە شـکابێ پشـتی زەمـین گـەردنی سـەمـەك
(ئـەو سـەروی نـازە تەوسـەنی هێنایە تـاز و تـەك
هـەستا قییامەت و فـەلـەك ئـەستوونییە گەرەك)

ڕەببی چ زەمـزەمـەیی زەنگی بەزمـی عیشـق
ئارامی ڕۆحە قووەتی دڵ دەنگی بەزمی عیشق
بەم نەوعە ڕێـژراوە ئـەزەل ڕەنگی بـەزمی عیشق
(ئـەی دڵ بناڵـە سازی بـدە چەنگی بەزمـی عیشـق
مەی خوێنی جەرگە ناڵەیی مـەحـزوونییە گـەرەك)

ئەهلی هونەر ئەوەندە سەری خستە سـەرسـەری
دنیا گـەڕا لـە دەوری سـەری مـەردی سـەرسـەری
دوێنێ قەلـەندەری هـونـەر ئـەیکرد سکـەنـدەری
(ئەمڕۆ لـە کن زەمانە هـونـەر بـۆتـە قەشـمـەریی
شێری ژیـانی بۆچییـە مـەیمـوونییـە گـەرەك)

تێدەفکـــرم دەمێکـە لـە مـەخلـووقـی کـــۆن و نـوێش
نـەك بەر لە دیجلە تـاکـو دەگـاتــە خـەتـتـی سـوێش
نەمدی بەدیدە هـەرچی دەکەی گوێ تەقە بـە جـوێش
(فیتـرەت بڵـنـد و پـایـە بڵـندم نـەدی بە گـوێش
گـەردوون ئەوەندە دوونـە کـە هـەر دوونییە گـــەرەك)
لـەم بارەگـاهـە دەرکـــە لـەسـەر ئیشـتـیـاقـی بـــوون
هـەر هاتووچۆیـە ڕەسـمی ئەوانـەی کــە هـاتـووچـــوون
عـادەت نییـە تەئەننی مـەکـە عـەیبە چـەنـد و چـوون
(تینوو بــە خــوێنــی عاشقە ئەی دڵ ببــە بــە خــوێن
ئـەو لـێـوە مـژدە بـــێ دڵـی پـــڕ خـــوونییە گـەرەك)
عـەشـقــە چ دەخلـی ئـــەو بـە گـەدا و بـە شـاهـەوە
یا بـــەم جـەلالـــە کـــەوتـــە دڵـــی میهـر و مـاهـەوە
پـێـــویسـتییـە بـــە گـریـــەی نـاگـاه وو گـاهـەوە
(قـوم هـــەر دەبـێ لـە خـوێنی جگـەر دا بـە ئـاهـەوە
ئـەو مـەسـتـی غـەفڵەتـە لـەبـی مـەیگونییە گـەرەك)
زاهید بـەخیل و تێنـەگـەیشـتوو بـــوو دەسـت و بــرد
هـەر بیستی ڕۆحی ڕۆیی لە داخا کـە کـەوت و مـرد
سوودی نەبوو کە (**حەمدی**) ئەمـەی عەرزی ئەو ئەکـرد
(دلبەر عـەجـەب نییە دڵی "مـەحـوی" بە دڵ کـە بـرد
ئـــەسـکـەنــــدەری زەمـــانـــە فـــلاتـــوونـیـیـە گـەرەك)

(٢)

٦٤

له ئەووەل دەرسەوە من گویٚ له حەرفی ئەلف و بیٚ دەگرم
ئەبم فەرموويە دەستی دلٚ بە چاکی بیٚ وتیٚ دەگرم
بتی چاکە دەلیلم بیٚ زەلیلم دەستی پیٚ دەگرم
(له شاگردانی کۆڕی عەشقم و جیٚ هەر لەویٚ دەگرم
که من مشتیٚ چڵوچێوم بەچی بم کەڵکی کیٚ دەگرم)
بە غەیری زەڕڕە گۆشە جیلوەیی داوە بە بەختی کیٚ
ئەویش سەرگەردی ییٚکە لەم هەموو ئەرزەی خودا بیٚ جیٚ
غوباری دامەنە دەرمانی سەر یا سەندەڵی بەرپیٚ
(نەگەییە دامەنی دەستی دوعا جا دەبمە خاکی ڕێی
تەریقەی گۆشەگیری بەردەدەم ئەمجارە ڕیٚ دەگرم)
نەوەك بولبول لە خەندەی غونچە هەڵساوم سبەینیٚ زوو
نەوەك پەروانە ئاگر بەربووە جەرگم لە شەمعی ڕوو
نەسارێژی ئەکا ڕێشی دڵم وەك شانە نە تاری موو
(کە دادی یەئسی خۆمم بردە لا ئەم عارفە توند بوو
وتی ئاخر سبەینیٚ جەژنە خوێنی تۆ لە پیٚ دەگرم)

که دەستم کردە مل مینا وو نۆشیم خوێنی لێوی جام
لە ئەوجی مەستییا کەوتم ئیتر نەمدیوە سوبح و شام
میسالی شاخی مەرجانی کە بگرێ کارەبای ناکام
(لە ڕووسووری عیبادەت لام و ڕووزەردی خەجاڵەت مام
بە ناوی سێوی ناوم باغەوان و من بەهێ دەگرم)

کە گوڵزاری جیهانی عەشق کرایە ئەم چراخانە
یەکێ ڕێی بولبولی گرت و یەکێ ئاییینی پەروانە
ئوسوڵی کیشوەری عەشقە ئەما شەرتی نەوەستانە
(لەسەر خۆچوونە شەیدابوونە قوڕ پێوانە سووتانە
هەتا مردن مەحەببەت ئیشی زۆرە ڕێزی لێ دەگرم)

بەسەرما پێ دەنێ لەم ئەرزەدا بێ ڕێم دەڵێ یا شێخ
کە دەستی کەوتە کار عادەتیەتی جێ پێم دەڵێ یا شێخ
دەڵێی نوورە لە فانۆسی دلا بێ جێم دەڵێ یا شێخ
(چ شۆخە ئاگرم تێبەردەدات و پێم دەڵێ یا شێخ
بە خاشاکی دەوت شوعلە عەسامە دەستی پێ دەگرم)

بەیەك غەمزە دەماری جەرگ و دڵمی ئەنجنی ورد ورد
بەری بەست دیدەکانم جوێباری خوێنی پێدا برد
تەعەججوب مام ڕەقیب لەم حاڵەتە بۆچی لە داخا مرد
(کە سینەی ڕێشمی بەو تیغی نازەی ئەنجن ئەنجن کرد
وتی پەژموردەیە ئەم لالەزارە ئاوی تێ دەگرم)

تەماشای ڕشتەکە عەقڵت هەیە مەنواڕە نەرمی شەرم
هەزار سەر ڕەق ئەسیری پەنجەییێکی تاقە یەك سەر نەرم
نەبوو غەرقی عەرەق دوژمن نیشانمدا کە بەحری شەرم
(لە پاداشی قسەی سەردا هەمە ئاهو هەناسەی گەرم
کەسێ شێتانە بەردم تێ گرێ من بەرقی تێ دەگرم)
یەکێ مەستی مەیی کیبرە یەکێ مەخمووری ئافاتە
یەکێ کەماڵی نوقسانە یەکێ نوقسان کەمالاتە
لە هەم بەزمی وەها (حەمدی) تەرەب نەوعی مەحالاتە
(شوکر هوشیارە "مەحوی" تێدەگا دنیا خەراباتە
کە بەدمەستیی بکا ئەهلی خراپەی بۆچی لێ دەگرم)

تێهەڵکێش لەسەر نیوە دێرێکی شیعری فارسی

٦٥

شێخ کە پۆلیسی دەوێ و عەسکەری سوارە و پیادە
بۆ هەموو فیتنە وو شۆڕش کە بووە ئامادە
دەستی هەڵگرت لە خودا و دینی کە کرد ئازادە
(إین همه أز پی آنست که زر میخواهد)

گەهـ بە کیبر و عەزەمەت شایە گەهێ زیلل و فەقیر
گەهـ دەڵێی جوکلە گەهـ ساکینی بەرماڵ و حەسیر
گەهـ حوکمرانە گەهێ پایی بە زنجیر و ئەسیر
(إین همه أز پی آنست که زر میخواهد)

گەهـ لە تەڵقینی عەوامایە وەکو مورشیدی پیر
گەهـ دەخوا خوێنی جەوانیش بە حەلاڵی وەکو شیر
گەهـ دەنووسێ بە قەڵەم نوشتە گەهێ کوشتە بە تیر
(إین همه أز پی آنست که زر میخواهد)

واریعی سیڕڕی دیواری یەتیمە گاهێ
قاریئی ئایەتی قورئانی قەدیمە گاهێ
دڵی هەر توندە بەدەم گەرچی حەلیمە گاهی
(إین همه أز پی آنست که زر میخواهد)

گەه لەگەڵ هەرزە وو اوباشە خەریکی شەڕەشەق
گەه لەگەڵ جەردە و دز مەشقی تفەنگ و تەقەتەق
گەه لە زیکرایە لەگەڵ سوفیی سافی لەقەلەق
(إین همه أز پی آنست که زر میخواهد)
گەه دەکا عەرزی تەشەببوس بە موسڵمان و تورك
گەه بە ئینگلیزی ئەدا مەزبەتەی میللەت و مولك
گەه بە سەر دۆستی و گاه تەمەننای بە کەلك
(إین همه أز پی آنست که زر میخواهد)
گەه بەسەر سەوزی وەکو سەروە لە عالەم سەرکەش
گەه بە چەفیە سەری وەك غونچە لەتیف و دڵگەش
گەه دەبێتە مەحەك و گاهێ بەزیوی پڕغەش
(إین همه أز پی آنست که زر میخواهد)
شەو لە کەیفایە گەهێ ڕۆژە لە سەیران و شكار
گەه لە ئەشكەوت و كون و قوژبن و كێوانە فیرار
گەه لە ژێر باری غەما گاه لەسەر غەم بوە بار
(إین همه أز پی آنست که زر میخواهد)
کەس نەبێ (حەمدی) بە ئومێدی عەتایا و کەرەم
نەقومانـدان و نە ئەفراد و نەخوددام و حەرەم
خۆی و عالەم کە دەکا سەوقی خەراباتی عەدەم
(إین همه أز پی آنست که زر میخواهد)

تێهەڵکێش لەسەر شیعری

فیردەوسی تووسی

٦٦

لە ئافاقی فەخرا ئەبوومە قەمەر

(اگر شاه را شاه بودی پدر)

ئەگەر دەیبوو زەڕڕە وەفا وو هونەر

(بسر بر نهادی مرا تاج زر)

ئەنیسی سولەیمان دەبووم هودهودی

(اگر مادر شاه بانو بدی)

لە پێشا ئەگەر نەقشی پارەی دەدی

(مرا سیم و زر تا بە زانو بدی)

نەمن بووم نە ئەو بووی سەری موو گوناه

(بە دانش نبود شاه را دستگاه)

لە خۆیدا نەبوو جەوهەری عیزز و جاه

(و گرنە مرا بر نشاندی بە گاه)

یەکیٚ سوفلەیە و بەدخووە و پڕ گەزەند
یەکیٚ نایەویٚ کردەوەی ناپەسەند
خیلافی یەکن بۆچی سەعدی دەڵیٚ
(بنی آدم أعضای یکدیگرند)
بەجیٚ نایە بە پول پول داعییەی جود
گەرم نابیٚ بە تڕ حەمامی زل زود
ئەگەر نەی بیستووە عەرزی مەلەك کەن
(کە دریا را بە ساغر کس نپیمود)

تێهەڵکێش لەسەر نیوە دێرێکی
شیعری حافزی شیرازی(*)

٦٧

نامەرد موغەننی وەختی مەقاماتە نەسرەوی
توخوا قەتاریێ خۆشە بە ئەبیاتی مەولەوی
یاخۆ بە سۆزی شۆرەوە بەندێکی مەسنەوی
(تا خواجه می خورد به غزلهای پهلوی)

قیسمێکی قەوم لە بەحری تەحەممول شنا دەکەن
بەعزێ دوعا بە دەورە و بەعزێ سەڵا دەکەن
بەعزێ سەنا و بەعزێ بە چەرخە سەما دەکەن
(تا خواجه می خورد به غزلهای پهلوی)

گوڵگوڵ کرا میسالی گوڵستان زەمین بە خون
فرمێسکە جارییە وەکو دیجلە ڕەوان و ڕون
هەر ناڵە وو فیغانە لە جێی ساز و ئەرغەنون
(تا خواجه می خورد به غزلهای پهلوی)

(*) ساڵی (١٩٢٣) وتراوە .

قومده له خوێنی جەرگ و بنیشه له خەڵوەتا
بژمێره داغی حەسرەت و بەستە له دەوڵەتا
ئولفەت بکە بە دەرد و مودارا له نەگبەتا
(تا خواجه می خورد به غزلهای پهلوی)
قاتیل به جامی خوێنەوە وەك ساقی بێتە خول
کوشته به ناڵه چەپڵەزەنان بێ بە دەست و پل
قازی بڵێ غەزایه نەوەك بێ بە دڵ خەجل
(تا خواجه می خورد به غزلهای پهلوی)
وەك عەینەمەل تەییارە بگرمێنێ بۆ سەفا
با ژن میسالی کوللە لەسەر ڕێگە بەربخا
خەفیه هەیە بە کەیفی بزانن نەوەك جەفا
(تا خواجه می خورد به غزلهای پهلوی)
تۆ بەستە بەستە (حەمدی) ببەستە لەگەڵ ئەسەف
گاهێ بدە لە تەپڵی سەر و گەه له سنگی دەف
دەمدەم بخوێنە حادیسەیی خۆشی بێ تەرەف
(تا خواجه می خورد به غزلهای پهلوی)

تـــاك

(١)

بـه تـاڤـگـەکـەی ســەری زەلـم بـو نـەلـیـم نـیـاگـارا[8]
ئـەمـەنـدە بـە فـەیـزە پـررشـکی کـەفـی گـەوهـەر بـارە

(٢)

لــە مـن شـەیداتـرە واعیز بە حوسنی سوورەتی قالە
تــەمـاشـاکـە لـەســەر قیلـیٚ هـەزار دەفعە ئەڵیٚ قالە

(٣)

قــوتـــابـخـــانــەی کـــەری دانـــاوە دنـــیـــــا
مـــەلا وا بـــۆتـــە قـــۆڵـــچـــی ئـــەم کـــەرانـــــە

(٤)

تــو خـودا مەنعی مەکەن هەرچی بکا حاجی فەرەج
چـونـکـە خـوا فەرموویەتی (لیسَ عَلی الاعْمی حَرَجْ)

(٥)

ئەگەر ئەو دوژمنە وەك مار لەسـەر کلك ڕابوەستیٚ بۆم[9]
بـەشیرینی وو خۆشی وا ئەکـەم تـا مـاوە ڕام بیٚ بۆم

(٦)

شەویٚ دەس ئەهرەمەن کەوت خاتەمی ملکی سلیمانی[١٠]
کەچی میر و گزیری پیٚ ئەکرد، قەدری وەها زانی

(٧)

من لە دیوانا حیکایەی سەی عەلیم قەید کرد بوو
ناوی بیسمیللام کە نووسی وەك جنۆکە دەرپەڕی

(٨)

ئەم شارە کە ئەشراف و توجاری چەلەبی بیٚ
ویٚرانە ئەبیٚ کاری تەواوی جەلەبی بیٚ

(٩)

من لە ناو ئەم کوردەدا چونکە نەزاکەتیان نییە
حەز ئەکەم دەنگم بنووسیٚ بەڵکە دەنگم دەرنەییٚ

چواریـــن

(١)

مـــەبـــە غـــافـــڵ یـــەکـــێ بـــگـــرە دوو بـــەردە
کـــە دنـــیـــا هـــەر هـــەوایـــی حـــەپڕ و بـــەردە
بـــچـــووك و گـــەورە زانـــیـــوتـــە نـــەتـــیـــجـــەی
گـــەزێ ئـــەرز و دوو گـــەز جـــاو و ســـێ بـــەردە

(٢)

بۆیە مـن مەستیم لـە هـوشیاری گەلێ پێ خۆشـتـرە
ئـەم خەراباتە کە هوشیاری لە مەست سەرخـۆشـتـرە
سەیرە هەر کەس ڕوو دەکاتە ئەم خەراباتـەی وجـوود
کاسەکەی هەر چەنـدە پڕتر بێ ئەوەندە بـۆشـتـرە

(٣)

تـۆ لـە شەودا بی وەتەن مـن چـۆن بڵێم نـەورۆزمـە
ئـەم گـوڵاڵـەی ئـاڵ و واڵایـەی بـەهـار پـیـرۆزمـە
جـەژنـی چی هـەر ماتەمێکی ڕووتە شین و گـریەیـە
تـا هـەڵێ ڕۆژێ کـە کـوردیـش پێـی بڵێ جـا ڕۆژمـە

(٤)

بـە نـەخچیرانی سـەیـیـادان ئـەدەن مـەردانە ئـەو دانـە
بەهـای خـوێـنـە بە ئینسـانی بدەن دوونانە ئـەو نـانـە
لە ئەجزای سلسیلەی عالیت بەبێ ئومێدی فەیز و فـەڕ
تەمـاسـی پـەرچەمی نـەبوایە نەیبوو شانە ئـەو شـانـە

(٥)

مـوبـارەك بادی جەژنم لێ مەكەن كەی مـن ئەوەم جـەژنە
كە وەسڵم بۆ مویەسسـەر بێ شـەویش بێ ئەوشەوەم جەژنە
كـە من قـامەت خـەمـیدەی باری هـیجرانـم لەخـەودا گەر
سـەراپای بـەژنی ئـەو سـەروە ببینـم ئـەو خـەوەم جەژنـە

(٦)

بـە شـانـە هـەر شـەوێ ئـەگریـجـە دابێنی كـە تـا سـینـە
ئیتر دڵ هـەر تـەپ و كـوێـە دەزانـێ وەخـتی تـا سـینـە
لـە سینی و تەشت ئەدا عـالـەم كە من ئەیدەم لە سینە و سەر
لـە خـەڵـقی وایـە ڕۆژ گـیرا كـەچـی داپـۆشرا سـینـە

(٧)

ڕوو ڕەشـی وەك هـاتـووە دی هـەر لـە جـەبهـەی غـەربـەوە
ڕۆژهـەلاتـی سـوورە ڕوویـان نـەك لـە وەختـی حـەربـەوە
ئـەم قـیـیـاسـە هـەر كەسـێ چـاوی بـبـیـنێ تـێـدەگـا
شـەرقـیـی و غـەربـی دیـیـارە چـی بـە حـەرب و زەربـەوە

(٨)

بـۆچـیـمـە مـاڵ و چـیـمـە بـە بـەحـسی ژیـانـەوە(*)
وەك نـەخـلی بـەختـی كـوردە كـە دیـومـە ژیـانـەوە
جـێـی حـاكـمی بـەبـانی بـە دەروێشـیـدا زەمـان
ڕێـوی ئـەخـاتـە لانـەی شـێـری ژیـانـەوە

(*) بۆ چاپخانەی ژیانەوە گوتراوە .

(٩)

عەکسەکەت پڕ مەحفەزەی چاوە بەجێ جێم کردەوە
لایقی عەرشی دڵم بوو لوتفەکەت ڕێم کردەوە
من نەوەی کوردیم و لوتفی تاجداری قەومی کورد
کەوتە دەستی بەستراوی خزمەتم پێم کردەوە

(١٠)

ڕەشێنەی چاوی شەوقی دیدەنی یاری سپی کردووە
خوایا ڕوو ڕەشی کەی مانعی دیدارە ئەم بەفرە
بە تانەی سەر سپێنەی عەینی عەشقی ئێمە قەت نابێ
وەکو بەحری سییا گەر مەوج بدا لەم شارە ئەم بەفرە

(١١)

بنواڕینە ئەم نەشئەیە ئەمڕۆ لە دڵایە
هەر لایێ دەچی دەم لە دەم و دەس لە مڵایە
دوو بیستی من ئەمڕۆ وەکو پەنجا لە چلایە
بەم نەوعە خوایا کە بڕۆم بچمە چ لایە

(١٢)

مونتەهای بەرزیی بە دیققەت تێدەفکرم پەستییە
ئیبتیدای حاڵی عەدەم دیارە نەتیجەی هەستییە
میحنەتی پەست و بڵندی و زەحمەتی هەستی و عەدەم
دەردی بێ دەرمانن و دەرمانیان هەر مەستییە

(١٣)

بــازاڕی عــالـــەمـــە کــە بــەقــاڵــی بــە قــاڵییە
مـەعـنـا لــە مـەعنـایـە قسـەی خـاڵی لــە خـاڵییـە
ڕووترش مەکە لـە کردەوەی ئەم چەرخـە کەچـڕەوە
شـیـریـنـی ئـەم هـەوایـە بـە تـاڵـی بـەتـاڵییـە

(١٤)

وەك خـــەرەك چەرخی فەلەك دایم خەریکە با ئـەدا
دوو کـلاّفـەی میهر و ماهی خـاوی بـای دوولا ئـەدا
وا سـەری بـازاڕی کـۆنـی گـرتـووە وەك مـشـتـەری
چاکـی نـاسـیوە بـە دنیـا تـا قــەد و هـەودا ئـەدا

(١٥)

تێر دەبێ برسـی خەیاڵی گەر لە قـورسی مـانـگ بـدا
لازمـە ئەمجا کە مانگ گیرا هـەموو کـەس بـانـگ بـدا
میسلی کوڕ مردوو کە بۆ مانگی بکەن بانـگ و سـەلاّ
ڕۆژ بگیرێ ڕەنگـە ئـەم قـەومـە فەلەك هەر قانـگ بـدا

(١٦)

کـەس لە فرسـەت نـاگـەڕێ کێ ئینتیزاری هەل ئـەکـا
خـەڵقی مـەجبوورە لـەگەڵ ئەم سـایقانە هەڵ ئـەکـا
حـاجەت و دەوڵـەت جـەلال و نـەگبـەتـە ئـەم عالـەم
خانە خانە پاش و پێش وەك داشـیدامـە هەڵ ئـەکـا

(١٧)

تـۆ لـه ئـەرزای بـۆ لـه ئـێـمـه لووتی خـۆت کرده سـەما
مـەعـریـفـەت بنوێنـه بـاوی چـەشـم بـەنـدی وا نـەما
تـۆ لـه بـاتی خـود نـومـایـی دەرخـه ڕەنگێکـی غـەریـب
تـابـبی لـەم عـەسرەدا مـیـسلی حەنا ئەنگـوشت نـوما

(١٨)

سوراحـی چاوی فنجانی بـه قوم قوم شـەو کـه هەڵهێنـا
سـەفـی سـاغیرکەشان وەستان بە لـەهجەی قامەتی مینـا
لە سەدمەی شەوقی ساقی و نـووری بادە پرتەوێ هەستـا
کـه مـووسـا دی بـه شـەوقی مەیکەدە سووتا گڵی سینـا

(١٩)

تـەئسـیری کـرد هـەنـاسـەی سـەردم لـه دڵ هـەوا
بـەم عـالـەمـه کـه سـەردی دەبـیـنـێ ئـەمـەنـد ڕەوا
نـەم وت بـه کـەم مـەزانـه سـەنـەم ئـاهـی عـاشـقـان
بـێ سـۆزی مـن بـزانـه دەکـەی دەردی وا دەوا

(٢٠)

تـاڵیبـی ئینگلیس جـەنـابـه و قـەحپـەیـه عـالـی جەناب
تێگەیین مـەتڵەبتـه بیکـه کـردەوەی هـەر دوو حیـساب
قـەحـپـه بـۆ پاره بـەجێ دێنێ تەمەنای جـنـسـی خۆی
ئـەم بـه پـاره جـەرگـی جنسـی دەردەهێنـێ بـۆ کـەباب

(٢١)

تــا نــەهــاتی نەهاتم بـوو کە هاتی کەوتـمــە هـات
جـا بڵێم حەقمە بە ڕێگەی ئێوە ڕێی هات و نـەهـات
ڕۆژی ئــێــمــە هــەر لــە ڕێگەی ئێوەدا ئــاوا دەبـێ
هــەر لــە ڕێگەی ئێوەدا ئــاوا دەبــێ ڕۆژێ هــەڵات

(٢٢)

گڕپەیی بەنزینی عەشقە خول ئەدا چەرخی حەیات
ئــەم مــەکینــە مــاگنستی نــاوێ قــووەی پــێ بدات
مــن ئــەوا نــەفییم وەکـو ڕۆژ زاهـیــرە ئیسپاتی تــۆ
وەسڵی تۆم ناوێ بە شۆرتی نەك بسووتێ کائینـات

(٢٣)

گـەر لـە خیلقەتدا دەبووم حاڵی لە ئەحواڵی حەیات
یـا بــە خــەو دەمدی ســوئالی قەبر و بازاڕی مــەمات
بمبوایێ ئــەو دەمــە وەك ئێســتە جوزئی ئیختیار
ڕوو ڕەشــم مــەیلم بــکــردایێ ئــەگــەر بۆ کــائینات

(٢٤)

قەلبی ڕەشە بە زاهیر ئەگەر چــی سپیشە پــۆســت
تــەفــرە مــەخــۆ بە دوژمــنــی ســەر زاری دۆســت
بــەدگــۆ قــەبــاحــەتــی نییــە ڕاستت گــەر دەوێ
(دشــمــن چــە کــنــد چـو مهربان بــاشد دوســت)

(٢٥)

بــه قــەسسابــی وت مـــەڕ منت کـەنـدووه پــۆســـت
مـــەحـاڵــه ئـیــتر کـــەس بـــه تـــۆ بێتــه دۆســـت
ســــەرەو ژێـــری دەســـتـــی دەکـــا بـــاوەشـێــن
(تـــواضـــع ز کـــــردن فـــرازان نـــیـکـــوســـت)

(٢٦)

مـــوبـــارەك بـــیٚ عـــەزیـــزم چـــوونـــه بـاغــت
وەکـــو غـــونــچـــه بـپـشــکــویٚ بـــا دەمـــاغــت
لــــه دووری تـــۆ منیش بـــا هـــەر وەکـــو گـــوڵ
بـــــەرۆکـــــم دادڕم تــــا ســـــەر لـــــه داغــت

(٢٧)

که ڕۆیشتی بـه جاریٚ من دڵ و جەرگ و هـەنـاوم کەوت
که چوویته تانه تانەی سەر گلێنەی هەردوو چاوم کەوت
ئەڵێن هاتوویته کوێت قوربان بلێ قوربانی کوێتی کـەم
که نۆبەت بەر سـەری نەحسی شـکاوی بیٚ کلاوم کەوت

(٢٨)

وەك غــونــچـه دڵ پڕە له عـەبیری مـەدیحەی ئـەحمەد
وەك گـوڵ بـەدەن زمانه هـەموو بۆ کەلیمەی ئـەشهەد
هـەر کـەس کـه خاڵـییـه زمان و دڵـی لـەم وەجیبەیه
مـن شـاهـیـدم لـه هـەر دوو جیهانـا بـه حەق مورتەد

(٢٩)

تـاليـعـی ســەیید بــرایــم هــەر وەکـو ڕۆژی ســەعـیـد
شــەو هــەڵیٚ چونکە بـە دایـم عەکسییە شـەوقی حەفیـد
ئێمـە ئەمشـەو هـەرچی بیٚ دەیکەین بە ئەییامـی فـەرەح
با بەعیدیش بیٚ جەژن دەیکەین موحەققەق هـەر بـەعـیـد

(٣٠)

هیچ کـەس نەبووە کە سایەی گەورەیـەکی کـەوتە ســەر
تــۆ مــەڵــیٚ ڕۆژی ســەعــاتیٚ دابـنـیـشـیٚ بــیٚ خەتــەر
ســەیــری فــەیــزی زاهــیــری ئـەم سایـەدارانە مەکــەن
ســایــەیــی ئـەرزە بە سەریا ڕوو ڕەشی گـەر بیٚ قەمــەر

(٣١)

بــۆ تــەعـەببود گەر خـووا خەڵقی ئـەکرد قیسمی بەشەر
وەك مــەلائیـك ســاکینی ئــەفـلاك ئـەبـوون و ئــەمر بەر
دیـارە ســەوقی بـۆیــە کـردوونـە خــەرابـاتـی وجوود
تیٚ بـکـۆشــن مــەی بنۆشـن تـاکــو دەمــرن بـیٚ خـەتەر

(٣٢)

بـۆچـی ئـەفسانەی ئەب و جـەد بۆتە مـایـەی ئیفتیـخار
ئـەبـجـەدە خـۆ دەرسـی ئــەووەل ڕۆژی منــداڵــی هەژار
شــەو وتــی ئــەولادی ڕۆژم ڕوو ڕەشـــی بـــۆ مـایەوە
نـووری وەششەمسی لە وەل لەیـلا نـەدی کـەس ئاشکار

(٣٣)

من وەکو لالە کەبێ بەش بم لە قەددت وەك چنار
وەك یەکە بۆ دڵ چ داغی ئیشتیاقت بێ چ نار
بۆ نموونە باغی عالەم نەخلی وەك تۆ دەردەخا
کێ چناری دیوە فەرموو بەر بدا وەك ئەو چنار

(٣٤)

بۆچی لێت گۆڕاوە ئەی دڵ یارەکەی جارانە یار
سیحر و ئەفسوونی فسانەی کووچە وو شارانە یار
خۆ پەری دێوانە ئیشی پێچەوانە نەبووە قەت
حیرەتم بوو یاری دوژمن دوژمنی یارانە یار

(٣٥)

بەسەر ڕەق گەر لە برسا مردووی نامەرد مەبە دەمساز
هەزم نابێ کە ئەلفازی درشت و هارەیی ناساز
کە بووینە هەمدەمی ئەووەل بە تەعنە سەرکوتێکی کە
بەڵێ بڕوێش ئەکا نەکرێ کە سەنگی ئاسییاب بیراز

(٣٦)

وەك ئەو شیرین سوارە کێ بووە کەیخوسرەوی پەروێز
بە ناڵی ڕۆژی ڕەخشانی بوراقی کەی گەیشت شەبدێز
فیدای بم وەختی میعراجی لە ئەفلاکا وەکو بەرقێ
لە ئانێکدا بۆ هاتووچۆی کە بزواندی کەمێ مەهمێز

(٣٧)

قەلبی خوێناوی مەحاڵە دابپۆشیٚ خوێن بڕێژ
دامەنی ڕۆژ و کە نەگریٚ وەك عەبا ڕۆژی درێژ
سەتری عەورەت گەر نەکا ئینسان لە حەیوان کەمترە
چی هەیە فکری شەقاوەت دا بپۆشیٚ غەیری نوێژ

(٣٨)

مەی بە زیو و زەڕ وتم بۆچی ئەدەی ئەی مەی فرۆش
مەی کە خالیس نووری دەرکە ڕۆحی عەقڵە و گۆش وهۆش
پێی وتم ئەم عەقڵە کۆنە تۆ لەسەر دەرکە خەڵقی
خۆ ئەڵێن عەللامەیە گەر کاسە پڕ بیٚ و کەللە بۆش

(٣٩)[*]

شوکری خودا دەکەم کە گەیشتینە وەختی چاك
تا شەو نەڕۆیی بانگی نەدا نەبووە ڕۆژی پاك
سوبحانە بەو زیبیایەوە سەددی سکەندەری
ئەترافی کوردی گرتووە ئەم ڕۆژە پاکە پاك

(٤٠)

بەشەر تۆوی تەماعێکە یەکیٚ دنیایی ئیستیملاك
بکا ئەمجا خەریکە شەڕ بخاتە دامەنی ئەفلاك
بە نەفسیٚ جێگە قەبریٚ لازمە بۆچیمە دنیاییٚ
کە ئازاری عەدەم بۆ ئەم وجوودە عیللەتە و سکماك

---

[*] بۆ چاپخانەی ڕۆژی کورد گوتراوە (دەستنووسی بنەماڵە)) لە (چ) (١٩٥٧) نوسراوە: بۆ ڕۆژنـ کوردستان

(٤١)

چـــاوم لــــه تـــۆ بـــڕاوه بــــڕاوه فـــەرەح لـــه دڵ

تـۆ ڕوو دەپـۆشـی بـۆیـه لـه بـاغـا نـــەمـاوه گـوڵ

بـێ ڕوویـی تـۆ مـەحـاڵـه بـزانـم زەمـیـنـی شـیـعـر

ئـیمـكـانـی خـوێـنـدنـی نییـه بـولبـول لـه زەوقـی چڵ

(٤٢)

خـۆم كـه ئەوسا وەك بـەرق بووم بوو بووه با ئەسپەكـەم

ئێسته كـورتـانـم كـه مـن بـۆتـه كەر و گا ئەسپەكـەم

وا بـه ڕەنـگ زەردی و زەعیفیمـا خـەریكم ببمـه پـووش

زۆر دەتـرسـم بـرسییه بـمـخـوا وەكـو كا ئـەسـپـەكـەم

(٤٣)

دێنه دنیـاوه بــه ڕووتـی خـەڵـقی وەك بـچـنـه حـەمام

غوسـڵی دەرچـێ و دەرنـەچێ هەر دەردەچێ شاهو غـولام

هـاتـەوه لــەو دەرچـووانـــه تـێـگـــەیشـتـوویـێ وتی

خـۆ نـه گـۆڕاوه زەمـانـه ئـەسـكی تـاس ئەسكی حـەمام

(٤٤)

بـــەگـــەل كـــەڵ گـــەیـنـــه ســـەر كـــەل مـــن بـــەجـێمـــام

بـــەجـێـمـــانـــێـكـــی وا بـــێ جـــێ وو ڕێـــمـــام

تـــەقـــازای ئـیـــنـقـیـلابـــی ســـەربـــووم ئـــەوســـا

بـەسـەر ئـیـسـتـه ئـــەدا ئـــاوێـــزی پـــێـمـــام

(٤٥)

چی لە کەوسەر کەم کە ئێستە من شەوێ بێ بادە بم
خوا هەڵەگرێ من بە یادی حۆرییان بێ سادە بم
ئیختییارم بۆیە کردووە ئەم تەکالیفەی وجوود
چەندە ڕۆژێ لێرەدا بۆ خۆم بژیم ئازادە بم

(٤٦)

نامەیی ئەعمالی خۆم دی گەیمە پیری ڕەش بوو مووم
وەك تەباشیری سپی شەرحی گوناهی نووسی مووم
وا لە گێژی بەحری یەئسی پیرییا کەشتی حەیات
ناخودابیم تازە داوا لێدەکا شەیتانی شووم

(٤٧)

دەمێکە ئینتیزاری هاتنی دەور و زەمانێکم
لە دوونانم فەرقکا چونکە من موحتاجی نانێکم
لەسەر پارە کە تەقدیری حیساباتی شەرەف بکرێ
منیش ساحێبقڕانێکم شوکر ساحێب قڕانێکم

(٤٨)

دیوانی عالییە کە قبووڵی دەکا میوان
کاسەی بە مەعریفەت کە کراوە پڕ و لێوان
نانی بووە بە خەڵقی بدا حاتەمی فەقیر
وەك (حەمدی) نەیبووە لە سولەیمانییا دیوان

(٤٩)

خەرمانی لەفزی کوردی کوردی کە کـردی پـێـوان
نـالی کـە نـاڵـی کـاسەیەکـی دا بــە ئـەو لـێـوان
تـاراجی کرد کە مـەحوییە فەندی بە لوتـفی خـۆی
عـوشـریشـیدا بـە (حـەمـدی) وتـی بیبەرە دیـوان

(٥٠)

وەك تریشـقە ئـاگر ئـەگرن هـەوری ڕەحمەت نـاگـرن
ئەژدەهـا دەگـرن بـەقـەد دێـوێـك و عیـبرەت نـاگـرن
من لە داخی میللەتی کـورد لـەت لـەتە جەرگ و دڵـم
سـەر کە ئەگرن بـۆ کـوتـەك داوێنی دەوڵـەت ناگـرن

(٥١)

حـەمـدی خـودا دەکـەم بـەسـە بـۆ ئیفتیخـاری مـن
دیـوانیـان لـە مـەجـلـیـس ئـەکـەن ئینتیـزاری مـن
یــەك ڕووپــەڕەی جـوابـی سـوئـالی مـەلـەك ئـەدا
دیــوانـەکـەم کـیـفـایـەتـە بــۆ سـەرمـەزاری مـن

(٥٢)

ئەوانەی تـۆ بە پیاوت دائەنان ئێسـتاکە کەی پیـاون
ئـەگـەر پـیـاون بێن لێرانـەدا مەعلوومە بێ نـاون
ئـومێدت قـەت نـەبێ بەم فیرقەیە ئیللا یەکێ ناڵێم
بـەیەك زەربە موحەقەق کابێ گاون هەمووی گـاون

(٥٣)

هەموو ئەشیایێ مەخلووقە نییە تازە نەبوونی کۆن
بە مقیاسێ بچووك و گەورە گۆڕاوە لە ئێمە چۆن
لەناو جەووی خەلادا دەنگی غائیب نابێ وەك نەبوە
قەوانێکە لە سندوقی هەوادایە غرامافۆن

(٥٤)

خەواڵو بوو برا بەختم وە یاخود هەر لە خەودا بوو
سوپای شادی لە دڵدا تیپی تێکدا بوو لە ڕەودا بوو
کە فرسەت کەوتە دەست غەم هێرشی هێنا وەکو شەیتان
وەها ڕێکەوت کە ڕۆژ گیرانی ئەمجارە لەشەودا بوو

(٥٥)

خۆم لە یادی خۆم دەبەی گوایە ئەمە یادم دەکەی
شادە مەرگم تۆ دەکەی یەعنی ئەمە شادم دەکەی
هەر بە حەرفێ حەڵقەیی سەر سیلسیلەی ئولفەت دەخەی
عەبدی پیرم گوایە قوربان لوتفەن ئازادم دەکەی

(٥٦)

ماهی ڕەمەزان هاتنی ئەووەل بە شەوم دی
تا ڕۆیی لە بەر مەستی وەهامزانی خەوم دی
بۆ مانگ ئەگەڕان خەڵقی منیش ئەبرۆیی یارم
دی و چووم وتم قازی بە حەق ماهی نەوم دی

(٥٧)

بەردی لۆمە و خشتی تەعنەی هێندە بۆ چوو ئاخری
کۆمەڵی کرد و وتی دەیکەم بە خان و قەیسەری
تاقی قەیسەر شەقی برد بانگی کە لێکرد وو وتی
کەی بە خان و قەیسەری ئەحمەق کراوە قەیسەری

(٥٨)

سوبح پێناکەنێ تا بێ نەوایی شەو بە دڵ نەگری
گوڵێ ناپشکوێ تا بولبولی سوبحێ بە کوڵ نەگری
بەری نابێ درەختی باغی عالەم تا هەموو وەك یەك
بەیەك سۆز و بە یەك شۆر و بەیەك دەم چڵ بە چڵ نەگری

(٥٩)

وەك مەدینە بێ نەبی بێ یا نەجەف بێ بێ عەلی
شاری غەزنەش ئێستە بێ مەحموودە وەك داریکەلی
حەیفە ئەوجی ئاسمان بێ زینەتی خورشید و ماه
ساخودا بیکەی وەکو خورشیدی ڕەخشان مونجەلی

(٦٠)

ئەی مەی وەها بزانە کە تۆ نووری چاومی
ئەسبابی عەیش و ڕۆحی ڕەوان و هەناومی
وەختێ لە مەوجی بەحری ئەسەفدا مەوج ئەدەم
تۆ ڕوو بکەیتە من بە جامەوە کەشتی تەواومی

(٦١)

بـه بـەرقـی سینـەیی شـۆخیٚ کـه دڵ چـاوێکی بینـابـیٚ
ئیتر ساحـێـب ئیعجـازم کـه مـوعـجـیـز نـووری مـینـابـیٚ
خـودا ڕۆژی لـه هـەر کەس کـردەوه یەك شـەو کیفایـەتیه
چ ئـەحـمـەد بیٚ چ مـووسـا بیٚ چ مینـابیٚ چ سـینـابـیٚ

(٦٢)

مـەڵیٚ جیننی هـەمـوو شـکڵی بچیٚ شـکڵی مـەلەك ناچـیٚ
سـولەیمان قەت لە عفریت و لە کورد هەرگیز وەلەك ناچـیٚ
کـه مـادام ئینقـیرازی عـالـەمـێـکـی مەقسـەدە گـەردوون
بـەڵیٚ ئیشـی مـوافیـق قـەت لە کـرداری فـەلـەك ناچـیٚ

(٦٣)

بـاسـی کـوڵـمی تـۆ بنووسـیٚ چـۆن قەڵـەم گوڵ نـاگـریٚ
یـا بـکـا یـادی دەمـت غـونچـه وەکـو چـڵ نـاگـریٚ
چـۆن بـەسـەر نێرگـس نـەگـیریٚ نـاوی چـاوت بێته ناو
وەك وەنـەوشـه بـۆ مـل و خـاڵـت بـه کەچ مل نـاگـریٚ

(٦٤)

لـه کـوورەی نـاریـیا نـەتـوێـیـەوه وا تێـمـەگـه قـاڵـی
خوری شـی شـی نـەبیٚ نـاڕێسریٚ بکـرێتـه پـۆی قـاڵـی
مـوزەککـا بـیٚ کـه دڵ سـەیـری بـزورگـان کـیمیایێـکـه
لـه بـازاڕی دوو دنـیـادا بـبـاتـه لـیـره مـسـقـاڵـی

(٦٥)

گەر لە مەحشەردا ئەبوومە مالیکی جەننەت شەویٚ
حوٚر و غیلمان و بەهەشت و قەسرەکانم دەسکەویٚ
نەوعی تەمسیلی ئەرازی کورد و کوردستان ئەکەم
هیچ کەسیٚ فەرقی نەکا ئیٚرانە خوٚشە یا ئەویٚ

(٦٦)

عەکسی ئەبروٚی توٚ بووە هەڵهاتبیٚ ماهی نەوی
بەرقی ڕوخسارت بووە دەرکەوتبیٚ گەر پرتەوی
نەشری شەوقی ئەو ڕەقیبە ڕوو ڕەشانەی توٚیە گەر
ئەم جیهانە وەك دڵی من پڕ لە زوڵمەت بیٚ شەوی

(٦٧)

ازخُدا خواهَم کە مُسلِم فایق آید بَر کُفّار
چونکە از کردار کفّار استْ دلها را فگار
مَن نَمی خواهم ز مژده چیزکی از نَقدُ و جِنس
غیر چشم کور و قَلب خستەأم بَهر نِثار

ئـ ، ه

٦٨

له ئـهحوالّـی زهمـانـه گفـتوگـۆ نـاكـهم خـهرافـاتـه
هـهمـوو عالـهم كه سـهرمهستی مهیه و دنیا خـهرابـاتـه

ڕهئیسی بهزمی عـوشرهت سۆق ییێكی وشكی بهدخوڵقه
ئهنیسی مـهجلیسـی خـهڵوهت ئـهگـهر لۆتی نـهبـێ لاتـه

خهمیرهی تـۆ بلووره چـونـكـه مـهنـعـی مـاوهڕا نـاكـا
لـه ژێـر پێتا ببـێ لـهعلێ ئـهڵێی ئـهنـگوشتهری پـاتـه

به نیسبهت شـهوقهوه لازم دهكـا بـۆ سـهیری جـانـانـه
لـه عهینی دیده نابێ وهك بهسـهر هەرچی مـهسـامـاتـه

خهیاڵی وهسـڵ ئهكهم ههجری موئهببهد دێته بهرچـاوم
نـهتیجهی وهسڵ گهر ڕاستت ئهوێ مهرگی موفـاجـاتـه

له حاڵی من خـهبـهر نادا بـهتـۆ عـهرزه وهكـو ڕههـبـهر
نوشتهیی حـهك دهبێ بـاقڵ ئهویش فهرقی تـهماشـاتـه

بـهگوێی هـهمڕازی تـۆدا ئـاشـنـا نـابـێ فیغـانـی مـن
لـه برسـی قهت ئـهپرسـێ ئهوكهسـهی تێری تـهعامـاتـه

ئهجهل فرسهت بدا بهم یهئسه (حهمدی) عهینی ئومێده
كه زهحـمـهت ڕهحمـهتی هێنـاوه هیجرهت بـۆ مولاقاتـه

٦٩

دوڕی ئەشکم لە عەکسی خوێنی جەرگم عەینی یاقووتـە
وەرە ئـەم خـەزنـەیـە لێـوانـی یـاقـووت و دوڕی ڕووتـە
کە لاچوو پـەرچەمـت ئـەمشـەو وتـم ڕۆژە کـە نـەمـزانـی
شـەمـس تەنویری وا ناکا ئـەمـە هـەر جیلوەیی ڕووتـە
من و دڵ قیبلەمان هەردوو مـوقـابیل کـرد مـوتابیـق تـۆ
لەگەڵ میحـرابی کەعبە تاقی ئەبرۆت کەچ نییە جـووتـە
لـە بێداد و ستـەمـدا بـۆ منی بێ چارە سـەربـەستـی
سـەوادت بـۆتـەوە جانـا ئـەمـە هـەر کـردەوەی زووتـە
منـی ئـافـەت زەدە قـەدرم چییـە بنـوارە شێـری نـەڕ
لـە بێشـەی زامـداری تـیـری غـەمزەی چاوی ئـاهـووتـە
لەبی زەخمم لەبەر شـەوقی تەڵەب دووبـارە شـەققی بـرد
دەڵێی مـەیلـی دووبارە زەربی تیغی دەسـت و بـازووتـە
تەپووکۆی سەیدی بێ چارە لە خۆشی وەسڵـی سەییادە
کـەچـی مـردم نـەهـاتـی بـێ بـەلاَبی هـەر ئـەمـە خـووتـە
شکافی سـینەکەم پەیوەسـتی هەر نـاکـا دەوا قـوربـان
ئـەگەر ڕەحمت هەیـە موحتاجی هـەودایێکی گێسـووتـە

شوعاعی ڕوومەتت موشکیل بوو حەللی کردەوە (حەمـدی)
بـە دەر وەك نـوقـتـەیی پەرگاری حـەپسی دائیرەی مووتـە

٧٠

جەلالی سەرکەشانی باغی عالەم جوملە بەربادە
مەڵێن سەروی سەهی قامەت لە تەرفی گوڵشەن ئازادە
میسالی غونچە وو گوڵ پاك تینەت شاهیدم زۆرە
ئەوی ئەمڕۆ کە دڵ تەنگە سبەینێ خورڕەم و شادە
بەتێشەی تەعنە عاشق بەربێتە بێستوونی چەرخ
مەڵێن شیرین نییە نامەرد تەقازای عەشقی فەرهادە
لە بەحری نەگبەتیشدا هەر بە قەدرە وەك گوهەر عاریف
بە نادان نابڕێ بەحری جەلالێکی خودا دادە
لە باسی پەرچەما هەروەك زمانی شانەیە خامەم
لەوەسفی قامەتا تەبعم میسالی قەددی شمشادە
بە مەرگی زاڵمی مومسیك ڕەوایە شین و واوەیلا
لەگەڵ باری گرانا ڕەهڕەوی بێ توێشە وو زادە
ڕژایە دڵ لەشەوقی ڕوومەتت نووریٚ کەچاوم بووی
بە ڕۆژە کاری عالەم ماڵی وێران ماڵی ئابادە

مەڵێ مەنسووبی کوردی و سالمم (حەمدی) لە بێ فەزڵی
کە ئەجدادی فەزیلەتمەند گەڵی مەحجووبی ئەولادە

٧١

دەك فیدات بم شاهبازی خێڵی خوبانم وەرە
تۆخودا ڕەحمت ببێ کەبکی خەرامانم وەرە

پەرچەمت لادە لەسەر ڕوومەت بە مەحزی ئیمتیحان
دەفعی زوڵمەت بابێ ئەی ماهی تابانم وەرە

من لەدوور هاتوومە دیدەن بۆچی بێ مەیلی دەکەی
کافریش بم خۆشە لای خوا چونکە میوانم وەرە

ڕوومەتی سافت لە پەڕەی گوڵ گەلێ نازکترە
قەد سنەوبەر دیدە نێرگس زلف ڕەیحانم وەرە

باوەکومن عالەمێ شەیدایی حوسنی تۆبێ
دلبەری مومتاز و شاهی دیدەمەستانم وەرە

من لە تەعنەی دۆست و دوژمن زەڕەیێ باکم نییە
بمکوژە ئەمما بەشەرتێ نووری ئیمانم وەرە

غەیری وەسڵی تۆ لە لای (حەمدی) نەماوە ئارەزوو
تاکو ماوم لەحزەیێ ئاسایشی جانم وەرە

٧٢

بۆ دیدەنی جانانە عـەجـەب بـوومــە سـەیـیـارە
گـاهــیٚ بە شەمەنـدەفـەر و گاهـیٚ بـە تـەیـیـارە
سـاقی بــە فیـدات بـم قــەدەحێکــم بـدەریٚ زوو
هـەر مەستییە بیـکا غـەمی ئـەم فیرقەتە چارە
پەیکـانی مـوژەت هێندە بـریـنـی لـە دڵـم کـرد
هــەرچـەنـدە دەکــەم نـایـەتـە مـیـزانـی ژمارە
دڵ موجریمی عەشـقە بە خودا حەقیەتی دلـبەر
بـەستوویـە بە ئەگـریجەوە ئـەیدا لـە قـەنـارە
بۆ پەنجە دوڕ و لـەعـلی کـە پـیٚ لازمە جـانــان
هـەڵـڕێـژە دەسا دیـدە سـرشـکـت بـە عـەییـارە
بـازاڕی مـەیی و مـەیکـەدە بـۆچـی دەشـکێنی
بەم مەستییە بـەم نەشـئەیە بـەم چاوە خـومـارە

باکی نییە (حەمـدی) لە دەمی خەنجەر و شمشێر
ئـەبـرۆتـە کە دەبـڕی جگـەری هـەر بــە ئـیشـارە

٧٣

ئـاسـمانـی فكـره ئـەرزی پـاكـی دیـوانی قسـە

عەرشی قەلبی خاس و عامە تەختی سوڵتانی قسە

توحفەیی لایق بە فـەخـری عـالـەمـی دیبێ خـودا

هـەر كـەلامێكـی قـەدیـمـە سـەیـری عینوانی قسە

ڕۆژ و شەو شام و نەهاری لێ ئەكـەن ئـەم عـالـەمـە

ڕێـزەیی نـوقسـانـی نـابـێ نیعمـەتی خوانی قسە

پیرەزاڵی پـووری زاڵێكـە ئـەگـەر دەسـتی كـەوێ

قـەبـزەیـی شمشێری جـەوهـەرداری بوڕانی قسە

كۆنەباوی شیر و تیری ڕۆسـتـەم و ئـەسفـەنـدیار

ئـەسـلـەحـەی خـامـە و زمانـە مـەردی مەیدانی قسە

بۆ دەمی مـەستی مـەیـی ئیدراكـە لیـوی كـردەوە

لەفزی پڕ مەغزە كە بەستەی نەخلی بوستانی قسە

شانەیی شمشادی فـكری نازكی ئەربابـی تـەبع

بـۆ سـەری گێسوویی مـوشكینی پەرێشـانی قسە

پڕ لە لەفزی نازکە هەروەك سەدەف بەحری فکر
مەعنییە دوڕڕی یەتیمی ئاوی نیسانی قسە
ئاوی حەیوانە لە شیعری ئابدارا غائیبە
باقییە ناوی موئەببەد مەردی دیوانی قسە
سەبحەیی سەد دانەیی ئەربابی عیرفانە غەزەل
ڕشتەیی باریکی فکرە لەعل و مەرجانی قسە

حەقیە بولبول گوڵ بنێ دایم بەکەللەی سەریەوە
دەستی وەك (حەمدی) بگاتە چاکی دامانی قسە

٧٤

لەسەر ڕوخساری گوڵ شاخی سەمەن ئاسایە ئەو زلفە

بەسەر پشکۆوە هەروەك عەنبەری سارایە ئەو زلفە

لەسەر قەت دەردەچێ شەوقی جنوون گەر زەڕڕە عەقڵم بێ

دەزانم سیلسیلەی مەجنوونەکەی لەیلایە ئەو زلفە

بە جیلوە لەمعە لەمعە پرتەو ئەڕژێنێ لە گەردندا

دەڵێی سەبجەی شەوە ڕۆژی جیهان ئارایە ئەو زلفە

بە پەنجەی شانە ئەفشانی دەکا بۆ مردنی عاشق

لیباسی تەعزییەی زیبەندی باڵایە ئەو زلفە

سەبا هیممەت بفەرموو باوەشێنی پەڕڕەیی گوڵکە

بە ڕەیحانە کە دەستە بەستەیی مەولایە ئەو زلفە

گەهێ سەر مەستی نەشئەی ساغیری یاقووتی لێوانە

گەهێ زنجیرەیی ساقی ملی مینایە ئەو زلفە

گەهێ مەسنەد نشینی ڕوومەتە هەمڕازی دوو نێرگس

لەبەر چاوی بەدە گەه حایلی سیمایە ئەو زلفە

کەلامی تەفرەقە و فکری پەرێشانی هەیە (حەمدی)

لە مەعنادا دەڵێی ئەشعاری بێ هەمتایە ئەو زلفە

٧٥

ڕەفیقی مـن بــە شــەو تــەیرێکــە دەگــری دائیمـا تــاقــە

ئیتر بــۆچـیمـە هەمدەم نـامەوێ ئـەم گـونبـەد و تـاقــە

بەفەرمانت ئیتاعـەت هەر دەکـەم تاکـو نـەفـەس مـابــێ

لــە دڵتا هـەرچی تەکلیفە بفـەرمــوو گـەر هــەموو شاقــە

ئەگەر مەیلت بە بەرگی ئـەتڵەسی ئـەفلاکە پـارچە کـەم

گوڵی ئەستێرە شـیرینـە نەوەك گـوڵ سورمــە وو تاقــە

ئیدارەی مەشعەلی حوسن و جەمالی تــۆیە مەقســوودی

خــودا لـەم شـەوکەتی ئـەفلاك و تــەنزیماتی ئــافــاقــە

ئەزەل مـەربووتی زلـف و ڕوومــەتی تـۆیــە دڵ و ڕۆحـم

ئەگەر ئیمـان ئەگەر کوفرە لـەسەر ئەو عەهـد و میسـاقــە

بە ئیستیحقاقە ئیحسـانت ئـەگەر ئـەهلی بـەسیرەت بێ

شــەهنشاهـ و گەدا سەیری مەقامی کۆیـی عـوشـشـاقــە

مەجازە مـەرتەبەی ئـەووەل کەسێ مەیلی حـەقـیـقی بـێ

ئیتر غەدرە بە (حـەمدی) گـەر بڵێ واعیز بەد ئــەخلاقــە

٧٦

وەتــەن عــەزيــزە دەخيـلـە مـەڵـێـن گـڵـى خـاكـە

گڵـى كلـێـكـە سـورمـەيـى عـيـوونـى ئـيـدراكـە

مەڵێـن تــەحجيرى كـردووە لــە ئـاو و گـڵ بـەردى

بڵێـن كـە جـەرگـى شـەهـيـدانـى كـوردى بـىٚ بـاكـە

خەڵقى حـەقـە بـە ديـجـلـە بڵێـن ئـاوە لێـڵ و وێـڵ

چـەشـمـەى ڕەوانـى ئـێـمـە ڕەوان قيبلـەيـى پـاكـە

شـاخى درێـژى سـەددى سـكـەنـدەر نـيـشـان ئــەدا

گـردى ستوونـى بـەرزى سـەراپـەردەى ئـەفـلاكـە

گـەر گوڵشەنى نـەپشـكوێت و نـەڕازێنەوە چـەمـەن

حــەقيـانـە كـورد دەمێـكـە پـەشێواو و غـەمـنـاكـە

(حەمدى) دەناسى تورك و عەجەم ديارە ئەجنەبيش

دوژمـن بـەخـاكـى كـوردن ئـەمـانـەت كـە دى ڕاكـە

٧٧

له پارسەنگی گەدایانی عەشقدا شا نییە سووکە
من و ڕووی یار ئەو و پارەی دڵی مسکینی مەفلووکە

دڵم بۆ وەك نگین شەق شەق نەبێ تەختی سولەیمانی
لەدەس بەخت نەسردا بێ بڵێن تابیع بە کەرکووکە

بەچاوی مەستی جانان نێرگسی شەهلا دەشوبهێنن
کە بادام و نوقڵ کەی قابیلی تەتبیقی خڕنووکە

کەسەیری تەوری دنیا خوازەکانم کرد وتم یاڕەب
کە زاوابن ئەمانە وای بە حاڵی بووك و بەربووکە

بەگوێی من گەر بکا سۆق دەخاتە پشتی گوێی ڕیشی
کە ئێرە جەننەتە جێی کاکۆل و ڕوخساری بێ تووکە

زڕەی زنجیر و ناڵەی پڕ لە تەئسیری لە دڵ هەڵسا
چییە سووچی لە زیندانا دیسان مەحبووس و مەترووکە

وتوویە (حەمدی) کوشتەی غەمزەمە بۆ گەردن ئازایی
لە مردنیا دەچم ئامان ئەجەل هەرچی دەکەی زووکە

٧٨

شێـواوە پـەرێشـانــە دڵـم حـەقـیـە کـە تـەنـگـە
مەحرووم لە دیداری کەسێ شۆخ و قـەشـەنـگـە

خـاریج لــە خـەیاڵـی بـەشــەرە بـاســی زەریـفـی
نـەرم و سپی و نـاسك و مـەهپـەیکـەر و شـەنـگـە

عاشق کوژ و بێ ڕەحم و بـە ئـاشووب و بـە قینە
بـێ واسیتە پەیوەسـتە لەگەڵ ئێمـە بـە جـەنـگـە

گەھ ساحیر و گەھ زاهید و هوشیارە گەهێ مەست
حـاشـا نــە یـەهـوودە نــە مسـوڵمـانـە فـەرەنـگـە

ئەم بـاری منە بیخەنە ســەرشـانـی فـەلـەك جـا
ئـەو وەخـتە دەزانـی کە دڵم بـۆچـی کـەشـەنـگە

شـەیدایە وەکـو مــن لــە فـیـراقـی وەتــەن و یـار
گەر فیل و ئەگەر دێو و ئەگەر شێر و نـەهـەنـگـە

تەئسـیری نـەبـوو دادی مـن و شـەکـوەیـی یـارم
ئــەم لەعلی بەدەخشانـە دەڵێی پارەیی ســەنـگـە

لەو سـاوە کە بوومـە هـەدەفـی دیدەیی مـەستت
وەك تەرکەشە جلدم بنی موو نووکی خـەدەنـگـە

ئەم ئەشکە بـە سووری کـە نیگاری ڕوخـی زەردە
(حـەمـدی) ئـەسـەری هیجرەتی دڵدارە بە ڕەنـگـە

٧٩

ئەگەر چی پیرە دنیا سەیر ئەکەی هێشتاکو مندالـە
وەکـو میـوەی شـەرابـردوو ڕزیـوە ڕەنگی هـەر کالـە
هەمیشـە بیکرە دنیا چونکە مەعشوقی کـەسـانێکـە
خـەیالی دەرکی بێ کوێرە ئومێدی نوتـقـی بـێ لالـە
هومـا ئێسکی سووا هێندە گەڕا بـۆ تـۆزە ئێسقانـێ
کەچی لاشـەی قەلە و دایم لەسەر خوانی قـەل و دالـە
دلم پڕ داغـە جـەرگـم خوێنی لـێـدەتکێ وەکـو لالـە
کـەمـن سووتاوی ئـەو لێوەم دەبینم مەسکـەنی خالـە
درێژ و کورتی عـومـری ئـەهـلی دنیا تابیعی عـەیشە
فیدای شامی ویسالێکە لە هەجرا عومری سـەد سالـە
بە ڕەنگ و بـۆ نییە ئیحسانـی دنیا هـەر بە ڕێکەوتـە
لـە نـەی شـەککـەر دەبـارێ ژالـە بـەو شـیرینییە تالـە

وەرە (حـەمـدی) ئـەوی مـالـە لـە پیـش خـۆتـا ڕەوانـەیکـە
ئەوەی بێ جێ کە چوو وا چوو ئـەوی جێی بێلی کەی مالـە

٨٠

خوێنی دڵی فەرزانە بەدێوانە حەڵاڵە
بۆ کافری موتڵەق مەی و مەیخانە حەڵاڵە
مەی ڕاستە حەرامە کە دەڵێن ئەما بە تەنها
ئەسبابی موهەییا کە بۆ ڕەندانە حەڵاڵە
نامەردییە هەرچی بە شەریعەت کە حەرامە
ئەو کردەوەیەی لایقی مەردانە حەڵاڵە
باسی مەکە تەشویشی عەقیدە کە دەکا زلف
دڵ چاکە ئەوە هەر بەدەمی شانە حەڵاڵە
خۆ کوشتن و سووتانە تەقازایی موحیببەت
هەرچی کە بکەن بولبول و پەروانە حەڵاڵە
مەی دوژمنی ئیمانە دەفەرموون کە مەلاکان
بیخۆم کە من ئەم دوژمنی ئیمانە حەڵاڵە
واعیز لە نەزەر مەنعم دەکا مەقسەدی غەیرە
وەك خۆر نەزەری ڕوومەتی جانانە حەڵاڵە
دڵ دیدە پەرستە لەبەر و پشتی بڕۆیە
ئەم کەعبەیە بۆ سالیکی بتخانە حەڵاڵە

جائیز نییە (حەمدی) بکوژی جوولەکە بێ ناو
بەو دینە بڵێ گەرچی موسڵمانە حەڵاڵە

٨١

مەکە مەنعم لـە بتخانـە کە نەتدیـوە سـەنـەم کـامـە

لە جەننەت کەی ئەگەی واعیز کـە نەبینی ئیرەم کـامـە

بە تەشریفی ئەگەر ئەو شۆخە مەیخـانـە موزەیـیـەنکا

بە زاهـیـد بـۆ ئەڵێن نـامەحرەمە ڕێگـەی حـەرەم کـامـە

بە دڵ سـافی نییـە شـێخـم وەرە بـڕوانـە پـەڕڕەی دڵ

دەزانـی جـا نیگـاری لـەوح و ئـەسـراری قـەڵـەم کـامـە

وەکو من میحنەتی هیجران ببینێ گـەر شەوێ زاهـیـد

قییامـەت جا دەبینێ تێدەگا گـۆشـەی عـەدەم کـامـە

لـە بەزمی وەسڵی جانانا ئەگەر هەمدەم دەمـێ بووبـێ

دەزانی دوردی مـەخمووری شـەراب و جامی جەم کامـە

لـە یـومـنی بـادە تـەنـیا مـن نـەمایەندەی خـەراباتـم

بـەڵێ پـیری مـوغان ئـەلبەت ئەزانێ موحتەرەم کـامـە

ئەگەر مەستی نیگاهی تۆ نەبێ مەجنوونە سا (**حەمدی**)

بیابـانی لـەبەر چی گـرتـە بەر جاهـ و حەشـەم کـامـە

٨٢

لــه دنیــادا ئــەوی بــاقــی بمینــیٚ نــیك و بـــەد نــامــە
حەســەد ئەلبەت بەبیٚ ناوان دەبا هەر کەس کە بەدنــامــە
تەماشــای عاقیبەت کــە بــۆ بــەد و نیکی عــەمــەل زاهیــد
شــەوی بــەزمم نەتیجەی ســوبــحــە ڕۆژی ڕۆژووت شــامــە
کە نازانی ئیمامــەت ئەی ئیمامــی ســەومیعــە فــەرمــوو
سلووکی قــامەتی مینا کــە ســوجــدەی بــۆ لــەبی جــامــە
مەقامی خۆ نەناسینە تــەماشــای جێی پــودەر کــردن
بــە قــەد ســـەرمایە گــەر ســەودا نەکا تاجر بەد ئەنجامــە
گلە نــابیٚ بکــەی شــێخم کــە ڕووم کــردۆتــە پیری مــەی
کە نووری مەی خسووسی بۆ نییە وەك خۆر لەسەر عــامــە
لــە فکری ئینتیقامــا نــابی نــەبووە ئەو کــەســی مــەردە
لــەگــەڵ قودرەت ئــەگــەر بــووی وادیــارە بلّح و کــەم فــامــە
بە مار نەدراوە پیٚ هیشتا کە دەهــری کردە زەهــری مــار
خــودا نــەیــکــا کــەبیــدا جــا ئیتــر عــالــەم زەهــر کــامــە

زەمانم من بە ئەحوالّی عەدەم زانی بوو تا ئیستا
وجوودە گەر ئەمە تۆبە خودایا ئەی عەدەم کامە
تەوەحوش قەت مەکەن ئەهلی موحیببەت قاتیلە سەییاد
ئەگەر سیمورغی بەڕ بیٚ کوشتەیە یاوەك کەوی ڕامە
ئەلف با خوێنی بوو مەجنوون لە مەکتەبخانەیی عەشقا
بە ڕەسمی سوختەیی ئولفەت کەبابی پوختە هەر خامە

لە بالاّ و زلفی یارا لا ئیلاهم خوێندەوە (حەمدی)
بەناوی خوا خودا بۆ سەیری کردوە ئەم ئەلف لامە

٨٣

لێم گـەڕێ واعیـز ئیـتر سـووڕەت پـەرسـتی کـارمـە

ئـەم جـەلالـە سـەیـری عـەکـسـی دڵـفریـبـی یـارمـە

خوێنی جەرگم گەر لەدەسـت و پێ گری هەروەك خـەنە

جـادەڵێم خـۆزگـەم بـە خـۆم خوێنم لەسـەر خونکارمـە

زەڕڕەبینـم بـۆچییـە گـەر زەڕڕە نـووری بـێ بـەسـەر

جیلوە بـەخشی دیدە عەکسی شـەوقی مەهرۆخسارمـە

چەرخە توخوا بـابـزانم چـۆنـە ڕەسـمی بت پەرست

ڕوو بـە ڕووی سـووڕەت لـە خـاکـە کەوتنم ڕەفتـارمـە

شێوەکەی بێ دەنگ ئەدا ئەم عەکسە تـەسکینی بە دڵ

بێ بـەشـە دەمـدەم بـە دەم حـەقمـە کـە هـەر هـاوارمـە

لەب بەخەندە سوڕەتی جانانە (حەمدی) سـەیـر ئەکا

بـۆ نیساری بـۆیـە شیرین وەك شـەکـەر گـوفـتـارمـە

٨٤

له زوڵماتی شـەوا جانـانـه شـەمعیکی شـەبستـانـه
شەرابی کەیفی عوششـاق و نیشاتی بـەزمی مـەسـتـانـه
گـەهـیٚ وەك بـت زیـارەتـگـاهـی ڕەنـدانـی خـــەراباتــه
گەهـــیٚ ڕەندانه سـەر حەڵقەی عمـوومی بــت پــەرستـانـه
له سەحنی گوڵشەنا خۆشخوانه گاهیٚ هەروەکو بـولبـول
بـه ڕەنگ و بـۆ گـوڵ ئـاسـا گوڵ نمـایندەی گـوڵستـانـه
گەهیٚ بـۆ دلبـەری ئـەسـبـابی کـوردانــەی لـەبـەردایـه
گـەهیٚ بۆ ساحیری هـەروەك پـەری مەستووری فـستـانـه

لەگەڵ دڵ (حەمدی) بۆ سـەیر و تەماشا گەر تەماح ناکەی
بـەسـه ئەم حـۆرییه وەك جەننەت و بـۆسـتانه بـەسـتانـه

٨٥

خەوم دیوە موعەبیر دڵ حەزینە
نیشانەی شادییە عیززەت قرینە(*)
لەگەڵ یارم موقیمی گوڵشەنێ بووین
وتی باغی جینان و حۆری عینە
وتم غونچەی نەپشکووتووی دەدامێ
وتی دەم تەنگە ڕەوزەی عارفینە
وتم دوو ماری نایە گەردنی من
وتی زلفی سییاهی عەنبەرینە
وتم سێوێکی خونساری لە دەمنام
وتی کوڵمی زەریف و نازەنینە
وتم دوو نەجمی هەڵهێنا لە قەوسا
وتی چاوی خوماری نێرگسینە
وتم ڕۆژی لە شەودا شوعلەوەر بوو
وتی پەرچەم لەسەر تەختی جەبینە
وتم جامێ شەرابی دایە دەستم
وتی شەهدی ویساڵی ئەنگەبینە
ئەگەر خەو مردنە بەم نەوعە خۆشە
جەهەننەم دارە فەرش و بەرد سەرینە

ئیتر ناچێتە خەو مەعلوومە چاوم
لەبەر بێ تالیعی (حەمدی) ئەمینە

(*) ئەم شیعرە نیوە دێری یەکەمی خەونە، نیوە دێری دووەمی تەعبیر و لێکدانەوەیەتی.

٨٦

له عەكسی دەستی ڕەنگینت دڵی پـەیـمانـە ڕەنگینـە
لـە خـۆشـی لێوی شـیرینت مـەی ومەیخانە ڕەنـگینـە
كە ئەسـراری دەمت بادی سـەبای بۆ غونچەیـیٚ هـێنـا
فـەرەح كـەوتـە دڵـی ئێسـتا گـوڵـە و خەنـدانە ڕەنـگینـە
مەگەر خەندە جودایی خستە بەینی لـێـوی شیرینــت
كە پشكووت غونچە هەر عەینی وەك ئەو لێوانە ڕەنگینـە
لە باسـی گەردن و گێسـوویی لەیلاكەی دەكا عـاقـڵ
نــەزانــی چــەنــدە زنـجیـری مـلـی دێـوانــە ڕەنـگینـە
كە باسی دەست و پەنجەی پڕ نیگاری تۆ دەكەم جانـا
میداد و خامـە وو سـەفحـە هـەموو ئەفسـانە ڕەنگینـە
غەریبت كردە كەعبەی ئەهلی دڵ تەنها بە یەك جیلـوە
میسـالی حـۆری یـی جـەننـەت بت و بتخـانە ڕەنگینـە
بە شوعلەی شەمعی كوڵمت بۆ نەسووتیٚ دڵ كە بیبینیٚ
وەكـو تـوتـی لـە شـوهـرەتدا پـەڕی پـەروانـە ڕەنگینە

وەرە ساقی بە یادی دلبەرە بیٚ شەرتەكەی (حـەمـدی)
بـدە جامیٚ دەخیلت بـم قسـەی مـەستـانـە ڕەنگینە

٨٧

دیده بـۆ مـەغشووشـە لێڵایـی بـەسـەردا هـاتـەوە

هیجرەتـە تـەشـریفـی دووبـارە لـەدەردا هـاتـەوە

مەجلیسی ئولفەت کە گەرمی مەستی نەشئەی بادەبوو

هەروەکو ماتەم لـەغـەم پـەردەی بـەسـەردا هـاتـەوە

دەس لـەگـەردن کـردنـی زلـفـت چ شـیریـنـە خـودا

سا لەتیکەی جەرگی شانـە بـەو کـەمـەردا هـاتـەوە

تۆ کە هەڵهاتی خۆر ئـاوابـوو لـەعـەکسی ڕوومـەتت

شـوعلە ئـەفشـانـی بـە ڕوخسـاری قەمەردا هـاتـەوە

تـوخـودا فـەرمـوو بـەپـێـوە بێرە بـانـی دیـدەکـەم

با تـکـەی کـەم بـێ گـڵـی زۆرە بـەسـەردا هـاتـەوە

چـاوی تـۆ خـۆش بـێ نـەماوە تـازە ئـومێدی ژیان

لـەت لەتی دڵمە لـەگـەڵ خـوێـنی جگـەردا هـاتـەوە

ئینتیزاری قـافـڵـەی غـەم بـووم لـەڕێـوە بـێتـەوە

(حـەمدی) وا هیجری موئەببەد خـۆ لەبـەردا هـاتـەوە

٨٨

نازی گەردوون بۆ دەکێشم ئەو بە ڕۆژی ڕووتەوە

من بە ماهی نەخشەبێکی شوعلەدەر وەك ڕووتەوە

بەر دەخا ئاهووی خوتەن بۆ نافەییێکی میشك بۆ

عەنبەری سارا فرۆشم من لە سایەی مووتەوە

تاقی ئەبرۆتم موورادە ڕوو لە قیبلەم بۆ نوێژ

ئەهلی قوبلە چی بەسەر میحرابی تاق و جووتەوە

تا قییامەت من منەتباری غەمی هیجرانی تۆم

ئەو دەخۆم و عامییانە نیم بەتەنگی قووتەوە

بۆ گەدایی کۆیی جانان سەڵتەنەت هەر مردنە

گەر خودا ڕەحمی لە دڵ نیٚ بیٚ لەتەك تابووتەوە

عەشقی شیرینت ببیٚ عاشق لەگەڵ ئەم زوعفەدا

کۆهکەندێکی چ حەققت تۆ بەسەر بازووتەوە

دلبەرت ڕۆیی ڕەقیبی کەوتە دوو خاکت بەسەر

(حەمدی) بنواڕە سەگێکە وا بەدووی ئاهووتەوە

٨٩

مـوژده بێ یـاران ئەڵێن تـەشـریفی جـانـان دێـتــەوە

وەك هـیـلالـە قـامـەتم تـا بـەدری تـابـان دێـتــەوە

ڕۆژ کە گیرا شەمشەمەکوێرە عەجەب کەوتە سـەما

سا دەبا کوێر بێ بینینی ڕۆژی ڕەخـشان دێـتـەوە

مـوددەتێکە مـوڵکی دڵ وێرانـە شـاگـەردانـییـە

سـاحیبی سواری هەوایـە وەك سولەیمان دێـتـەوە

وەك شـەوی لێکردووە زوڵمەت دڵی ئیسلامـەکـان

ڕۆژە جا ئـەلحـەمدولیـلـلا نووری ئیمان دێـتـەوە

بـولبولـی شـەیدا لـە ئەتـراقی چەمـەن بـۆ نـاڵـەتـە

گوڵ بە خەندانی وەکو سەروی خـەرامـان دێـتـەوە

بـۆ حـەیاتی تـازە بیداتـە شـەهـیـدانـی وەفـا

هەروەکو دەریایی عوممان ئابی حەیوان دێـتـەوە

مەسکەنی کێوانە (حـەمدی) هەمدەمی دێـوانەگان

تا بەخێرێت ئەو ڕەئیسەی خێڵی ڕەنـدان دێـتــەوە

٩٠

وەختە ساڵێکە کە ڕۆژێکم نەدیوە هەر شەوە

مردنە ئەم حاڵە یا ئاخر زەمانە یا خەوە

بێ وەفایی گەرنەبێ ڕاستی لەنەگبەت عاجزم

ڕەببی بینێری ئەجەل قائیمەقامی ئەم ئەوە

ئەم دڵە لەت بێ لە زوڵمی خەسمی کافر عاجزە

دلبەری بێ شەرت دەزانێ واسیتەی عیجزم ئەوە

شوعلە کەوتۆتە دەروونم حیسی ڕووناکی ئەکەم

بەرقی ئاهە یا تلووعی شەمسی ساحێب پرتەوە

وەسڵە یا هیجران بێ وەقفە گرۆهی عاشقان

یەك بەیەك (حەمدی) ئەڵێن ئامەرد زەمانی سەرڕەوە

٩١

تۆ بە چاوی سورمەدار و زلفی موشکین نافەوە

ئاسکەکەی دەوری خەتا بووی کەوتییە ئەترافەوە

بەم شەوی هیجرانە فەرموو با چراخانیٚ بکەین

من بە شوعلەی ئاهی گەرم و تۆ بە مینای سافەوە

تۆ کە تاقە غونچەکەی گوڵزاری حوسنی ڕۆحەکەم

چیت بەسەر ئەسبابی تاقە و ئەتڵەس و کیشبافەوە

کفرە بۆچی گەر بپرسی حاڵی خەستەی عەشقی خۆت

با بڵێن کردوویە جاریٚ ڕوو بەلای ئینسافەوە

سالیکی ڕێگەی موحیببەت سەر لە جێی پیٚ دادەنیٚ

چی بەسەر چۆلی عیراق و یا بە کێوی قافەوە

تا قییامەت با بەرن باری گلەی ئێمە سەلەف

ئاگرێکی وەك عەشقیان نایە دڵ ئەخلافەوە

تێگەیشت (حەمدی) کە بەندەی شێتییە دنیا وودین

ڕوو ئیتر ناکاتە زاهید چی بەسەر ئەشرافەوە

٩٢

من لە عالەم چوومە دەر چیمە بەسەر ئینسانەوە(*)
ئێستە ئینسانم کە چوومە مەسلەکی حەیوانەوە
شێت و شەیدایی نیگاهی چاوی مەستی دلبەرم
پێکەنینم دێ بە کوشتن چیم بەسەر گریانەوە
کوڵمی هەڵگیرسا وەکو ئاگر بە نووری ئابی مەی
دڵ وەکو پەروانە چۆتە مەجلیسی سووتانەوە
کەس نەبوو داوێنی ساقی بابدا ڕەحمی ببێ
خوێنی من بۆچی دەکاتە کاسەیی خوبانەوە
تاجداری خوسرەوانم چونکە خاکی کۆیی تۆم
خاکی کۆی تۆ گەوهەری تاجە بەسەر سوڵتانەوە
ئارەزووی وەسڵم لە هیجرانا ئەگەر حاسڵ دەبوو
جا دەبوو بمرم بە داخی یەك نەفس هیجرانەوە
حاشییەی پەرچەم عەیانی کردووە سرِی جەمال
هەروەکو تەفسیری بەیزاوی بەسەر قورئانەوە

(*) ئەم شیعرە ساڵی (١٩٢٠) ی. ز. لە هەڵەبجە وتویەتی.

خوێنی من کەوتۆتە سەر لێوت حەقە بیخۆمەوە
بیدە وەك ساقی کە ئەیدا مەی بەدەم مەستانەوە
من فێراری دەوڵەتم ئەمما ئەسیری زلفی یار
شاد و مەحزوونم کە مەشهوورم بە دوو عینوانەوە
دەرنەکەوتی بۆیە بەم جەژنە بە ڕۆژ وو مامەوە
جەژنی من جەژنانەیی تۆ بێ بە ماڵ و جانەوە

توخودا ڕەحمت ببێ بەسیە ئیتر بنوێنە ڕوو
ئینتیزاری مانگە (حەمدی) چونکە بەم سەربانەوە

٩٣

بەکفری پەرچەمت کوێری دەبینم نووری پڕ چاوە
بەنووری ڕوومەتت چاوی مونەووەر کوێر و داماوە
بەساڵ و سین نییە کاری جیهان شەوقێکە تێ فکرە
گەماڵی کۆنە وەك تووتك بە شەوقە عاشقی ڕاوە
وتوویە من شرینقەی ئاوی حەیوان بوو نەجاتیدام
بەڵێ ئەم سنعەتە عیللەت پەڕێنە بۆیە وا باوە
مەتینە وەك کلێسا هەرکەسێ مایل بە ئیبلیسە
خودا خواهیش تەماشاکە ئەڵێی مزگەوتی ڕووخاوە
دەخیلە داخڵی تەئریخی کەن ئەم وەزعە بۆ عیبرەت
ئەوی بێ ناوە ناودارە ئەوی ناودارە بێ ناوە
تەجەلی هەردەکا شەمسی دیانەت موتمەئیننم من
نیهایەت ئەم شەوی دەیجوورە وەخت و ساعەتی ماوە

لەگەڵ غیرەت دیانەت لازم و مەلزوومە مەعلوومە
دەماری ئەم موسڵمانانە (حەمدی) قەت مەڵێ خاوە

٩٤

هێند دڵم موشتاقی تاقی جووتە کەعبەی ئەبرووە
وا لە عەینی فیتنەدا سوجدەی بە قیبلەی بردووە
سەیری ئەم شەوقە بە سەیر و باسی زلفی ئەو گوڵە
موو لە ناوی چاوم و نوکی زمانم دەرچووە
با نەجاتی زوو ببێ عاشق لەژێر چنگی ڕەقیب
ئەو مەڕە ناژی لە چنگی گورگی زاڵم بەر بووە
تۆ لە شەوقی من دەسووتێی بۆچی دەیفەرمووی وتم
ئەی شەمع پەروانە لوتفەن فێری کردم ئەم خووە
هێند گەڕا دنیا نیهایەت کەوتە دەستی کوفئی خۆی
خوێنی خەڵك و ماڵی عالەم بوو جیبیازی ئەم شووە
وەك لە دوی دنیا گەڕا گەر بۆ عەسای مووسا دەبوو
ئێستە دەستی کەوتبوو بوو بوو بە فیرعەون ئەم جووە

ناوی (حەمدی) بۆتە پێخۆری قسە زوو بیکوژن
با لە لوقمەی ئەم دەنی تەبعانە دەرچێ ئەم مووە

٩٥

دەزانـم قـاتـلـم كـێـيـه چ حـەقـقـێـكم بـەسـەر تـــۆوە
ئـەوە خـوێنی دڵـە دەتكـێ بــە بـرژانگ و بـە ئـەبـرۆوە

بـە بۆنی خست دڵـم زلـفی كـە بـا هێنـايـە سـەر كـوڵـمی
بــە جارێ كـۆمـەڵێ عەنبـەر وەكـو بـخرێـتـە پـشـكـۆوە

لەشەرمی خاڵی ژێر پەرچەم وەنەوشە گەردنی كـەچ كـرد
وەكـو مـوجـريـم خـزايـە سێبەری بـن بـاڵـی شـەوبـۆوە

بە دەورەی مـەمكەوە حـەڵقەی سـەری زلفی تـەماشـاكـەن
دەڵێی گۆچانی عوودی خـستـە زيـوی سـافـی وەك گـۆوە

بـەجـورمی عەشق ئـەگـەر حـاكـم سـەرم ببڕێ مـنـەتبـارم
وەگـەر نە توو خودا فەرموو گوناهم كـوا بـە ئـەسـتـۆوە

دڕك غونچەی لـە دەسـتـايـە لـە ڕۆژێـكی لـە چڵ دەرچـوو
بـەڵێ گـوڵـڕوو بەدايـم وا بـەدەس ئينـسـانـی بـەدگـۆوە

لە ئاوی زيندەگی سـەهبا وو قـورسـی ڕووی بـەچـە چـبـكـا
دڵی سـۆفی كـەدايـم وا بـەلای دوو خـەپـلـەيـی جـۆوە

لــەكن ئەربـابی دڵ وەختی شـەهادەت ئـەووەڵی عـومــرە
كـە مرد (حـەمدی) بكەن شـادی بـەنـاوی شـيـن و ڕۆڕۆوە

٩٦

جانا وەرە دەمێکە دووچاوم لە ڕێوەیە
حەشرە مەزەننە بۆیە دووعالەم بەپێوەیە
من عاشقی جەمالی کەسێکم کە کافریش
ئەو حوسنە بابڵێ دەبزانم بە کێوەیە
شێواوە سەر لەعالەم و حەیرانە عەقڵی کول
وەستاوە سالیك و هەموو عالەم لە جێوەیە
نامەی عەمەل موشابیهی ڕەنگی سییاهمە
ڕۆحم فیدات زەلیلم و چاوم لە ئێوەیە
ڕۆژێکی کەس نەپرس و زەمانێکە پڕ لەترس
بێ ترس و پرس بفەرموو شەفیعت لەمێوەیە

(حەمدی) چییە گوناهی دەبێ قابیلی چی بێ
لوتفێکی تۆ عیلاجی هەموو دەردی پێوەیە

97

به پووڵ نایەوێ ئەم شۆخە هەرچی نەوعی کاڵایە
بەبێ کاڵا تەماشاکە وەکو گوڵ ئاڵ و واڵایە
نیگاری پەرچەم و نەقشی برۆی وەك خەتتی ڕەیحانی
دەڵێی هاتۆتە تەدریسی موحیببەت شەرحی مەللایە
گوڵە مەستانە کەچ کە دەرکەوێ با حاشییەی زلفت
دەسووتێ چونکە شەمعی ڕوومەتت وەختی موتالایە
بە ئەجزایی چەمەن تەشکیلی ئەندامت دەکا بولبول
خەرامان سەرو و گوڵ خەندان و نێرگس مەست و شەهلایە
کە تۆ مەیلت بە هیجرانە لە وەسڵم چی منیش وەك شێخ
لەبەر بێ چارەیی کارم دەڵێم ڕاجیع بە مەولایە
فیراقت ئاگرێکی خستە سینە هەروەکو دۆزەخ
لە واوەیلایی دڵ کەوتوومە شك باقڵ لە وەیلایە
لەبەر هیممەت بڵندی خۆ نە گەییە دامەنی دەستم
بە میزانی تەبیعەت هەڵچووە کەی کورتە باڵایە

وەرە ناسیح تەماشاکە کە (حەمدی) شێتی شۆخێکە
لە دەفتەرخانەیی ئیجلالی حوسنا ڕوتبەی ئەعلایە

٩٨

ڕووم لـه تۆیه پـرتــەوی خـورشـید و مـاهم بـۆچییە

خاکی بەرپێت تـاجی سەرمە تەختی شاهـم بـۆچییە

کیشوەری سەبرم بە مەعـمـووری تەسەڕڕوف کـردووە

مـاڵ و موڵك و شـەوکەت و ئیقبـال و جاهـم بـۆچییە

هەردەمەی نەوعێکە ڕەنگی چەرخی کەچ ڕەفتاری پیـر

گـریـەیـی پـڕ سۆز و خـەنـدەی قـاهـقـاهـم بـۆچییە

زیـکـری قـادر نەقشبەند لـەوحـەیی قـەلـبـم دەکـەم

نـامـەوێ ئـەسـڵـەن ئیعانەی کـەس پـەنـاهـم بـۆچییە

خۆشە دەروێـشی نـەبـوونـی بـۆتـە مـایـەی ڕاحـەتـی

خـەوفـی ڕزقـی شام و لوقمەی سوبـحـگـاهـم بـۆچییە

هەر بەیەك نیمــە نیگاهت تـا قییامەت مـەسـت ئەبـم

چـاتـرە فـیـرقـەت لـە وەسـڵی وا نـیـگـاهـم بــۆچییە

بـۆ عەدو بـەرقـی هـەنـاسـە و بـەردی ناڵەم کـافـییـە

حـەربگـاهـو ئەسلەحە و نوزم و سـوپاهـم بــۆچییە

ڕاحەتی مەملووکی دەروێشانە (حەمـدی) لێم گەڕێ

عـەرز وحـاڵ و ڕەهـبـەر و یـا دادخـواهـم بـۆچییـە

٩٩

تەهی دەستە سەخی ئەخز و عەتا هەروەك قەمەر بەشیە
خەسارە ڕەنجی مومسیك نانە سك وەك ڕەنجبەر بەشیە
لە بەزمی عالەما ساقی کە چەرخی سوفلە پەروەر بێ
لە باتی مەی ئیتر ئەهلی هونەر خوێنی جگەر بەشیە
لەبەر سۆزی فیراقت شەو بە دڵ نابێ بکەم یادت
بە جێیوادا شەوی وا هەر کەسێ بڕوا شەرەر بەشیە
بە یەك جلیوە بە پێ چوونی کە دیم سووتاندمی فەرمووی
سەفەر بۆ کوێی من هەرکەس بەسەر نەیکا سەقەر بەشیە
بە لێوی وشکەوە گریانی عوششاقی کە بیست فەرمووی
بلێ تینووی بیابانی موحیببەت چاوی تەڕ بەشیە
وتم عەکسی سەراپاتی نەگرت ئاوێنەیی چاوم
وتی عەکسی بتان مەردوم هەتا قوببەی کەمەر بەشیە
دەخیل ئەی پیری مەی نەشکا خوماری من بە ڕەتل و خوم
وتی مەستی نیگەه دایم خومار و دەردی سەر بەشیە

ئەوی دوژمنمە یاری یار و ساحێب سووئی زەننم بێ
مەلەك بێ هەر وەكو جانی هەموو لەحزە خەتەر بەشیە
لە خوێنی بێ نەوایان پڕ بووە كاسەی كەلی دنیا
بەشی هەر دۆ ڕژانە پیرەژن یەئس و كەدەر بەشیە
ئەوی بەدخوو بە خۆیکا تا قییامەت دوژمنی نایکا
کە سەیل خۆراکی چڵکاوە هەمیشە دەربەدەر بەشیە

درەختی سەرکەش و بێ بەر لە باغی عالەما (حەمدی)
وەکو عەرعەر سەروبەر هەر بڕینی موختەسەر بەشیە

١٠٠

یووسـفی مـن سـەد زولـەیخـا عـاشـق و مـەفتوونـییـە
سەد هـەزاری میسـلـی لـەیلا هـەر وەکـو مـەجـنـوونییـە
ڕوومەتی وەك قورسی خورشـیدە لـە بـەرق و شـوعلـەدا
زلفی شەو جەبهەی ئوفوق چـەرخی کـولـە گـەردوونییـە
بـۆتـە بـۆتە سینە دڵ مـەشـغـووڵی حـەللی دلـبـەرە
ڕۆحی گوڵ لـەعلی بەدەخشـان و قـەمـەر مـەعـجـوونییـە
نێرگس و شەوبۆ و وەنەوشە بەرگی گوڵ سەرووی سەهی
چـاو و زلـف و خـاڵ و ڕوخـسـار و قـەدی مـەوزوونییـە
سـفرەیی ئـەربابی هـونـەر کەمتر لـە خـوانـی جـەم نـییە
دیـدە جـام و دڵ کـەبـاب و مـەی سـرشـکی خـوێنییـە

شـاهـێـدم زۆرە کـە مـەیـلـی ڕۆیـنـت فـەرمـوو وتـم
ڕۆحـەکـەم (حـەمدی) کـە دەفڕێ ئـارەزووی دەرچـوونییـە

أ

١٠١

ناوم نەما لە مۆرا هەر ما لە دەم ڕەقیبا
دەم سەگ نەکەوتووە کەس چبکەم لەگەڵ نەسیبا
ئیعلانە ڕەنگ و بۆی یار کردوویە عاشقی زار
گوڵبەن بە بێ چرۆ و گوڵ دیارە بە عەندەلیبا
هەرگیز خودا نەبینم دائیم خودا ببینم
ئولفەت لەگەڵ ڕەقیبا کولفەت لەگەڵ حەبیبا
من عاشقی هوما بووم وا بوومە هەمدەمی بووم
زەمانە نانەجیبی دانا لە جێ نەجیبا
تا تۆ دەکەی درۆیێ سەد تیری ڕاستت بۆ دێ
هەر یەك بە سەد زەرەرتە سەودا لەگەڵ ئەدیبا
کردوویە زوهد و تەقوا زاهید بە نان و حەلوا
ئەم دەورە ئەمڕۆ ئەخوا لەگەڵ ئەهلی سەلیبا

ئەمڕۆ نیگار ئەڵێن دێ قییامەتێ هەڵدەسێ
لەم کونجە تۆ بوەستی (حەمدی) لەگەڵ شەکیبا

١٠٢

به غەیری داغی دڵ نەقدم هەچی بوو چوو لەبەر پێتا
سەرم مابوو بە سەر گەردی ئەویش کەوتووە لەسەر ڕێتا
لە ڕەسمی عاشقی زەحمەتترە مەعشووقەیی یاران
کە کەس ساتێ بەسەر نابا وەکو لەیلا لەگەڵ شێتا
دەترسم ڕاحەتت لێ تێك بدەن ئەرواحی عوششاقت
کە شەو بەو شەوقەوە غافڵ لە گەردش نین بەسەر جێتا
ببینێ هەر کەسێ برژانگ و ئەبرۆ و چاوی مەستی تۆ
دەڵێ خوێنرێژە ئەم مەستە بە ئیستیدلالی هەر سێتا
چ مەخلووق و چ خالیق خۆشیان نایە لە بێ جێیی
لە دوو دنیام دەکەی ئەی دڵ بە هاتووچوونی بێ جێتا
بە مشت پێوانەیی دەریایە باسی حوسنی تەنیا مووت
کە ناکەم گەر بخوێنم شاهنامە سەد کەڕەت پێتا

بە سەردی مەیلیا نێزیکە (حەمدی) گەرمی حیددەت بێ
کە لەرزێکی لە دنیادا نەدیوە هیچ کەسێ بێ تا

١٠٣

دڵـم كون كون بووه لازم دەكا بكرێ كه شەق شەق جا

فیدای موژگان و ئەبرۆتم نیگاهی چاوی ئەبڵەق جا

به یادی توركـی مەستی نازەوه نـازی ڕەقیب خۆشه

كه فـەڕ و دەوڵەتی باڵی هومامان بۆته لـەقلەق جا

لـەسەر ئیحسانی شـاهان و كەماڵی تێگەیشتوانا

وەره بنـواڕەره دەستی گەدا وو تەوری ئەحمەق جا

قسەی مـەنسوور كه دنیای گرت به حەق كردن به دارا بوو

لەژێـر دارا كه كوشتن بێ قییامەت گیره ناحەق جا

زەمانه سەفحەیی جاه و جەلال و قەدری وەرگیرا

موداراكەن به تەحقیر و به تەجریم و به نەستەق جا

به مەعنا ئیعتیرازت بـوو له كەشفی عاریفان ئەی دڵ

لەبـەرچی بووی به جام ئێسته بەبێ مەعنایی موتڵەق جا

به ئەحوالـی زەمان (حەمدی) وەها چاكه كه ڕازی بـی

ئـەگـەر ڕازی نـەبی حـازر ببه بۆ نیـوه شەو تەق جا

١٠٤

وەکو ڕۆژێ لە مەغریب یەخخە دابدڕێت و سەر دەرخا
قییامەت هەڵدەسێ وەك سوبحی مەحشەر سینە گەر دەرخا
نیشانیدام سەبا عیلمی پەرێشانی لەسەر پەرچەم
موعەللیم چۆن کەشەرحێکی موتەووەل موختەسەر دەرخا
حیسابی چوونە جەننەت زەحمەتە عالەم لە دڵ دەرکەن
مەگەر ئەو شۆخە گوڵزاری جەمالی سەربەسەر دەرخا
مەڵێن لالە شەهیدی عەشقە دڵ پڕداغی هیجرانە
دەبا بێ نەوعی من داغی دڵ و خوێنی جگەر دەرخا
هەزاران مردە زیندەی خەندەیێکی یارە با دنیا
وەکو مریەم مەسیحایێ لەیەك یاقووتی تەڕ دەرخا
لە بوستانی جیهانا گەر نەخیلێ ئیددیعاجۆیە
لەگەڵ بالآیی تۆ لیمۆیی شیرینی بە بەر درەخا
هەتا سوبحی قییامەت نێرگس و غونچە چرۆ ناکەن
لە گوڵشەندا کە یار سوبحێ دەم و گۆشەی بەسەر دەرخا
لە درەیایی وجوودا نەیدی وەك تۆ گەوهەرێ غەوواس
مەگەر میسلت لە دەریایی عەددەم دەستی قەدەر دەرخا

مەحاڵە موشکافی (حەمدی) بێتە مەوقیعی بینین
مەگەر یار وەك میانی خۆی بە تەعریفی کەمەر درەخا

١٠٥

جوێنی تاڵی یار لە زەوقا مەززەیی شیرین ئەدا
کۆهکەن کەی ئەم قەرارە بۆ قسەی شیرین ئەدا

جیلوەبازی ئەمشەوەی بۆ کوشتنی نەفسی منە
خۆر ئەمەندە شوعلە بۆ گوم کردنی پەروین ئەدا

من بە دنیا ناگەم و دینیش لە دەستم دەرچووە
هەر بە ئومێدی ویساڵی دلبەرم تەسکین ئەدا

زەمزەمەی ئەم نیوەڕۆیە سوبحی مەحشەر نیسبەتە
یارە تەرتیباتی کوشتن بۆ منی مسکین ئەدا

تۆ دەزانی لەم خەلادا تەقڵەدانی با چییە
مل شکاوە دەم لە باسی پەرچەمی موشکین ئەدا

چاوی من ئێوە بە ساغی دادەنێن کوێری زەلیل
تەجرەبەی خاکی دەریکا قووەیی بینین ئەدا

دوژمنی ڕێگەی مەحەببەتەت جانفیدایە میسلی دۆست
کوفری زلفە موو بە موو بۆ من کە شەرحی دین ئەدا

حازری نوێژی شەهیدی عەشقی تۆن فەوجی مەلەك
بۆ موبارەك بادی مەنزل ڕێ بە مەئموورین ئەدا

کوشتنی (حەمدی) بەجێیە تۆ ئەگەر عاجز نەبی
بۆ شەهادەت عەرز و حاڵی بۆ جلی خوێنین ئەدا

پارچەی سێیەم

١٠٦

ناڵینە ئێسکی من حەقی ئێوە هەتا ڕزین
وەك نەی خودا خودا لە حەشردا جودا جودا
ئەی دڵ خەریکی زات و سیفاتی دەبێ ببی
نامەرد نەکەی خرۆش و نیدا یا سەدا سەدا
تۆ هەر خەریکی سەجدە بە ئەی ڕۆحە پاکەکەم
نابی بوەستی تا لەحەشرەدا نەدا نیدا

عەرزی بکەن مەعاسی مەحزم من و ئەویش
ئەڵتافی مەحزە دیارە چ حوکمێ بدا بدا

١٠٧

قەت داغی دڵ بە زاهیدی غافڵ نەدا خودا
چاوی دڵە بە ئەهلی دڵی بۆ خودا نەدا
من سائیلانە بچمە بەر ئەو قاپیە و ئەویش
هەی هەی چ خۆشە بێت و بفەرمووێ خودا بدا
مەنعم مەکەن لە عەشق و وەرن پەل پەلم بکەن
جا سەیری عەشقی پەل پەلی من کەن جودا جودا
ڕۆحم نییە لە پاش وەفاتم هەموو سەحەر
گەر بانگی بێ نیازی بە گوێی دلبەرانیدا
نازم بە بەرقی غەمزە میسالی برووسکەیە
ئافاقی دڵ دەکاتە چراخان بەبێ سەدا
دنیا بە دەستی زۆرەوە هەر وەك عەسایەکە
پاڕانەوە و خوا خوایە هەموو ئەسلەحەی گەدا
وەختێ ئەکەم نوێژی سبەینێ کە ڕۆژی ڕووت
هەڵبێ قەزایەکە ڕەواجی ئەدا ئەدا
من نامەوێ ڕەقیب وئەبووجەهلی لەعنەتی
ناچێتە دڵمەوە فەلەکیش گەر بکا نیدا

گەردش دەکا لە عالەمی دامەن خوێنی دڵ
ڕەنگی دەڕێژی (حەمدی) بزانە چی ڕوو ئەدا

١٠٨

سەودایی سەری زلفە بە دایم لە سەرمدا

ئیمکانی نییە قەتعی خەیاڵە لە سەرمدا

ئەو تیرە کە هاویتییە دڵ ڕاستە سەری کرد

بنوارە چ دەردێکی بە بەندی جگەرمدا

ئەو خاڵە ڕەشە تا نەبووە تانەیی چاوم

ڕووناکی نەبوو زەڕڕە لە نوقتەی بەسەرمدا

سەد خۆزگە دەهاتیتە تەماشایی ڕەقیبت

دوێنێ کە پەتم کرد و لەگەڵ سەگ بە شەڕمدا

دیواری گوڵستان قەفەسی بولبولی زارە

ئەو قاپییە جێمە چ حەپس بم چ بەرمدا

وەك هاتنە دنیایی ئەگەر چوونە قییامەت

ئێرەش سەقەرە بەس بە سەفەر دەردی سەرمدا

ئەو چاوە ئەسڵ بینە کە فرمێسکی خوێنە

دنیا گوهەرێکە لە دەریچەی نەزەرمدا

واعیز کە جەوازی مەییدا باری گرانی

هەڵگرت حەقە (حەمدی) کە کرێ باری زەڕمدا

١٠٩

جانانە بە ئەبرۆ خەبەری ماهی نەویدا

سوبحانە چ بەرقیٚ بوو بە یەك جیلوە بەویدا

زلفی کە بە تەحریکی هەوا ڕوومەتی پۆشی

وەمزانی فەلەك ڕەونەقی ڕۆژە بە شەویدا

گەر بێتە خەوم ڕۆحم ئەدەم هەر بە وەنەوزیٚ

سەیری چ ڕەواجێکە بە بازاڕی خەویدا

ئەو چنگە کە شابازی نیگاهی لە دڵیدام

کەی باز و هەڵۆت دیوە لەسەر سنگی کەویدا

ئادەم کە بڕی نرخی بەهەشت بۆچی ڕەقیبت

ئەو قاپییە جەننەت بوو وەکو کەر بە جەویدا

دەوریٚ بوو ڕەواجی مەی و مەیخانە نەمابوو

ئەو چاوە خومارانە بە مەستی بڕەویدا

دڵ لایقی زنجیرە خودا چاکی دەزانیٚ

سەندی کە لە (حەمدی) بەسەری زلفی ئەویدا

١١٠

سێبەرت ئەم عەسرە داریدا بە ڕۆحی عەرعەرا
سەجدەیی شوکری کە پێ برد کەوت بەسەر تەوقی سەرا
خۆر لە تابی شەوقی مەهرووخساری من کوللی شەوێ
چاوی هەڵنایە لە بەرتا وا لە جێگەی سێبەرا
بادە نۆشانی سەبووکەش سەهلە گەر هیممەت بکەن
هەر لە دوردی جامی مەی قوڕ دەن بە چاوی کەوسەرا
خاکسارێکی وەکو من چۆن دەگاتە قاپی پێ
بۆ جەلال و شەوکەتە حەلقەی لە گوێچکەی قەیسەرا
شەخسی ساحێب نیعمەتە مەعروزی فیتنەی ڕۆژگار
باغەبان ناچێ بەگژ دار و درەختی بێ بەرا
بێ تەئەممول زەحمەتە دۆزینەوەی ڕێگەی نەجات
ناخودا ئەم مەسرەعەی نووسی لە گێژی لەنگەرا

ئـاگـرێکی کـردەوە حـوسـنت لـە سـەحرای ئولفـەتـا
بـۆ حـەسـوودان ڕەنـگـە دۆزەخ بـێ لـە ڕۆژی مەحشـەرا
حوکمی شەست تیری هەیە بۆ دڵ نیگاهی چاوی مەست
تـیر بە شوێن تـیرا دەکـا نـەشـتـەر بە شـوێنی نەشتـەرا
من هەزار دەفعـە بڵێم زەحمەت یەکێ باوەڕ دەکا
ڕۆژە وەك ئـەڵـمـاسـی پـڕلانـتـە لـە پـەنجەی ئەختـەرا

(حـەمدی) سـەودایی چلۆنی وا لـە ژێر سەردا سـەرت
نـاوی ئەو شـۆخە دەنووسێ شەو لە خشتی ژێر سەرا

١١١

به مەنسوور و قەلەندەر قەت ئەبن ئەسکەندەر و دارا
بە ناحەق با بکەن خۆیان لە عالەمدا بەسەر دارا
لەسەر شاخی گوڵێ ئەم مەسرەعەی تیکرار ئەخوند بولبول
بە خەندەی غونچە قەت نابێ بکەم باوەڕ لەسەر پارا
لە بورجێکی بوخارا جیلوەییدا میسلی مەه شاهێ
نەوەك هەر بۆ بوخارا بوو بووە ڕۆژی جیهان ئارا
بەیەك لەمعە لە ئافاقی بە جارێ کردە دەر زوڵمەت
لە دڵدا هەر بە ڕابوردن نەمابوو قووەتیش یارا
گەدایی کوچەیی ئولفەت کە نەیبووە قیسمەتی شاهان
بە ناچاری لەسەر تەختی جەدەلیانە لە ناو شارا
کە باسی موویەکم پرسی دەمی لێك کردەوە شانە
نەسیبی دۆستانم بێ جیهانی عەنبەری سارا
ڕەقیب گەر عەقڵی ببوایە دەکەوتە شوێنی ئەو شۆخە
دەگەییە ڕوتبەی ئینسانی لەگەڵ یاران لەبەر غارا

بەبێ لوتفی مەزانن ڕوو لە (**حەمدی**) گەر نەکا حەقییە
نەزاکەت مانیعە بۆ گوڵ کە تێکەڵ بێ لەگەڵ خارا

١١٢

درك و دەستت گەر هەیە حازر بە دەستت گول درا
تۆ لە گولشەندا بزانە گول بە غەیری چڵ درا
قوم قومی خوێنی دڵ و برژانی قرچ قرچی جگەر
سفرەیی عەیشێکە خاسە هەر بە ئەهلی دڵ درا
سازە ناسازێ بە بەزم و نایە نانالێ بە دڵ
ڕۆژی ڕەقسینە کە ڕەغبەت هەر بە پاو و پل درا
چاوی بینا هەر سییەهـ بەختی بەسە بۆ ڕشتنی
هەر بە چاوی کالی خودبینە کە تۆزێ کل درا
کولفەتی ئەمڕۆی وجودی دیبێ گەر ڕۆحی بەشەر
شێتە بەم تەوقە چ عەقڵێ بوو کە ئەووەل مل درا
باری ڕاستی قەت لە موویێکا نەدی شانەی فەقیر
هەر کەسێ دڵ چاکە دایم هەر بەشی موشکیل درا

عومری وەك عەیشی بە دایم کورتە (حەمدی) عاشقان
پێنج و دوو ڕۆژێ بە هەر دوو حیسسەیی بولبول درا

١١٣

بۆ خەت وخاڵی ملی شیرین کە وەك کەو ڕێژرا
هەر ئەزەل خوێنی دڵی فەرهاد و خوسرەو ڕێژرا
بۆ بەیەك چڵ نێرگسی سەحرایی ئولفەت قەیسی شێت
بەو کلی نازە کە چاوی مەستی لەیلا ڕێژرا
مەنزەرەی گوڵزارە وەك من کوڵخەنیش بێ مەسکەنی
ئەو گوڵە عەکسی لە چاوی هەر کەسێکا نێژرا
ئەرزی ئەقدەس گەر لە دنیادا ببێ مەیخانەیە
قودسییە وەك خۆم ئەوانەی لەو مەقامە نێژرا
گەر بە نیسبەت کردەوە بدرێ جەزای خوێنی ڕەقیب
من دەخۆم و هەر بە خوێی چێشتی دەزانم چێژرا
ئینقیرازی موددەعی ڕەندان نیشانەی هارییە
تۆزی خۆڵی مردووە حەققی بەسەریا بێژرا

گوڵ لە بەرگی سەوزی خویدا نازك و شیرینترە
بۆیە فکری نازکی (حەمدی) بە کوردی بێژرا

١١٤

خۆزگە بەو ڕۆژە لە درەگاکەت بە شەق دڵ دەرکرا

فەزڵی ئەربابی حەمییەت بۆ بەسەر خەڵقادرا

سەد کەڕەت گەر دەرکراوم لازمە هەر بێمەوە

تا دەسووتێ هەر دەبێ پەروانە بێتە بەرچرا

مەسئەلەی شامی فیراقم لێ مەپرسن تو خودا

مەنجەنیقێ بوو لە دنیادا کە بۆ من داخرا

حاڵی عاشق نیك و بەد تابیع بە مەیلی دلبەرە

تەپڵی بەد ناوی لە عالەمدا بە ئێمە لێدرا

وەك محەك سەنگی فەلاکەت تەجرەبەی عالەم دەکا

کەڵکی بۆ کەس نەبووە باب و قەوم و ئەولاد و برا

عەقڵ و جاهمدا بە شێت و حاڵەتی ئاوارەیی

جائیزە شەرعەن لە وەختی جیننەتا بەیع و شیرا

کوشتنی ئەهلی موحیببەت وەك جلووسی شاهییە

ئەم چراخانە لە گەردوون بۆ من ئەمشەو هەڵکرا

ڕەهبەری ئینسانی بەدبەخت دائیما هەر ڕەهزەنە

بۆ خەبەرداری دزانە دەنگی زەنگی من زڕا

هەروەکو ئەم شیعرە ڕەنگینە سەوادی سەفحەیە

بۆ موتالای (حەمدی) یە زلفت لەسەر ڕوومەت نرا

١١٥

خۆزگە دەمزانی بەسەرمانا زەمان بۆ ناز ئەکا
زەربی ئادابی قەواعید بۆ بە ئەمری شاز ئەکا
تێنگەیوە ئێمە دەیزانین موسەببیب هەر ئەوە
حوشترە قەززاز مریشکە هێلکە هەر وەك قاز ئەکا
شینەشاهۆیە لە ئەوجی کەهکەشانا وەك شەهێن
بۆ شکاری قورسی مانگ و جورمی خۆر پەرواز ئەکا
کۆترەباریکە قەلەباچکەش کە گاڵتەی پێ ئەکرد
وا بە پەربازی خەریکە مەغلەتەی شەهباز ئەکا
ساقی کوێر و کاسە کەل بادە نسیبی شێت و شەل
موتریبی ناسازە تاری عەیشی مەجلیس ساز ئەکا
جاهیل و کەمفام ئەگاتە مەجلیسی وەسڵی نیگار
ماچی سەر کوڵمی لەتیفی هەر بەجووتە و گاز ئەکا
کەر لە کوێ کەوتووە لە کوێ کوندە دڕاوە سەیری کەن
ئاشەوان دانی نییە بەرداشەکەی بیراز ئەکا

ئیبنی مریەم ڕادەکێشێ سفرەیی خاسی بەهەشت
وەك حەوارییون یەهودی ئیددیعای ئیعجاز ئەکا
ژاڵە گوڵباغی دەکا پیر سۆزە شەمعی بەزمی عەیش
کوللەیە پەروانە فیسقە بولبولی ئاواز ئەکا
ئەهلی هیممەت حەقیە تەعنە گەر بدا ئەمڕۆ لە ڕۆژ
بۆ هەڵێ لەم عەسرەدا ئەو نوورە پای ئەنداز ئەکا

تەبعی (حەمدی) دەستگاهێکە بە پێوانەی غەزەل
بۆ بەری هەم عەسرەکانی ئەلبیسەی مومتاز ئەکا

١١٦

که داغی نا بەسەر دڵما وتی جا خوێنی قەی ناکا
دەمی مینایی مەی گیرا لە باخەڵدا بێ قەی ناکا
لە ئافاقی سەخادا حاتەمی تایی ئەگەر بفڕێ
بە ساڵێ مەنزیلی ساتێکی ساقی ئێمە تەی ناکا
لەسەر پەنجەت عەبەس گەوهەر ئەدا مەوجی خوێنی دڵ
لە دەم تا خۆی نەدا بمری لە لێوی جامی مەی ناکا
بە ئاوی تیرە بارانی تەقیوە چەشمەیی چاوم
ئیتر کەشتی ئەمەل حاجەت بە سەیلی لێڵی دەی ناکا
لەگەڵ ئەو قامەتە شیرینە عەرعەر بۆیە کەم عومرە
لەگەڵ کوللی هەواییکا تەمایول میسلی نەی ناکا
لە سەحنی مەیکەدە گەر بانگی مەستی سۆفی یێ ببیەی
لە گۆشەی تەکیەدا عەقڵی ببێ قەت بانگی حەی ناکا

دوعای نیوەشەو و ناڵەی سەحەرگا نەبوە تەئسیری
بە ئومێدی ویسالی تۆ ئەمانە (حەمدی) کەی ناکا

١١٧

دەبێ ئەهلی بەسەر فەرقی گڵی بەرپێت لە کڵ چیبکا
لە ڕووتا غەیری زەم بولبول دەبێ تەعریفی گوڵ چیبکا
کە ئەو سەروە بە نووری مەی لە گوڵشەن کوڵمی داگیرسا
کە گوڵ ڕەنگی لە ڕوو نەبڕێ نەسووتێ بۆی چقڵ چیبکا
ئەگەر ئەو شۆخە یەکدەم دەم بە خەندە ڕوو لە گوڵشەنکا
لە شەرما غونچە گەر عەودەت نەکاتە بەتنی چڵ چیبکا
وەرە زاهید ببینە مەشعەلی حوسنی جەمالی یار
بە غەیری مەزهەبی ئاتەش پەرستی فەرموو دڵ چیبکا
لە بازاڕی موحیببەت مشتەری لەو ماهە حەیرانن
ڕەواجی حەزرەتی یووسف کە کەمتر بێ لە قول چیبکا
لە بەرگی عاریە مەجنوون کە عاری بوو بە لەیلای وت
دەبێ ئازادە سەروی گوڵشەنی عەشقت لە جل چیبکا

هەموو عالەم کە سەر گەرمی قەدەح بازی مەین (حەمدی)
لە هاژەی سەیلی فرمێسک و لە گریانی بە کوڵ چیبکا

١١٨

بپێچە دامەنی موتریب بڵێ من کردم ئەو نەی کا

دەخیلە فرسەتە ساقی عیلاجی بوربوت و نەی کا

ئەوی عەقڵی هەیە هەر دەرك و هۆشێکی لەسەردایە

فیدای چاوی نیگار و بەچە و پەیمانەیی مەی کا

بەشی شێخ و مەلا ناکەن بەهەشت و کافەیی دنیا

لە مەیخانە و جەهەننەمدا مەگەر ئەم خەڵقە ئۆخەی کا

مەزاقی کوهکەن باوەڕ مەکە شیرین ببێ شیرین

ئەگەر خوێنی دڵی شەیدا لە کاسەی کەللەیی کەی کا

وتوویە دێم و ئەمجا دەیکەمە قوربانی یەك غەمزە

خودایا سا بە خێری بێنی ئەم ڕەحمە دەبێ کەی کا

لە بابی فەقرەوە بشگاتە سەر گەنجینەیی قاڕوون

فەقیری ئەو فەقیرە فێر نییە وەك حاتەمی تەی کا

تەماشا کردنێکی مەزجی تەبعی (حەمدی) کرد مەستی

نیگاهی مەست دەبێ تەئسیری ئەعماقی ڕەگ و پەی کا

١١٩

چ پەروامە کە ئەو وەحشی غەزالە بێ وەفایی کا

خەیاڵی نەبووە هەر نیشە لەگەڵ کەس ئاشنایی کا

بە پەڕ بازی وەکو پەروانە بۆ سووتن نەچم چبکەم

بەنووری ئابی مەی کوڵمی کە هەڵگیرسێ و چرایی کا

هەتا ڕۆژی قییامەت ڕێی لە قەسری ناکەوێ قەیسەر

لە کووچەی عەشقدا ڕێگەی بدەن شاهێ گەدایی کا

دەبا هەر غەقی دەریایی ئەسەف بێ کەشتیی عومرم

خودا بێ گەر بە مەیلی ناخودا کا و ناخودایی کا

میسالی کەوکەبی ئیقبالی من بێ شەوق ئەبن خوبان

لە ئافاقی حوسندا ئەو مەهە گەر خودنومایی کا

هەتا دەستی دەبێ بۆ تەفرە لێی لادەن جەنابی شێخ

نوێژی سەر حەسیری بۆریا یا بۆ ڕیایی کا

هەتا داوێنی ئیقبالە ڕەفیقی ئەهلی ئەم عەسرە

دڵیش وا تێ دەگەم (حەمدی) لەوەسڵا ماڵ جیایی کا

لا

(١)

١٢٠

هەر نە بوومایە بە دەردی عەشقی یاری موبتەلا
جا دەبووم قیرووسیا ڕۆژێ دووچاری سەد بەڵا

زاهید و من بانگی ئەمشەومان کە یەك کەوت سەیرێ بوو
من فیغانی ئەلویسالْم ئەو تەلاشی ئەسسەلا

وا دەزانم هاتووە ئەو وەعدە بێت و بمکوژێ
هەر وەکو سەگ ئەم ڕەقیبە بۆیە کەوتە حەلوەلا

بەس بڕێژە خوێنی ناحەق ئەی ڕەقیب لەم بەردەرە
کۆیی یارە قەت بووە بکرێتە دەشتی کەربەلا

ئەی ڕەقیب بۆچاری دەردم ئیحتیاجم کەوتە تۆ
ئێستە هەر گاور ئەنووسێ نوشتە بۆ شێخ و مەلا

قەت لەباسی عەشقەوە (حەمدی) لە دڵ تەعنە مەدە
ڕۆحە ئەم تەوقەی لەمل کرد ڕۆژەکەی قالوبەلا

(٢)

١٢١

له ملیا بەختی من ڕەش بوو بەدەورەی خاڵـیـیا ئـالا
له مل دەسـتی که هەڵگرت زلـف بـەلێوی ئاڵیـا ئـالا
بەعومری خۆی هـەر ئەمجارە بەمندا چاوی هـەڵهێنـا
که مەسـتانـە نیگاهی کـەوت بـە دیـدەی کاڵـیـا ئـالا
که مانگ و ڕۆژ ئەگەینە شەوقی ڕوخساری بە ناچاری
لـە دەورەی دائیما هـەر دوو بـە دەورەی ساڵـیـا ئـالا
قەزا پەل بەستی شـێری نەڕ بکا نەی پـارەیـێ بەسیە
له ملیا سـەیریکەن دەستم لـەگـەڵ دەسمـاڵـیـا ئـالا
بـرۆ میـزانی دوو چـاوی کـه ڕاگـرت تـالیعـی مـن بـوو
سەری کرد وەك سەری مـوو چـوو بەلای مسقالیـا ئـالا
له شـەکراوم گەلێ پێ خۆشـترە قاوەی شـەکەرلـی من
لـه دەم تـا هاتـەدەر شەککەر بـەجوێنـی تـاڵیـا ئـالا

تەماشای شـەهسـواری ئاسمانی فەخری عالـەمکـەن
که (حەمدی) ئەسپەکەی بەدرە بـەدەورەی نـاڵـیا ئالا

١٢٢

خەیاڵی عەشقی ڕووتە وا لە سـەرمـا
بە ڕووتی بۆیە نیمـە بـاکـی سـەرمـا
لە سکما لەرزی سەردی تۆیە گـەرمـا
بە من ناگا و نەگەیـوە بـاسـی گەرمـا
کە لەیلا کـردی مـەجـنوونـی خـەڵاتـم
سەراپا بـەرگی ڕووتی کـرد بە بـەرمـا
دڵی ئاگر بـە ئـاهـی مـن دەسـووتـێ
کەچی نالـەم لـە دڵتـا بـێ ئـەسـەرمـا
دەمێکـە دڵ گـومـە نـامـەرد بـزانـن
لـەلای ئەو شـوخەیـە یـا دەربـەدەرمـا
لە بەرمـاوەی کـەبـابـی یـارە سـاقـی
دڵی بـرژا وو مـەی دانـا لـە بـەرمـا

بە پیری یارەوە (حەمدی) بە پێ چوو
بەسەر ناچێ ئەگەر ئەمجا بەسـەرمـا

١٢٣

قەمەر ئەم جازیبەی کەی بوو نواڕی دلبەرم پێما
نە شەوقی دیدەنم پێما نەقووەی دەستم و پێما
مەقامی یار کە قەسری دڵ نەبێ ئاوێنەیی چاوە
مونەووەر تینەتی لەم دەهرە کەی بوو کەی بە بێ جێما
سەفەربەر بن کە عالەم هەر کەسێ مرد گەیوەتە مەنزل
لەباتی ئەو بکەن شینی ئەوانەی پاشی ئەو جێما
وەفا وو سەڵتەنەت یەك ناکەوێ بنواڕنە خورشید
لە تەختی نیوەڕۆدا فەرموو سایەی بۆ سەری کێما
چ یارایانە بنوێنن لە ڕووی جانانەدا خوبان
کە خۆر هەڵهات تەماشاکە فەلەك یەك کەوکەبی لێما
سیڕاتی موستەقیمی عەشقە ڕێگەی گوڵشەنی جەننەت
کە بولبول ساحێب ئیدراکە موعەتتەل کەی لەسەر ڕێما

لەبەر دەردی سەرە (حەمدی) بەسەر گەردی لەڕێدا کەوت
لە بەد بەختی لەسەر ڕێشدا سەری بێ سەندەڵی پێما

١٢٤

نـەقـدی داغـی زۆرە دڵ کـەوتـۆوەتـە سەودایـی فـەنـا

خـۆ عـەشـق تـەنـهـا لـەبـەر لالـە دوکـانـی دانـەنـا

دڵ لە داغت ئەی سەنەم وەك لالە بۆتە جامـی خـوێـن

خوێنی من ئەنگوشت نوما بێ چاکە یا ڕەنـگـی حـەنـا

عەیشی عاشـق پـایـەدارە هیجـر و وەسـڵـی بـۆ نـییـە

یەك هەوایە ئـەو بیـنـایـەی ڕەنـگی ڕێـژا بـێ بـەنـا

گوڵشەنی حوسنی بە تەحریکی ڕەقیب پۆشی کـە یـار

کـافـرم بـۆچـی وتـم قـاپـی بـەهـەشـتـم لـێ ژەنـا

پێت بڵێم قازی شەریعەت مـوستەحـەقـقی داری حـەد

هەر ڕەقیبە گـــەر لـــە دنـیـادا ببێ تـوخـمـی زەنـا

با لـە ئـاگـردا بسـووتێن ڕوو لـە دەریـا قـەت مـەکـەن

هەر سەمەندەر مەردە نـابـا قـەت بـە نـامـەردان پـەنـا

(حەمدی) مەستی چاوی مەستی یارە باسی ئەو دەکـا

ئیشی مەجنوونە کە چاوی مەستی لـەیـلا کـا سـەنـا

١٢٥

منی لایەق بـە ڕیسوایی شـوکـر دیـوە لـە مەفـتوونـا
وەکو لەیلا بە مەجنوونی کـە قابیل دی لـە مـەجـنـوونـا
کە عەشقت کەوتە تەنویراتی دڵ عەقڵم لەسـەر دەرچـوو
بەڵێ دووکەڵ بە هەڵگیرسـانی کـوورە وا لـە دەرچـوونـا
حـەکیمـانــە وەرن بنـواڕنــە ئـەم خـەتتـی ئـەبـڕۆیــە
بزانـم کـەی بـوو ئـەم حـەرفـە لـە تـۆمـاری فـلاتـوونـا
تەماشای جیلوەکەن دەیدا بە حوسنی خوێنی شیرینـی
دەڵێی ڕۆحی کەلامی ئەهلی حاڵـە وا لـە مـەزمـوونـا
لە حەسرەت ڕوومەتت ئەوجی دڵم هەر داغی پڕ شەوقە
هەر ئـەو داغـانەیە باقـڵ کـە ناویشـیە بـە گـەردوونـا
سـییەهـ بەختی منە زلفی بـە جاریٔ ڕوومـەتی پۆشی
کـە ڕۆژم وا بـەڕەش گـیـرا قییامـەت وا لـەبـەر بـوونـا
لە سـەد عـالـی تـەبعـدا کـامـیـابێـکم نـەدیـوە قـەت
وەکو نەمدی کە تـەنها نـا بـەکـامێکیش لـەسـەد دوونـا

لەبەزمی عالـەمم چی خۆم هەمە (حـەمدی) دڵـی برژاو
لەگەڵ دوو ساغیری دیدەی پڕ ئەشکی خوێنی مەیگوونا

١٢٦

چینی سەری زلفت بووەتە فیتنە لە چینا
غارەتگەرە چاوت لە بیلادی دڵ و دینا
نەبڕایەوە ئەم شینە لە سینە کە دەکا دڵ
بەو جیلوەیی ڕوخسارە وەرە بیکە بە سینا
مینا و حەجەرولئەسوەد و زەمزەم حەجی خەڵقە
من ماچی دەم و خاڵی لەب و گەردنی مینا
ئیکسیرە مەگەر خوێنی سرشکی شەوی عاشق
ئەو بەردە دەکا هەر بە لەعل وا لە سەرینا
ئەوناوکی موژگانە بە کل بۆیە دەڕێژێ
سارێژی بکا هەر کەرەتێ چوو بە برینا
مەعلوومە لەدایك کە دەبن ئەهلی موحیببەت
فرمێسکی بە لێشاوە لەگەڵ ئاهی حەزینا
نازم بە جەلال و حیشەمت میسلی سولەیمان
وەك دێوە ڕەقیبت کە لە ژێر حوکمی نگینا
جانا مەبەرە هەمدەمی ئینسانی بەد ئەندێش
وەحشەت کەدەکەن ئەهلی موحیببەت بە قەرینا

(حەمدی) بە ئەدەب یادی بکە ناوی نەبەی قەت
جاسووسی ئەوە چونکە دڵت وا لە کەمینا

١٢٧

بۆ حاڵی مـن دیسـانـەوە شـیوەن دەکا هـەوا

ناچێ کە ئاهی نیوە شەوی کەس ببا هـەوا

گەر تێگەیشتوویی وەکو غونچە ببەستە دەم

وەك گوڵ کە خەندە مەیلتە عەقڵت بـکـە دەوا

قاتیل بە حاڵی ئاخیرەتی تۆ ئـەسـەف ئەکا

کوشتە کە دەست وپێ بە یەکادا ئەگەر کـەوا

زوڵمت کە لێ بکەن لـە کنت ئیلتیفـاتـە گـەر

زاڵـم ڕەزام بـە خـەڵقـی ببینـە زوڵـم ڕەوا

نەی ژەن نەیت فڕێدە دەمێ گوێ لە من بگرە

لایق بـە بـێ نـەوایـە مـەقـامـاتـی بێ نەوا

هەر خاکە چاوی برسـیی شـێخم کە پڕ بکا

ئادەم زەمینی نەبی چییە بېڕێ بـەقەد کـەوا

بۆ سـەربڕین کە دێت و دەمیشـم لە دەم دەنێ

نازانی عەیبە پێی بڵێ (حـەمـدی) نەوا و نـەوا

١٢٨

که وەك ڕۆژ ئەو هەڵات ئەستێرە ئاسا بووم لە خۆئاوا
وتی ئەم جیلوەیە چی بوو ئەوە دەردت بخۆ ئاوا
تفەنگ و تیری دڵدۆزم خرۆش و دووکەڵی ئاهە
که ئێمە کونجی وەحدەتمانە مەیدانی شەڕ و داوا
بە قانوونی حەیا ئەلبەت موجازاتی قەڵەم دەدرێ
زمانی بۆ بڕین چاکە ئەوی کردی کە شت داوا
ڕیجالی ئێستە وەك منداڵی ساوا ڕق لە شت دەگرن
دەڵێن عەسری جەدیدە ناکرێ ئێمە نەبین ساوا
خودا جۆی گەر لەبی جۆ و گەردنی مینایی مەی بگرە
کە پەردەی دینی شێخ زوڵمی تییایە ڕوونەکەی ئاوا
کە دنیا ڕووی لە تۆ کرد شەرتە بۆچی پشت لەمن کەی بۆ
بە بووکی وا جیهان گەردیدە غەڕڕا حەیفە بێ زاوا

لە دڵما تاجدارە غەم دەڵێی ئەسکەندەرە (حەمدی)
دەبێ حورمەت بگیرێ چونکە نەیما مەلجەئومەئوا

١٢٩

غەم و دەردە بە دەورەمدا هەتا حوکمی بەسەر دەڕوا

ئەجەل مەهمانە غەم غەمبارە یاری بۆ سەفەر دەڕوا

غولامی ئەو کەسەم فەرقی نەکا عیززەت لەگەڵ زیللەت

تەنەزوول بۆ فەلەك ناکا بە دوونێکی کە هەر دەڕوا

لەپەی جەهلا بە عیززەت چۆتە مل ئیدراکەوە زیللەت

لەگەڵ ئەم تەوق و پێوەندە لە دنیا موختەسەر دەڕوا

نیشانەی ئافەتە هەردەم شکۆفەی ئارەزوو پشکووت

ئەمەل نەخلی هەمیشە سەوزە ئەمما بێ سەمەر دەڕوا

سەدای قاڕوون و غەزنەی دێ دەڵێ غافڵ مەبن خەڵقە

زەمانە خۆشە وەك ئێمە نیهایەت بێ ئەسەر دەڕوا

خەلەف مەحرومە ئەربابی مەعاریف وەختی تەجریدە

کەلامی کۆن و کاغەز کەی بە نرخی سیم و زەڕ دەڕوا

عەبەس حاڵم بە مازی کرد ئەگەر بۆ حـاڵی ئیستیقبال

لە ڕێی ئەو شۆخەدا سەرفی ئەکەم باقـی هـەدەر دەڕوا

لـە بـەیـنا پـەردەییێکـە مـانـیـعـی دیداری ئـەو ماهـە

کە لاچوو پەردە جا شەوکەت لەبەر پێتا بەسـەر دەڕوا

مەمـاتی جا حەیاتــە هیجـرەتـی ئـەوسـا مـولاقـاتـە

بەڵێ عوششاقی ئەو شۆخە لە حەشرا بێ خەتەر دەڕوا

قبوولی کە بە سەگ (حەمدی) ئەگەر نابێتە عوششاقت

کە پا بۆسی سـەگی تۆیە هەتا شەمس و قـەمـەر دەڕوا

١٣٠

ئینقیلابی دەهرە نەعنا بوو بەپنگە و گوڵ گییا

پۆست نشینی ئەولیایە پۆست کەند و ئەشقییا

سەبحەیی سەد دانە فیشەکدانە سیواکە تفەنگ

فکری دز زیکرە و تەقەی قاتیل سەدایی ئەتقییا

قاتیل و ڕەهزەن بە تەعلیماتەوە شەو دێنەدەر

وەك بچن بۆ جومعە حاجی و سۆفیی و شێخ جیاجییا

ماڵی دنیا کاوڵ و ئاوا قییامەت بۆیە بوو

خەرگەلە کەوتوونە دەعوای تێگەیینی ئەزکییا

وا کرا ئیعلانی حوڕڕییەت بە ناوی شەرعەوە

هەرچی نەکرا بوو کرا هەرچی کە نەشیا بوو شییا

موعجیزێ بوو ئاگری زەردەشت ئەگەر پەیدا نەبێ

گەر بسووتێم من دەخوێنم فاتیحە بۆ ئەنبییا

بۆ لە برسا مردنە حازر بوون ئەهلی شەرەف

چونکە نیعمەت ئێستەکێ دەدرێ بە میقداری ڕییا

وەختە ئەهلی دۆزەخ و جەننەت لە یەك جیاببنەوە

وەك زەبانی وایە هەر کەس لێرە بەم حاڵە ژییا

خۆ لە دنیادا ئەوا (حەمدی) جەزای هەر فیتنەیە

موستەحەققە دڵ لە زیندانا کە حەپسە بێ زییا

ب

١٣١

ناوی تۆ نابەم بەدەم بمبێ لە دڵدا گەر تەڵەب
ناسکی تۆ خوا نەخواستە نەك لە ئاهم بگری تەب
ڕووی نییە ئەسڵەن لە ڕووتا چاوی هەڵبێ خۆر ئەگەر
چاوی هەڵبێ گێژ ئەبێ وەك بەنگی ئاوێنەی حەلەب
غەیری غوفران قەت لە دەرگاهی خواشت شت نەوێ
قەت لە بازاڕی تەڵەبدا چونکە نەمدیوە ئەدەب
ئیفتیخاری پێشوانە گەر لەگەڵ فەزلا کرا
وەرنە تەحقیرە کە بەدخویان بکەن باسی نەسەب
ئیختیساسێکە سەری فەخرم گەیشتە ئاسمان
من لە عالەم دەردەکا دەیکا لەگەڵ عالەم تەرەب
هەردوو هەمدەردین لەگەڵ گەوهەر بە یادی لێوی تۆ
مەوج لە دڵمانا دەدا بەحرێکی خوێن و تۆشنە لەب

خۆم دەزانم عاقیبەت (حەمدی) دەخەیتە باخەڵت
چونکە ڕەنگ زەردی دەوێ مەعلوومە جۆیایی زەهەب

١٣٢

خەڵوەتە مەجلیس زەمانی شەوقە سا لادە نیقاب

حەیفە توخوا با لە ژێر هەورا نەمێنێ ئافتاب

دادەگیرسێ کوڵمی وەك ئاگر بە نووری ئابی مەی

قوڕ بەسەر من ناعیلاجم چۆن نەسووتێم وەك کەباب

مەستی نەشئەی حوسنە ترس و پرسی هەرگیز بۆ نییە

موتمەئیننە وەك سوئالی لێ نەکەن ڕۆژی حیساب

ڕەحمەتی داوم جەهەننەم گەردنی ئازا دەکەم

تا نەبینێ ڕۆحەکەم ڕۆژی جەزا ئێشی عەزاب

من بەبێ تۆ وەك شەوی هیجرانە ڕۆژی جەژنەکەم

با لە باخەڵما بنیشێ شەمس و هەڵبێ ماهتاب

ئاخری شامی فیراقت ئەووەڵی عومری منە

هەر شەوە هێشتا بەسەر چوو وا هەموو عومری شەباب

تەپڵی سەر دەنگی نەماوە سینە هەر وەك دەف دڕا

زلفەکانت کەوتە چنگم دەیکەمە عوود و ڕوباب

قەت لە ئولفەت مەنعی (حەمدی) ناسیحی عاقڵ دەکا

ئەم تەریقە پڕ لە مەللایە و لە سۆفی و شێخ و شاب

١٣٣

زەحمەتت کێشاوە ناپۆشێ جەمالی تۆ نیقاب

ڕۆژ لە ڕۆژی ناکەوێ ئەرز و سەما بێتە سەحاب

تا عەرەق ڕێژی خەجالەت گوڵ لە شەرمی تۆ نەبوو

نەی دەزانی باغەوان بێ چارەیە بەحسی گوڵاب

ئارەزووی تەڵتیفە جانان بۆیە تەکدیرم دەکا

کێ بە تەعمیر ئیحتیاجە تا نەبێ خانە خراب

هەر دەڵێی ئەو شۆخەیە گەردنلغی کردۆتە مل

ساقی زنجیری ملی مینایی بێ گەردی شەراب

موجتەهید ئەو شەرحی زلفەی دی لە سەفحەی ڕوومەتا

جا وتی هەر عاشقی ئەم دینەیە ئەهلی کیتاب

گەر لە خۆت و عاشقانت ئارەزووتە تێبگەی

ئەی سەنەم وەك موددەعی ئەفعالی خۆت بێنە حیساب

ئاگرم گرت ساقییا ئەم شەرعە هەرگیز ناکرێ

من بڵێم بێنە شەراب و تۆ بڵێی بێنە کەباب

تا بەری پێ چـاوی سـەر حەقـیـە ببینێ داغـی دڵ

تا سەراپەردەی فەلەك جەولان دەکا هەر وەك شەهاب

جێـم نییـە بمـرم تییـا ڕاهیب عـلاجـی مــن چییـە

جێگەیی شـێخە ئیتر نابێ بـە مـاڵی کـەس تـوراب

بۆ وەسـڵ دەستە و دوعا بۆم پێـکـەنی دلـبـەر وتـی

وەختی خۆت زایع مەکـە نابێ دوعاکەت موستەجاب

ئـەم فیـراقــە دۆزەخــە بـۆ عـاشـقـی دانـا خـودا

(حەمدی) چونکە ناخرێتە کوورەوە دوڕڕ و خـۆشاب

١٣٤

به بینینی شرووتی عەشـقی من پەروانە بـوو مەحجووب

که زانی ئەم حیسـاباتە بـە سووتـن نـاکـریٚ مـەحـسووب

کەمەنـدکیٚشی زلـف خـەڵـوەی لـە گـوڵـزاری جـەمـالایـە

بەڵیٚ جەننەت مەکانە لەم دەرە هەر کەس کە بوو مەجزووب

لەگەڵ ئەم شەوکەت و شانە خـودا عـاشـق بـەشـۆخی بـیٚ

خودا هەر خۆی مەگەر زانیویە چەندە دلبەرە و مـەحبووب

شــوکـر وا گــەردی داویٚـنـم دەکـەومـە عـالـەمـی بـالاش

دەبـا پیٚـنج و دوو ڕۆژیٚ سـا لـە دنیـادا ببین مـەنـسووب

کە یـار ئـاویٚکـی ڕەحـمـەت بـیٚ دڵیشـم ئـاگـری قـودرەت

دە ئـەم سەودایـە کـەی دەکریٚ کەوا بـن تاڵیب و مـەتلووب

وتم ڕاسـتـە قسـەی خەڵقی و قەدیمی پیسی پـیس دەیـبـا

کە لەرزی بۆ جەنابی شـیٚخ بڕی یـەك کـاغـەزی مـەنـدووب

هەویٚنی شـیری سـافی شـیعری (حـەمدی) باسـی شـیٚخـانـە

ئـەتـرســم بی بزرکیٚـنـن کـە نـابـن قـەت بـەبـیٚ ئـاشووب

١٣٥

فلاتوون بوو وتوویه نابی قەت ئەمسالی خۆر جازیب

بزانە چۆنی ڕاکێشا بە ڕووی یاری کە کرد حاجیب

وتم خۆزگە عەزازیلم بە چاوی خۆم دەدی جاریٚ

لە پڕ پەیدا بوو شەیتانیٚ بە دیمەن هەر وەکو نائیب

تەشەببوس کا بە سەگ بۆدەفعی گورگان حەقیە خاوەن مەڕ

کە زاڵم بیٚ ئەمانە دەفعی شەرعەن جائیزە و واجیب

دڵ و ڕۆحم لە کن یارە کە هەردوو ساحیب ئیدراکن

لە خۆم خۆشم ببم غائیب لە من یارم نەبیٚ غائیب

لەدڵ ڕەق هەر بە نەرمی چارە تێهەڵچوونە کەی نەشتەر

بەسەر بەردی جەواهیردا وەکو ڕشتە بووە غالیب

بە نادانی مەگەر جاریٚ بدا یەك مشتەری تەفرە

ئیتر بوڕپا نییە تیغی قسەی سەوداگەری کازیب

حەقیشت گەر لە کن خەڵقی ببیٚ عەفووی بکە (حەمدی)

بە هەر نەوعیٚ ببیٚ نابیٚ لە فەردیٚ تۆ ببی تاڵیب

ڕێ مەدەن نامەرد کە بێتە بەزمی گوڵشەن عەندەلیب
ناسکە گوڵ حەیفە بێتە هەم پیاڵەی نانەجیب
سەد کەڕەت تۆبەم لە عەشقی کرد و تەفرەیدامەوە
نەبووە قەت شۆخێ ئەمەندە غەمزە باز و دڵفریب
چاوی دەرمانێ بە بیماریێ بدا هەر غەمزەیە
ئەلبەتە دەرمانی خەستە وا دەکا مەست بێ تەبیب
خۆرشی شێرانی جەنگی گۆشتی فیلی جەنگەڵە
غەیری ئەربابی حەمییەت غەم بە کەس نەبووە نەسیب
من بە حاتەم قەت سەخی ناڵێم کە ماڵیدا بە خەڵق
گەوهەر و لەعلە کە هاتە سەر عەتا مەردی ئەدیب
ماڵی دنیام هەر بە خۆڕایی بەنێ هەر نامەوێ
گەر ڕجاشی لێ بکەم لێم ناگرێ پڕ پارە جێب
میسلی پەیکانی قەزایە ڕاکشاوە دوو کەڵی
ئاسمانی سەیری کون کون کردووە ئاهی غەریب

حەشری ڕەندان قەت لەگەڵ ئەهلی جیهان (حەمدی) ئەکەن
مەسئەلەی مەی تێکەڵی خوێنی جگەر ناکا حەسیب

ت

١٣٧

وەکو ڕۆستەم کە دێوی کرد بــە تیغ و زۆری بــازوو لــەت
بە شمشێری زمان دەیکــەم ڕەقیبی لــەعنــەتــی زوو لــەت
نەما ڕێی مونکیرانی موعجیزی شــەققولقەمــەر ئــەلــحــەق
کە کردی قورسی مــاهی ڕوومەتی جانــانــە ئــەبــرۆ لــەت
تەقازای موشــکــافــی تێــز فــەهــمــانــە جــەفــایــی چــەرخ
کە تیژی دەستی چەرخە تیغ ئەگەر بیکا سەری موو لــەت
لە زامی دڵ شــەمیــمی ئــاوی تیــرت هــات کــە وامــزانـــی
شــکا مینــایــی ڕۆحــی گوڵ کــرا یــا نــافــی ئــاهــوو لــەت
لە بێ تەمکینییە پێــوەندی ئولفەت عــاقــڵــی لــەت کا
لەگەڵ دێوانەیی نــاکا کە دڵ یــەك تــاری گــێســوو لــەت
دڵی گــەورە و بچووکی عــاشــقــانت بــۆچــی دەشــکــێــنی
بینای ئولفەت دەڕووخێنی کــە بیکەی دار و پەردوو لــەت
وەرن بیبەینە سەر عومرێ بە باسی زلــفی ئــەو شــۆخــە
ئەگەر چی نــاکرێ باســی بە عومری نــووحــەوە دوو لــەت

عەبەس (حەمدی) لە تەوقی زاڵــمی ســەرووی دەنــاڵێنێ
بە مەحزوونی کە ناکا تەوقی مل قومری بە کووکــوو لــەت

۱۳۸

هیچ کەسیٚ ناوی شکەنجەی پەرچەمی دلبەر نەبات

با حەیای مەجمەر نەچێت و ئابڕووی عەنبەر نەبات

خەنجەری ئەبرۆ دەبوو نەدرایەتە دەست چاوی مەست

کەوتە خوێن ڕشتن خودا ڕەحمیٚ بکات و سەر نەبات

لەم خەراباتە چ مەردیٚ غەیری ڕەندی بادەکەش

بوو لە مەیدانا کە سڕڕی دەر ببا سەر دەر نەبات

دامەنی هەڵکردووە بەو بەر دەرە ڕازی نییە

ئەم ڕەقیبە زۆر نەفامە هەڵمەتی پشدەر نەبات

بگرە زوو خوێنی ڕەگی سەودایی عاشق ئەی مۆژە

با بەشێتی سڕڕی ئولفەت بەردەمی نەشتەر نەبات

بەرگی تاقەی شینی سورمەی کردە بەر ڕەنگە فەلەك

ڕوو بپۆشیٚ حورمەتی خۆیی و مەه و ئەختەر نەبات

حوکمداری کیشوەری سەبرە گەدایی کۆیی یار

پێی بڵێن حەسرەت بەجاهی شاهی حەفت کیشوەر نەبات

عاشقی هیممەت بڵندە وەختی کوشتن ئەوکەسە

دامەنی جەللادی نەگریٚ و دەستی بەر خەنجەر نەبات

١٣٩

تاكەی ئەدەی بە خەڵقی لە عەقڵ و زەكا زەكـات

كوردە دەكا لـەحسـی حـەیـاتـا حـەیـا حـەیـات

ئیسلاحی نەفسـی خۆت بكە ڕازی ببە بـە حـەق

ئیزهـاری عیجـزە بەسیە ڕەواجی شـكـا شـكـات

تاكەی لە نەفعی خۆت و زیـانـی خەڵقی دەدوێـی

حـەیفە كە ئـابڕووی لـە جـیهانـا تكـا تـكـات

گەر سـاحیبی حقووقی بە سـەربەست بڵێ بـدە

نـابینی بـۆچ لـە مەحفەلـی عـامـا ڕیـا ڕیـات

تەعـریفی ئـەم زەمینـە چ شیـرینە مـوتـلـەقـەن

تامی دەچێ لە میسرەوە نـاوی نـەبـا نـەبـات

باب و بـرایـە دوژمـن ئـەگـەر كـاسـە پـڕ نـەبێ

دوژمـن دەبـاتـە ڕیـزەیـی بـاب و بـرا بـەرات

خەڵقی سەرا دەکا کە سەروپێیەکی نییە
شێتانە تۆ دەخەی کە بە تەوقی سەرا سەرات
جەولانگەهی عیبادە وەتەن گەر بە غیرەتی
فەرموو بکە لە ساحەیی خەڵقی ترا تەرات
بەنزینی عیلم و ئاگری هیممەت ببێ ئەدا
شەوقێکی بەرقیانە بە چۆن و چرا چرات

(حەمدی) بەیانی حەق مەکە لەم عەسرەدا نەوەك
بۆ کوشتنت بکێشێ بە پشتی ملا مەلات

١٤٠

بۆ گەدايانيان بەجێ هێشت پادشاهان تاج و تەخت
ئاسمان بۆ پارە وەك سەحرا دەکەن يەکبارە تەخت
من لە بەختم شەکوە ناکەم ئەو لە من شەکوە نەکا
ئەو دووچاری من بووە بێ چارەيە بەد بەختە بەخت
بەم شەرارەی کوورەيەی من ئەلبەتە دەتوايەوە
بەرد بوايە گەر دڵی ئەو شۆخە يا پۆڵايی سەخت
مەمدەنە دەستی ڕەقيب و بمکوژن ئێوە و خودا
لەت لەتم کەن بمخەنە بەر ئەو سەگانە نەخت نەخت
سەد چرۆی کرد هەر يەکی بوو ميوەيێ داری ئەمەل
بۆيە بێبەر مايەوە يەك ميوەيە حەققی درەخت

موژدە بێ بۆی ڕۆژی خۆت (حەمدی) گەڕا بۆی دێتەوە
دلبەرت بۆ کوشتنت تەشريفی هێناوە بە جەخت

١٤١

شەمس دەشکێ دەڵێ بکرێ قەمەر تەشبیهی ڕوخسارت

شەکر دەتوێتەوە ببیێ ئەگەر شیرینی گوفتارت

سەری شێواوە سەروو تەوقی زاڵم چۆتە مل قومری

لە ڕۆژێکی کە دیویانە بە ناز و لەنجە ڕەفتارت

خوماری نەشئەیی مەی هەر بە تەنها ساغیری دەشکێ

خوماری ناشکێ مەستی پیاڵەی چاوی خومارت

بەجارێ ئێشی نەخچیری وەها ئەبڕێتەوە غەمزە

لە دەرمان و حەکیم ئازادەیە مەجمووعی بیمارت

گلەی ناحەق دەکەی ئەی دڵ کە نەم پرسیوە ئەحواڵت

لە بەر ئازاری خۆم نەکرا بگەم ئەمشەو بە هاوارت

لەگەڵ بانگی حەقا وەك کۆتری حاقو دەناڵێنم

بنازم گوڵستانی عەشق لەگەڵ مەنسووری سەردارت

نیگاهت بۆ بینای عومری منی بێ چارە بۆمبایە

فیدات بم ئەی تەیارەی دیدە بۆ تەئسیری کردارت

لە ئەلفاز و مەعانی بۆ ملت گەردنلغی گەوهەر

دەکەم فکرم نە ئالۆزێ بە باسی زلفی تاتارت

بە پەنجەی شانەیی فیرقەت خەیاڵت (حەمدی) داهێنە

میسالی دەستەیی گێسوویی یارە بەستەی ئەشعارت

١٤٢

نەوەك جاریٚ هەزار جاریٚ دەكەم ئەم جەژنە پیرۆزت

ئیلاهی كوللی شامێكت ببێتە سوبحی نەورۆزت

كە دێتە پێكەنین لێوی بریـنم بۆ دەمی تیغت

لە چاوی بەد بە دوور بیٚ نایەڵیٚ موژگانی دڵدۆزت

وەهامزانی كە چەشمەی ئاوی حەیوانە كە دەمتم دی

لە پەردەی زوڵمەتی زلفا بە شەوقی كوڵمی ئەفرۆزت

سكم سووتا بە خۆم عومری جوانیم هاتەوە خاتر

كە هەڵگیرسا چراغی دڵ بە نووری عەشقی پڕ سۆزت

لە نیسبەت مەوقیعایە دایما خاسییەتی ئەشیا

موفەڕكە دامەنی دلبەر وەكو بەردی شەخس تۆزت

لە خەڵق و خوا نەترسای هەرچی مەیلت بوو ڕەقیب كردت

بەسە شەرمت ببیٚ ئەمجا لە زلف و ڕیشی ڕەش بۆزت

سییەه بەختن ئەوانەی ڕۆژیان كەوتۆتە دەس زاڵم

هەواخواهی زلف (حەمدی) نەبی بۆچی ڕەشە ڕۆژت

١٤٣

ئەو سەرو قەددە سەرکەش و من خاکسار و پەست
چبکەم خودا کە دامەنی جارێ بگرمە دەست
پڕ ئەشکی گریەیە قەدەحی مەی لە حەسرەتا
لەو وەختەوە کە دیدەتی دیوە خومار و مەست
تیروکەوانی دەستی قەزایە موژە و برۆت
چاو هەڵبڕە بزانە لە دەستی کەسێ خەلەست
ناسیح لە باسی عەشقەوە تەعنە لە من مەدە
ئەم تەوقە ڕۆحە گرتییە مل ڕۆژەکەی ئەلەست
سەربەستە بۆ ڕژانی خوێن و شکانی دڵ
نەکراوە دلبەری بە ئەمەندە شکست و بەست
ئەی دیدە ئینتیزاری سرشکم دەهیممەتێ
ئەمڕۆ فیراقە خاڵییە سەر بۆ قوڕێکی خەست

(حەمدی) دڵێکی چەندە خودا گرتووت هەیە
بێ عار و بێ تەئەممول و پڕ عەشق و تێنەویست

١٤٤

بەبێ دەستی دەبن ئەهلی موحیببەت سەیری تا سەر دەست

که کەس نەی بردووە هێشتا لە دنیادا هەتا سەردەست

تەماسی ئەهلی حس ڕەونەق فزایی ساحیبی قەدرە

گوهەرزانی کە بێ قەدرە لە بەحرا هاتە دەر بەردەست

هەوا ئالۆزە ڕۆژە خاکسارە هیممەتێ ئەی بەخت

کە گەردی بەخت ئەگەر هەڵسێ دەکا داوێنی خۆر دەردەست

تەماشای گەردنی جانان مەکە دیدە لە گریانا

لە لەمپایێ کە داگیرسابی نادا مەردومی تردەست

غەرەز گەر کوشتنی عوششاقە جانا غەمزەیە بەسیە

چ موحتاجە کە مەستانە بدا چاوت لە خەنجەر دەست

چەمەن ئارابوو گوڵ کاری هەتا تەنها بە بولبول بوو

لە بازارا فرۆشرا گوێی کە وەك یار نایە دەست بەردەست

دوڕی تاجی شەهنشاهان بە گەردێ قیمەتی ناکەن

خودا لوتفی ببێ (حەمدی) لە داوێنت بدا گەردەست

١٤٥

زەمینت نایە کەشکۆڵ ئاسمانت گرتە سەر کۆڵت
بنازم هیممەتی مەجنوون بە خۆت و کۆڵ و کەشکۆڵت
لە هەر لایێ کە چۆڵی بوو بە سایەی تۆوە مەعموورە
فیدات بم بۆ بە سایەکردنی مەعموورەیی چۆڵت
بە منداڵی بە ڕاستە و چەپەدا کردووتە مەشقی عەشق
نەپرسی تا لە وەسڵا کامە ساغە و کامەیە سوڵت
نموونەی کفنی خوێناوی شەهیدی عەشقە ئەی فەرهاد
لە کۆسارا کە وەك لالە گوڵی عیبرەت دەکا خوڵت
بەجێماوە لە ئەرزی ئولفەتا ئاساری ڕەنگینت
کە بەردی قەیسەری شیرین دەری خست زەحمەتی قوڵت
بەسەر ئەهلی دڵا تێشەی موحیببەت دابەشی کردی
خەمیرەی قەلبی عوششاقە پڕیشکی خوێن و پڕ زۆڵت

خەیاڵی تێشەبازی و چۆل گەردی قەت نەکەی (حەمدی)
بە گەردی قەیس و فەرهادا کە ناگا دەست و پێی کۆڵت

١٤٦

هەموو فیتنەی زەمانە کەوتە گۆشەی چاوی فەتتانت
بەڵێ ئاشفتەیە عالەم لەبەر زلفی پەرێشانت

حەواڵەی هیممەتی ساقی مەکە ڕەحمت ببێ توخوا
کە لێوانە لە نەشئەی ساغیری یاقووتی لێوانت

شەوی بێ تۆ بە قەد ساڵێکە ساڵێکە شەوە بێ تۆ
وەکو ڕۆژێ لە مەغریب بێتەدەر بێ ببمە قوربانت

عەزاب و ڕەحمەت و دەردی سەری من ئارەزووی تۆیە
لە لاموایە بە ڕەسمی دلبەری فەرزە لەسەر شانت

بە عەیبی دامەنێ ناڵە و فیغانی (حەمدی) تێفکرە
کە چەندە تیژ و خوێنڕێژە سەوادی نووکی موژگانت

١٤٧

لەسەر ڕووو پەرچەمت کردوویەتی تەشریحی ئایینت

مەسیحی بێ ئەگەر ئەهلی موحیببەت دێتە سەر دینت

بە یادی خاڵی تۆیە سەجدە بەر مۆرە دەبەن شیعە

لە مل زوننار دەکەن چینی لە خۆشی زلفی چین چینت

چ ئیمکانە قەمەر هەڵبێ موقابیل شەمسی ڕوخسارت

بە پەروانە نەبێ پەروین لە شەوقی چاوی پەروینت

بە جارێ تۆوی میشك و عەنبەری هەر کرد بە کۆی زوخاڵ

کە بۆی هێنا سەبا ناو و نیشانەی خاڵی میشکینت

لە شاخا دەنگی فەرهادم لە گوێ دێ هەر دەڵێ عاشق

بە گژ کێوا بچۆ نامەرد هەتە گەر عەشقی شیرینت

پڵ و پووشێکی وەك من کەوتە بەر ئەو شەمعی ڕوخسارە

حەقی سووتانە نابێتە دەلیلی لوتف یا کینت

ئەوی لەیلا پەرستە نەی سوارە هەر وەکو مەجنوون

کە وەستا مەرکەبت دنیا پەرست بیکە لە خۆت زینت

وەکو ئیکسیری ئەحمەر خالیسە خوێنی دڵی (حەمدی)

ڕەوایە ئێستە بیکەیتە نیگاری دەستی ڕەنگینت

148

له لوتفی دەمدەمی ساقی سەخایی حاتەمم دەسکەوت
فسانەی نەشئەیی سەهبا لە دەم جامی جەمم دەسکەوت
بە شوێنی عالەما دەوری خەراباتی جیهانم کرد
لە ناو خاکا وەکو خەم پارە ئێسکی عالەمم دەسکەوت
لە باسی خەپلەیی جۆی زاهیدم چی من کە ئینسانم
قسەی ڕوخساری گەندمگون لەبەحسی ئادەمم دەسکەوت
قسەی ئەفواهییە باسی دەمی ئەو شۆخە بێ ئەسڵە
لە دەریایی حوسندا فەرموو کەی شوێنی دەمم دەسکەوت
مەکەن یاران لەگەڵ مەستی غرووری نازیدا ئولفەت
سەلامەت من لە چاوی حەزرەتی لەیلاکەمم دەسکەوت
جوانی و پیری مابەینی بەقەد چاو هەڵبڕینێکە
بە شادیم دیدە هەڵهێنا بە دنیا ماتەمم دەسکەوت
وەکو ئەهلی زەمان لێم بۆتە شاهێد خۆ زمانی خۆم
لە دنیادا بە تەنها هەر دڵم بوو مەحرەمم دەسکەوت

گەڕام بۆ ساڵی تەئریخی ویلادەتم و غەریبم دی
بە هیجری (حەمدی) دەنکێ بوو لە ناو (باری غمم)(*)دەسکەوت

(*) (ب ، ا ، ر ، ی ، غ ، م ، م) = (٢ + ١ + ٢٠٠ + ١٠ + ١٠٠٠ + ٤٠ + ٤٠) = ١٢٩٣ = ١٨٧٥ – ١٨٧٦ ز. ساڵی لە دایك بوونی حەمدییە.

١٤٩

زمانم شەق دەبا یەکدەم ئەگەر بێت و نەبا ناوت
به کوێری دادەنیشم گەر لەبەر چاوم نەبێ چاوت
لەبەر تەشریفی ڕێگەی تۆ نەبێ بۆ چیمە نووری چاو
سەرم لازم نییە لازم نەکا بینێمە پێناوت
لە داوی زلفتا وەك دانەیێکی جازیبە خاڵت
کە دڵ وا ڕادەکێشێ تا دەگاتە حەڵقەیی داوت
وەکو مەجمەر سەری کوڵمت بە ئاهم هەڵدەگیرسێنم
بسووتێ با وەکو عەنبەر سەراسەر پەرچەمی خاوت
تەبیبی دەردی هیجرانی منیش بیمار و مەهجوورم
کە هاتی دێتە دەر ڕۆحم لە باتی ئەجری هەنگاوت
کە بۆ نەخچیری دڵ چاوت غەزالانە دەگێڕی تۆ
لە پارێزام منیش جانا وەکو سەییادێ بۆ ڕاوت

وەکو خەڵقی دەڵێن بێ قەولە ئەمما هەر لە ئیلتافا
لە جەورا (حەمدی) تەنها شاهیدە بۆ عەهدی نەشکاوت

١٥٠

له گوڵشـەن لالـەیێکـی دی دڵـم داغــی دڵـی پشـکــووت

وتی ئەم لالـە شـیرینە بــە فــەرهــادم ئــەکـا زوو جــووت

لەسەر هێلکەی قەمەر سیمورغی گەردوون کڕ کەوێ بـەڵـکە

هـەڵێنـێ بێچـووە ڕۆژێـکـی مــونــەوەرتــر لــە ڕۆژی ڕووت

له ئۆردووی سـەلم و تووری وەك خەت و خاڵت چ پـەروامـە

کە ئەبرۆت پشـتیوانم بێ کە دەس پێـچم بـبێ وەك مــووت

کە هـەر ڕەحمی بـزووت بمخاتـە بـاوەش دایـەیـی خاکـم

لەگەڵ تەختی سولـەیمانی ئیتر فــەرقــی چییـە تــابــووت

هەتاکەی ئەم چـڵ و چــۆیــە و گــلاراوەت دەبــێ ئــەی دڵ

خودا هـەر خۆی دەزانێ چەندە بێـزارم لــە خــۆت و خــووت

بە دنیـاخواز ئەگـەر ڕازی نــەبــووبــی بــۆچــی ڕووتــدایــە

ئەگەر ڕازی بووبی دنیا لەگەڵ شووت بەسیە شاتـو شــووت

بەشەڕ هاتوون لەسەر ماچی دەمی تیغت هـەمــوو عــوزووم

لە قاپی (حەمدی) وەستاوە لەسەر ئەو وەعدەیەی فەرمووت

١٥١

ئەم ئەهلی کەماڵە هەموو حەیرانن و مەبهووت (*)

ئەم ئەرزە لە دووت بۆچی نە لەرزایەوە نەبزووت

ئەی تورکی پەری چەهرە بە سەوگەندەوە دەیلێم

بۆ تۆیە دڵی خەڵکی وەکو غونچە نەپشکووت

بۆ مردنە ئەیدا بە یەکا ئێستە حەلەب لەب

ڕووناکی لە دڵیا نییە بێرووت بە بێ ڕووت

ئەو شامە کە شامی بە مەسەل سوبحی جەژن بوو

بێ تۆ سەحەری شامی غەریبانە بەبێ قووت

ئەم دینە مەدینەی نییە مەککە مەکە دەخلی

بێ یومنی یەمەن تائیفە ئەلبەت بووە پەرپووت

بێ نووری بەسەر بەسرەیە بێ شوبهە زەلیلە

بێ کەڵکە بڵێم بیکەمە قوربانی کوێت کووت

(*) ساڵی (١٩١٨) وتراوە .

وێـرانــه عـەمـارە لــه زەمینـدایــه ســـەمـاوە

دێـوانـەیـه دیـوانییــه بـۆسـیلسیلـەیـی مووت

خۆی نـاوەتـه قـوڕ قـوڕنـه ڕەوانـه لـه دوو چاوی

دوو شەت بگەڕێ ڕوویی جیهان بۆ خەتی ئـەبرووت

ئەم شـاری سـولەیمانییه وەك تەختی سـولـەیـمـان

وا کەوتـه هـەوا ئـاگـری گـرت بـوو بـه قـەرەبرووت

(حـەمـدی) که بـه قـەد زەڕڕە حـەیاتێکـی کـەمابـی

هەر بـۆ ئـەوەیـه بێتـه فیـدای نێـرگسی جادووت

١٥٢

سەیری من کەن ئارەزووتانە ئەگەر سەیرانی دۆست

عاشقی ڕەوشەن زەمیرە ئاوێنەی ڕەخشانی دۆست

دوژمنت نامەردە داواکاری سەرتە ئەی نەفس

تا بە دەستی ئەو نەچوویی خۆت بکە قوربانی دۆست

بێ هەناسەی سەردی بولبول غونچە کەی پشکووتووە

وەك نەسیمی سوبحە ئاهم بۆ دەمی خەندانی دۆست

من بەسەر گەردی لە مەیدانی فیراقا کەوتووم

بەختی کێ بوو گەردێ هەڵسا گەیوەتە دامانی دۆست

خوسرەوی ئیقلیمی حوسنە یار بە تەنسیبی ئەزەل

خەتتە شەرح و خاڵە توڕڕە و ڕوومەتە فەرمانی دۆست

پێکەنینم دێ بە خەڵقی بۆ لە دوژمن خەوف دەکەن

گەر هەیانە باوەڕی کامیل لەسەر پەیمانی دۆست

وەك شەیاتینێ کە ڕۆژ دەگرن بە چەپڵە بەر دەدەن

وایە تەمسیلی لەکن من گرتن و بەردانی دۆست

دۆستی ئیقبالت لە ئیدبارا بە ئەکسەر دوژمنە

عیززەت و زیللەت وەکو یەك وایە بۆ مەردانی دۆست

ئەم کەلامەت وەك شامامە (حەمدی) نەخشاند و ئەسەف

کەس نییە وەك توحفەیێ بیباتە بەر دیوانی دۆست

س (ث)

١٥٣

میشك و عوود وو عەنبەرە خاكی سییاهی كۆیی غـەوس(*)
نـەخلی تووبایە بـەڕاستی قـامـەتی دڵجـۆیـی غـەوس
خاك و بـادی هیند و ئەفغـان و عـیراق و چین و فـارس
مەوج ئەدا یەكسەر لە ئەنفاسی نەفیسی بـۆیی غـەوس
باقییە گـوفـتـاری تـا ڕۆژی قییامـەت وەك حـەدیـس
زاكیرن قـەلبی موسـڵمانان بـە گفتوگـۆیی غـەوس
خـوا بـەوی داوە گـەیشتـۆتـە مـەقـامـاتیٚ بـە دڵ
غائیب و حەیرانە دایـم ڕوو لـە شـەوقـی ڕوویـی غـەوس
خـاریقـەی ئیعجازی پـیٚ نـاڵێـن ئـەوەنـدەی كـەم نییە
سـوجدەگاهی ئەهلی حاڵە كەعبـەیی ئـەبـرۆیـی غـەوس
حۆریی و غیلمان لە جەننەت دێن لـەگەڵ یـەكتـر بـەشەڕ
ئەم لەسەر پێش خزمەتی ئەویان لەسەر پەهلوویی غـەوس

پڕ بـە پڕ چۆڵی عیراق و لـەب بە لـەب دیجلـە و فـورات
(حـەمدی) بەرق و پرتەوە یەكسەر لەڕووی و موویی غـەوس

(*) لە ستایشی (غەوس) فەرموویەتی .

١٥٤

وەك گوڵشەنە كوڵخەن بە گوڵی ڕوویی حـەوادیـس

وەك كوڵخەنە گوڵشەن كە نەدا بـۆیـی حـەوادیـس

شـەق شـەق بـووە بنـواڕە زمـان و دڵـی عـالـەم

بدرێ كـە وەكـو شـانـە لـە گێسوویی حـەوادیـس

حەقیە كـە دەمـاودەم دەگـەڕێ هـەروەكـو تـەلسـز

ئەم خەڵقە دەمی وشكە بەبێ جـۆیـی حـەوادیـس

مـەعشـووقـی ئـەمـەل میسلـی هیلالێكـی زەعیفـە

بەدرێكە كە دەركەوت خەمی ئەبرۆیی حـەوادیـس

تەزویـر و درۆ یـەك بكـەوێ گـەر بـە قـەدەر كێـو

قـەدری چییـە بـۆ قـووەت و بـازوویی حـەوادیس

مارێكە دەكـا دەوری جیهـان هـەر بـە سـەعـاتـێ

دەرخا كە سەری زلفی زەمـان مـوویی حـەوادیـس

(حەمدی) بە زمان كەشفی دەكا فكری بەدئەندێش

بۆ یاری ئەمـەل هـەر دەگـەڕێ تـۆوی حـەوادیـس

ج

١٥٥

من غولامی تۆم تەنەززول قەت دەکەم بۆ تەخت و تاج
بێ سولەیمانی دەکا هودهود بە تاجی ئیحتیاج
من گەداییم سەد ئەوەندەی حاکمی پێ خۆشترە
نابەمە تابووتەوە خۆ داغی گەورەی تەختی عاج
ئەو مەهە خەڵقە دەزانن بۆچی ڕۆژ دەرناکەوێ
تا لەبەر خەجڵەت نەبێ ڕۆژی جیهان ئارا بە ساج
قافڵەی نووری لە کۆیی یارەوە دەڕوا کە شەمس
یار وەکو مەه لێی ئەسێنێ کوللی ڕۆژێ خەرج و باج
بۆ لەگەڵ ئەغیاری بەد خوو تێکەڵی وتم و وتی
گوڵ لە قیمەت ناکەوێ بیکا لەگەڵ خار ئیمتیزاج
ئەم دەنی تەبعانە قڕیان خستە عالەم بۆ قڕان
هەر بە یەك ئانە بە ئانێ بوونە پوولی ناڕەواج

دۆستی گەر دەستی دۆستی کەوتوو گرتن بێ ئەجەل
ماوە (حەمدی) دەس بداتە دەستی دۆستی ناعیلاج

١٥٦

دوو كەڵی ئاهم ستوونه هەڵدرایه خەیمەیی ئەوج
ماڵی دنیا تێكدەدا دەریایی فرمێسكم بە مەوج
دڵ تەقەی تێكەوت بە جارێ بوون بە نووكی نێزەوە
چاوی هەڵهێنا كە تەحریكی موژەی كرد فەوج فەوج
یەك بە یەك دنیا كە دنیاخوازی دەركرد وو وتم
گەر تەڵاق ئەدرا بە زەوجە وا دەبوو ئەحواڵی زەوج
ئافەرم بۆ ئەو كەسەی فەرموویەتی دیقەت بكەن
دوژمنی دانایە كەڵكی پێوەبێ نەك دۆستی گەوج

من لە غەم بارم تەواوە (حەمدی) فەریادێ بكە
با لە خەرمانی زەمانا بۆم نەپێون هەر بە زەوج

چ

١٥٧

تـاكـەی ببم بـــە دیـــدە و دڵ ئینتیـزاری مـاچ
تاكەی نەكەم لـە سـەفحـەی ڕوودا شكاری مـاچ
هەر وەك خوماری بـادە كـە بـێ بـادە نـاشكێ
بی بۆسـە نـاشـكێ لـە مـەزاقـا خـومـاری مـاچ
دووی قافڵەی عەدەم بكەوم خـۆشـەپێـم دەچـم
ڕوخسـەت بدا لە وەختی ویداعـا قـەتـاری مـاچ
خانەی ئەلف ئوحادە لە كن مـن شـەوی ویـســاڵ
من سوێند دەخۆم یەكێ بوو دەڵێ ئەو هەزار ماچ
من سـۆفـی نیـم دوعـا نییە ماچـم ژمـارەكـەم
ئەی مەه فڕێدە سـەبحە چ حـاجـەت ژماری مـاچ
لێـوم بە ڕۆح گـەیشـتووە ڕۆحـم نـەگاتـە لێـو
لا نـــابـــرێ دیـــارە دەزانـــم قـــەراری مـاچ

یـا ڕەب چ خۆشـە (حـەمدی) لە باغـی جەمالـیـا
وەك گـوڵ چنان كە كەوتووەتە سـەر بـژاری مـاچ

١٥٨

مەستی سورمەی نازە چاوت نێرگسی شەهلایە بۆچ

زلفی ئەفشانت نموونەی توڕڕەیی لەیلایە بۆچ

بەرقی شمشێری بڕۆت و پێچ و تابی پەرچەمەت

بۆ لەت و پەت کردنی جەرگ و دڵی شەیدایە بۆچ

زلفەکانت قورسی ڕووتی وەك قەمەر گرتۆتە چنگ

بۆ گرۆهی مونکیری حوسنت یەدی بەیزایە بۆچ

شەرحی حوسنی داوە زلفت خاتیمەی پێداوە خاڵ

ئەم خەت و مۆرە نیشانەی سنعەتی مەولایە بۆچ

هەر بە مەحزی دیدەنی چاوی خومارت مەست دەبم

ئەم خەمیرەی تۆیە ڕۆحی نەشئەیی سەهبایە بۆچ

وەك موجەسسەم بێ لە تۆدا ناز دەبینم ئەی سەنەم

تو خودا نازیش لە خزمەت ئێوەدا ئەعزایە بۆچ

سەیری خوبانی لە دیوانی حوسندا کرد حەسوود

پرسی (حەمدی) دلبەری تۆ ڕوتبەکەی باڵایە بۆچ

ح

١٥٩

زمانی لاڵە خامەم هەر لە باسی ئەو دەمە ئەفسەح
قسەی بێ خوێم بە زیکری بستەی ئەو لێوانەیە ئەملەح
وتم من نیمە ئیستیعدادی سەرداری وەکو مەنسوور
وتم حەقت دەوێ ڕیسوا بە دارا کردنی ئەسڵەح
بە چاوی چڵکن و تیری قەزاوە بێ لەگەڵ فکرت
ڕەقیب چۆنی دەکەی تەرتیب ئەمەندە فیتنەیە پەح پەح
لە شانەم پرسی باسی توڕڕەیی میشکینی ئەگریجەت
ئەمەندەی وت ئەمە توولی هەیە نامەرد وەلاتەشرەح
بەهای خوێنی منی پێ نادرێ گەوهەرشوناسی دەهر
کە کردوویە بە کانی لەعل و گوهەر کوچەیی مەزبەح

بەخامۆشی لە کن پەروانە دەرسی حوزنی خوێند (حەمدی)
هەتا سووتن لە مەیدانایە نابن عاریفان ئەفرەح

١٦٠

ئەهلی دنیانین ئەوی پیاون لە کن ئەهلی سەلاح

گەر دەڵێن پیاوین لە دنیا بۆ دەکەن خۆیان نیکاح

نەشئەبازانی محەببەت وەك مەلەك کۆبوونەوە

کوا لەبی مەیگون و دیدەی ساغیر و گەردن سوراح

شەربەتی ڕەسمی گوشادی دەمتە خوێناوم دەسا

توخودا فەرمانی قەتلم کە بە نوتقی ئیفتیتاح

فرسەتە ئەمڕۆ بە دڵ خاکی بەسەرداکەم سروشت

توخمی غەم بڕوێنی بەڵکو بۆ سبەینێ وەك فەلاح

بۆ لە پێستم دەردەکەی واعیز بە وەعزی هیچ و پووچ

بەختی من کردی جەنابیشت بە جەردەی بێ سیلاح

من لەبەر تۆ هەر وەکو شەونم هەڵەستم دەرکەوی

بۆ دەڕۆی وەك خۆر بەسەرما بێ سەلام و بێ سەباح

مەسکەنی دێوانەگانی چاوی لەیلایانە بەڕ

سووچی فرمێسکە لە دەریای حەسرەتا بوومە مەلاح

(حەمدی) شەرحی حاڵی خۆی بۆچی بە نەزم و نەسر دەکا

عەشق ئەگەر مەیلی ببێ دەیکا بە حەرفێ ئینشراح

١٦١

نەیدیوە شەو بە عومری بووە ئافتابی سوبح
یا ڕەب چ ڕوو ڕەشە ئەوی نەیدی حیسابی سوبح
زاهید نوێژی سوبحی قەزا کرد کە زلفی یار
لاچوو لە ڕوومەتی وتی لاچوو نیقابی سوبح
گەردن کەچە موقابیلی گێسوو ملی نیگار
حەیفە شەوە کە مالیکی حەڵقە و ڕقابی سوبح
جەبهەی کلاّوی دلبەری گرت شوعلەیی جەبین
ئیشغالی مەشریقی کە دەکاتن تەنابی سوبح
زوهدی ڕیایی یەك شەوی زاهید بە دینی من
ناگاتە خێری یەك قەدەحی پڕ شەرابی سوبح
ڕۆژی خەراپ و مەستە بە جامێکی ئافتاب
دەیدا بە شەو کە ساقی عالی جەنابی سوبح

وەك ڕۆژە (حەمدی) ڕوومەتی هەرکەس سەحەرگەهان
دەشوا بە دەستی شەوقی لە چەشمە و سەرابی سوبح

١٦٢

بێنە مەی ساقی دەخیلە مەی دەدا قووەت بە ڕووح
من دەکەم کەشفی دوو دنیا هەر بەیەك چاوی سەبووح
شێخی من تۆبەی هەزاری وەك منی دادا بە من
تۆبەییێکی کرد کە بێتە حاشییەی تۆبەی نەسووح
پیر ئەگەر مەیلی ببێ موشکیل گوشایە نووری مەی
مەیکەشانە گەر لە عالەمدا ببێ ساحێب فوتووح
ئاگری زەردەشت بە ئاهی عاشقی دەکرێتەوە
هەر لە چاوی عاشقێکیش دێتەدەر تۆفانی نووح
تیری موژگانی نەڕێژێ تا بە سورمەی نازی یار
دڵ عیلاجی ناکرێ بۆ ڕشتنی چاوی جورووح

بەزمی مەیخانەم لە تەهلیلەی ڕیا پێ خۆشترە
(حەمدی) گەر پەیمانەگێڕی نازەنینی بێ سەمووح

١٦٣

من لە ئەڵتافی درۆم پێ خۆشترە جوێنی سەریح
زەهرە شەککەر خەندەیی دڵ تاڵی لێوی دەم مەلیح
سوحبەتی ڕۆشن زەمیرانە بدا سەفوەت بە دڵ
غەیری ئاوێنە بزانم چی دەکا تووتی فەسیح
مشتەری مشتێ لە باریّ بۆ نموونە سەیر دەکا
کافییە بۆ ئەهلی دنیا تاقە یەك ئیشی قەبیح
پەنجەی ئەبرۆی بوو کە باسی خستە ڕوو شەققولقەمەر
پێکەنینی خاسەتەن ئیعجازی نایە دەم مەسیح
پەندی ناسح چارەسازی تینەتی بەدخوو نییە
کەی بە کەڵکی بلّح و نامەرد هاتووە نەوعی سەلیح

تێگەیشتوو بۆیە (حەمدی) عاشقی خوبان دەبن
کاری زوشتی کەس نەدی بیکا کە ئینسانی سەبیح

خ

١٦٤

دەردەکەوت ئەوسا بە نادر جار بە جاریٚ ئـــۆف و ئـــاخ
ئێستــە دەیبینم و دەبینـم پــڕ بــە شـاریٚ ئــۆف و ئـاخ
واقیعەن دڵسۆزە ئۆف و ئاخی سوبحی مـوستەمـەنـد
دڵ نەوایـە شەو کــە بکریٚ بــۆ نیگاریٚ ئــۆف و ئـاخ
حیرەتم بۆچی نـەلـەرزی ئـەرز نـەڕووخـا ئـاسمـان
تۆ بڵێی نەبیەین لـە سوبحێکـا لە زاریٚ ئــۆف و ئـاخ
بیٚ ڕەواجــە هــەر لــە بــازاڕی خــوداشـا بـۆیـە وا
پوولیٚ ناکـا بیبـەیـە شـاریٚ کـە بـاریٚ ئــۆف و ئـاخ
خۆ فەقیر و دەوڵەمـەنـد مـەزڵـووم و زاڵـم وەك یـەکـن
گویٚ ئەگەر بگری یەکێکی تــۆ هــەزاریٚ ئــۆف و ئـاخ
من دەڵێم تەئسیری نـەبـووە و نیشییە ئـاهی حـەزیـن
بوویـەتی گـەر بـا دەری بێنـیٚ دەمـاریٚ ئـۆف و ئـاخ
ویردی مەخسووســی هەیە پیری تەریقەت بـۆ موریـد
زیکری شێخی ئێمەیە دەیکەین بە جاریٚ ئـۆف و ئـاخ

ئۆف و ئاخ (حەمدی) لە دەم تۆشا خەریکە سەوز ئەبیٚ
سێبەری خۆشـە ئـەگـەر بـکریٚ بە داریٚ ئـۆف و ئـاخ

١٦٥

وا بە گوڵ ئارایشیدا گۆشەیی دەستاری شاخ
خۆشە بۆ سەیرانی ڕۆژی حەزرەتی دڵداری شاخ
دامەنی شیرینە گۆشەی گوڵگوڵی کەوتۆتە دەست
یا جلی فەرهادە شینی پێدەکا ئیزهاری شاخ
کەوتە تەفریشاتی ئەرز و عەنبەر ئەفشانی نەسیم
مەیکەشان دەعوەت دەکاتە دامەنی کۆساری شاخ
گەوهەر و نەخلی زومورڕەد دەردەخا دەریای خزر
یا بەهارە ئاو و ڕەنگیدا بە بەرد و داری شاخ
کەی لە سەحرادا بەهاران بوویەتی ئەم جۆششە
وەك جگەرگاهی گوڵستان سەبزەیە دیواری شاخ
هەڵقوڵانی چەشمەکانی وەك سوراحی قومقومە
یەعنی زوو هەڵسن وەرن بۆ دیدەنی جۆباری شاخ

کامیابن دائیما ئەسحابی تەمکین و ویقار
سەر بەسەر (حەمدی) ڕیازی جەننەتە ئەنزاری شاخ

١٦٦

ناعیلاجە عـاقیبـەت سـەر ڕەق دەچێتـە سـەنگلاخ
چەند بە مەعنایە وتـوویـانـە قـەدیمـی شێـخ و شـاخ
گەوهـەری وەحـدەت لـە دەریای فیکرەتایـە ئـەی بـرا
تـا ببێ وادی محـەببەت ڕوو نـەکـەیتـە قـەسـر وکـاخ
مەجلیسی ڕەندان لـە بـەزمی خـوسـرەوان کـەمتـر نییە
چەندە مەحزوونە بە قانوونی تـەرەب بـێ ئـۆف و ئـاخ
یەك نەفەس خۆزگە لە حاڵی خۆی دەبوو حاڵـی نـەفام
بـا وەکـو دابـەسـتـە ببـوایـە لـە گـۆشـتـا سیخنـاخ
بەشـکرا مـەحسـوولـی عـومـرم کـردەوەم بـۆ مـایـەوە
ماڵـەکـەم خـەڵـقی دەماغی پـێ دەکـەن مـەردانـە چـاخ

ئاسمان ئەو ڕۆژە (حەمدی) کردییە بەر قـەوس و قەزەح
دی لەبەر ئەو شـۆخەدا شیرینـە سـوخمـەی شـیرداخ

١٦٧

بۆ دڵم لەت لەت نەبێت و بۆ نەچێ عومرم بە باد

من پەرێشانی زلف بم شانەیی شمشاد شاد

مانی تەسویری نیگاری من دەزانی کە دەکا

قورسی ڕۆژی دەسکەوێ ئەمما لە زلفی شەو میداد

تا لەسەر جەبهەی بمینێ پەرچەمی ڕۆژم نییە

کازیبە ئەو سوبحە تەنویری نەکا قەلبی سەواد

حاڵی تەجریدی مەسیحا ئێستە دەرکەوت موعجیزە

نەفسی پێغەمبەر دەکا مەحجووبی خالیق بەد نەژاد

ئینقلاب ئاوا دەبێ جەمشیدە ئێستە باغەبان

باغەوانی نادەنێ خەڵقیش بە ئەولادی قوباد

مادەیی مفتاحی دەریچەیی مەعنەویاتە برا

خوا لە تۆ عاجز نەبێ عاجز لە تۆ نابن عیباد

ئەهلی ئیسلام و موجاهید وا کە دەکوژن یەکتری

خۆزگە دەمزانی ئەمانە کامەیان دەیکەن جیهاد

زیللە شەکوە (حەمدی) دیارە لایقی شەئنت نییە

بۆ بەسەزمانانی قەومە گەر بکەن فەریاد و داد

١٦٨

سـوێندی درۆ بە بـەختە لـە تەختە قـومـاری نـەرد

وەرنە گوڵی دەمیٚ بوو لە جێی خۆی دەبوو بە بـەرد

خـۆ گـەر درۆ شـەئـامـەتـی ببـوایـە هـەر قـەدیـم

هەر داوەشا بوو ئەم هەموو خەڵقە دەبـوونـە گـەرد

یاخود دووڕوویـی زەڕڕە ئەگەر خەڵقی سووك دەكرد

گەردیٚ بوایـە گـەردی كـەسـێكـی نـەدیبوو فـەرد

بۆ كویٚ بچم خودا قوڕی كویٚ كـەم بـەسـەر سـەرا

ژن پیاوەتـی دەكا بـە ئـەسـەف بـۆیـە مـرد مـەرد

نەخشـاوە زەرد و سـوورە لـە زاهیـر مـەفكـرە تـۆ

وەك زەردەواڵە پـرسكـی زەهـرێكـە سـوور و زەرد

چارەم نـەمـا دیسـانەوە تـەركـی وەتـەن دەكـەم

پێم چاترە لە مەعموورەیی ئەم نەوعە چۆل و هـەرد

دڵ گـەرمـە (حـەمـدی) فێنكـی پـیٚ لازمـە بڵـیٚ

هەر ئـاهـی سـەردە زوو كـە دەرینیٚ دەمـاری دەرد

١٦٩

له ئاب و ڕەنگی ڕووت بولبول کە قەترەی بۆ گولاوی برد
حەیای ئەو دوودمانە گەورەیەی غونچە و گولاوی برد
لە بەزمی خەڵوەتا ئەمشەو چ بەرق و جیلوەییێکیدا
خودا حیفزی بکا ئەو شەوچراغە ئاوی چاوی برد
بە جارێ بوونە سەگ ئەم بەعزە خەڵقە من سەرم سوڕما
مەگەر ئەو ئاهوویی وەحشی نیگاهە ناوی ڕاوی برد
وتم یاران منیش ئەلحەمدولیللا گەیمە ڕوتبەی خۆم
کە دەستی بۆ دوو زلفی وەك تەنافی هەڵخراوی برد
لە مەسلەخ هەر پلۆپووشێ کە بوو وەك شاخی مەرجانە
لە خوێنی ئەهلی دڵ ئەشیا هەموو فەیزی تەواوی برد
هەموو ئەندامی گوڵ گوێیە لە ڕۆژێکی کە ئەو شۆخە
لە گوڵشەن هەر وەکو غونچە دەمی پشکووت و ناوی برد

درنگەی لێوە دێ (حەمدی) ڕەگی دڵ وەك تەلی تەنبوور
بە قانوونی تەرەب کێ ناوی عوودی زلفی خاوی برد

١٧٠

تا دەماغم کـەیلی عـەتری زلـفـی بـوو شـەو بـۆم ئـەکـرد
وامدەزانی پووشی وشکە بۆی گـوڵـی شـەوبـۆم ئـەکـرد
دۆزەخی سـووتـاوی هیجرانـە کـە دیـم جـەننەت بـەخـەو
بەو گوڵانە مەشقی شەوقی ڕوویی وەك پـشـکـۆم ئـەکـرد
خۆ بـەرابـەر تـاقی کـەعبـە مـن نـەچـوو بـوومـە ڕکـووع
کەسری بوو جەبری بە قەوسی قـالبـی ئـەبـرۆم ئـەکـرد
بێ حزووری شـەمع ئـەگـەر پـەروانـە سـووتـا عـاشـقـە
من چراخانی شـەوی هیجرم لـە شـەوقـی خـۆم ئـەکـرد
هـەر ئـەزەل ڕۆژی وجـوودت بـەرگـی عـاری داڕنـی
وەرنە لەو ڕەنگیـن حەریـری سـوبحـە تـانوپـۆم ئـەکـرد
فەرزە سوارە و پیادە ئەی ڕوخ کـش بکـەن ئێستە لـە شـا
ماتە بوو خۆ من بە ئـۆیـن عـەرزی چـاوی تـۆم ئـەکـرد
مێـزەری دانـا سـەر و پێـی بـۆ نـەبـوو زاهـیـد ئـەمـن
فەرقی فەرقی هەر بە گۆ پـارەی مـل و ئـەسـتـۆم ئـەکـرد
یار لەسەر خۆ هات و لەسەرخۆ چو کە گوڵ ئەی عەندەلیب
ئـاگـرت بـۆ گـرتبـوو وتـم و وتـی بـۆسـۆم ئـەکـرد

گەر خەوی شیرین لـە چـاوی مـن دەچـوو وەك کـۆهـکـەن
(حەمدی) بەردی ژێر سەرم نەك بێستوون ئـاکـۆم ئـەکـرد

١٧١

به زەربی تێشـە بازوویی موحیببەت قەسری شیرین کرد

دەڵێن خۆ کۆهکەن حەشری بـە یادی لێوی شـیـرین کـرد

مـوحیببـەت خەنجەرێکی دڵ شـکـافـیـدا لـە شـێـرۆیـە

کە جەرگی خۆی و بەرگـی خوسرەویشی پێوە ڕەنگین کـرد

بیابانی مـوحیببـەت پـڕ لـە مـەجنوونـانـی شـەیـدایـە

فەرەزنـا چاوی لەیلا عەینی عەشقی قەیسـی تەلقـین کـرد

تەماشای شەق بکەن جێما لە عەشقی شێتی وەك مەجنوون

چەها وەك گۆ سەری قـوڕنـا چەها شایی بەسەر شین کـرد

سـەبوکباران لە سـەحرایی عەدەمدا ڕەهـڕەوانی عـەشـق

خودا ئەم باری دنیایەی بـە قیسمەت شێخی بـێ دین کـرد

کە بـەرمـاڵی نـوێـژیـن و لـە نـوێ ژینـی نـەکـا زاهـیـد

دەبێ چبکا کـە ڕووی بێ ڕوو لـە دەرماڵی تـورابـین کـرد

به سەیری گوڵ دەکەن تەقدیری سانیع (حەمدی) ئەهلی دڵ

لە چاوتا عەکسـی جانانت بـە برژانگ بۆچی پـەرژین کـرد

١٧٢

هەر ببیٚ ڕەببی سلێمانی بمینیٚ قەومی کورد

وەرگەڕان بادانەوە ئیشی ئەوانە دەست و برد

قەت نەترس و هیچ نەپرس و موستەقیم و موتتەفیق

زیرەك و چالاك و لێدەر عادەتا ئەمسالی گورد

هەر بە لام باشە موحققەق بوو کە باش و بیٚ غەشن

گەورەکانی با ببێتە خاتری ئەسنافی ورد

قەومی تر گەر ئیعتیرازی گەورەکانی کرد بلێن

گوڵ دەبیٚ خاری ببیٚ مەی بوویەتی ئەخلات و دورد

نوتفەیی ئاسووڕە ئەم قەومە لە خەڵقی کابولن

شیرەخۆری شێر خۆرێکە سەخی ئەماز و گورد

گەر وەکو ئەهلی وڵاتان ساحیبی سەروەت ئەبوون

گۆی هونەریان هەر بە شەق بیٚ شك لە مەیدانا دەبرد

(حەمدی) لەککەی شانی ئەم قەومە لە دنیادا چییە

دوو سەگی پیسی ڕەزیلە کاشکیٚ هەر دوو دەمرد

١٧٣

بۆتە شوهرەت بۆ عەجووزێ فەرقی فەرهادی شکاند
باسی دنیاکەن کە ئەستۆی چەندە شەهزادی شکاند
خۆی دەڕازێنێتەوە وەك بووك و شووشی هەر نەکرد
حیلەبازێکە کە دەستی چەندە دامادی شکاند
دڵ بە شاگردی لەبەرچی خۆش بکەم وا سەیر دەکەم
دوژمنی ئیدراکە دنیا قەلبی ئوستادی شکاند
من بە قەومێ تێنەگەی بێ چی بڵێم تا تێدەگەن
پشتی من یا پشتی خۆیی و قەوم و ئەولادی شکاند
سوفڵە بۆ دڵ خۆش دەکەن ئەم سووڕە گەردوون دایەوە
تا بڵندیکا بزانن فەرقی ئەحفادی شکاند

ڕەببی ڕووی ڕەش بێ ئەوانەی (حەمدی) وا بۆ مەنفەعەت
شیشەیی نامووس و جیلوەی جوملە ئەکرادی شکاند

١٧٤

که سەر ڕوخساری داگیرساوی نا ئەگریجەیی وەك عـوود

لەسەر مەجمەر خەیاڵی میشکی چینی کردە دەر وەك دوود

چ پەروامە کـە مەحرووممم لـە چاو داغێکی دڵ بـەسـمـە

کەواکیب با لە گەردوونا نەمێنێ خۆر کە بـوو مـەوجـوود

ڕووا وەك مـوو لـە چـاومدا ئومێدی دیـدەنـی ئـیحـسـان

وەکو خەڵق ئاسمانیش ئێستە نەیماوە سـەری مـوو جوود

لـە دنیا ئـەی نـەفـس ئـاخـرتـە لادە وادەیـی عـەشـقـە

فیراقی وەسڵە گریەی خەندەیە یـەکـسـەر زیـانـی سـوود

لە سـایەی یارەوە چەند خـۆشـە بەزمـی عـالـەمی ئێسـتا

لە تەپڵی سەر دەدەن بەعزێ دەدەن قیسمێ لە سنگی ڕوود

بە خوێنی جەرگی خۆم من توشنەم و جانان بە خوێنی مـن

بە قەولی واعیز ئەم دوانە لە عسیان وەك یـەكـن مـەعـدوود

حیسابی حـوسنی ئەخـلاقی ئـەیـازم بـۆ مـەکـەن یـاران

کە موشتاقـن بە خوێنی جەرگی یـاران دائیمـا مەحمـوود

چراغـی مـەجلیسـی ڕەنـدانـە (حـەمـدی) وا دەزانـم یـار

کە بۆ خەڵقە شوعاعی سێبەری بـۆ خـۆیـەتـی مـەمدوود

ز (ذ)

١٧٥

خەیاڵم کرد لە سۆزی فیرقەتت شەرحێ لەسەر کاغەز
بنووسم ئاگری تێچوو قەڵەم گرتیشیە بەر کاغەز
مەحاڵە ئیستیعابی وەسفی ڕۆژی ڕوومەتی تۆ کا
بە جارێ یەك تەبەق بشبێ فەلەك ئاسا ئەگەر کاغەز
لە دڵیا ئەم هەموو ئاهی حەزینەم بێ سەمەر مابێ
قسەی مووی ڕیش و قەسسابە بنێرم موختەسەر کاغەز
قسەی عاشق ئەگەر گوارەی جەواهیر بێ لە گوێی ناکا
بنووسە ئەی موحەرریر بۆی بە ئادابی دیگەر کاغەز
حیکایەی یەك شەوی فیرقەت دەنووسم عومری نووحم بێ
ئەگەر بەحری سییا بێتە مرەکەب سەتحی بەڕ کاغەز

بە مەحزی تەجرەبە (حەمدی) قسەی ئێرانیانەم کرد
لەگەڵ باسی درۆ ئاخۆ بزانم دێ بەشەڕ کاغەز

١٧٦

یەك قەترە ئاوی تیرە لە بەحری کەوان لەزیز
یەك ساعەتی ویساڵە لە توولی زەمان لە زیز
ئەو لێوە سوورە شۆری دەکا عەیشی من کەچی
بۆ مەززە بستەیە بە دەمی مەیکەشان لەزیز
گەر بێ شەرابی مەرگە بە دەم مەردی تێگەییو
لەم عەسرەدا میسالی مەیی ئەرغەوان لەزیز
جانانە حەز لە خوێنی منی بێ نەوا دەکا
حەقیە خورش نییە وەکو ڕۆحی ڕەوان لەزیز
عاشق بە ئاوی زیندەگییە خزر و من دەڵێم
بەحری عەدەم بەیادی دەمی دوڕەفشان لەزیز
ئەو لەعلە مردووە نە گڕی شوعلەیی تێدا
دڵ بۆ مەقەڕڕی جیلوەیی عەشقی بتان لەزیز
برژاوە دڵ بە ئاگری یەك ساعەتی فیراق
چی لێ بکەم کەبابە بە دەمی دلبەران لەزیز

هەر میحنەتی فیراقە لەزیزی کە کرد ویساڵ
(حەمدی) بە ئەهلی دۆزەخە باغی جینان لەزیز

ر

١٧٧

کاسەی کەل و وێرانەیی دەروێش و قەلەندەر
بێ فەرقە لەگەڵ جامی جەم و تەختی سکەندەر
گەر سەحنی چەمەن بێت و ئەگەر کوورەیی ئاگر
دەبڕێتەوە هەردوو چ لە بولبول چ سەمەندەر
بۆ داڵ و قەل و گورگ و سەگە ئێسك و پرووسکی
ئەم ئەسپە غەریبانە وەکو لاکی چەمەندەر
مەحکوومی زەواڵە هەموو نوقسان و کەماڵێ
لەم هاتوو نەهاتە مەبە مەمنوون و موکەددەر
کەیماڵی من و تۆیە ئەم ئەسبابی جیهانە
میراتییە کە هەر دەگەڕێ ئەمسەر و ئەوسەر
لەو ماڵە کە وەك گوشتی سەگە ناچێ بەدەمتا
حەقتە بە قەدەر ڕەنجبەرێ بیخۆ بە دەفتەر
مەغرووری بە دوو پارەوە پارت لە فکربێ
ساڵێکی تریش هەر هەیە بێ خاکت بەسەر سەر
تەنویری دەکەی زوڵمەتی دنیا بە ئەلەتریك
تاریکی مەکە بارێ لە خۆت ڕێگەیی مەحشەر

هەر وەك كــە نەبووبی لـە نـەزەر وەختە نـەمینێ

وەك لاشە کە کەوتوی دەکەوی لـەم بـەر و لـەوبـەر

تـاعـات و عیبـادەت نـەبـوو مـەقسـودی ئیـلاهـی

لەم خـەڵقی مـن و تـۆیـە بـە تـەبلیغـی پـەیـەمبەر

لەم ڕێـگـەیـی ڕاسـتـانـەوە وەك هـاتـی نـەهـاتـی

ئەی قوڕ بـەسەرت وەختە ببی خوار و مـوحـەقـقـەر

(حەمدی) کە سەگی دەرگەهی مەعشووقی خودا بێ

باکی چییە لـەو مەعرەکـەیی مەحشـەر و مەعبـەر

١٧٨

دەکا یەغما بکا جـانـان لـەگـەڵ فـەردی بـەشـەردا شـەڕ

لەدڵ شـەوق و لەدەم زەوق و لەمل تەوق و لەئەفسەر سـەر

بـە نیـوە پێکـەنینـیٚ زلـفـی لادا ڕوومـەتـی دەرخـست

نەتەنگی ما دڵی غونچە نە گوڵ ڕەنگ و نـە عـەنـبـەر بـەر

لە ئـەشـکی گریـە مـەئیووسـم زەمـانـی سـۆزی نـاڵـینـە

کە ئاو نابیٚ بە ئـاگـر بـۆ دڵـی ڕەق بـیٚ وەکـو مـەڕمـەڕ

بەسـەر کـۆیـی خـەراباتـا ئـەگـەر عـەنـقا بـکا پـەرواز

ملی نـەشـکیٚ دەبیٚ باڵی بڕێـژیٚ بـا بـە شـەهپـەڕ پـەڕ

هەناسەی ئـاگرینم پـووشی وەك مـن هـەر دەسـووتێنـیٚ

سـرشکم گەر نەکا خاکم بەسەر ئەسباب و بـوسـتـەر تـەڕ

ددانـی ڕەونـەقـی داوە بـە مـرواری سـەری کـوڵـمـی

لە یاقووتی دەسێنیٚ خەرج بسووتیٚ میسلی ئەخگـەر گـەر

دەبیٚ ئەهلی موحیببەت دەربـەدەر بن (حـەمـدی) تا وەختیٚ

ڕەقیب لەم تەختە نەردەی عالەما نەی بیٚ لە شـەشـدەر دەر

١٧٩

قـەت چنـارەی پـێ مـەڵێـن نـاوم ئـەوا نـا بـەرد و دار(*)
غەیری باڵای وەك سنەوبەر فەرموو کێ بوویە چـنـار
ناوی چاوم بوو بە جەنگەڵ هێندە چێوی پیا چووە
وەك مەغارە بەردە ئەتـرافـم سەرەوژێـر و کـەنـار
کاشکی ئەوسا ئەسیری دەستی ئینگلیسی دەبووم
نەك بکەومە داوی زلف و پەرچەمی پڕ پێچی یار
سوێند بە کەعبەی ئەبروان و مەسحەفی ڕوومەت دەخۆم
مەستی مەی نابێتە مەستی غەمزەیی چاوی خومار
بەس بە شەو وەرگێڕە ڕۆژم ئەی سەبا ڕەحمەت ببێ
پەرچەمی خاوی بە ئەفشانی مەنێرە سەر عـوزار
نەخلی باغی حوسنە باڵات سەرکەشە سەرویش نییە
تـازە غـونچـەی کـردووە سێوە بزانم یا هەنار

هەر بە خوێنی دیدەکانی دامەنی گوڵگوڵ دەکا
مەیلی گوڵشەن بۆ دەکا (حەمدی) ئیتر فەسڵی بەهار

(*) باسی دێی چنارە دەکا، ساڵی (١٩١٩) گوتراوە، لەو ساڵەدا حەمدی فیرار بووە، ڕووی کردۆتە ئەو دێیە لە ناوچەی دەربەندیخان .

١٨٠

هـەر بـڕشـتـی زلـفـی یـارە داروویـی بـیـمـاری یـار
هەر بە مەی دەکریٚ دیارە چـارەیی زەهـری خـومـار
چـاری دەردی عەشـقی پـیٚ نـەکـرا فـلاتـوون و وتـی
تێکەڵی خـوێنە موحەققەق ڕۆحـە وا چـۆتە دەمـار
تا بەسـەر ڕشـتەی خەیاڵیدا نەکەم وەك سـەبحە داغ
وەك دوعـای سـۆفی مـەحـالـە بێتـە میـزانـی ژمـار
مـردنی ژینـە ژیـانـی نـەفـعـە هیجـرانی ویسـاڵ
هەر سەری تێدا بەختکەن خەڵقە گەر عەشقە قـومـار
ماڵی وێـرانـە ئـەوانـەی هـەر خەریکی قـەیسـەریـن
ئـەو کەسـانـە قـەیسـەرن مـاڵـی تـورابینـکەن عـەمـار
ڕەببی چەند شـیرینی لێدیٚ لەو دەمە گوفـتـاری تـاڵ
هەر وەکـو قـەندی مـوکەڕڕەڕ بـوو وتـی لازەهـرە مـار

بـەختی کـیٚ ئـاخـۆ ڕژابـیٚ ئـەمـری دابـیٚ بـیـکـوژن
ئەم ڕەقیبە (حەمدی) ئەمڕۆ هەڵقونی وەك سووسـەمـار

١٨١

شـەکوەیی ئـەغیاری خـۆم کـەم ڕەببی یـا ئەغیاری یـار
چاری سـەر یا دڵ بکـەم چبکەم لـەگەڵ دووچاری چـار

جامی دڵ لەبڕێژە خوێنە بەسـمە وەك مەجنوون لە چۆل
نۆشـی بیٚ لـەیلا دەنـۆشـیٚ سـاغیری سـەر شـاری شـار

من خوماریم ناشـکـیٚ تـا نـاوی چـاوی مـەسـت بـەرم
هەر بـەبـاسی زلـفـی خـاوە بـوومـەتـە بیمـاری مـار

حەیفە کوشتەی ئەم تەلاشـە تۆ دەکـەی بـۆ سـەربـڕیـن
سەندەڵـی سووره عیلاجی دەردی سـەر نـەك زاری زار

بۆ ڕەواجـی خـۆی ڕەواجـی عـالـەم ئەشکێنیٚ نـەفـام
حـەق بـکا تەنهـا دەگـاتـە مـەرتـەبـەی سـەرداری دار

من لە سایەی کوفری زلفی تـۆوەیە گەر جـەننـەتـیـم
وەك گـوڵـی ڕوخسـارتـە بـۆ بـەستەیی زەنناری نـار

سرڕی من بۆ فاش دەکەی ئەی دڵ ئەگـەر عەقڵت هـەیـە
ئیختیـاری تـا ببیٚ نـاکـا کـە سـڕ ئـیـزهـاری هـار

موڵکی دڵ شیرین دەگیریٚ دەسـتی فـەرهـادی عـەشـق
ڕاحەتـە میللەت بە عـەقڵی گـەر بـکـا سـەر کـاری کـار

نەغمەخوان (حەمدی) کە ئەسبابی تـەرەب بوو ئێستەکی
بەختی ئێمە حوکمی حەوت تیری دەکا شەش تـاری تـار

١٨٢

بـە ڕۆژ گیـراوە شـەو بنـواڕینـە ئـەترافـی زلفـی یـار
چڵـونی مـن بنـووسـم جـا ئیتر ئـەوسافـی زلفـی یـار

بەسەر فەوارەیی ملا شەوقی وەك ئاوی زیندەگی دەڕژێ
خـزر بـابێتـە سـەیـری هـاژە وو سـەر تـافـی زلفـی یـار

خەیاڵم کرد پەشێوی عومرم و شەرحی سییەه بەختیم
بنووسم هەروەکو لەوحە لە سەفحەی سافـی زلفـی یـار

بـە قـەد ڕۆژی بڕی دیبایـی شـەو ڕەنگی فـەلـەك زانی
کە بەرگی نـاسکی ڕوخسارییـە کێشـبافـی زلفـی یـار

لە ئەنزاری عـمـوومـا هـەر دەبـێ عـەنـبەر بسـووتێنم
دەڵێن ئەو ڕوو ڕەشە کردوویـە ئیستیخفافـی زلفـی یـار

خودا سەر پەرچەمی خا توولی عومری مـن ڕەزام ئـەمما
لە کورتیدایـە تـوولی شـەوکەتی ئـەخلافـی زلفـی یـار

بە دڵ جێگەی لـە ڕوخسـارا نـەداوە خسـتییە پشتگوێ
بە دڵمـە سـەد لە جەننـەت چاتـرە ئـەعرافـی زلفـی یـار

سـەمەرقـەند و بـوخـارایدا بـە خـاڵی هیندوییێ حـافیـز
منیش چین و خەتام بەخشی بە میشکی نافـی زلفی یـار

مەمالیك (حـەمدی) قەت نـاکا کیفایـەی دەس بڵاوی ئـەو
مەگەر هەر قورسی ڕوو بگرێ بەری ئیسرافـی زلفـی یـار

١٨٣

دڵـی هــەڵنـاگـریٚ دنیـا لـــە حـوببـی دلبــەریٚ زیـاتـر

گڕ ئەگریٚ گەر فەلەك بیبیٚ لە میهری ئـەنـوەریٚ زیـاتـر

مەدە دەست چاوی مەستت خەنجەری بوڕانی وەك ئەبرۆ

موژەت کاریگـەرە بۆ دڵ لـە نووکی خـەنـجـەریٚ زیـاتـر

بە دوو چاو قەت دڵی نایـە فەلـەك سـەیری جەمالیکا

بـە ڕۆژا قـەت بـزانـە هـەڵدەهیٚنـیٚ ئـەختـەریٚ زیـاتـر

لە چاوی بەد خـودا حیفزی بکا ئەو چاوە مـەخمـوورە

لە بەزمی عـالـەما گەرچی دەبـیٚ شـۆر و شـەڕیٚ زیـاتـر

سەرەفرازە ڕەقیب پیٚی نا بە سەریا قوڕ بـەسـەردا کـەم

بڵیٚم چی تاج بەخشی من نەبەخشیٚ ئـەفسەریٚ زیـاتـر

چ بۆ خەلع و چ خەلعەت هەر یەکیٚکە گوفتەی ئەو شۆخە

سەدەف بیٚ قەدرە گەر بگریٚ لـە تەنها گەوهـەریٚ زیـاتـر

سەری خۆی نایەشیٚنیٚ مەردی عاقڵ فەزڵـەیـە بـۆ سـەر

لە سەوداییٚکی عەشق و یەك کولاٚه و بوستەریٚ زیـاتـر

به یەك جیلوە حیسابی موددەتولعومری لەگەڵ كردم

وتی نەدرا بە دنیایێ لە سوبحی مەحشەرێ زیاتر

ئەگەر واعیز لە ساقی سادە بادە دەفعەیێ بگرێ

دەكا تەعریفی مەی باقڵ لە ئاوی كەوسەرێ زیاتر

چ عالی هیممەتە وێرانەیی كردۆتە مەسكەن بۆم

لە ژێر سایەی كەسانا بێ و نەبێتە قەیسەرێ زیاتر

خەلیلی عەشقە (حەمدی) موستەعیدی سووتنە نەمروود

چرا نەیویستووە ئەمما لە شوعلەی ئەختەرێ زیاتر

١٨٤

به لەیلا بۆ دەڵێن مەجنوون کە مرد دێوانەیی کەمتر

لە دارولعیشقی دنیادا بڵێن فەرزانەیی کەمتر

کە شێرانە بە شەمعی ڕوومەتی دڵ خۆی بسووتێنێ

لە بەزمی عالەما حەیفە بڵێن پەروانەیی کەمتر

کە چاوی مەستی هەڵهێنا ئیتر مەیخانە هەر داخەن

کە عالەم مەست بکا باری ببێ مەیخانەیی کەمتر

لە بێداد و جەفای ئەو شۆخە عالەم پڕ لە غەوغایە

بە بێدەنگ بمکوژن بەڵکو ببێ ئەفسانەیی کەمتر

لە ڕێی حەق بێژیا نەمکەن بە دارا بێ شکە نابێ

لە گوێی ئەهلی خەراباتە قسەی ڕەندانەیی کەمتر

بە ئا یا نە ء جەوابی مەسئەلەی وەسڵت بدە و بگرە

لە خەزنەی پڕ جەواهێری دەمت دوڕ دانەیی کەمتر

بە بادە عەقڵی (حەمدی) زوو بە بادە ساقییا ئامان

لە گوێی پیری موغان بێ با سەدای مەستانەیی کەمتر

١٨٥

شەوقی وەسڵ و سۆزی هیجرت وەك یەكن نێزیك و دوور
من دەسووتێنن كەوایە تۆ لە ئاگر بە بە دوور

با لە باغی عالەما نارنج و لیمۆ بێتە بەر
بەر بخەن نادەن بە ڕێكی وەك من و تۆ زەرد و سوور

دەرخە سینە پرتەوی با ئاگرێ بەرداتە دڵ
تووری سینا با بسووتێ دەركەوێ بەو شەرتە نوور

وا لە ئەشغالی غەما ئیقلیمی دڵ حەددی چییە
هەر مەگەر لەو دوورەوە سەیری بكا فیرقەی سروور

گەر لە سرڕی قەلبی ئەهلی ئەم زەمانە تێبگەم
وەك مەسیحا جا دەكەومە كەشفی ئەسراری قوبوور

پێ بنێ مەجلیس تەماشاكە ئەگەر ئەهلت دەوێ
بەحرە دنیا گەوهەری ژێر خستووە خاشاكی ژوور

ئافەرین دنیا لەگەڵ تەقدیری قیمەت كردنت
وەك سمۆرە قەت لە پارە پڕ دەكەی پێستی سمۆر

دەوری ئەبوایم لە سائیل هەر دەوێ بۆ نان و چێشت
ئێستە فەخری پێوە دەكرێ بۆتە ئەسبابی غروور

من بەرە و پیریم بەرە و پیری منە پیری شوكر
(حەمدی) ناكا دەفعەییێكی تر بە دنیادا عبوور

١٨٦

بەحرە نەشئەی مەی شەپۆلێکی دەکا دڵ غەرقی نوور
خان ومانی عەقڵی دەسووتێنێ بە چاوی بەرقی نوور
مەی ئەگەر مەی بێت و هیممەت هیممەتی پیری موغان
بەحر و بەرِ یەکسانە بۆ مەیکەش کە داخا دەڵقی نوور
سۆزی ئاهم ئاگرێکی کردەوە پڕ کائینات
ئافەرم بۆ قودرەتی عەشقم کە کردی خەڵقی نوور
ڕشتەیێکی کردە گەردن سوبحەوە شەو پڕ لە شەوق
هەر وەکو زلفی نیگارم مل ملی کرد تەوقی نوور
گەر لە مەنزیل بێتەدەر ئەو شۆخە یەك شەو بێ نیقاب
مانگ ئەگەر ئاوا نەبووبێ فێر ئەبێ بۆ سەوقی نوور
غەیری پەروانە درۆیە کەس نەڵێ من عاشقم
شەرتی سووتانە کە کردی ئیختیاری عەشقی نوور
تا نەسووتاوی دەهێنی خۆر لە بازاڕی جیهان
هەر سبەینێیە بە جیلوە یار کە بیدا شەوقی نوور

نوور ئەگەر شەمعی شەبستانە ئەگەر خورشید و ماە
پرتەوی ڕوخساری یاری (حەمدی) یە ما فەوقی نوور

١٨٧

قەت مەکە شەکوە لە ڕەفتاری کەچی ئەفلاکی پیر
مەنزیلی دوورە هەدەف هەر کورت دەهێنێ دیارە تیر
تەنگ ڕوزی نەی برادەر تەنگ زەرفی من دەڵێم
شەکوەبازی هەر دەکەی تاجیش لەسەر نێی وەك ئەمیر
عەقڵی خۆت و ئەغنیایان سەیر ئەکەیت و جا دەڵێی
ئاسمان کەودەن پەرستە و ئاسمان سوفلە پەزیر
گەر بە ڕووی تۆدا بچەرخێ خۆ بە کەودەن دەردەچێ
بۆ دەکەی شەکوە لەبەر عەقڵە کە کردووتی فەقیر
قیسمەتی عاقڵ بە من بێ کافییە نانێکی جۆ
چونکە پێخۆرێکە میسلی هەر نییە عەقڵی دەبیر
ئەحمەقی نادان فەقیرە خۆ لەگەڵ گاگەل دەچێ
ئاسمان چەرخی نەدا بیکاتە سوڵتان و وەزیر
ئیتتیفاقی قەومە دەیکا ئیستیلایی ڕووی زەمین
سەیریکەن نووسی لە ئەرزا ئەم قسە پووشی حەسیر
مەیخەرە دەم دەم بە خەڵوەت ئەو قسە بۆ گوێت کرا
با بە هاتووچۆ زمانت دوژمنە نەکرێ خەبیر
موقتەزای عەقڵە کە بگری دەستی ئوفتادەی برا
دوژمنیش بێ خۆ ئەویش بۆ تۆ دەبێتە دەستگیر

حەز دەکەم ئەبنایی عەسرم شل کوتمکەن دائیما
نانەوا زۆری نەشێلێ کەی دەبێ پوختە هەویر
وەك خەیاتە پێچ نەدەی لەم دەستگاهی دەهرەدا
زەحمەتە یاهوو بپۆشی بەرگی مومتازی حەریر
نان و ئاوی نایە بەر سەیف و قەڵەم عەسری جەدید
نانی برد نووکی قەڵەم ئاویش نرایە لێوی شیر
من لەبەر پێشەنگ لەمەولا هەڵدەسم چونکە دەڵێن
خەرگەلە دووکەوتنە عینوانی ئەشخاسی کەبیر

ئەم کیبارانە سیغارن (حەمدی) ئەربابی فەزڵ
لازمە پەروەردەیان کەن هەر وەکو تیفلی بە شیر

۱۸۸

وەه چ خـۆشــە ببیتـە بــەحـری بـەڕ

بەڵکە ئێمەش بکەین دەمی لـەب تـەڕ

کیمیاگـەر بــووایـە کـوڕڕەیـی ئـەرز

دەستی ئێمەش دەکەوت نموونەی زەڕ

سایە ناخاتـە سـەر سـەری عـاریـف

گەر هوما ئاسمـانــی بــێ شـەهــپـەڕ

گەر بسـووتێ دڵی بـە حاڵـم شـەمـع

باڵی مێشی لێ دەبێتە بای سـەڕسـەڕ

خێـری بـەشـرایــەوە ئیـتــر دنــیـا

چی تیـایـە بـە غـەیـری فیتـنە و شـەڕ

بێڵــی بـڕوا میسـالـی گــەر چاکـە

کە لە ژێریایە ئـەسپی وەك ئـەشـقـەڕ

بوو عەلی سەرفی کرد حەیات و کەچی

بـۆ قیـلـێ کـەوتـووەتــە عیلمی جـەڕ

کـاری بــێ کـارییە کــەوا (حــەمـدی)

کـەوتــووەتـە قسـەی وەها بــێ فـەڕ

ز

۱۸۹

نەشئەی خومارە مایەیی ڕۆحی ڕەوانی ڕەز
حوزن و مەسارە ڕەنگی بەهار و خەزانی ڕەز
زانیوتە بۆچی ئاوی حەیات و خزر گومن
ناکەن موقابەلە بە مەی و باغەوانی ڕەز
لەم خاکەسارییە بڵێ زاهید بەچی بوویی
شایە کە عەبدی عالەمی ئاب و جیهانی ڕەز
باڵی هومایە سێبەری شاخی درەختەکەی
تەختی کەیە سکوونەتی بەردی مەکانی ڕەز
مەعنا تەسەڕڕوفی تەبیعەت و فکرت دەکا ئەمە
بەستی منە بە زاهیر و باتین بەیانی ڕەز
خۆزگە قیاسی بادە فرۆشی لە زاهیدی
دەکرا وو دەردەکەوت هونەری خانەدانی ڕەز
ئەو وەختە جبرەئیل کە دەهاتوو دەچوو کوفر
نەبوایە ئایەتێکی ئەهێنا لە شانی ڕەز
کەی ئاب و دانە قابیلی ئەم جیلوەیە بووە
ڕۆحە کە خوێنی مەغزە هەموو ئیستیخوانی ڕەز
قۆنیاغ و وێسکی و خەمر و عەرەق شاترۆز و جین
نوتفەی حەڵاڵن لە بەنات و بەنانی ڕەز

١٩٠

وەکو تەیرێ کە کەوتە چنگەڵی باز
لە چنگی تۆ دڵم نابێ سەرەفراز
وەرە وەك بولبول و گوڵ بینە هەمدەم
وەکو تاووس و تووتی بینە هەمڕاز
لە باسی سەرکەشی و گەردن کە دەدوان
سەری سەرووی شکاند و گەردنی قاز
دەمت وەك قافییەی ئەم شیعرە تەنگە
کەلامێکی نییە بۆ من بە سەد ناز
دەری گەنجینەیی ڕزقە دەمی تۆ
خودا بیکا دەبێ بیکەم بە دەم باز
ئەگەر کوڵمت وەکو سێو کەوتە دەستم
نیهایەت بمکوژن دەیخۆم بە یەك گاز
مەزەننە ناقیسە ئەم خەڵقە دینی
وەرە بنوێنە ڕوخسارت بە ئیعجاز

لە نەسلی کوردییە دێوانە (حەمدی)
مەعانی و کورد دەبێتە قاعیدە و شاز

١٩١

چارە دەرهێنــانــی پیشــەی ڕۆحییــە مــەردی نــەسـاز
تێکدەدا قانوونی عوشرەت ئەو تەلەی دەرچێ لە ساز

تەیر ئەگەر نیت کێو دەبێ داوێنی بگری و سەرکــەوی
گەر حــەقیقــەت ئـارەزووتــە بـگـرە داوێـنـی مــەجــاز

بێشــەیــی عەشـقە مــەقـامــی شـێـر کـۆیـی دلبـەران
ئەم ڕەقیبە دەرکە جـێگــەی هــەر قــوڕ و ئـاوە بـەراز

من وەکو فیردەوسی ناکەم جەوهــەری شــاهـم بـەیـان
شەرحی حاڵی ئەو دەکا یەك قەترە بێ خوێنی ئـەیـاز

تێدەگەن پەروانە بۆچی خۆی دەسووتێنێ بە شــەمــع
تا نـەڵێـن نامەحرەمـە عاشـق ئـەکـا ئـەفـشـایـی ڕاز

خۆشە شۆخی گەر بە جارێ بمکوژێ و بــبــڕێــتــەوە
ڕۆژی تیرێك و بە عومری کوشـتنە کـوشـتــن بــەنــاز

شێخ و عەدل و حاکم و کەشف و حەکیم و مەرحەمەت
نەبووە نابێ بوونی خـەربی قـاعـیـدە نـاکـا بـە شاز

گەر گوناهێ سـۆفی دەیکا نـەقـڵـی بـۆ خەڵقی بـکـا
بـۆ ڕیایی چـا نییـە بیکـا لــە مــەجـمـەعـدا نــەمــاز

بەختیــارێ پێکــەنــی پـێـم پێکــەنـیم پـێـی و وتــم
هەر نەشیبە هەڵدەکا دامەن بــە ڕەهــڕە و بــۆ فــیــراز

حەیفە تۆ دەستی تەڵەب (حەمدی) بەری بۆ حاتەمیش
بـارەگــاهی بـێ نیازە مــەرجــەعـت بـەیـتــی نیاز

۱۹۲

تۆ وەکو خۆر تا نەخەیتە سەر سەرینت سەر بە ناز
بەدری کامیل لەم کەلە سەر نایەنێتە دەر بە ناز
مەتڵەعی خۆر میسلی جەبهەت با هەڵێنی ڕۆژی ڕووت
هەڵدەهێنێ میسلی چاوت ئاخۆ دوو ئەختەر بە ناز
گەر سەبا بیباتە چین بۆنی سەری زلفت دەخەن
ئاهویی سەحراوو عوودو میشك و عەنبەر بەر بە ناز
ڕوومەتت دوو خیسلەتی تێدایە وەك گوڵ ئاتەشیی
چۆن بە پەروانە و بە بولبول ڕشتی باڵ و پەڕ بە ناز
غەیری چاوت کێ لە ماڵی کەعبەدا بیستوویەتیی
مەست و هوشیاری بکێشن ڕووبەڕوو خەنجەر بە ناز
نا خودا ئەو ڕۆژە حاڵی بوو کرا سەددولبەحر
چاوەکەت گرتی لە دەریای حوسنتا لەنگەر بە ناز
سەیری ئیعجازی زلفەکەن یا ئەکا شەقەلقەمەر
یا ئەدا دەمدەم لە ساقی گەردنی کافر بە ناز

(حەمدی) ئەو شۆخە سەراپا نازە وەختێ مەیلی بێ
وا دەدا ڕەونەق بە تەبعی ناسکی شاعیر بە ناز

١٩٣

سەیری نووری بادە بۆتە مەشعەلی ڕوومەت فرووز
ئاوی ڕووتە ئاگری ڕووتی کە خستۆتە بروز
گەردنی مینایی مەی دەرخەن ملی زاهید شکێ
جوولە جوولی خست بە عالەم هێندە کردی ناز و نووز
ماڵە پیتکێنێ عەجەب تەسویری کاری خەڵق دەکا
هەر بە تالأن کردنی مالأنە مالی بۆتە چووز
عەقڵی عالەم وا لە چاوا دەرنەچوو لەرزم لە سک
ئارەزوومە چونکە وەك شیشە سەهۆڵی پاو و پووز
کەو بە کەو دەعوەت دەکا سەییادی عاریف بیگرێ
بۆیە دنیا هەر دەچێتە باخەڵی ساحێب عەجووز
باوکی مرد یاخۆ ویساڵی عاشقانی بیست ڕەقیب
شێت و سەرگەردان کە کەوتە نوزە نوز و قووزە قووز

مووشکاف (حەمدی) گەدایانن ئەناسن خەڵق بە موو
دەوڵەمەند مووی ڕۆشن و سافە گەدا گرژ و گرووز

١٩٤

خـوا بەوەی داوە لـە مـەیدانـی عـەشـقدا بـۆتـە تـۆز

گـەردی هەڵسـاوە دەكا داوێنی خوبان بـەقـیـە دۆز

گـەر لەگەڵ ئـەم شـەوقـەدا رۆحـم بگـاتـە ڕوومـەتـت

ئـاگریّ دەگریّ کـە بێتە مەشعـەلی پـەروانـە سـۆز

چۆتە سەر کورسی خیتابەت واعیز و شێوەی دەڵیّ

ئەسـکەمل یـاری دەکـەین و هـاتـووە پـاپـازی قـۆز

مەشقی شاری کاکە لادیّ یی چ نـــاڕێـکـە و غـەریـب

وەك پــەڕی سـۆنە سمێڵی بەرق ئەدا بن ڕیـشی بـۆز

ئـەو زەمانـە گـەرمەیـی بازاڕی نـەگبـەتـیـانـە قـەوم

(حەمدی) وەك كورد ڕابوەستیّ فیرقە فیرقە هۆز هۆز

ژ

۱۹۵

سەتری ئەحواڵی قەبیحی پێدەکا کاکم بە نـوێـژ
دامـەنی دەسنـاکـەویٚ میسلی وەلـەززالـیـن درێـژ
فەرقی ناکا شـەربەتی مـردن لـەگـەڵ ئـاوی حـەیات
چونکە بیٚ زەوقە فـەقیرە زاهیدی سـەهـبا نـەچێـژ
سەڵتەنەت هەر مەستییە ڕاستە قسەی پیری موغان
سرڕی مەستوورە سەراپەردەی خەیاڵـە بەنگی گێـژ
ساقییە خوێن ڕێژە یاران خوێنە دەینـۆشـن مودام
مەجلیسی ئەم عەسرە خۆشە هەر بنۆشە هەر بـڕێـژ
کەس نەبوو ڕێگە نیشـانـی خـزری بـیٚ چـارە بدا
ئـاوی دەسـنوێـژی حـەیـاتـە بـاغـەوانی تـاك نێـژ
نووری عیرفانە نیهایەت جورعەیی شیشەی شەراب
دوردەکەی چەندانی وەك من کردە نوکتەی سـاف بێژ

(حـەمدی) مننـەت بـاری جیلوەی ئافـتـابـی بـادەیـە
هەر کون و قوژبـن لـە بەیـتیدایـە بـۆتـە زەڕڕەبێـژ

س

۱۹٦

کەس نەبوە نیشە هیچ کەسی کە بێ لەلا بە کەس
نا کەس هەیە کە ناکەسی وەك خۆی بکا بە کەس
نیمە لە کەس لە خۆم و لە نەفسم نەبێ گلە
ڕیسوایی یە دەخیلە مەبن تابیعی هەوەس
دڵ وەحشییە چلۆنی دەکەی ئەی سەنەم کەوی
نەمدیوە قەت لە ماڵی کەسا کەو بەبێ قەفەس
بێ هیممەتن ئەوانە کە بێ ماڵن و دەچن
بۆ خوانی ئەغنییا کە دەریان کەن وەکو مەگەس
مەردی نییە بە مەزهەبی من ئەو کەسە بە تیغ
بی ئەنجنن لە خەسمی تەمەننا بکا کە بەس
وەك ئینتیحارە سایەیی بێ عەقڵی گەورە چوون
کەنداوە هەر لە خۆیەوە بێ شك ئەکا هەرەس
پێشەنگی قافڵە کە کەر بوو مەتاعی دیارییە
بۆ جەردەیە زەڕاندی کە ناوەخت وەکو جەرەس

مەجنوون سیفەت لە مەملەکەتا (حەمدی) دەربکەن
ئاگردەنێ بە خانووەوە گەر بدا نەفەس

١٩٧

تێنەگەیوی بەم حەدە خۆشە کەشێتی خوا نەناس

وا دەزانیٚ عالەمی ناسیوە بۆتە خوا شوناس

موو بە موو تەعریفی حوسنی حەزرەتی لەیلا دەکا

شوهرەتی مەجنوونی شێت و وێت و ڕووتی بیٚ کراس

شاهی ساحێب حیشمەت و ئیجلال و تەخت و ئەفسەرە

ئەو گەدایەی دەستی گەییە کەوڵ و کەشکۆڵ و پەڵاس

عەینی فەیزە گەر دڵت لەت لەت بکا ئەهلی شەرەف

سەیری شەئنی شانەکە کردی بە ئەگریجە تەماس

ناکوژیٚ وەحشی لەگەڵ ئەو وەحشەتە هەم جنسی خۆی

حەیفە ئەم ناسە دەناسن قاتیلی ئەحمەق بە ناس

من بە شەوقی ڕوومەتت چاوم سپی بوو خەڵق ئەڵێن

بەنگی کێشاوە ئەمەندە گێژ و وێژە و مات و کاس

ئادەمی شەیتان بە گەندوم تەفرەدا (حەمدی) ڕەقیب

ئادەمیزادێکی جانانی بە جۆییٚ داوە لاس

١٩٨

زەرڕەیێکی شەوقی ڕووتە ئەی سەنەم یا ڕووتە شـەمـس
یا بە ڕەش گرتووتە بەندی سیلسیلەی گێسووتە شەمس

ڕۆژی کـێ دیـوە بـزانـم کـەوتبێتـە دەس هـیلال
تابیعی ئـەمـرو ئیشـارەی پەنجەیی ئـەبـرووتە شـەمـس

نوشتـەیـە و بـۆ تـۆ کـراوە کـەیـفـی خـۆتـە تـۆ ئیتـر
دەیکـەیـە گـەردنتـەوە یـا قـابیلـی بـازووتـە شـەمـس

هـەر بـە ڕوو چـەرخـانـدنێکت ئـاگـرێـکـت پێـوەنـا
ڕەنگی خۆ دیـارە کە بـرژاوە کـەبـابـی زووتـە شـەمـس

ڕووتە وەك گـوڵ ئاتەشینە تـەبعتـە هـەر ئـاتـەشیـن
سـابیتە بەم دوو دەلـیلـە جیلوەیێکی خـووتـە شـەمـس

گێـژەلـووکـەی سـوبـحـی ئـەووەل هـاتـەوە فـکـرم وتـم
بۆیـە شـوێنی کەوتوویی هەر تاجی با بـردووتە شـەمـس

گەر قسەی ڕاستت دەوێ هەر (حـەمـدی) یە عـەرزت بکا
ئەم گلۆڵە شـانە گرتوویە لە فـەزلـەی مـووتـە شـەمـس

١٩٩

فەلسەفەی لوقمان لە کن ئەم زاڵمە ناکا فلووس
چی لە ئەسبابی دەکا لایق بە زاوا بێ عەرووس
ئاشنایە دەست بە تەپڵی سەر لە وەختی حەسرەتا
قەت هونەرمەندان دەبن موحتاجی چووپ و تەپڵ و کووس
هەر دەڵێی بەختی منە زلفی پەشێواوی سییاه
حەیفە من تەشبیهی تۆ ناکەم بە عاج و ئابەنووس
هەر سەحەر هەڵسام دەنیشێ غەم بە تەوقی سەرمەوە
ئەم هومایە قەت دەدا مەیدانی تەشریفی فسووس
موستەحەققی سەربڕینە بانگی ناحەق دەر ئەگەر
خۆ موئەززین عەیشی ڕەندان تاڵ دەکا نەك هەر خورووس
سەد دوعاشی دەرجی کاغەز کرد و تەئسیری نەبوو
دوو چەلیپای تا وەکو زلفی نەکێشا نوشتەنووس
هەر کە دیم خاڵی لە حەڵقەی چەنبەری زلفا وتم
ئیمپیراتۆری حەبەش کەوتۆتە بەندی چاری ڕووس

پێی نەکا (حەمدی) بە پێ ناگا نەبێتە گەردی ڕێی
تازە لەو بەر دەرگەدا ڕێگەی درا بۆ خاکبووس

ش

٢٠٠

ئەگەر جەننەت بە مەیلی تاقە شێخێکی خودا کا بەش
خودا شوکرە هەموو جەننەت بکا بۆ خۆی بە تەنها بەش
لە بەحری مەعنیا هەروەك سەدەف دیوانی ئەهلی دڵ
لەبا لەب پڕ لە لەعل و گەوهەرە و یاقووتی ئاڵ و گەش
لە یەك بەد تینەت ئالوودە دەبێ داوێنی دنیایێ
خەلەل ناگا بە ڕەنگی لەعل ئەگەر بخرێتە بەحری غەش
بەڵایە سەیری باڵای ئەو نەخیلە سەیری پێ چاکە
بەشی زیندان و زنجیرە لە عومری خۆی بووە سەر کەش
حەواسی من نیساری چاو و ئەبرۆ هەر دوو زلفت بێ
ئەگەر بکرێ حیسابی نیسبەتی ئەم پێنجە بۆ هەر شەش

لە پشکۆی کوڵمی ئەو شۆخە دیارە ئاورنگ دەتکی
ئیتر (حەمدی) لەگەڵ ئاوا مەڵێن یەك ناکەوێ ئاتەش

٢٠١

دوو ڕەقیبی بوو کە عاشق خوێنی کەوتۆتە بەلاش

ئەو سەگ و گورگە خودایا قەت نەبەن هەڵمەت بەلاش

ئەی شەهیدان ئابڕووی ئەهلی محەببەت با نەچێ

لەم مەسافی عەشقەدا بمرن بسووتێن بێ تەلاش

وا بەسەر تەختی هەواوە وەك سولەیمان عاشقت

تاجدارە هەر کەسێ سووتا وەکو پووش و پەڵاش

ئەی سەنەم ئاوێنەیی ڕوومەت نیشانی خۆر مەدە

نەك بەجارێ گڕ لە گەردوون بەر بدا عەکسی جەلاش

کۆنە مۆدەی بەخت و تالیع وەختی سەعی و کۆششە

باوی شەبقە و لاپچینە ون بووە تەپلە و کەڵاش

لاڵ و کەڕ بێ (حەمدی) هەر کەس نای و عوودی دەسکەوێ

گەر لە دەنگی خوتبە گوێ بگری لە بانگی ئەسسەلاش

٢٠٢

ئۆخەی ئۆخەی چەندە یارم نازەنینە و شۆخ و خۆش
وەك كڕیدارە بە خەندە وا بە غەمزە خۆ فرۆش

ئەم شەكر گوفتارە وەك تووتی منی خستە قسە
نوخشە بێ ئەمجا لە غونچە موژدە بێ بولبول لە تۆش

ئەو گوڵە دەموت كە بێ داوێنی ئەگرم وەك دڕك
نەمدەزانی ئەو كەبێ نابێ بمێنێ عەقڵ و هۆش

دڵ پڕ و خاڵی دەروونن عاشقانت میسلی نەی
گەر ڕەقیب دەمیان لە دەمنێ جا مەگەر بێنە خرۆش

تۆ كە پڕ مەغزە برا كاسەی سەرت دەس هەڵگرە
نۆبەیانە با پڕیكەن كاسە خاڵی كەللە بۆش

من كە مەیخوارەم لەگەڵ شێخ وادەمان ڕۆژی حەشر
نۆشی گیانی بێ بنۆشێ خوێنی جەرگی بادەنۆش

ئەو دەمە دەركەوت و ڕۆژئاوا دەزانی بۆ چی بوو
عەیبی بوو كێشای بەسەریا شەو وەكو سەرپۆشی پۆش

(حەمدی) یا ئەمڕۆكە عالەم گوێ قولاغی نالەتن
دەس بە دەمتا بگرە تۆ دنیایە نابی قەت خەمۆش

۲۰۳

خۆشە سەر شانم بە باری زەحمەتی دنیا بێ ڕێش
تا قییامەت نەك بە باری میننەتی نامەرد و خوێش
دەستی حاجەت ئاشنای گیرفانی مومسیك بوو وتی
وەك هێلانە زەردەواڵە لیرە لیرەی نۆشی نێش
تیغی بڕڕانی زەمانە هەر زمانە موختەسەر
گەر زمان بێڵی زەمانە جەرگی كێ دێنێتە ئێش
كەی بە ئیستیعدادە لوقمەی چەور و شیرینی جیهان
خۆ هوما ئێسكی نەمینێ هەر دەگاتە باڵی مێش
ڕۆژی پێنج دەفعە موئەززین بانگ ئەكا تەرفیع ئەكەی
بۆ منارەی بەرزە دنیا ڕاستیی نەگریتە پێش
بۆتە دەستوورولعەمەل ئەم قافیانە بۆ جیهان
ڕێش و خوێش و نێش و ئێش و مێش پێشی كێشە كێش

ڕام ئەكێشن نەفس و دڵ بۆ كۆیی یار و مەیكەدە
ناعیلاجی و زوعفە (حەمدی) كردە یەك بۆ كێشەكێش

س (ص)

٢٠٤

تـۆ دوژمنی گـرۆهـی وەفـایـی بـە ئیختیساس
زیـاتـر لـەگـەڵ منـا بـە جـەفـایی بـە ئیختیساس
پێم خۆشـە بمکوژن لـە بـەهـایـی خـوێنمـا ڕەزام
توهمەت نـەکەن بە شـەرتێ کـە نـاوی بنێن قیساس
وەك زەڕڕە بـۆ شوعـاعی جـەمـالـت ڕەقس ئـەکـەن
وەك خـۆر چ حاڵـەتێکـە فـیـرارت لـە عـام و خـاس
ئەو شۆخە هەوری ڕەحمەتی زەحمەت کە بێتە جۆش
بنـواڕە بـەختی خـۆت و بـە دڵـتـا نـەبـێ ئیخلاس

(حـەمـدی) لـە بـادە لادە بـەڵام هـەر بـە یـادگـار
یەك جورعـە مـەی بمێنێ کـە عـومـرت بکـا خەلاس

٢٠٥

یا ڕەب لە دەستی ئەهلی تەڵەب کەی حەیا خەلاس
ئەهلی غەنی لە حیرس و لە حاجەت گەدا خەلاس
زاهید بە بەزمی بادەکەشان ئاشنا بکەن
بەڵکو ببێ فەقیرە لە زوهدی ڕییا خەلاس
من نامەوێ وەفا لە ستەمگەر جەفا نەکا
هەردوو ببین لە باسی جەفا و وەفا خەلاس
باکم نییە لە نەفس و لە شەیتانی لەعنەتی
گەر بم لە باسی کردەوەی ئەهلی عەبا خەلاس
ئەی سەر وەرە لە وادی عەشقا ببە بەپێ
لەم ڕێگەیە موحەققەقە نابم بە پا خەلاس
لەرزی تەبیبەکەم کە لە دەردی دڵم گەیشت
فەرمووی دەبی بەچیلکە دەسووتێی بە تا خەلاس

تۆفان کە ئاوی دیدەیێ بوو ئەرزی کرد خراپ
(حەمدی) بە سۆزی سینە بکە تۆ سەما خەلاس

ز (ض)

٢٠٦

نـه عـهقـڵـم پێ دهمینێت و نـه دهم مینێ زمـانـی عـهرز

که دهبینـم بڵێـم چی نیمـه یـارایـی بـهیـانـی عـهرز

ئهڵێن بارێ به کاغهز شهرحی ئهحواڵت بنـووسـه بـۆی

له سوننهت چی بکهم بۆ من بهجێ نایێ که جارێ فـهرز

له دوو خهجڵهت بزانه چهنده مـهحزووزه قهنـاعهتکار

له نامهردان تهڵهب کردن له مومسیك ئیرتیکـابـی قـهرز

له تهقسیماتی ئهنوارا فهلهك مانگ و خـۆری بـهرکـهوت

خودا ڕوویی نیگاریشی عهتا فهرموو بـه کـوڕڕهی ئـهرز

خودا بـۆ ڕۆحی عالـهم قـابیزی مـهخسووسـی وهك دانـا

ئهڵێی مـهئمووره جانـانـه بـه عـهییاری بـکـا دڵ قـهبز

دهڵێ یار (حهمدی) دیبوو دهورو تهسلیمم ئهکرد ئهی دڵ

هـهتا لێوم که دێ ڕۆح و هـهتاسـهر سهر که دهفری نـهبز

ت (ط)

٢٠٧

شەبیهی زلف و خاڵ و ڕوومەتـە سـەفحەی مجەوهەر خەت

نەزیـری سەروی قامەتییە بـە ڕەعنایی مـوشـەججەر خەت

لـە ئـەووەل دەرسـمـا شکـلـی بـرۆ و بـالآیـی یـارم دی

لەمەشقی عەشقییا نووسیم وەك ئەلف و بێ بە عەنبەر خەت

مەحاڵـە ئـەو دڵـەی داخل بـە حەڵقەی زلفـی بـوو بـەربـێ

بە سیحرێکی وەها دەیدا لـە دەورەی میسلی چەنبـەر خەت

شەوی فیرقـەت دڵم ئاگر کـە دەگـرێ وەك شـەمەندووفـەر

ئەوی ئیشی بـە کۆیی یـارە بێ ئـەو وەختە بـۆ سـەر خەت

برۆ فەرمـووی بـڕۆ تـۆ عـاشـقی خـۆمـی مـەتـرسە قـەت

ئەگەر پەرچـەم بـە دەورەتدا بکێشێ میسلی ئـەژدەر خەت

شکی تێدا نییـە زلـفی کـە شـەرحی نـووری ڕوومـەتکا

دەبێ شـەرحی مونـەووەر بێ دەبـێ بشبێ مونـەووەر خەت

لەبەر نووسینی وەسفی حوسـنی ڕوخساری نیگـارم بـوو

کـە سانیع زەحمـەتی کێشا هـەتـا هێنـایـە دەفتـەر خەت

لەسـەر لـەوحەی جەمالا دەرسی عـەشقە جووتە ئەبـرۆتـی

کەخەتتاتی ئـەزەل نووسی بـە میشکین خامەیی سـەر خەت

زمـانـی خـامـە مـووی لێـدێ لـە بـاسـی زلـفـی جانـانـا

بە دەس (حەمدی) نییە چبکەم کە نانووسێ قەڵەم گەر خەت

٢٠٨

تا لەسەر ڕووو دەرنەکەوت ئاساری شەرح و خاڵ و خەت
نـەمدەزانـی بــۆچییـە تـەرتیبی ئیملا و خەتت و مەت
خاڵی سـەر کوڵمت بـەدەم بێنە هــەڵـی بگــرم دەخـیـل
نەك لـە مـەعنـادا بگـۆڕێ مـەتنـەکـەی نـوقتـەی غـەڵەت
مالیکی بەڕڕەین و بـەحرەینم لــە سـایـەی ئـەشکـەوە
وەك فـورات و دیجلـە لافـاوی سـرشـکـم بــوونــە شەت
هێندە مـوشتـاقــم بــە دیدارت لــە عـومـرێکـا دەمـێ
بێـت و نـەتبینـم ئیتـر وا تێدەگـــەم نـەمـدیـوی قەت

کوشتەیی غەمزەی نیگاهـە (حـەمدی) کەشفی بـۆچییە
جێ دەمی خـەنجـەر نییـە زەخمـی جگـەرگـاهـی فەقەت

ز (ظ)

٢٠٩

به دڵ تەنگی لە خەندەی ئەو دەمە وا دیارە نـاکا حەز
لە شەککەر میسلی تووتی ئەو کەوی کۆسارە ناکـا حەز
میسالی دووکـەڵی عەنبـەر خـەم و پێچی بـە زلفیـدا
بە مـوو یەعنی لە ڕاستی ئەو پەری ڕەفتارە نـاکـا حەز
ڕقی هەڵسا لە ڕەنگی زەعفـەرانی و ئەشکـی خوێنینـم
لە زەرد و سووری ئێمـە ئـەم ڕەقیبـە هـارە نـاکـا حەز
دڵ و چاو و زمان و عـەقڵـەکەم لـێم عـاجـزن ئـەمڕۆ
وەکو مەخلووقی ئەم شارە کەوا لەم شـارە نـاکـا حەز
بـە زۆری عیشوە بردوویـە دڵـی ئـەم عـالــەمــە وەرنیّ
بە غەیری من لەبەر جەوری کەسیّ لەم یارە نـاکـا حەز
قسەی تاڵی لە دەم تا دێتـەدەر وەك شـەککەری لێـدیّ
دڵی سائیم مەڵێـن لـەو بانگ و لـەو ئیفتارە نـاکا حەز

سەری داناوە دانا (حەمدی) نادا گویّ بە بـەزم و ڕەزم
گـرانـە بەردی تـەعنـە مـردووە لـەو یـارە نـاکا حەز

٢١٠

له باسی کەوسەرا بۆ من ئیشارەی چاوی کرد واعیز
قیباسی مەی چ غەدداره بە چۆڕێ ئاوی کرد واعیز
دیاره دۆزەخی هەرگیز لە باسی خولدی خۆش نایێ
کە باسی جەننەتم کرد چۆن بزانە ناوی کرد واعیز
وتی دەرکەن لە دڵ سەودایی پەرچەم عەرشی ڕەحمانە
بەجێ بوو ئەو قسەی ئەمما خەیاڵی خاوی کرد واعیز
کتێبی وەعزەکەی بوو دایدڕی لەو وەختەدا باقڵ
کە بۆ کفنی گەدا باسی جەوازی جاوی کرد واعیز
لەسەر چی ئاخۆ دامابێ فەقیره بۆیە وا ئەمشەو
بەیانی خێری دەفعی حاجەتی داماوی کرد واعیز
وتی ئاخر زەمانە بۆیە باوە کوشتن و تالآن
بەڵێ بێ دەستەلآتە بۆیە بەند و باوی کرد واعیز

بە ڕووتی واعیزا دیاره کە دنیا هاتووچۆیێکە
جیهانی (حەمدی) تا مەحشەر بەیەك هەنگاوی کرد واعیز

ع

٢١١

شاعیر شەهە کە تاجی مورەسسەعیەتی مەتڵەع
قابیل بە خۆیە تەختی مجەوهەر وەکو مەقتەع
پەرواز ئەکا لە ئەوجی دڵا تا مەفادی شیعر
کەمتر نییە لە باڵی تەیارە گەلێ مەسرەع
بۆ دڵ ڕەوانە ئەو قسەیە دەردەچێ لە دڵ
دەریایی دەرکە مەنسەبی کانی هونەر مەنبەع
تۆوی قسەی کە چاند لە زەمینێکی کوردییا
مەحوی وتی (بە باغی ئەکەم خاڵییە مەزرەع)
زاهید کە دیویە قورسی گەنمگونی ڕوومەتی
موحتاجە ئەو فەقیرە بە قورسێکی جەوهەری نەعنەع

لەم کونجە دوو کەسین من و غەم کافییە ئیتر
نەیماوە (حەمدی) مەیلی لەسەر وەلوەلەی مەجمەع

٢١٢

غەیری ئەسراری جنوون نابێ بکا عاشق سەماع
ڕووتییە گەر دەست بدا بۆ عاقڵان ئەمڕۆ مەتاع
سەیری بیمارانی ئولفەت بۆیە قەت ناکا تەبیب
نۆش داروو کەی دەکا ئازاری ئولفەت ئیندیفاع
وەختی هیجرەت بۆ دوعاخوازیت نەکرد فەرمووی وتم
گیانەلاوە ئەو دەمەی بکرێ لەگەڵ جانا ویداع
بۆ سەری لێدا تەمەع زلفت کە دەستی کردە مل
خان و مانی چەندە تێکدا ماڵی وێرانم تەماع
ئەلبەتە عاشق دەسووتێ بۆ نیگاری بێ جەفا
کەس وەکو پەروانە وەسڵی تێ نەکەوتووە بێ نیزاع

تا ڕەقیبی بێ مرووەت (حەمدی) یاری دلبەرە
سوودی تۆ یەکسەر زیانە قیسمەتت دەرد و سوداع

۲۱۳

له ژێر فەقیانەیایە دەستی ئیستیغنا دڵی قانیع
له نووری مەعریفەت لەبڕیزە وەك مینا دڵی قانیع
له تاجی سەڵتەنەت شەقێکی هەڵدا گەییه سەر سوڵتان
کە ئادابی گەدایی دی و بەجێی هێنا دڵی قانیع
له ترسی لەن تەرانی ئەرنی ناڵێ قەت کەلیم ئاسا
گومیش بێ گەر له کێوێکی وەکو سینا دڵی قانیع
ببینێ یا نەبینێ چاوی سەر مەتڵەب نییه بۆ ئەو
کە داغێ شك بەرێ وەك دیدەیی بینا دڵی قانیع
وەلەززالینی مام ئیمام بە توولە مەوقیعی ترسە
نەماوە ترسی هەر چەندە بە ئامینا دڵی قانیع
له تەبشیراتی ئەعتەیناکەلکەوسەر کە سەر مەستە
چ کارێکی بە پەیمانە و بەچە و مینا دڵی قانیع

له بەد تەوری خوڵق (حەمدی) بزانە تەوری ناگۆڕێ
بە هیممەت وا دەنێ داغێ بەسەر کینا دڵی قانیع

غ

٢١٤

من له ســەر تـۆم كـردووه ئيقليمی دڵ جـانـا فيــراغ
كەيفی خۆته تـۆ ئيتر دەيكەی به كـوڵخەن يـا بـه باغ
ڕوومەتت دەركـەوت لـه بەينی بـەرقی هـەردوو زلفتـا
وەك لـه ناو بەحری سيپيادا گەوهـەرێكی شـەوچـراغ
شێری بێشەی عـەشقه دڵ سەيری به يادی خاڵـی تـۆ
وەك پڵنگ يـەكسەر وجوودی كـردووه پـڵـپـڵ بـه داغ
مورغی دڵ ترسا له بازی غەمزه هـەروەك هـەڵفـڕی
بەختی ڕەش بوو كەوته داوی زلفەوه وەك چنگی زاغ
چـاوەڕێـم گـەردێ لـه كـۆيـی يـارەوه بينێ سـەبـا
چاوی پێ هەڵهێنـم و پێـشی موعـەتتـەركـەم دەماغ
بۆ شكـانی دڵ دەليلی كـافييـه فـرمێـسكـی خـوێـن
نـاڕژێ مـەی گـەر لـه بـاخەڵ دانـرێ مينـايـی سـاغ
شێخ لـه كەچكاری نـەكەوتوه مـاڵی گەچكـاری دەكا
ڕووی دەبێ يا ڕەب بـەچی هەنگامی مـردنـدا سواغ
من كه سەر مەستی نيگاهی چاوی مەستی نازی تـۆم
هەر خوماره و دەردی سەر بۆ من مەيه و جام و ئەياغ
وێڵ و سەرگـەردانی وادی عـەشقـه مەجنوونـانه دڵ
تـا نەچێته كۆيی لەيلا نـاكـرێ (حـەمـدی) سـۆراغ

٢١٥

حەرفی ناساغی بەجێم لا چاکە نەك بێ جایی ساغ
کاسەیی گڵ بێ لە مەی پڕ خاڵی نەك مینایی ساغ
نەشئە بەخشایە موحیببەت زەهری گەر تێکەڵ نەبێ
شەککەریش حەتتا خراپە بیکەیە سەهبایی ساغ
بتکەدەی خۆتە دەروونم ئەی سەنەم مەشکێنە دڵ
شەوقی خۆش نابێ کە نەیبێ لالەکەت لەمپایی ساغ
عوسرەتە عوشرەت موهەییا گەر نەبێ ئەسبابی عەیش
بۆ لە یەك دانە بە حەسرەت دەستی بێ ئەعزایی ساغ
فکری خۆت ئامان مەنێرە بەر حەریفی بەد سروشت
هەر چرووکە گەر چروك بیکاتە بەر کالأیی ساغ
مەعریفەت بۆ تێگەیینی قودرەتی جانانەیە
خاس بینینی نیگارە دیدەیی بینایی ساغ

لا بەرە تەکلیفی دەست و پێ لەسەر خۆت ئێستەکە
(**حەمدی**) دەست بۆ زاڵم و بۆ جەردە چاکە پایی ساغ

ف

٢١٦

نەما نەقدم لـە داغــی دڵ دەبــێ ئـەمـجا بکـەم مـەسـرەف
کەمە داغـم مەگـەر حەسرەت منی دانـا بـەکـەم مـەسـرەف
لە یەك جوێ هـەر یـەکی نـەزمـێ دەنـاڵـێ ئیستیخوانی مـن
لە هیجرانـا ئـەگـەر بکـرێ وەکـو نـەی پـارەیـی قـەف قەف
ئـەوی بـەزمـی منی شێـوانـدووە بـێ دەسـتییـە خـەڵقـە
بە یەك دەسـت نـادرێ چبکەم لە تەپڵی سەرم و سنگی دەف
فەرەنگ وەزعییەتی حەربی لـە مـوژگـان و بـرۆت وەرگـرت
کە میرئالاّ دەکێشێ سەیف و عەسکەر مونتەزەم سەف سەف
خودا گەر زوو نـەکا ئیسلاحی سەیید سوونیی مـەزڵووم
وەکـو شیعە لـە داخا هەڵدەکەن دامـەن لـە شـەتـم و ڕەف
ئەگـەر سەرفی نـەزەر نەکرێ لـەبـەر ئـەو شەهسوارەی وا
لە میعراجا نـەمـا قووەی ئـەمین و پێشـی کـەوت ڕەف ڕەف
فەلەك چـەرخی بـە کـەیفی ئێمـەدا ئـەم دەفعـەیـە یـاران
کە جانـان بـۆتـە ساقـی ساغیری هێنـاوەتـە سـەر کەف

سولەیمان کـەی سولەیمانی وەکو شێخ کردووە (حـەمـدی)
لە جێی بەلقیسە ئامـەی نـەزهەت و وسووە لە جێی ئاسەف

٢١٧

سەیری حەربەی عەشقی جانانکەن کە هاتۆتە مەساف
ئەبـرووە مـەھ لـەتکـەرە موژگـانــە تیــری دڵ شـکاف
هەر ئــەوەل ڕۆژ ئـەو خەمی زلفـانــەیـم دی تێگـەییم
هەڵخـراوە بــۆ دڵـی ئــەهلــی مـوحیببـەت دوو تـەناف
هەر شـەوێ دنیـا کـە خـۆی ڕازانـەوە ئـەهلـی دەڵـێ
مـردووە ئـەو کفنـەیـە کـردوویـەتـە پـەردەی زەفاف
بۆ لـە گوڵزاری جـەمـالـم دەردەکـەی بـێ گـوڵ چنیـن
قاعیدەی جەننەت کە ڕوخسەت دانە تا حـەددی کەفاف
مـاچی سـەر کوڵمی بـە دینی ئێمـە حەججولئەکبەرە
حەججی دووبارە بە جارێ هەر دوو لێوی کـەی تـەواف
جیلوەبەخشی ڕەونـەقی سوبحی ویساڵە شـامی هیجر
خوڵـەمێشـە هـەر بـە قـەلبی ئـاوێنـەیـداوە شــەفاف
بێ شیعر شیرین نییە گـەر قووتی ڕۆحە وەسفـی یـار
بێ شـەکـر دەیخۆنــەوە فـەرمـوو بـزانــە شیـری ساف

عەشقی شیرین چاکە فەرهادی بە گڕ چــەرخـا نــەکـرد

راهـڕەو نـاکا تـەمـاشـا بێستـوون بـێ کێـوی قاف

مـەدحـی خـۆکـردن بــەیـانـی نـارەسـایـی کـردنــە

بۆیـە نـادەن قـەت هـونـەرمـەنـدان لـە دنـیـادا گـەزاف

من سەما ناکـەم بە دڵ شـەخس و حەقیشیە چی بکـا

خۆشی لێ نـایێ کـە نـاکـەم مـن بـەیـانـانـی خـیلاف

(حەمدی) لەم بازاڕەدا سەودای بە دڵ کرد نەك خەیاڵ

گەوهەرێکە قیمەتی یووســف نــەوەك نـیوەی کـەڵاف

٢١٨

لەگەڵ ئیدراك و عەقلاَ فەزڵەیە تەحسیلی نەحو و سـەرف

که بیٚ دەستی مەحاڵە مەنعی حاتەم کا لە ئەخز و سەرف

سوراحی قەهقەهە نـاکا قـەدەح گـەر زوو دڵـی پـڕ بیٚ

بەڵیٚ بیٚ زەرفییە خەندە بە ئینسانیٚ کە نـەیـبـیٚ زەرف

چ بیٚ مەعنایـە چوونـە مـەعـرەکەی ئینسانی پڕ مەعنـا

کە شیعری ڕەبتی پیٚ ناکا لـە ئەفلاتوون قبوولـی حـەرف

لە سافی ئـاسماندا مـانگی من مەئموولـە خۆی درەخا

زەمینی شـامی هیجران ڕەش دەکـا ڕەببی بـبـاریٚ بـەرف

بە یادی سەروی نازی قامەتی جـانـانـەیە (حـەمـدی)

لە سەفحەی عالەما وەستاوە تەنها میسلی حەرفی ئەلف

ق

٢١٩

دەخیلت بم لە شاخ و بەرد و تەق تەق
ملم دەشکێ ئیشارەم کە بە تەق تەق
بە ناحەق چوومەتە کایەی منالآن
بە لوتفی خۆی مەگەر بیکا بە حەق حەق
لە بازیچەی زەمانا بوومەتە گۆ
وجوودی سەیری چۆن کردم بە شەق شەق
موقەسسیم وەختی شەڕ چاکم دەبینێ
لە خێرا سەیر دەکا نابینی زەق زەق
بەلنگ ڕووتی عەرەب ئەمدا بە شوو جا
هوما نابێتە جووتی حاجی لەق لەق

دەروونم هێندە کەیلە (حەمدی) وەختە
لە داخانا بەرم وەك سفرە شەق شەق

۲۲۰

قەت مەکەن عاشق بـەسەربـەستی بەیـانی ئیشتییاق
پڕ بــە دنیــاییێکـە شـێخ و زاڵــم و ئــەهلــی نیفاق

ئەم سبەینێیـە کـە کـەوتە جیلـوە دلبــەر ڕۆژهــەڵات
ڕوو بە ڕووی یەك بوونەوە ڕۆژێ بوو نیعمەلئیتتیفاق

سەیری ساقـی گەردنی ساقی و ملی مینایـی مــەی
بۆ سەری مـەیخوارە کـردوویانـە ئەلبەت ئیتـتیفاق

دڵ بە نـاری فیرقـەتت بـرژاوە چـاوم پـڕ لــە ئـەشـك
جەم لــە ئـەسبابی تـەرەبدا نـەی بـووە وەك مـن تـفاق

یار لـە مـن ڕۆحی دەوێ مـن مـاچـی لێـوم ویستووە
من وتم پێشکەشتە فەرمووی تۆ مەکە تەکلیفی شاق

وەك خەتیبی کفر و موئمین وەختی خوتبە یەك کەون
مـن فیغـانی ئـەلویسالـم کـرد ڕەقیبیش ئـەلفیراق

ڕوو بچەرخێنی لـە عـوششـاقـت دەزانـی وەك چییـە
ئـەهلـی قیبلـە یـا بـڕووخێ قیبلـەیـان یـا بێتە تاق

(حەمدی) بـادەی تاڵـە شـەکراوی نیشاتی عـاریفان
چـونکـە بـاسـی زاهیدان گـۆڕیویەتی تـامـی مـەزاق

٢٢١

وەختی شەفەق لە غەربەوە یارم کە کـەوتە بەرق

عالەم وتی قییامەتە خۆر غەربی کرد بە شەرق

گوڵ وەعدەیی ویساڵی بـە بولبول نـەدا ئەویش

ناکا بەهەشت لە قەعری جەهەننەم بەزەڕڕە فەرق

ڕووی بەرقیدا لـە دوورەوە من دیم وەکو سـەراب

لەم بـەحری عەشقەدا وەکو گوهەر بووم کە غەرق

بینایـە کـوێـر و دادی فـەساحەت دەدا کـە لاڵ

کافی نییە لە نووری موحیببەت ئەمـەندە خەرق

جل شین و مل کـەچن ئەوی ئەهلی مـوحیببەتن

ئەی ئافـەرم وەنەوشـە کـە نیتە لیباسـی زەرق

(حەمدی) لە ناری فیرقەتت عاجـز نییە فـەقـەت

دڵ مەخزەنی سەرائیری عـەشقە دەچێ بە حەرق

٢٢٢

ئاشکاری کرد هەموو ئەسرار و خۆی پەنهانە عــەشـق

پڕ بـە کاشانەی وجوودە جانـە یا جـانانە عــەشــق

جوزئـوکـول ئــەجــزایــی فــەردی کــائیناتــە کــائینات

هەرچی ئەفعالی تێدایە مـەسدەری هەمووانـە عــەشــق

غەرقی مـەوجی ئـاورنگی گەوهـەری عەشقـە وجــوود

گەوهەری دەریایی لوتفی حەزرەتی یەزدانـە عــەشـق

شەمعی داگیرساوی دەستی عەشقە شەخسی تێگەییو

تیٚ نەگەیویشی بە قـەد خۆی چاکر و سوڵتانە عەشق

بۆ گـەڕانی بـەزمی عـالـەم عامیلـە سـاقـی سیفـەت

ماددەییێکە میسلی مەی غایەی هەموو ڕەندانە عــەشــق

دڵ لەم ئافاقە بـە ویسعەت هەر دەبــیٚ کـەمتر نـەبــیٚ

بۆیە وەك بـەرقیٚ لـەوێدا ئـارەزووی جــەولانە عــەشــق

بۆ شەهادەت شـەمع و گـوڵ ئەندامییـان بـۆتــە زەمـان
ئاگری بـەرداوەتـە دڵ بـولبـول و پـەروانـە عـەشـق
عەشـقی چی من ئـاگـرێکی قـودەرتـم دیـوە دەخیـل
دڵمی کردۆتە جەهەننەم نـەك بە ئـاتەشخانـە عـەشـق
سـایقی مـەجـزووبــە لایـێ لایـێ قــووەی جـازیـبـە
نووری شەوقی عاشقان و ڕەنگی مەعشووقانـە عـەشـق

بارەگاهی عـەشقە جێگەی سەرفرازی (حــەمـدی) یا
موشکیلە ئەمڕۆ سبەینێ موشکیلی ئاسانە عـەشـق

٢٢٣

دەس لە درەیادا دەبا بۆ پووشێ ئینسانی غەریق

ناعیلاجی مەرد دەکا ئەلبەت بە نامەردێ ڕەفیق

گەر ڕەفیقت دڵ بشێوێنێ بە بێ عەقڵی برا

ئەو ڕەفیقە زوو موقابیل تۆ دەوەستێ وەك فەریق

لێوی تۆ پەروەردەیی خوێنی دڵی ئەهلی دڵە

یا دەسێنێ خەرج لە مەوجی بەحری مەرجان و عەقیق

سەردە دۆزەخ بۆ ئەوانەی گەرمی عەشقی دلبەرن

کەی مەجاز سۆزی دەگاتە مەرتەبەی عەشقی حەقیق

ڕێ بە قەعری بەحرەبا غەوواسی عاریف بۆ گوهەر

حەقیە بۆ مەزموون کە شاعیر کەوتە ئەفکاری عەمیق

یەك پریشکی نووری عەشقت ئاگرێکی خستە دڵ

کەس لە بابی عالیا نەدیوە بەو نەوعە حەریق

هەر شەوێ دەیهێنمە خاتر جەلالی ڕوویی یار

ئەوجی دڵ پڕیە لە ناڵەی ڕەعد و چەخماخەی بەریق

بۆ جەفابێ با لە فکری دەرنەچم کافیمە من

(حەمدی) نابێ قەت وەکو ئەو شۆخە غەددار و شەفیق

ك

٢٢٤

قەومی کوردن ئەم گرۆهە ئــەی ڕەفیقان یــا مــەلــەك
ئەرزە گەییە ئاسمان یا بۆتــە فەرشــی ئــەرز فــەلــەك
چاوی من کەوتـۆتە ڕێشکەوپێشکەی نووری جەمال
خاکە یا ئەستێرە مانگ و خۆرە یا کوچك و کــەڵــەك
پێکەوە ئــەم شـین و سـوورە قـاعیدەی پــەرییانە یــا
حــۆر و غیلمانـن دەگێڕن شـایی یێکی ڕەشبــەڵــەك
مەنتیقەی ئەم کـوردە بـۆتە سەحنەیی بـاغــی ئیرەم
هەر وەکو فیرعەون کــە شێخانی تێدایە هــەر بــەلــەك
ئەم هەموو شـێـری ژیـانــە هــاتــە دەر لــەم بێشــەدا
کەوڵی ڕێـوی بـۆیە کــوتــرا داڕنــا پـێـسـتی دەڵــەك
بێـرەدا پـا پــۆڕ ئیتــر نــاگــا بــەمــەرگــی تــۆ بــرا
سەوڵەکەت دەرچوو لەدەستت تازە ئەیگێڕی کــەڵەك

کورد کوڕی مەیدانە (حەمـدی) تۆ تەماشـاکـە کـوڕە
قەت بزانـە گویٚ ئـەداتـە دەنـگی ئـۆغـلان و وەلــەك

٢٢٥

له دڵما ئەو بتە دڵ تەنگ بوو چابوو شەعبــدەی ئــەفلاك
به شمشێری قەزا زوو کردی سنگم وەك گــریــبــان چاك
دەخیل ئەی دڵ لەبــەر پەیکانی ئەو سەییادە هــەڵمەفــڕە
خودا لــوتفی ببیٚ بــەڵکــە بگــەینــە عــالــەمــی فــەتــراك
ئومێدێکم کــە مــابیٚ هــەر بــە هــاژەی سەیلی فــرمێسکــە
تەوافــی کۆیی یــارم پــیٚ بکــا بــەڵکــو لــەگــەڵ خــاشــاك
بەسەر ئەمڕازی عەشــقا کــەی دەوا تــەئسیری پیٚ دەکریٚ
دەفــەرمــوو دەفعی زەهری ماری پــەرچــەمکا لە دڵ تریــاك
بە جل پــاکی دروست نــابیٚ نــوێــژی زاهیــدی دڵ پیس
بە ئاوی مەی هەتا نــەشــوا دڵــی وەك دامــەنــی نــاپــاك
لە بەینی زلف و ڕووی ئەو شۆخەدا دڵ سائیمولعومەرە
نییــە ئیفتــاری ڕۆژووییٚ شــەوی بیٚ مــوتتەسیل ئیمســاك
جگەر گۆشەی عەزیزی عــاشــقــان فــرمێسکی خوێنینە
چ ڕوو ســوورە لــە عــالــەمــدا بــزانــە ئــاوی چــاوی پــاك

لەســەر پێچانی دنیــا ســەر نەپێچی چاکە تــۆ (حــەمــدی)
بەپێی ئەو شۆخە ناگا تا نەبیٚ سەر غەرقی خوێن و خــاك

٢٢٦

هەر لەگەڵ ئەم كائیناتە هاتووە دنیا بە بووك
مێردی هێشتا دەسنەكەوتووە چەند گەڕا گەورە و بچووك

تالیبی دنیا نەبی تۆ ئەو بە تۆ تالیب دەبی
موشتەری نابیٚ لە بازاڕا مەتاعی وا چرووك

تێنەگەیون خەڵقی دنیا وا بە ڕاستە و چەپەدا
گاڵتە بەم خەڵقە دەكا كردوونییە دار وهەلووك

ماڵی پڕ ڕازیانە بیٚ بمریٚ بە ژانە سك دەبیٚ
دین هەبوو تا شێخ و واعیز بوونە تابوور و بلووك

مالیكی ئیقلیمی حوسنی ئەی سەنەم دەركە ڕەقیب
هەر دەشێویٚ میللەتیٚ گەر گویٚ لە بەدگۆكا ملووك

دەستی وا هێنا بە ڕیشا مامە سۆفی قەسدییە
جەننەتیٚ ماوە وەكو دنیا ئەویش پڕكا لە تووك

دامەنی پیری موغان ڕەنگە كە بگریٚ بەر نەدا
(حەمدی) زاهید گەر بكا شامی خەراباتی سلووك

گ

٢٢٧

به خوێنی ئێمه باقڵ لێوی قەت ئالـووده ناکا مـەرگ
دەڵێی تریاکییه مـەیلی مـەیی پاڵـووده ناکا مـەرگ
تەماشای کۆهکەنکەن مەوج ئەدا هەر خوێنی شیرینی
شەهیدی تێشەیی عەشقی بتان فەرسووده ناکا مـەرگ
به نەقد و جنس و دەست و پێوه غەڕرا بوونه بێ عەقڵی
که گەییه ئەو دەمه تەعدادی ئەو مەوجووده ناکا مـەرگ
که غەم ئاسایشی تەنها به مەرگی ئەهلی ئولفەت بێ
دیاره خۆ لەبەر غەم عاشقیش ئاسووده ناکا مـەرگ
دەبوو حاتەم لەگەڵ ئەهلی بوخلدا فەرقی بکرایه
تەماشای ئەو علوویی هیممەته و ئەو جووده ناکا مەرگ
دەشێوێنێ غەمی هیجران نیزامی قافیەی (حەمدی)
به جۆشی گریەوه هاتۆته سەر نووکی زمانم جەرگ

غەرەز پۆشینی عەیب و عاره بەرگی عارییه مەجنوون
وتی لەیلا پەرستی قەت دەپۆشم من به لۆیی بەرگ

٢٢٨

شەهنشایە شەهیدی عەشق بە سەد ڕەنگ
دەدا زینەت بە تابووتی وەك ئەو ڕەنگ
بە مردن زەڕ پەرست خۆش حاڵە بڕوا
بە یادی گەنجی قاروون دوو بە دووی زەنگ
ڕەقیب گەر تەعنە نادا شیشەیی دڵ
شکانی بۆ نییە بدرێتە بەر سەنگ
شکاری شێری دڵ قابیل بە خۆتە
لەتۆم دیوە فتووحاتی بەبێ جەنگ
سەما هاتە سەما بۆ بەزمی عالەم
چەغانەی مانگ و ڕۆژی گرتە سەر چەنگ
خوماری دایە مەی چاوی خومارت
خەتی سەبزت نەشەی وەرگرت لەسەر بەنگ
مەڵێن نا حەقیە بولبول ئەم فیغانە
بەسەد ئاهەنگ دەنۆشێ عەتری گوڵ هەنگ

بزانە قاتی پیاوە (حەمدی) و تۆ
یەکێ بۆتە هۆشەنگ و یەك بە فەرهەنگ

ل

٢٢٩

شەهیدە ئەو کەسە هەڵسێ لە قەبری نووریێ وەك مەشعەل
بـە خوێنی ئـەو دراوە دیـارە شمشێری بـرۆ مەسقەل
هەتا عاشـق نـەکوژرێ جـەوهـەری دەرنـاکـەوێ قـاتیل
دەسی سـەوزە چ ڕوو سـوورە بـزانـە تەختەیی مـەغسـەل
هەتا کەی وێڵی وادی ئولفەتی ئەی بێ خەبەر مـەجنـوون
ئـەوە گـەردی چ شەیـداییێکە گـەییـە دامنـی مـەحمـەل
لـەنـاو ئـەهلی دڵا سـۆفـی دەزانـن چـۆنـە تـەشبیهی
لـە خەرمـانـی گـەنمـدا بـێ گـوڵـی زیـزانـە وو خـەردەل
جیهان ڕەنجی من و فـەرهـادی زایع کـرد بـە ئـەفسوونی
بەڵێ پێـی خـۆشـە پیـرێـژن نـەمـانـی شـەهسـواری کەل
پەلـەی پێکـەوت جیهانگیری بـە مـن بـاقـڵ دەکـا جـانـان
پـەلی سـەوقی مـەکـانێکی دەکـا دەمـکـا کـەوا پـەل پـەل
بەدەعوای ئەسڵ و فەسڵ ئیکمالی نوقسان عەینی نوقسانە
کە داعی شـوبهەیـە فـازیڵ نـەبێ گـەر نوتـفـەیی ئـەفـزەڵ
فـیـراقـت ئـاگـرێـکـی نـاوەتـە خـەرمـانی عـومـری مـن
لـە هـەرجێ دادەنێـم پـێ ئـاگـری دەگـرێ وەکـو مەشـعەل

به لەیلا هەرچی مەیلی بێ بەڵێ لایوسئەلە مەجنوون
دەجۆشێ خوێنی دێوانە لەسەریا هەروەکو مەنجەڵ
لەبەد تینەت ئومێدی حوسسنی نییەت بۆ دەکەن خەڵقی
ئەگەر ڕۆحی بەبەرداکەی بە لیمۆ قەت دەبێ حەنزەل
یەکێ چاکە لەبەر چاوی یەکێ دوو بێ نەوەك دوو سەد
لە ساحێب سووئیزەن ئەلبەت گەلێ ئەهوەنترە ئەحوەل

به میقداری هونەر قەدری بەکەس نەشداوە ناشیدا
جیهان (حەمدی) دەکا ئەکسەر بە گەوهەردانەیی پشکەل

٢٣٠

ڕۆژێ وەسڵێکم دەوێ هەر وەك شەوی هیجران بە تـوول

تـا لـە نیسبـەت میحنـەتـمـدا ئـارەزووم بێتـە حسوول

هـەروەکـو ڕۆژ و شـەوم دی پێکـەوە یـار و ڕەقـیـب

حیرەتـم نـەمکـرد لە داخـانـا عـەجـائیب بـۆ نـزوول

گەر بسووتێ حەقیە بـۆ مـوشتاقی وەك پەروانە شـەمع

چونکە میعراجـی موحیببەت سووتنـە کردی قبـوول

مـن لـە سلکـی ئـەهلـی دڵـدا بـولبـولـم دەرکـردووە

سڕری مـەعشووقی بـە عیففەت نـادرێتە دەس فزوول

سەیلە ماڵی خۆی و عالـەم کـا بـە سـەر پێچـی خـراپ

ڕوو لە ماڵی کەس نەکا مەخلووقی سەر پێچ و عەجوول

قیر سپی بـوو داغـی عـەشـقـم تـا بـە دنیـایـێ کـڕی

قـەت وەکو زاهید قییـامـەت مـومکینە بیـدەم بـە پـوول

نـایـەڵێ (حـەمدی) فـەرەح حاڵی لـە حـاڵـی خـۆت ببـی

سەیری عالەم ئەو کەسە دەیکا کـە دایـم بـێ مـەلـوول

۲۳۱

نا بەجایی کەس نەدی حەتتا لە حەیوانی ئەسیل
هەر بە نا ئەسڵی بزانن زاڵمی ئەحمەق دەخیل
سەگ بە سائیل هەر وەڕینێکی هەیە ئەمما ڕەقیب
ناوەڕێ تا نەمگرێ موعتادییە کەلبی بەخیل
من لە خۆشی ئەو دەمە نەقسوددەمم وا پێگەیی
قوڕ بەسەر لالە کە داغی چۆتە دڵ ئەمرێ بە سیل
من بە زیکری ڕوومەتی ئەو شۆخە ڕۆژم کردەوە
سۆڤ ڕووی ڕەش بێ لەشەودا نەی بووە زیکری جەمیل
بەو ئیشارەی ئەبرووانە وا لەتی کرد جەرگ و دڵ
قەت وەهای ناکا بە دوو لەت خەنجەر و شیری مچیل
هەر لەکن پیری موغانە عەرز و حاڵی مەیکەشان
ئەو جەوان مەردانە دەگرن حورمەتی پیری زەلیل

ئەم فیراقەم بۆ بووەتە باعیسی شادی ڕەقیب
ئاگری نەمروود دەبێتە گوڵشەنی خاسی خەلیل
بۆ کەناری سەومیعەم مورشید دەبا وا تێدەگا
پیری عەشقم بۆ دەری بتخانە نابێتە دەلیل
گیانەلاوە بۆ ئەم گلاراوەی کە کەوتە ڕۆحەوە
سا وەرە بیبە ئەمیش هەر وەك دڵت بردم بە دیل

بۆچی (حەمدی) وا بەسووکی سەیری ئەهلی دڵ دەکا
بۆ بە گوێیا نەچوە مێشوولە کەچی کردوە بە فیل

ڵ

٢٣٢

فـەرش و بـاڵینـە لـە لانـەی بـولـبـولانـا دڕك و داڵ
بێ بـەلاْ بێ وا دەگۆڕێ گـوڵ لـە ئـەهـلـی حـاڵ حـاڵ
وەعـدی وەسـڵـیـدا بـراگـەل وا دڵـم کـەوتـە فـڕیـن
گەر بڵێن باوەڕ دەکەم عـاشـق لـە وەسـلاْ دێـتـە بـاڵ
ئەو مەهەی ئەمشەو لە گۆشەی کـولبەکەمـدا دی وتـی
موحتەسیب ئـەهلی محـەللـە ئـاگـرە بـەربـۆتـە مـاڵ
عاریفان هەنگامی مردن سـەیـری عـولـوییەت دەکەن
مەوقیعی سـەرداره عـاشق زاهـدیـش ئـەنـرێـتـە چاڵ
وەسیەتی فـەرهادە نـامـەرد بـاسـی شیـرینـی بـکـەن
ناوی توێشەی زاهیـدم بـردوو دەمـم وەك زەهـرە تـاڵ
خەڵقـە ئێوە و خـوا دوعـاکەن نەك پەشیمـان بێتـەوە
وەعدیدا خەنجەر بە خوێنی جەرگی مندا مشت و مـاڵ
کافەیی حوسنی بەتۆ بەخشیوە سـانیع ئـەی سەنەم
هەر وەکو مۆر و سـەنـەد وایە لـە ڕووتا خەتت و خـاڵ

هەر دەڵێی ئەوقـاتی حـەشرە ساعەتی شـامـی فیـراق
(حەمدی) هێشتا ساعەتێکە مانگی گۆڕی بوو بە سـاڵ

۲۳۳

نووسی حەرفییەن کە زلفی ماچی ڕوومەتیە حەلاڵ

بێ بەلاْبێ خاڵی نوقتەی کرد ئەوا بۆتە جەلال

تۆ لە خەیمەی نازی لەیلادا بەمن وادەی نشین

ئەم مەقاماتە کە ئەمڕۆ کردوویانە ئینحیلال

مەه ئەگەر مەیلی نەزیرەی ڕوومەت و ئەبرۆت نییە

ئەم کەماڵ و نەقسە بۆچی یا بەدر بی یا هیلال

من لە ڕیسواپانی عەشقم بانگی بێ پەردەم ئەدەم

ئاشکرا بانگی موحەممەد خۆشە گەر بیدا بیلال

بەرقی ڕوخسارت لە مەوجی بەحری نەشئەی بادەدا

وەك فەوارەی ڕۆژە هەڵڕێژێ کە ئاوێکی زولاڵ

حیکمەتە تووتی لەبەر ئاوێنە فێری نوتق دەبێ

من بە سەیری ڕوومەتی تۆ گێژ دەبم بێ نوتق و لاڵ

پێکەنینێکم لە لێوی تێگەیشتوویێ نەدی

ڕەهبەری ئیدراك و فەهمە جیلوەیی حوزن و مەلال

(حەمدی) تەشویشی خەیاڵی غەمزەدەی هیجران دەکەن

بانگی یا شێخی مورید و جاڕی کەردانی دەلاڵ

٢٣٤

عاقڵ بە پووچی زانی کە هێنایە بەر خەیاڵ
دنیا براڵە یا خەوە یا سەر بەسەر خەیاڵ

جانانە گەر لە ئەوجی فەلەکدا بێ مەه میساڵ
سەهلە دەگاتە خزمەتی بێ باڵ و پەڕ خەیاڵ

وەهمم وەهایە زوعفم ئەگەر هیممەتی ببێ
شوێنم کەوێ نەبینێ لە جێی پێم ئەسەر خەیاڵ

گوم بوو دەمی دەمێ بوو شوکر خەندەیێکی کرد
لەو بەحری حوسنەدا گەوهەری خستە دەر خەیاڵ

سەر ڕشتەیێکی خستە ملی نەفس و ڕستی کرد
وا ئەو سەگەی لە خانەیی من بردە دەر خەیاڵ

جەننەت کە هات و پادشەهی عەقڵی کردە دەر
مەردانە تاجی سەڵتەنەتی کردە سەر خەیاڵ

لەم دەستگاهی مەعنایەدا (حەمدی) یا جیناس
ببڕین بە ڕەنگی ئەلبیسە بیکەینە بەر خەیاڵ

٢٣٥

قەت مەکەن بۆ من حیکایەی عەندەلیب و باسی گوڵ

پڕ لە نەشئەی حوسنی یارە تێکهەڵێ بەو باسـە دڵ

با لە دیدە هەڵقوڵێ فرمێسکی حەسـرەت نەخلی غەم

نەك لە تینوانـا وشك بێ سا دڵـە هـەر کـوڵـدە کـوڵ

مـەزرەعـەی ئـومێـدی ئـەهلـی دڵ گـەلا ڕێـزانییە

فیرقـەتیش وا ئـاگرێکـە بـەر بـووەتـە چێـو و چـڵ

لـەم دەرە دەرچـوونـی ڕۆحـم دەردەخا ئـەهلـی وەفـا

هەر دەبێ بیباتـە جەننەت وەختی مـردن ئاو و گـڵ

مونکیری ئەهلی موحیببەت کوفرە وەك زوهدی ڕییـا

ئەم هەموو ئوبـاڵـە زاهیـد چـۆنـی پێـگیـرایـە مـل

ئەهلی بینـش ئینتـزاری گـەردی ڕێگـەی تـۆ دەکەن

غەیـری سۆڤی کەس لە چاویدا نـەمـاوە قـەدری کـل

(حـەمـدی) ئەربابی وەفایە موسـتەحەققی کـوشتـنـە

بۆ لـە یـاران جـێ بمێـنـێ دابـمێـنـێ مـونـفـەعیـل

م

٢٣٦

لەبەر ئەبرۆت شکاتی چاوی مەستت قــەت بــەدەم نــابــەم
لەماڵی کــەعبــەدا ســوجــدە دیــارە بــۆ ســەنــەم نــابــەم
لەناو بــەحری وجــوودا گـــەوهــەری دەمتــم نــەدی تــا بــۆت
بە کەشتی تـا نەکەم شوێنێ بــە دەریـایـی عــەدەم نــابــەم
بە من بیٚ غەیـری چاوم پیٚ بــەســەر سەرمـا نــەنیٚ حــەتتـا
درۆیە چۆن بــەخیلـی مــن بــە ئــەرزی جیٚ قــەدەم نــابــەم
دەخیل سڕری دەمی ئـەو شۆخە یـاران مــەیخــەنــە دەمدەم
کە خەڵقی دوو زمــانــن من قســەی وا ســـەر قـەڵـەم نــابــەم
لە نیسبەت گـەرمی ئـولفـەتدایـە سەردی میحنەتی هیجران
غــەمم لێهـاتــووە بمـرم لـەگـەڵ خـۆمـدا کـە غــەم نــابــەم
حیسابی ڕۆژی مەحشەر گـەر لـەسەر داغ و ئەسەف بـکـریٚ
ڕەقیـب دەمـریٚ لــە داخـانـا دەزانـیٚ مــن کــە کــەم نــابــەم

کە پێم قابیل ببینن (حــەمــدی) سەرگـەردی لـە کـۆیـی یـار
حەسەد بەو ئەفسەر و جاهەی کەی و جەمشیدی جەم نابەم

٢٣٧

نەنۆشێ ئاوی گوڵ بولبول منیش نەینێمە سـەر دەم دەم
دەبێ ئەو شیوەنی گوڵ گوڵ بکا مـن گـریـەیـی دەم دەم
کە جامی مەی کوڵی گریەی سوراحـی دی دڵـی پـڕ بوو
بە چاوی پڕ لە ئەشکی خوێنەوە فەریادی کرد جەم جەم
وەهـامزانی جەنـابی غـەم لـە دڵـدا جێی نییە هـەم هـات
گەلێ مـاڵی دڵ ئاوابێ کـە دای جێگە و بـەشی هەم هەم
فەرەح گەر هاتە کن مـن نـاعیلاجم ئـەیـدەمـە بـەر شـەق
لە یاری نـا مووافیق خـوا نـەخواستە نەك بخوا غەم غەم
ئومێدی کردەوەی شیرین لــە نـاشـریـن دەبـێ نـەکـرێ
ئەوی جۆیـایی لـەعلە قـەت شکی نـاچێتـە سـەر تەم تەم
دەبێ تەشبیهی ڕوخساری بە قورسی خۆر بکەم نەك مەه
لەگەڵ ئاوی حەیاتا مەی قیاس ئەکرێ نـەوەك زەم زەم

لە قورسی ڕوومەت و غونچەی دەمی (حەمدی) سوئالێکە
لـەسـەر زۆر زۆرە ئیحسانی جوانمەردان لـەسەر کەم کەم

٢٣٨

من بە مەجنون دامەنیٚ مەحزەن کەلامی تەفرەقەم
وامەزانە هەر منالاٚنە خەریکی شەق شەقەم
چونکە گاهیٚ هەروەکو دیٚوانە کیٚوانە جیٚگام
وەك چەقەڵ گاهیٚ لە چەمدا هەمدەمی بۆق و ڕەقەم
گەه دەگیٚڕم ئاشی میحنەت هەر بە لافاوی خەیاڵ
نەی گروو بەردە دڵ و بستەجگەر دەم چەق چەقەم
نەفسی کافر مانیعی مەجرایی ئاوی جۆگەیە
بۆ بناوانە خەریکی بەستنی ئەو ئەحمەقەم
گەه زەوی قووتم ئەدات و گەه فەلەك جەزبم ئەکا
ئەم بە تیٚهەڵدانی شەق ئەویان بە هیٚزی پیٚلەقەم
ساخودا جا وەختی ڕەحمە بمخەرە سەر ڕیٚی نەجات
چونکە بەرد و خاکی ڕیٚگەی ئەو شەفیعی موتڵەقەم

هەروەکو کویٚری سەراسیما کە ڕیٚگا گوم بکا
ویٚڵ و سەرگەردانە (حەمدی) گویٚ قولاٚغی یەك تەقەم

٢٣٩

له ڕووی تۆدا نەبێ شەرتە وجوودی خۆم تەلەف ناکەم
که ڕۆحم عائیدی تۆیە فیدای تۆ بێ ئەسەف ناکەم
شەرەف جا ڕووکەشی عوششاقە ڕاحەت خادیمی دەروێش
که دەروێش و کە عاشق بم ئیتر مەیلی شەرەف ناکەم
نەفەس ساز و سەرم سەمتووره ناڵەم نایە بەزمێکە
له تەپڵی سەر ئەدەم چەنگ و خەیاڵی دەنگی دەف ناکەم
جنوونی حەزرەتی مەجنوونە بۆتە شوهرەتی لەیلا
ئەگەر عەقڵم ببێ تەرکی مەقاماتی سەلەف ناکەم
وەرە سڕڕی دەم و لێوت لە من زاهیر کە تاماوم
بە مەرگی تۆ قسەی مەرجان و مرواری و سەدەف ناکەم
غەزەبناکە دڵ و لەعلی کە قەلبی خوێنی لێ بتکێ
دەڵێ لاچۆ موحیببەت من لەگەڵ پارچەی خەزەف ناکەم

حیکایەی سوبحی غونچەت تۆ لە بولبول بیستووە (حەمدی)
خەتای کرد ئەو من ئەم باسە لەسەر چاوی خەلەف ناکەم

٢٤٠

لەگەڵ ئەو شۆخەدا غوربەت ببێ یادی وەتەن ناکەم
که بۆسەی ڕوو بەسەر بێ قەت تەنەززول بۆ دەهەن ناکەم
بە سەد میحنەت هەتا خوێنی شەهادەت کەوتە داوێنم
وەسییەت بێ حەرامە ئارەزووی غوسل و کفن ناکەم
ئەگەر دوردی پیاڵەی حەزرەتی پیرم بە قسمەت بێ
سلووکی غەوسی سانی ڕابیتەی وەیسی قەرەن ناکەم
لە کۆیی دلبەرا غەڵتانی خوێنمکەن بە سەد خەنجەر
ئەوێم پێ خۆشترە بمرم بە دڵ مەیلی چەمەن ناکەم
کە مەجنوون و کە مەفتوونی سولالەی زلف و چاوی تۆم
ئەگەر عەقڵم ببێ فەرقی سەگ و ئاهووی خوتەن ناکەم
بە نیوە پێکەنینێکت دڵم وەك غونچە شەققی برد
لە دار و بەرد ئیتر فەرقی دوڕ و لەعلی یەمەن ناکەم

سرشکم ڕەنگی بەحری ئەحمەری ڕێژاوە مەعلوومە
بە تەنها بێ ئەمە تێکەڵ بە عوممان و عەدەن ناکەم

٢٤١

به کوێری چاوی دوژمن پێت بڵێم ڕوتبە و مەقاماتم
غولامی پیرم و فەڕاشی ئەیوانی خەراباتم
نەما کەشتی ئومێد و گوڵشەنی شادی بەڕەڵلاً بوو
نە ئەرزم مەتڵەبە ئێستا نە موحتاجی سەماواتم
بە سیرەت گەر ببیٚ حائیل نییە بۆ دیدەنی دلبەر
لە عەینی فیرقەتا مەشغوولی ئاهەنگی مولاقاتم
ڕەزیلە چونکە دنیا خەزنەداریشی ڕەزیلانە
محەللی فەخرە فوقرم بۆ شەرەف بۆتە عەلاماتم
بە کەیوانی دەزانی مەسلەکی دێوانە کێوانە
بە ڕووتم تێدەگەی گەر تێبگەی ساحێب موهیمماتم
نەما حەققی حەیاتم ئەهلی غیرەت سا ئەجەل زوو بە
لەگەڵ ئەم ئەهلەدا نەکریٚ قیامەت با حیساباتم

سەبر سەبری نەماوە تاقەتی چوو تاقەتم (حەمدی)
تەحەممول جا دەبیٚ بگرم هەتا ڕۆژی موکافاتم

٢٤٢

بەستەیی زنجیـــری زلــف و داغـداری خاڵـتـم

ئـەی سەنـەم شـێتی زڕەی زنجیرەیی خرخاڵـتـم

کـۆهکەندێکم لـە کێـوی بێستـوونـی ئـولفـەتـا

دائیمـا شیریـن مـەزاقـی پـاسـوخێکـی تـاڵـتـم

بێتە عەنقـایێ لە ئەوجی سـووتنـا پـەروانـە تــۆ

بۆ حزووری شەمعی مەجلیس گەربچی شەهباڵـتـم

بەسمە ساقی گەردنی مینـا وو لێوی جامی مـەی

مـن کـە شـێتی گـەردنـی بێگـەرد و لـێـوی ئـاڵـتـم

گەردی من بۆ سورمەیی دیدەی غەزالان دەست ئەدا

چونکە کوشتـەی نـاوکی موژگـانـی چاوی کاڵـتـم

باری میننەت تـا قییـامـەت ئەهلی دڵ هـەڵنـاگـرێ

بـۆ بـەهــەشـتـێ وا دەزانـێ زاهـیـدا حـەمـاڵـتـم

یار وتی بێ میسلە حوسنم سێبەری ڕوویـی نـیاز

یەعنی ڕۆژی تـۆ هەتـا ئەمڕۆژە بـێ ئـەمسـالـتـم

تۆم لە پارسەنگی سەبك مەغزانی عــەســرا دانەنا

من بە نەقدی لـەفزی شیرین موشتەری مسقالـتـم

قەت بە حاڵی دانەناوە (حـەمدی) ژینی بێ کـەماڵ

ئەی کەمالی بێ مرووەت سـەیری چۆن بێ حاڵتـم

٢٤٣

لە داوی میحنەت و دەردی زەمانە ئێستە ئازادم

کە پابەندی سەری زلفی پەریڕوویانی بەغدادم

بە بادی داوە لەیلا زلفی خاوی میشکبار ئەلبەت

منیش مەجنوون سیفەت بۆیە لە وادی دیجلە بەربادم

بە شۆری بولبولانەی من وەکو گولْ پێکەنی دلبەر

وتی یارەب چ سڕێکە بە عاجز بوونی تۆ شادم

لە کێوی بێستوونی عەشقییا ڕەنگێکی شیرینم

کە ڕێژا جا وتم خەڵقینە بمناسن کە فەرهادم

بە شاگردی نەگرتم دەستگاهی چەرخی دوون پەروەر

لە بابی عالیی عەشقا شوکر ئێستاکە ئوستادم

لە جەورت خۆت دەزانی شەکوە ناکەم ئەی ستەمگەر شۆخ

نەوەك تەئسیری بێ جارێ لە دەرگاهی خودا دادم

لە لێشاوی سرشکم دیجلە پردی تاقەتی پچڕا

بناغەی جسرەکەی مۆدیشی کردە عەینی بونیادم

٢٤٤

به تورپڕەی پەرچەمی شۆخێ دووچارم

ئەڵێی ڕووسم ئەسیری دەستی چارم

مەڵێ پەروانە شەوقی عەشقی زۆرە

منیش سووتاوی شەمعی کوڵمی یارم

خەتای مەنسوورە ئەم ئیرسەی بەجێ هێشت

لە سەر حەق وامنیش سەرداری دارم

لە دووی ئاوازەیی مەجنوونی مەستە

کە ڕووم کردۆتە چۆل و پشت لە شارم

خەلیلولڵلا ئەڵێن خۆی خستە ئاگر

منیش کەوتوومەتە هیجری نیگارم

من و نینۆك و فەرهاد و قوڵنگە

ئەو و کێو و من و سەرسەختەکارم

ئەمانە نامدارانن لە عەشقا

بە تەنها من ئەمەندە نامدارم

لە چاوی مەست و مەخموورت بترسە

هەمیشە مەیکەش و دایم خومارم

تەلی عوودی سەری زلفت بە قانوون

منی کێشایە لای ئوستادی تارم

خەتام کرد باسی زلفم کەوتە سەردەم
مەحاڵە خاتیمەی ئەوسافی یارم
مەڵێ غەمبارەکەم سەرشانی پێشە
هەتا مەیلت ببێ بۆ غەم لە بارم
فیراقت ئاگری گرت تێگەیشتم
گوڵی نوخشەی خەزانە بۆ بەهارم

کە پرسی حاڵی چاوی (حەمدی) جانان
بڵێن بۆ ئەو خەریکی چاوەزارم

٢٤٥

سوراحی واعیزی ڕەندانە بێ دەنگ تا ملی نەگرم
لە وەعزا وەك قەدەح گوێ چۆن لە دەنگی قولقولی نەگرم
بەبێ ئیزنی ڕەقیب ناگا بەداوێنی نیگارم دەست
گوڵم دەست ناکەوێ تا وەك عەسا چقڵ و چڵی نەگرم
بە قانوونی گولان یارم لەگەڵ خەسما عەمەل ناکا
لە من ڕوو وەردەگێڕێ گوڵ کە قەدری بولبولی نەگرم
بە نووری مەعریفەت تەسخیری تالیع وەك پەری نەگری
بە زوڵماتی دوعا چیبکەم ئەگەر پەردەی دڵی نەگرم
برینی کۆهکەن دەکولێتەوە گەر من قسەی شیرین
بکەم تا هەروەکو لالە کەناری گوڵگوڵی نەگرم
لە بێشەی عالەما هەر ڕێوییە هەڵسێ دەڵێ شێرە
لە داغی حەسرەتم چی من کە ڕەنگی پڵپڵی نەگرم

بە من چی (حەمدی) دنیا گەر بەهاری گوڵشەنی خەڵقە
لەکن من هەر خەزانە دەست بە ساقی سونبولی نەگرم

٢٤٦

وا عەجەب ماوم کە ماوم بۆ بەبێ تۆ نامرم
وامدەزانی کەڵکی ئانی هیجری دلبەر ناگرم
شێخ و دەروێش و مرید و جاهید و پیر و جەوان
گەر بەبێ عەشقت موسڵمانن ئەوا من کافرم
ئەم سەری ڕووتە لەبەر بێ قودرەتی عاشق نییە
تاجی خورشیدم لەسەردایە کە شێتی قادرم
وەك مەجووسی عالەمێ سوجدە دەباتە عاشقت
چونکە سووتاوی فیراقی تۆم و پشکۆی ئاگرم
چونکە مونکیر زۆرە قوربان وەرە تۆ بنوێنە ڕوو
یا قەمەر وەك سینە شەقکەم قورسی ڕۆژیش داگرم
مەسکەنم مەیخانەیە مەستی شەرابی ئولفەتم
حەزرەتی ساقی دەزانێ سڕڕی قەلبی زاکیرم

توخودا ڕەحمت ببێ ڕووی دڵ لە (حەمدی) کە دەمێ
با ببێتە مەزهەری نووری خودایی زاهیرم

٢٤٧

وەفا پێوەندی کردووم و موحیببەت کۆت و زنجیرم

وەگەرنە دەست و پێ هەر باقییە مەعلوومە تەدبیرم

بە دەستی تۆ بە کوشتن چم ڕەزام ئەی نازەنین دلبەر

بە تەنسیبی ڕەقیبانت نەکەی بەو شەرتە تەکدیرم

لە دیوانی جەمالا حاشیەی زلفت موتالا کەم

بە ئیمانێکی کامیل گوێت ئەگرت ئەوسا لە تەقریرم

خودا بمکاتە قوربانی شوعاعی ڕوومەتت ئەی مەه

کە ڕۆژت دێتە سەر قاپی دەڵێ موحتاجی تەنویرم

بە سەییادی لە پارێزی منا بوو تورکی تیرەنداز

بە چوونم پێکەنی فەرمووی ئەجەل هێنایە بەر تیرم

بە دارا کردنی مەنسوور ئەگەر حەق بوو لەسەر حەق بوو

ئەگەر ناحەق بڵێم حەقمە ببوورن سا لە تەقسیرم

لە سایەی عەشقەوە گەییە مەقامێ زوعفی من (حەمدی)

لە بازاڕی دەگێڕن وەك نموونە لەوحی تەسویرم

٢٤٨

خەلاّتم خەلعە گەر بەرگی درۆ بۆ بەر زمان نەبڕم

دەڵێن دەم ڕووتە گەر کالاّ بەقەد بالاّی زەمان نەبڕم

لەبەر ڕوو سەیری دڵ ناکەم خەتایە وەختی عەرز و حاڵ

کە تیر زایع دەبێ گەر چاو لە ئاماجی نیشان نەبڕم

بەخوێنی خۆم هەتا شیرین نەکەم دڕکی گوڵستان دەم

وەکو بولبول دەبێ چاویش لەبەزمی گوڵڕوخان نەبڕم

سەدەف وەك شاخی مەرجان پڕ گەوهەربێ هەر دەم و لێوە

بەهای ئەم توحفەیی دەریایی حوسنە چۆن بەجان نەبڕم

لە سوبحی نەوبەهارا ڕەنگە ڕوو زەردی گوڵستان بم

وەکو عەرعەر کە نیمە تەن لە ئەسبابی خەزان نەبڕم

کڕیداری مەتاعی وەسڵتن سەوداگەرانی عەشق

لە بازاڕی موحیببەتدا بەهای گەر من گران نەبڕم

کەمەندکێشی سەری زلفم کە من هاتوومە دنیاوە

خەلاّسیم قەت نییە تا ڕشتەیی ڕۆحی ڕەوان نەبڕم

بە قورسێکی گەنم ڕەنگی بدەم (حەمدی) جیهان چاکە

وەك ئادەم پێ بە یەك گەندوم لە گوڵزاری جینان نەبڕم

٢٤٩

کە وەك شـەونـم لـە داوێنـی گـولا دوڕڕی خـۆشـابێـکـم

لـە میعـراجی مـوحیببـەتـدا نیسـاری ئـافتـابێکـم

سەراپەردەم لـە کـووچـەی مـەوجـی دەریـایی وجـوودایـە

بەسـەر گـەردابـەوە تـاجـی مـوزەییەن وەك حـوبـابێـکـم

غـوبـاری خاکی شـەیـدایـانـە ئـەم خاکـە لـە کـۆیی یـار

سەبـا وەختی تـەیـەممـوم چاوەڕێـی تـۆزە تـوڕابـێـکـم

بە مەسـتی خـوێنخـواری من لـە حەشـرا دیـدە هـەڵـدێنیٚ

کە مـەسـتی دیـدەیـی مەخمـوورتـم جـامـی شـەرابـێـکـم

لە سـاقی گـەردنـا دڵ حەپـسـی زنجیـری سـەری زلـفـە

بە ڕەغمی ئـەم حـەسـوودانـە ئـەڵێی مـالیك ڕیقابـێـکـم

فەلەك گەر پـاك تینـەت بـێ نـە ئـاڵـۆزێ هـەوا ئـەی مـەه

ڕەقیب شـەیتـانە بـۆ ڕەجمی دەبینی چـۆن شـەهابـێـکـم

لە ڕووی پشکۆ چییە ئـەسبابی سووتانت وتـم ئـەی خـاڵ

لە بـەزمـی مـەعنیی حـوسنـا وتـی مـن میشکی نـابـێـکـم

لە ماڵ ئاوایی دنیـا گـەر غـەنـی ئـاسـوودە بـێ کـفـرە

لە کولفـەت مـن کـە موستەغنیم شـوکر خـانە خـەرابـێـکـم

چرۆی کرد عیززەتی نەفسم فەقیری نۆبەرەی هێنا
که موستەغنی لەهەر مەتڵەب لە ناخۆشی جەوابێکم
لە وەششمسا نییە ئەم ڕووپەڕە وەرگێڕە باسی زلف
لە وەللەیلا خەریکی شەرحی تەفسیری نیقابێکم
بە سفرەی بادەنۆشان لازیمە ئەشعاری شۆرەنگێز
چ خۆشە پارچەکەم جانا عەجەب لوقمە کەبابێکم

لە (حەمدی) لادە زاهید ناکەوێتە داوی تەزویرت
کە تۆ مەجبووری شەخسێکی منیش مەفتوونی شابێکم

٢٥٠

جگـەر خـوێنینـی لێـوی ئـاڵ و دڵ زوخـاڵـی زوخـاڵـم

دەمێ پشکۆم وەکو یاقووت و وەختێ عـود و زوخـاڵـم

وەکو ئەکسیری ئەحمەر پێی خەناوی گەر بە سـەرمـانێ

مسـی قـاڵـی مـوحیببـەتـم و دەچێتـە لـیـرە میسقـالـم

بە کەڵکی مردنیش نـایێ ئـەوی بـەد حـاڵـە حاڵداریش

بە دەردی من دەچێ کافر بە جەستەم چەندە بـێ حـاڵـم

قسەی حەق قەت مەکە یەعنی قسەی نـاحەق لـە دنیادا

لـە عـەینـی ئیستراحەتـدام لـــە وەختێکـی کـەڕ و لاڵـم

سەر و سامانی پەرچەم قەت بووە بـدرێتە دەس شـانـە

بە دڵ ڕێشـی قـەدیمـدا منـیش واچـوو سـەر و مـاڵـم

بنـازم بـارشی فـەیـزت بمینێ هـەوری غـەم بـۆ مــن

بەسـەر دەریـایـی فرمێسکا دەگێـڕم ئێستـە بـەرمـاڵـم

عەرەق ڕێژی خەجاڵەتم و ئەشک ڕێژی پەشیمانی
که بوومه بەحری ڕەحمەت جا دەشۆم ئەوراقی ئەعمالم
به بادی سەرسەری سەردی ئەوت من ناشکێم ئەمما
برا پشتی شکاندووم بێکەسی بەستوویەتی باڵم
له هاوعومری مەی و گوڵدایە ڕوو سووری و فرەح یاران
وەکو نەی جا دەناڵێنم له پەنجا تێپەڕی ساڵم

شوکر لەم دەورەدا مەزڵوومە زاڵم بەسمە من (حەمدی)
نەما مەزڵووم و نۆبەی خۆیە زوڵمی لێ بکا زاڵم

٢٥١

غــەرامافــۆنێکی دەسـتـی زەمــانــم نیمـــە تـاوانـم

که تەئریخی بەشـەر مـوحتاجە گـویٚ بگریٚ لـە قـاوانــم

سـەری مـوویـیٚ لـە تەسـویری منـا نابــیٚ زیــاد و کــەم

دڵــە عــەینـی فتـۆغــرافــە وەکـــو دووربینــە چـاوانــم

لـــە ئیعجازی نبـــووەت فـەرقـی کـرداری زەمــان نـاکــەم

چی بینم بەحری ساوابیٚ چی بێتە بــەحـری ســاوانــم

ئەلەرزم من لـە هـاژەی زەڵم و لۆمە و تـانجەڕۆی تـەعنـە

لە خیلقەتـدا مـەگـەر من داری بـیٚ بـەینـی دوو ئـاوانــم

بچووك هەر كاری گەورە و گەورە هەر کاری بچووکی کرد

خەریکی مەبحەسی گەورە و بچووکی وەخت و ئـاوانــم

جیهان بیٚ باك و ئەربـابی جیهان بیٚ هـۆش و بــیٚ پـەروا

مەگەر مامە خەمەم (حـەمـدی) کەوا غەم خـۆری نـادانــم

٢٥٢

له عەشق و غەم کرا ڕۆژی ئەزەل تەرکیبی مەعجوونم

کەمیشە بەم حەدە ئەمڕۆ کە مەحزوون و کەمەفتوونم

لەباغی عالەما دێوانەیە ئەشیایی بێ حاسیل

میسالی بیدی مەجنوون سەرفگەندە و خوار و مەجنوونم

خیلافی ئارەزووی گەردوون و دەهری دوونە ئەخلاقم

لەڕێی هیممەت بڵندیدا شوکر پامالْی دوو دوونم

بەسەر ناچێ ئەوی سەرگەردی دنیایی موحیببەت بێ

کە ڕێگەی پێ نەبێ حەقمە بەسەر هاتن بە سەر چوونم

لە حەسرەت چاوی لەیلا ڕوو لە سەحرایە وەکو مەجنوون

بە دوو مەسرەع بە مەجبووری دەکەم زنجیری مەزموونم

بە یادی باسی گوڵڕوویان لەسەر جۆباری فرمێسکم

دەڵێی سەروە کە وەستاوە بە شۆخی تەبعی مەوزوونم

بە خوێنی من خەیاڵی وایە ڕووسووری بکا قاتیل

ئەگەر بێ خوێنی ڕوو زەردەم نەکا ئازابێ مەمنوونم

لە یارانی زەمانا شادمانیم هەر مەی و شەمعە

کە هەمڕازن بە دڵ گەرمی شەوێکی وا کە مەحزوونم

خیلافی عادەتی دنیا بە مەرگم شادمانن خزم

کە (حەمدی) ناوی هەر کەس ویستی بەم ئەحواڵەوە بوونم

٢٥٣

به لێوانی برین دەگرم دەمی تیغی دەوەستێنم

به قەد خوێنم هەتا ئاوی حەیاتی تازە دەستێنم

شەوی فیرقەت به پەیغامی نیگای ئاوی به ئاگردا

به پشکۆی ئەشکی خوێنی گەش دڵی عالەم ئەبرژێنم

له ئاتەشبازیا ئەمشەو دڵم دەیوت به پەروانه

به ئاهیٚ حەزبکەم تاجی سەری شەمعت دەسووتێنم

برۆ و زلفت یەکی نەوعیٚ دەکەن تەڵقینی ئەم خەڵقه

به دینت ئینتخابم بۆ بکه ئیمان به کیٚ بێنم

میسالی مەوجی دەریا دڵ لە هات و چۆیی لێوایه

ئیجازەی بۆسەییٚ نادا هەتا زوو ئەستۆ بشکێنم

ڕەقیب ناچێته خەو تا لەحزەییٚ بەختم له خەو هەڵسیٚ

لە دەوری فیترەتا ماچیٚ لە لێوی بەڵکە بفڕێنم

قەدەحبازی دەکەن غەرقی نیشاتن ڕۆح و دڵ ئەمشەو

که فەرموویه سبەینیٚ زوو خوێنی (حەمدی) دەڕژێنم

٢٥٤

تەماشای بەرقی ڕوخسارت نەکەم حەقمە لەبەرچاوم
لەگەڵ فرمێسکما ڕۆحی ڕەوان ئەڕوا لەبەر چاوم
وەها پڕ ئاوی کردووە دیدەکانم شەوقی ڕوخسارت
کە مانگ و خۆر میسالی بەردی بن گۆمن لەبەر چاوم
شوکر یار ئیزنی داوە عەکسی نووری ڕوومەتی بگری
لەمەولا تا ببێتە مەتڵەعی شەمس و قەمەر چاوم
لە دەریایی نەزاکەتدا نموونەی گەوهەری نازە
بەری چاو ناگریٚ چبکا نەکا تەرکی نەزەر چاوم
بەپێی خۆی حەج ئەوا هاتۆتە بەر پێت گەر موسوڵمانی
دەچیتە کەعبە بیٚ شوبهە بە پێوە بێتە سەرچاوم
لە دەرگاهی نیگار بادی سەبا گەردی نەهێنا بیٚ
کەوا ئەمشەو لە خۆشیانا خەریکە بێتە دەر چاوم
هونەرمەندانی موفلیس چەند کەرەمکارن لەگەڵ کوێری
شوکر بۆتە زیارەتگاهی موحتاجی بەسەر چاوم
مووەققەت تەم دەکا چاویٚ کە سەیری پرتەوی خۆر کا
لەسەیری ڕووت موئەببەد حەقیەتی تەم کا ئەگەر چاوم

لەبەر مەستی نیگاهت کەوت لە دیدەی (حەمدی) یا سەوز بوو
خودا ئەم نەخلی نازە نەبڕی بەڵکو بێتە بەرچاوم

٢٥٥

تەماشاکەن قوڕێکی شل دەپێوم
به کاسەی دیده خوێنی دڵ دەپێوم
دەڵێی شیرداخی زەرد و سووره دلبەر
زەمانێ دادەنێ لێوی له لێوم
له دنیادا سەری موو غەم نەماوه
له دەورەم گرده بۆیه میسلی کێوم
له گوڵزاری ئەمەلدا موددەتێکه
بەهێ دەگرێ درەختی بەختی سێوم
جگەرگۆشەم لەمن ئەمڕۆ دەترسێ
لەبەر چاوی دەڵێی ئەرژەنگی دێوم
لەپاش ئولفەت بەهەشتێکه جەهەننەم
بەڵێ ئانێ به بێ میحنەت پەشێوم

خودا (حەمدی) غەمی نارد بۆ سبەینێ
غەمێکی تر بخۆ بۆ وەختی شێوم

٢٥٦

دڵ بریندارى نیگاهى دیدەیى غەممازى تۆم
کوشتەیى بێ نازى جەمعى کوشتەگانى نازى تۆم

من سلووکى ڕۆژ پەرستیم کرد لە خزمەت شەونما
دەرکەوێ بێ ئیختیارى ڕوو بە ڕوو پەروازى تۆم

بۆ بەسەر سیمورغ و عەنقادا نەزاکەت من نەکەم
کۆترێکى پڕ بە چنگى دیدەیى شەهبازى تۆم

بەحرى ساواى دیدەکانم وشکە سا لادە نیقاب
ئەى سەنەم شەققولقەمەرکە کافرى ئیعجازى تۆم

ساقییا ئەسبابى عەیشت بێنە نۆبەى هیممەتە
موتریبا بێ پەردە نامەرد شیفتەیى ئاوازى تۆم

هەى گەروو وەك نەى بنالە لێدە سا سینە کەمان
ئەى نەفەس قانوون نەشێوێ ئینتیزارى سازى تۆم

هەڵبگیرسێنە بە نوورى مەى بتا ئەمجا جەمال
شەوقى سووتانم هەیە پەروانەیى مومتازى تۆم

قاعیدەى عەشقت لە بەختى (حەمدى) یا هەڵگرتووە
بێ قەواعید ئەى سەنەم مەفتوونى حوسنى شازى تۆم

٢٥٧

لێم گەڕێن شینێکی ڕەنگین با بکەم بۆ حاڵی خۆم
دیدە داوێنـم بـە گوڵشەنکا لە خوێنی ئاڵی خـۆم
هەروەکو زیبـایی بـەرگی خـاسی بـەر جانـانــەیـە
کەی لە عوششاقا بووە شەیداییێکی ئەمسالی خـۆم
گەر ببینی غـونچە ڕەنگە هەر لە داخا شـەق بـەرێ
نوقتەیی ئـاڵی دەمی مـەحبووبی دیـدە کاڵی خـۆم
نوقڵیـدا جـانــان بـە ئـاغیـار و جنێویـدا بـە مـن
هەر وەکـو شـاخی نـەباتـم دی جنێـوی تاڵـی خـۆم
ئیشتییاقی من بەجێیە عەرزیکەن وەختـی ویسـاڵ
بەم سکووتە شـەرحی بۆ دەکرێ زمـانی لاڵـی خـۆم
مالیکی حوسنە بە خەتت و مۆر و توغرایی خـودا
ئاشـنا نەبوون بــە زلفی یـاری شیرین خاڵی خـۆم
خادیمی فیکری قـەنـاعـەتکارە ئیستیغنا غـەنـی
دائیما مـوحتاجە ئەلحەق ئـافـەرم بـۆ حاڵـی خـۆم

من لە ئەوجی ئولفەتا (حەمدی) ئەوەندە بەرز فڕیم
تا بە نووری شـەمسی ڕوومەت ئاگرمدا بـاڵی خـۆم

ن

٢٥٨

زلفەکانت وا لـە دەوری ئـەو دەمـە جـەولان ئەکەن
هەردەڵێی دوو مارە پاسی چەشمەیی حەیوان ئەکەن
خاسی مەستانە کە لوتفی دڵنەوایی ئـەی سـەنـەم
دیدەکانت بـۆچی دائیـم ئـارەزووی عینوان ئەکەن
جووتە ئەبرۆت دائیرەی کێشا بە ڕووتـا وەك هیلال
شـەو لەبەینایە وەگەرنـە شـەوقی خۆر پەنهان ئەکەن
من دەزانـی بۆ منـەت بـاری سـەری گێسوویـی تـۆم
موو بە موو باسی پەرێشانی شـەوی هیجران ئەکەن
غونچەکانی گـوڵشـەنت هێنـایـە گـریـە پێکـەنیت
لێوەکانت ئیدیعای خوێنی گوڵی خەنـدان ئـەکـەن
چاوی تۆ دەرکەوت خرۆشیٚ کەوتە بەزمی مەیکەشان
بۆ خومـاری هـەر یەکـە فـریـادی دوو فنجان ئەکەن

عـاشـقـان ئـەبـرۆی ببینـن حـازرن بـۆ سـەربـڕیـن
(حەمدی) یا ئـەمما ئەوانیش ئیدیعای فەرمان ئەکەن

٢٥٩

ئەو کەسانە دائیما مەنزووری دوودیدەی سەمان

وا بەکەیف و ئارەزووی دەوران لەسەر ڕەقس و سەمان

پاك تینەت گەر لە بەحرا بێ بەقیمەت هەر دەگا

قەترەیێ ئاوە کە دەیکاتە جەواهێری زەمان

من لە توندی ڕاست مەشرەب زەڕڕەیێ باکم نییە

بۆ لە دڵ تیر دانە پێچی کەچ تەبیعەت وەك کەمان

حیرەتم ئەبنایی ئەم عەسرە بکەم تەشبیهی چی

شێری غەڕڕانیش کە نابێ وەك ئەمان بێ بێ ئەمان

مردنی ئەم ڕۆژە ئیسپاتی حەمییەت کردنە

عارە بۆ شێران لە بەزمی ڕێوییانا لەحزەمان

باسی خوبان کە لە باتی حۆرییان واعیز کە حوور

تۆ بە شاهێد بە لە جەننەت کەس نییە غەیری ئەمان

جەلبی غەیری پێدەکا ڕەغبەت بە سۆفیدا کە شێخ

(حەمدی) بۆ تەفرەی فەرەح بیدە لە دڵ جێگەی غەمان

٢٦٠

هێند وتم خەڵقە مەبن عەیبە ئەوەندە دوو زمان
وا لە داخانا شەقی برد و زمانم بۆتە دووان
بێ زمانی خۆشە وەك مەڕ گەر سەری نەبڕێ قەساب
با زمانێکت ببێ پەیدا بکەی حەققی ژیان
قوڕ مەدە ئەمڕۆ بە دەمتا قوڕ بەسەر خۆتا بدە
با نەڵێن کەر بوو گرێی دەستی نەختستایە ددان
پیاوەتی گەر هەر عیبارەت بێ لە مووی ڕیش و سمێڵ
بەش بە کەس نادەن بزانە جوولەکە و سابرێنەکان
تانجەڕۆ سیروانە تێکەڵ یەك بوون وەك دیجلەیا
ئابڕوو خوێنی دڵی کوردانە هەردووکیان تکان
پارە پارە جەرگی میللەت سەرف ئەکەن کەی پارەیە
پوولە پوولەی گەورەکانە بۆتە ئەسبابی قڕان

مالْی میراتی بە هەرزان (حەمدی) مەفرۆشە کە شێخ
بۆیە بەد ناوە بە هەرزانی فرۆشتووە دینمان

٢٦١

تـورفـه شـۆخێکی وەکـو یـاری ئیتـر نـابـێ جیهـان

قـەتـرەیێکی گـەوهـەرە دەریـایـی بـێ ئـاوی نیسـان

ڕاست مەشرەب ئاوی چەشمەی کەچ تەبیعەت قەت ئەخوا

هـەر بـە تینوویی دەمینێ تیـر لـەسـەر بـەحـری کـەوان

تەنگ ڕۆزی بوو بە ناهەق هەر لە گـەردوون تەعـن ئـەدەن

مووچەیی یەك ڕۆژی خۆیە ئـەو کە هـەریـەك تـاقـە نـان

قـابیلـە ئیسکـی ببێتـە لـوقمـەیـی خـاسـی هـومـا

عیـززەتـی نـەفسـە بڕیویـە نـانـی سـاحێب هیممـەتـان

هەرکەسێ جیلوەی کـە بـەرکـەوت عالـەمێکی داڕژانـد

عەسری ئێمە کـەوتـە تـەتبیقی قسـەی مـانـگ و کـەتـان

وا لـە کونجی لـێـوی خـوبـانـی زەمـانـدایـە عـەدەم

گـۆشـەگیـری دیـدەیـانـە فیتنـەیی ئـاخیـر زەمـان

ئینتیـزاری نیعمـەتـی مـومسـیك دەزانـی وەك چییـە

بت پـەرسـت ئـومێدی غـوفـران کـا لـە گـوفتـاری بتـان

یا دڵی نەشکاوە قەت یاخۆ لەبەر بێ عەقڵییە
وا لە لای زاڵم دروستە هەر بە ناحەق دڵ شکان
تەرکی دنیام وا لە داغی سفڵە و ئەحمەق کردووە
ڕێی ئەوانی تێکەوێ شەرتە نەکەم سەیری جینان
سەر تیاچوونە خوماری نەشئەیی کیبر و غروور
ئەی بەهاری شێتی ماڵ کاول بوەستە بۆ خەزان

هیجرەتە (حەمدی) عیلاجی دەردی هەمسایەی خراپ
ئەمسەر و ئەوسەر خەریکی گەستنی لێوە ددان

٢٦٢

شەهنشا ئەو گەدایانەن لە تەختی دامەنا گەردن

کەچوونە عالەمی بالاّ دەکەونە عەرشی سەرگەردن

هەواخواهی سەریر و تاجە هەرکەس وەك منی شەیدا

وەکو پووش و پەلاّشی ڕوویی دەریا وێڵ و سەرگەردن

بە بادمدا لە ڕوو سووری بتانا خەرمەنی عومرم

نەگەیمە پەڕڕەکاهی ئەو گەدایانەی کە ڕوو زەردن

بە نووری مەی لە مەیخانە ڕەفیقان خۆ بسووتێنن

وەکو پەروانە شەمعی بەزمی ڕەندان بن ئەگەر مەردن

کە سابیت بوو لەعل نوتفەی خولاّسەی سەنگی خارایە

چ یارایە ئیتر شەکوەی لەعلڕوویان کە دڵ بەردن

چراخانی شەوی شەونم لە ڕووی گوڵدا فەرەح بەخشە

بە یادی بولبول و پەروانە ئەلحەق هەردوو هەمفەردن

لە دڵما عەشقی نووری ڕوومەتت وا گەرمە حەیرانم

بە باسی من عەرەق ناکەن ئەوانەی خەسم و دڵ سەردن

کە شایع بوو دەپرسی حاڵ و وەختی دەردەدارانت

هەموو تووشی وەرەم بوون ئەو بەخیلانەی کە بێ دەردن

لە تەختی نەردی دنیادا مەکە تۆ تەجرەبەی تالیع

بهاون مۆرە (حەمدی) با ئەوانەی ساحبی نەردن

دیارە پشت لە مردن بەستنە خۆ ڕوو لە تۆ کردن
قیامەت هەڵبسیٚ خۆشە لە ئیشی ڕوو بەڕووکردن
چ دینێکە ئەمە نەم بیستووە مەیخانەیی کەعبە
نیگاهی مەست حەرامی کردووە سەیری برۆ کردن
چ خۆش کەیفە منالأنە خەریکی یارییە یارم
سەرم بەر شەق ئەدا خۆشە دەڵیٚ کەللە بە گۆ کردن
هەتاکەی هەر بە هەشت قاپی دەزانی ڕێی بەهەشت واعیز
لەگەڵ دەرگاهی یارا کفرە بۆچی هەشت بە نۆ کردن
بەعومری خۆی قسێکی ڕاستی کرد شاهم ئەویش مەست بوو
وتی وەك لازیم و مەلزوومە بۆ گەورە درۆ کردن
مەسیحایی دەکا عەشقت لە ئیحیا کردنی مندا
بە وشکی شاخی ئومێدم دیسان کەوتە چرۆ کردن
موعەللیم مەشقی جەلبی غەیر لە فکری چوو بە بارێکا
ئیلاهی چەندە ئوستادە لە کاری خۆ بەخۆ کردن

بەیەك غەمزە لە خۆی و عالەمت کرد (حەمدی) بیٚ چارە
چییە چارەی دەخیلت بم بفەرموو تۆ لە تۆ کردن

٢٦٤

مـن و پیـری خـەرابـات و دەری مـەیخانـە تـا مــردن

من و ساقی و مەی و جـام و قسـەی ڕەندانە تـا مــردن

بڕۆ زاهید موبارەك هەر بە تـۆ بێ مەسجید و میحــراب

مـن و ئـەبـرۆی بتـان و گـۆشـەیـی بتخانە تـا مــردن

مەكۆگـای دز وەكو خەڵـوەی مـوریدی شێخە بۆ چیـمە

مـن و بـەزم و نیگـاهـی دلبـەرم مـەسـتانە تـا مــردن

لە شـەوقی عـەشـقەوە مـن مەشعەڵی بـەزمی حـەریفـانـم

وەرە پــەروانـە بـڕوانـە ئـەمـە سـووتـانــە تـا مــردن

لە ئیجـلالی گـولاَ شـەیـدایــە بـولبـول دۆسـتـی ئـیقبـالە

وەك ئەهلی ئێستە ئەلبەتتـە بەشی هیجرانە تـا مــردن

بەنـاز نـازت دەكێشـن عـاشـقـان دەشڵێـن گـرانجـانـە

بە ڕۆح نـازت دەكێشـم مـن لــەلام هـەرزانـە تـا مــردن

لە پشكۆی غونچەیی لێوت بڵێ هەرچی كە پێت خۆشە

دەبا ڕەحمەت نەبێ زەحمەت بدە و بەسمانە تـا مــردن

مەداری ئیتتیهامم سووئی زەننی یارە بەم عەشقە
بڵێن ڕەنجی عەبەس دەردێکی بێ دەرمانە تا مردن
جەفای دلبەر مەڵێن ناخۆشە خۆشە گەر قەدرزانە
وەفای خۆت تۆ بکە و بنوارە ئەو عینوانە تا مردن
وتم بۆ تەجرەبەی ئەهلی موحیببەت خۆت مەڕەنجێنە
بەشی ئەو تاقمە مەعلوومە سەردانانە تا مردن

لە بەینی ئەرز و ئەفلاکا ئەوی وەك زەڕڕە شەوقی بێ
ئەساسی خیلقەتە (حەمدی) کە سەرگەردانە تا مردن

٢٦٥

ئیلاهی ئـەم گـرۆهـی کـوردە بێ چارە چ مـەزڵـوومـن

بـە شـەوقێ دەبنـە پـەروانــە بــە کبریتێ ئـەڵێی مـۆمـن

کەسێ پرسی لە حاڵێ نیك و بەدیان هاتیفـێ فـەرمـووی

هوما تینەت مەلەك سیرەت بەشەر سووڕەت بەخت شوومـن

کە باسی ئایینی پرسین وتی مـەعشـووقە ئـەیـزانـێ

بـە زاهیـر نـە مسوڵمـان و نـە گـەبـر و ئـەرمـەن و ڕۆمـن

لە مەعنادا کە تێ فکری مـوقەییەد نین بە سـەد زنجـیر

لە مـادیـدا بە موویێکی موحیببەت حەپس و مـەحکوومـن

لە مەیدانی عەدەمدان و کەچی مەوجوود و سـەربـەستن

لـە بـازاڕی وجـوودان و کـەچی دەنـواڕی مــەعـدوومـن

لە زوڵماتی جەهلدا نین کـەچی مـەجهـولـن و غـائیب

لە عینـوانی عیلمدا نیـن کـەچی مـەعرووف و مـەعلـوومـن

لـە هیجـرا وەك پڵنگ ئـامـادە بـۆ تـەسخیـری دڵـدارن

لە خۆشی خۆشـی وەسـڵا هەمـوو حەیـران و مـەحـروومـن

لەبـەر هیممـەت بڵندی ئیـرتیكـابی سـوفلەیـی نـاکـەن

بەڵێ جورمـە ئـەمـە ئـەمڕۆ ئـەگـەر چی پـاك و مـەعسوومـن

وتـم قوربـان بـزانـە لــەو گـرۆهــەی دادەنێن (حـەمـدی)

وتی فـاریغ بـە نـابینی ئـەوانیش میسـلی تـۆ شـوومـن

٢٦٦

تاجداری گوڵشەنی حوزنە گوڵی خەندانی من

شۆری بولبول کەی دەگاتە زەمزەمی گریانی من

گەر لەیار جیانەبمەوە ڕۆحم بکێشن نامرم

چونکە هەر ڕۆحی ڕەوانە دلبەری جانانی من

هەروەکو ساقی فەلەك ئەم دەور و چەرخەی بۆمنە

تا لە خوێنی دڵ پڕیکا دیدەیی فنجانی من

داخلی فەهرەستی تۆماری فەلاتوونی نەبوو

هەرنەسیبی دوژمنم بێ دەردی بێ دەرمانی من

گەر بە چاوی من دەبینی یەك سبەینێ ڕوویی یار

جا دەزانی حیکمەتی خۆ کوشتن و شێوانی من

من ئەگەر عاشق نەبوومایە دەڕۆیی دەستی شك

ئیحتیمالی بوو بگاتە دامەنی ئیمانی من

جەننەت و دۆزەخ لە کولبەی عاشقاندایە وەسڵ

ڕەوزەیی ڕیزوانە دۆزەخ ئاگری هیجرانی من

چەندە خۆشە (حەمدی) جارێ بێتە ئەم وێرانەیە

جا دەبێتە قەسری جەننەت کولبەیی ئەحزانی من

٢٦٧

گەڵێ مل پان و سەر زل تووشی من بـوون
وەهام زانی کە سۆفین سەیرئەکەم جـوون
مـەلا مـلیـان کـە نـا کـەوتنـە درێـژە
هەتـا زووکەی درەنگـە چاری دەرچـوون
بڵێ بەوخـوا پـیـاوانـەی دەری دۆسـت
لەوێوە عەیبە بەخوا بۆ بەهـەشـت چـوون
لەدەریای فیکری حوسنت بولـبـول و دڵ
هەتا دەرچوو گوڵ و غونچە بەسەر چـوون
سـەبا بـاقـڵ لــەســەر ڕوو زلــفــی لادا
بـەلێڵی دیـدەکـانـم ڕوونـی ئـەو ڕوون
بــەچــاو ڕوو نیمـەوە هــاتــن ڕەقیـبـان
بیحەمدیللا ڕەزا قورسـانە کـوێـربـوون
بـەزۆری زانـی ئـوسـتـادی مـوحیببـەت
وتی تاگەییە وەللەیل خوێندی مەجنـوون
بەچاوو دەم قەسەم حەرفێ لـە قـورئـان
لـە فکـرمـدا ببێ یـا سـادە یـا نـوون

بەجورمی مەستی کوشتن (حـەمـدی) خۆشە
بــەشــەرتــێ بیمــژم لێـوانـی مـەیگـوون

٢٦٨

لەسەرخۆ چوونی عوششاقە ئەگەر حالْ لەسەر خۆ بوون

لەسەر خۆ بوونی مەخلووقاتە حالآتی لەسەر خۆ چوون

بزانە مالْ و دەرکی پێکەوە قابیل بە کەس دیوە

چ بێ دەرك و کەماڵە ڕەببی چەندە ناقیسە گەردوون

نەجاتم بوو لە دەس دلْ کەوتە داوی زلف و ڕووی شەمسی

کە وەك زەڕڕە لە داوی شوعلەدایە نایەوێ بەربوون

کە من مەستی مەی نابم ئیتر من مەستی مەی نابم

شکاندی ساقییا بازاڕی مەیخانەت لەبی مەیگوون

چ دەربەستم لە بەزمی خەڵوەتا یادم نەکا جانان

جەلالی عەشقی مەهڕوویان بەسە بۆ عاشقی مەفتوون

برا بۆ ئەم ڕەقیبانە ئەمەندە من دەبوغزێنم

وەکو ئەو شاهیدی زووری مەحاکیم بێ منیش مەزنوون

بەچی تەشبیهی کەم جاریٚ لە باسی ئەو دەمە دەمەدەم
لە دەریای فکرما هەروەك گوهەر دەرناکەویٚ مەزمـوون

نەسیحەت بگرە گویٚ ناسیح لە کاری عاشقان مەدویٚ
کە نابەستیٚ پەلی شیٚری ژیان ئەفسانە و ئەفسوون

سەراپەردەی عەقلٚ پیٚش خزمەتی وەك حوزنی پیٚویستە
بە لەیلا گەربگا یاخوٚ نەگا مەسرووره هەر مەجنـوون

مەساماتم هەموو دەم بیٚت و مووم هەر یەك زمانیٚ بیٚ
بکەم شوکری ئەوەی (حەمدی) کە کردوویە دلٚم مەحزوون

٢٦٩

گەر تەقازای عەشقە هەڵکەندن ڕەفیقان بێستوون
با بە تێشەی ئاهەوە هەڵچم لە چەرخی بێستوون
هەر دەڵێی کاسەی سییەھ بەختانی عەشقە ئاسمان
بۆیە دائیم هەر ڕەشە و خاڵی سەرە و ژێرە و نگوون
خۆزگە مەوجی خوێنی شەیدایانی ئولفەت یەکدەکەوت
هەڵگری ئەم ئاسمانە بەڵکە هەروەك بڵقی خوون
مەنعی من بۆچی دەکەن ئەم خەڵقە نازانم کە گوڵ
دەرکەوێ بولبول لە دەس خۆیایەتی شەیدا نەبوون
ڕەسم و ئادابی موحیببەت تێگەیین تێکیدەدا
ئافەرم جیننەت لەگەڵ عەشقا کە نیتە چەند و چوون
بت پەرستن خۆ ئەو لەمن زیاتر لە ڕاستی ئەو بتە
میم و لام و کاف و ئەلف و نوون و سین و ئەلف و نوون

ئینتیزاری دڵ مەکە (حەمدی) لە حەڵقەی زلفی یار
بەر ببێ تووڵی ئەمەل پێویستییە عومری فزوون

٢٧٠

بەبێ جیلوەی گوڵی ڕوخساری شێوە یاسەمەن مەحزوون
دڵی نەسرین پەشێواوە و لیباسی نەسترەن مەحزوون
خودا نەبڕێ لە سندووقچەی هەوادا بۆنی ئەو زلفە
میسك ڕووڕەش نەبێ بەڵكو نەبێ ئاهووی خوتەن مەحزوون
بە یادی ئاوی پەیكانی دووبارەی دەستی ڕەنگینت
شەهید و لێوی زەخم و مەغسەل و ڕەنگی كفن مەحزوون
بەبێ سەرووی خەرامانی قەدت غەمبارە لێوی جۆ
بەبێ سەوزەی بە ڕوودەوری دەمت سەحنی چەمەن مەحزوون
بەكەم مەڕوانەرە فرمێسكی مەحزوونانی هیجرانت
فورات و دیجلەیە چاوم ئەكەن بەحری عەدەن مەحزوون
لە لانەی خۆی بڕا دڵ بولبولانە كەوتە دوت ئەی گوڵ
وەتەن مەحزوونە بۆ ئەو ئەو دەناڵێ بۆ وەتەن مەحزوون
لە خاكی بێستووندا لالە وەختێ سەر كە دەردێنێ
كفن خوێنین و دڵ داغە میسالی كوهكەن مەحزوون
بەبێ خورشیدی ڕوخسارت لیباسی تەعزییەی پۆشی
سەرا پەردەی فەلەك وەك گونبەدی بەیتولحەزەن مەحزوون

بەدوی ئەو شۆخەدا لەو ئانەوە ڕۆحم چووە (حەمدی)
بەجێی خۆیی گەیشت ئەمما من و عوزوی بەدەن مەحزوون

٢٧١

با لە ناوا خەڵقە ناوی سووئیزەن هەر هەڵگرین

یەك بە یەك بینین و عیبرەت با لەدووی ئەحوەل گرین

گەر بەری لیمۆ بدا شیرینە ئەمڕۆ ڕەنگی زەرد

بۆ خەلەف حەیفە بەری تاڵی وەکو حەنزەل گرین

داری ئومێدی بەنی ئادەم گوڵی گەندوم دەکا

داوەشینە ئادەمی بین و کەچی خەردەل گرین

قافڵەی زەحمەت بیابانی موحیببەت تەی ئەکا

بەم هەوایە وەك تەیارە باڵی هەروەك مەل گرین

لەم بیابانە وەکو مەجنوون بە یادی چاوی لەیل

بەسیە سەر گەردی کە گەردین دامەنی مەحمەل گرین

پلپلی عوششاقە پێوەندی موحیببەت تێك ئەدا

حەڵقە حەڵقە یەك بە یەك وەك سیلسیلە پلپڵ گرین

سەر دەرێنن وا زەمانە بازی شاهی بەر ئەدا

بۆ سییەه بەختی هەتا کەی دەس بە قاچی قەل گرین

وەسڵی شیرین بۆتە عادەت تێشە بازی پێ ئەوێ

مەشقی فەرهادە بە تێشەی ئاهەوە سەرکەل گرین

هەر لەبەر بەرز بوونەوەی ئەم کوردە ژێر پێ کەوتووە

دامەنی مەندووبی سامی پەنجەیی مس بێڵ گرین

وا لـه زوڵـمـــاتــا بــرا گـــەل ئـاوی جـاویـدانـی حـــەق

بۆ کەشف دەستی منـــەووەر هەروەکو مـــەشـعـــەل گــریـــن

باعیسی فـەخـرە ئەمیـر ئیبنی ئـەمیـرە بـــۆ حـــقـــووق

دامـەنی زیللی جیهانگیری مـــەلیـك فـــەیـســـەل گــریـــن

لـوتفی شاهـانـە و سـەخـایـی حـاتـەمـانـەی ئـەو هـەیـە

کاری زەحمەت با بـە دەستی جوودی ئەو ئەسهەل گــریـــن

جـەوهـەری ئـاوێـنـەیی دڵ ژەنـگـــی زوڵـمـــی گـــرتـــووە

با بەتۆزی عەدلی ئەو شـەوقی وەکـو مـــەسـقـــەل گــریـــن

تاکەی ئـەم کـوێر و شـەلـە ئیشغـالی فیکـری ئێـمـەکـەن

دەستی کوێر بردن یەکی بەردێ لە قاچـی شـەل گــریـــن

گەر بە گوێی (حەمدی) دەکەن فرسەت لە دەس با دەرنەچێ

با بـەجارێ زوو بچیـن و سـەر مـەکینـەی تـەل گـــریـــن

٢٧٢

ڕێگەمانە بۆ عەدەم دنیا کە ئێمە ڕەهەڕەوین
لەم کونی گەروە هەتا بێ سروە نابێ بسرەوین
هەر بەشی شەوقێکە وەك شەونم کوڕی ڕۆژە زەمان
شەمع و پەروانە و من و یار مەردی مەیدانی شەوین
دەعوەتی سەیدی بە هەم جنسێکی خۆی سەییاد ئەکا
ئیحتیياج ناکا بە دەعوەت ئێمە میسلی کەو کەوین
ئەی سەنەم مەشغوولی بێدارانی ئولفەت بە دەمێ
بانگی هەڵهێنانی چاوی ئێمە نەبووە کڕ خەوین
من منی و تۆ تۆیی عاشق خاسی خۆمانە سەنەم
جاڕی هیجرانە لە وەسڵا هەرچی مەیلت بێ ئەوین
سەیرە ماندوو بوون لە دنیایی موحیببەتدا نییە
ڕوو بەدووی لەیلا وەکو مەجنوون خەریکی سەر ڕەوین
عاشقان کەوتوونە میعراجی موحیببەت ئەی ڕەقیب
مۆڵەتێ تووبی خودا لەم پلەیە تا سەرکەوین
عاشقان فەرهاد و مەجنوون دلبەران شیرین و لەیل
نسبەتەن دیارە کە ئێمەش وەك ئەوانین و لەوین

(حەمدی) گیرا کۆزەر و بەر بای هەموو خەرمانی عومر
ئێمە بن بێژینگ و نەختێ دار و بەردی سەرکەوین

۲۷۳

بۆ به نینۆكی ئەسـەف ئەمجا نەكـەومـە سـەنگ جنیـن
كەوتە دەم عـالـەم كـە نـاوم هـەروەكو نـەقشـی نگیـن
گـەل گـەلی ئـاهـووی خـەتـا هاتـوونـە تـەبـریكاتـی زلـف
بوو بە ساحێب خەتت و توڕڕە هەر وەكو خاقانی چین
بـا ملـم وەك قـومـری ئـاسـاری بمینـیٚ تـا حـەشـر
ئەی تـەبیب دەرمـان مەنێـرە سـەر برینـیٚ سـەر بـڕیـن
كـوشـتنـم بـەم دار و بـەردە ڕەمـزی تێدایـە ڕەقیـب
فەیز بەخشایـە كـە دار و بـەردی شـەخسـی عـارفیـن
ڕوخسـەتی وەسـڵی كـە دایـە دەس ڕەقیب جانـان وتـی
جائیزە ئیسـتـا سلووكی ئـەجنـەبـی بـۆ ئـەهلـی دیـن
ئەو بتە ئـەسپی كـە جەولاندا لـە سـەحـرای ئـولفـەتـا
سوجدەگاهیٚ بـوو وەكـو بتخانـە بـوو بـیٚ مـاڵـی زیـن
لەم تەلاشـە مـەقسـەدی سـامـان و دەوڵـەت كـەی بـووە
هەر بەسەر عالـەم دەگێڕیٚ جوستوجۆی مـردنییە ژیـن
دەستی قاتیل سەوزو خوێنم سوور و ڕەنگ زەردم كە من
ئەم هەموو ڕەنگە ئـەڕێژم حەیفە شـادیمكەن بـە شیـن

(حـەمـدی) نێـزیكی نیـگاری قـەت لـەلا مـەتڵـەب نییە
چـونكـە داغێكی بـە دڵیـا نـاوە بـۆتـە دوور بیـن

و

٢٧٤

عاشق و سۆفی لە خوڵقا ئـەم مەلـەك شـەیتانـە ئـەو
پیری بادە و شێخی تەکیە ئەم بە شەر حەیوانـە ئـەو
ڕازی عیشقم بردە لای زاهید وەکـو کـەر گوێی لـەقـان
حاڵی بـووم خاڵی بـوو ملپانـە خەریکی نانـە ئـەو
نووری مەی فەرقی لەگـەڵ شوعلەی ئەلـەتریکا هـەیـە
ئەم چرای ئافـاقی فیکـرە و خـاسـی کـۆڵانـانـە ئـەو
من کە دەس لـە ملانـی شیشـەم هـەر بە یادی گـەردنـە
ئەم مل ئەشـکێنـم کـە دەرخا گـەردن و گـەردانـە ئـەو
زامـی نـاز و زامـی خەنجـەر پێت بڵێـم فـەرقـی چییـە
چاوەڕوانـی مـەلحەمـە ئـەم دەردی بـێ دەرمـانـە ئـەو
عاشقی ئەگریجە وەك مەفتـوونی کاکـۆڵ قـەت نییە
وەسڵی ئەم پشـت گـوێ خراوە هەمـدەمی لێوانـە ئـەو
شاخی مـەرجان قابیلە تەشبیهی لیوی تـۆی بـکـەم
ئـەم بـەری مـاچینـە داری بێبـەری بـەحـرانـە ئـەو

ڕۆژ و یـارم ڕوو بــه ڕوو وەســـتان وەکــو ئـاوێنـه یـار
ڕووی نیشاندا بوو بەعەکسی ئەم کە سەرگەردانە ئـەو
تێگەیشتوون چاوی مەست و ئەبرۆ بۆ کەوتوونـه یـەك
نیم نیگاهی ئـەم ئیشارەی کـوشتنـه و فـەرمـانـه ئـەو
وەسڵ و هیجرانم لـەلا ئـەمسالـی فـەقــر و ســەروەتــه
مـوشـکیلی زۆرە وەسـڵ هــەرچــی ببێ ئـاسـانـه ئـەو

عەشقە (حەمدی) سەوقی ساحەی فەلسەفە و ئیدراك ئەكا
عــەشــقـی لێـلادە بــزانــم ســاحبــی عیــرفــانـه ئـەو

٢٧٥

نامەویٚ ڕۆژی ڕەشی عومرم هەمــوو با بێتە شــەو

ئەشك ئەگەر بێڵیٚ بنووم و دلبەرم گەر بێتە خــەو

ئەو گوڵەم دی وا دەزانم هاتــووە بــۆم مــوژدەییٚ

عومری نەو ئیقبالی نەو هەم ڕۆژی نەو هەم ماهی نــەو

دڵ بە شەوقی ڕوومەتی سووتاوە پەروانە بە شەمع

هەر دوو هەم سووتانە ئەمما قــابیلە ئــەم بێتە ئــەو

من لە ژێر سایەیەی فەلەکدا ئارەزووی ژینم نییە

هەر کەوە دەیکا بە بازوو بازە هــەر دەیکا بە کــەو

کیمیاییێکە عەقــڵ عــاقــڵ دەکا زەرد و زەعیف

ئەحمەقی ئەم ئەحمەقانەی کردووە هێندە قەڵەو

ئەشقەری ئیقبالی یاری سەرکەشی من سەرکەشە

بازوویێکی ڕۆستەمانەی پێدەوێت بگرێت جڵەو

سکەیی ساحێبقڕان ناوی نەما ئێستا بە نەقد

(حەمدی) داغی دڵ لە ناوا نایە کەوتۆتە بڕەو

٢٧٦

ڕۆیـوانــن خــوا پێــدا وو مـــاوەوەن خــوا پێنـەداو
خۆزگە بەو سەیدانە بێ پەروا چوون و کەوتوونە داو
گـەر سـەرم تێدا بچێ نـاوی ببێ هـەر خۆشــە پێـم
خۆشــە پــەروانــە بســووتێ نــاوی تــۆ هــاتــۆتە ناو
کوللی سوبحێ زوو بەشـۆری گریە خوێناوی جگەر
داغـی دڵ شـوبهـەی نییـە بینـاتـرە ئـەلبـەت لـە چاو
کاری عـاقڵ نەبـووە ئەمنییەت لـە دڵ ڕێشـی قـەدیـم
مەستە گەر ساقی شەرابی کردە ناو شووشەی شـکاو
ژنیەتی دنیام بـە حەققەت ئێستـە بـۆ ساغ بـۆتـەوە
هـەرکەسێ ئەمـڕۆ کە پیـاوی ژن نـەبێ نـابێ بە پیاو
سەیدی سەحرا موستەریحن هەر دوعا بۆ شێخ دەکەن
ئەمـری داوە جا لـەنـاو شـارایە نـۆبـەی خـووگەڕاو
بۆ بڕینـە دەسـتی کـورت و داری بێبەر سـەوز ئـەبـن
سـەرو و مـن پێمـان حـەرامـە فیلحەقیقـە نان و ئاو
کێ لە باخەڵ عـاقڵێکا شـاهێـدی مـە قسـوودی دی
بــەش بــڕا وو دڵشـکـا وو نــابــەکـامــن نــاتــەواو

عیززەت و زیللەت کە یادی دیدەیی (حـەمـدی) بکەن
قاچی ئەشکێ عیززەت و زیللـەت بە ئانێ دێ بـە تاو

وو

٢٧٧

كە ئەوزاعی جیهانم دی قەناعەت عەینی سەروەت بوو
گەدایی ڕەحمەتی حەق پادشاهی حەققی زەحمەت بوو
بەبێ دێوانەیی تەرکی عەلایق ناکرێ حەقیە
لە تەقسیماتی ئەحوالا دڵم ماییل بە جەننەت بوو
نەتیجەی کاری دنیا زەحمەتە دووبارەیە یاران
حەیاتێکی سەفیلانە و مەماتێکی بە زیللەت بوو
لە سایەی نەفسەوە سیححەت لە ئەبنایی بەشەر دوورە
بەڕەحمەت بێ پدەر نوتفەی دەڵێی مەعجوونی عیللەت بوو
لە سەفحەی دەفتەری ئەخلاقی عالەمدا ئەگەر بووبێ
وەفا نەمدیوە بیستوومە بووە ئەمما بە قیللەت بوو
فەقر تۆشەی خولاسەی سالیکی عیرفانە تەحقیقە
موسیبەت بەرگی ڕەعنایی قەدی ئەربابی هیممەت بوو

لە ڕێی یەك ڕەنگیا هەركەس وەكو (حەمدی) كە سابیت بوو
بە تەعنەی ئەهلی بێ غیرەت نیهایەت هەر بە عیبرەت بوو

٢٧٨

دڵ لە دنیا دەرچوو دنیا خـۆ لـە دڵ هــەر دەرنـەچـوو

چارە دەرچوونـە هـەتا عیزز و شـەرەف زیاتـر نـەچـوو

ئاگـری گـرت کولبەکـەم ئـەمشـەو بـە پرشـنگی فیـراق

تـۆ لـە دڵما بـووی لـە ترسـا ڕۆحــەکەم بـۆ دەرنـەچـوو

زۆری وت واعیز بـە چاوی تـۆ بـەچـەی پـەیمـانـەگـێـڕ

گـوێم نەدایێ قەت دڵـم بـۆ ساقیی و کـەوسـەر نـەچـوو

هـەر بـەسـەر تیغی بـرۆیـا دەسـتی هـەڵێنا کـوشتمی

حەقیەتی شاهید وتوویە دەستی بـۆ خـەنجەر نـەچـوو

بۆ تەماشـای کـوشـتنی شـەیدابوانــی شـەمـع و گـوڵ

بـولبـول و پـەروانـە چـوون و دڵ لـەبـەر دلبـەر نـەچـوو

هـەروەکـو نـەشـتـەر دەمـاری دڵـمـی دەرهێنــا مــوژەت

چوو بە جەرگی ئاوێنەشـدا هەروەکـو نەشـتەر نـەچـوو

دلبـەرم تــەعنـەی لــە لـەیلادا وتــی مــەجنـوونی تــۆ

چۆتە دەفتەر ناوی وەك (حەمدی) بەسەر دەفتەر نـەچـوو

٢٧٩

له باسی زلفتا جانا قسوورم بوو به موو فەرموو

ڕەزام هەڵماوەسی ئەمما نە ئالۆزی بەشەرتێ موو

له داغی زیوی پڕ غەش بۆتە بەردی ڕەش محەك یاڕەب

بەچی بم من لە داغی کردەوەی هەمسایەیی بەدخوو

قەباڵەی فەڕ و ئیقبالم بداتێ نامەوێ چونکە

ژنێکی هەرزەیە دنیا کە حاشا هەردەکا بۆ شوو

هەموو کەس هەر ئەگاتە شەشدەری نەردێنی ئەم دەهرە

بە دوو شەش بێ بە دوو سێ بێ چ ئەمڕۆ بێ چ فەردا زوو

نیقابی شەوقی یەکڕوویانی دنیایە سییەه بەختی

چ باکی شەو بوو کە ڕۆژی جیهان ئارا ئەبوو دوو ڕوو

لە هەمرازی ڕەقیب ئەم شۆخە حەیرانم کە سڵ نەکا

مەگەر ئیعجازی عیشقە سەگ دەکاتە نۆبەچی ئاهوو

لە هاتووچۆیی دنیا (حەمدی) ئیستیغنا بکا حەقیە

نەچوو کەس بێتەوە ئەمما ئەوانەی هاتووە هەر چوو

ۆ

٢٨٠

کێ هیلالی دیوە شەق بێ ماهی نەخشەب بێ بە گۆ

تیفلی چاوی یار ئەکا یاری بەسەر کولّم و برۆ

کۆیی یارم پێمەدە زاهید بە جەننەت عالەمێ

بەردە بارانم دەکەن چۆنی بدەم گەندوم بە جۆ

من لە ڕێی عەشقا لە پیری کەوتووم وەك داری شەخس

شاخی ئومێدم خەریکە دەربکا تازە چرۆ

موژدەیی پشکووتنی دەمتی بە گوڵشەندا سەبا

غونچە وا تێکچوون بە قرچوون هەر بە مشتی خۆ بەخۆ

خوێنی من گەر خۆت لە پێی ئەگری زەریفە بمکوژن

من بسووتێنن ئەگەر دەمکەن بە کل بۆ چاوی تۆ

بۆنی ئەو زلفە بە ڕۆژی ڕووتی کرد شەوبۆ وتی

من کە شەوبۆ بم ئەمیشم ناو ئەوا نا ڕۆژبۆ

باسی ئەو خاڵە وەنەشەی مل شکاند بێ هۆشی کرد

خۆ فەقیرە لێشی هەڵناسێ بسووتێ بێنی سۆ

دەستگاهی قودرەتی تاقە عەجایب دەردەخا

ئەم نیگارە هەر لە ڕشتەی بەرگی گوڵیە تانوپۆ

عیززەتی نەفسی گەدایان سفرەیی سوڵتانییە

دوودی ئاهە نانی گەرمی (حەمدی) ئەشکی ئاوو دۆ

٢٨١

بێستوون تـۆزە سـەنـەم نیسبـەت بـە ئیستیغنـایـی تـۆ

حەقیـە نـاگـاتـە خـەوی شیرینـی گـەردی پـایـی تـۆ

من دوعـاگۆی سـەرکەشی تـۆم نـەمکوژی لـەم وەختـەدا

نـاکـەوێتـە سـەر جـەنـازەم سـێبـەری بـالآیـی تـۆ

تۆ لەخەو هەڵسی هەڵێ خۆر بەزمی حوسنت گەرم ئەبێ

ئـەی سـەنـەم ڕۆژە مـەزەننـە پـەنبـەیی مینـایـی تـۆ

شك نییـە جیسـمی لـەتیفـم گـەر وجـوودێکـم دەبـوو

بـۆچـی جـارێکـی نـەدیـوم دیـدەیـی بینـایـی تـۆ

حوسنی تۆ ئیعلانی ئیستیقلالی کرد لـەم عـەسـرەدا

هـەیئـەتی خـاسـی وجـودی دەوڵـەتـە ئـەعـزایـی تـۆ

عـەکسی ئـەحواڵی جیهـانـە حاڵـەتی دنیـایـی عـەشـق

مـوحتـەرەم نـابێ هـەتـا عـاشـق نـەبێ ڕیسـوایـی تـۆ

هـەر لـە زددی قـاعیدەی عیلمـە کـە جـەمعی زد ئـەکـا

مەست و هوشیارە سپی و ڕەش نێرگسی شەهلایـی تـۆ

شـەرحی خزری داوە سـەبزەی مەیکـەدەی پیری موغان

چـەشـمـەیـی ئـاوی حـەیاتـە کـوپـەیـی سـەهبایـی تـۆ

(حـەمدی) کورت کورتە قسەت ئاڵۆزە فـکری ئەمشەوت

باسی پـەرچەم کە گەلێ شێتی ئـەکا سـەودایـی تـۆ

٢٨٢

بـاڵـی کێشـاوە بـەسـەر حـوسـنـا لـە دوولاوە بـرۆ

وەك هـومـا گەییـە مـەقـامێ پێـی لەسـەر چـاوە بـرۆ

ئەمـری هـەر قـەتلـە ئیشـارەی دڵ بـە دوولـەت کـردنـە

شـیـری میسـرە قـەت لـە کالانـا نـەوەسـتـاوە بـرۆ

ڕوتبـەیـی بـالاّ بـە ئینسـانی بچـووکـی قـەت مـەدەن

چـۆن لـە ڕووی ڕۆژا بـزانـە شـیـری کێشـاوە بـرۆ

پەنجـەیی ئیعجـازە سـایەی ما لەسـەر شـەققولـقەمەر

یـا لـە قـاپـی مـەسـتـی نـازا حـاجیبـی نـاوە بـرۆ

بـۆیـە سـاف و تیـژە وەك خـەنجەر لـە بەختمدا سەبـا

بـەو هـەسـانـی مـەککـەیـەی زلفـانـەیـی سـاوە بـرۆ

ڕەنگە قەت ئـەهلی موحیببەت یەك کەسی لێ دەرنەچێ

تیـغـی ڕاکێشـاوە ئـەمـری کـوشتنـی داوە بـرۆ

وەك چەمەن (حەمدی) بە خەتتی وردە تەعریفی بکەی

چونکـە ئـەو ڕەیحانـەیـە تـەعـریفـی هـەر مـاوە بـرۆ

٢٨٣

سەیری عینوانی ئیشارەی ئەمر ئەدا مەعنا بڕۆ

یەعنی گەر نیتە برادەر مەیلی شیربازی بڕۆ

نرخی خەرموهرەی نییە گەوهەر لەکن سەڕڕافی عەسر

کومەڵێکم ئیستیقامەتدا بە تەنها یەك درۆ

من درۆم دیوە لە باغی عالەما سەوزیش بووە

سووکی وو ڕیسوایی یە وەختێ ئەدا غونچە و چرۆ

ئاشنایی قەت لەگەڵ ئەحمەق مەکە گەر عاقڵی

حەیفە بۆ تووتی لە تەیرا بێ بەکەر خۆری گرۆ

یەك قسەی ڕاستیش بکە بەڵکو درۆت بۆ سەر گرێ

مەنجەڵێ ژەك قەترەیێ شیرە کە دەیکاتە فرۆ

مەنزڵی دوورە درۆزن سەیری ناکەی (حەمدی) یا

ئەم قومارە هەرکەسێ ئەیکا زوو دەبێ سووك و تڕۆ

ی

٢٨٤

ڕەقیب بۆ بەزمی خەڵوەتمان کەهاتی
وەکو دوومەڵ لەجێی ناسک دەراتی
لەشەوقی ڕوومەتی ئاوابوو ڕووزەرد
قەمەر ئەی شەمس ئیتر تۆ بۆ هەڵاتی
سەبات کێوی لەبن هێناوە سەیلیش
بەدەریاییێکی کردووە بێ سەباتی
خزر بیدە بەعالەم شەربەتی مەرگ
دەکا ئەمڕۆ بەهای ئاوی حەیاتی
دەمت پڕ باسی نار وو ماری وەیلە
بچۆ واعیز کەتۆ هێندە بەزاتی
دەمێکە ئینتیزاری تەوق و پێوەند
دەکا دێوانەکەت بکرێ خەڵاتی
کە وەك مووبێ سیرات گوڵزاری حوسنی
دەلیلە جەننەت و زلفە سیراتی
بەڕەنگ و بۆ حەقیقەت دار گوڵێکی
بەشەککەر خەندە وەك شاخی نەباتی
بەراتە یا شەوی قەدرە کەجانان
بە (حەمدی) ماچیدا مووچە و بەراتی

٢٨٥

که دنیا بێ بەقابێ من لە ئومێدی ژیانم چی
وجوودێکی نەبێ ڕۆحم لە جیلد و ئیستیخوانم چی
بە بەرگی مەعسیەت ڕازایەوە نەفسم دەڵێی بووکە
ئەجەل نەقڵم دەکا تازە لەهێنانی ژنانم چی
نەفەس تەعدادی ساعەی عومر ئەکا مەعلوومە مەحدوودە
لەتەفرەی خۆم و ئەولادی فەقیر و ناتەوانم چی
نەمان و مانی عالەم تابیعی وەختی موعەییەن بێ
بەمن چی مردنی دوژمن لەمانی دۆستانم چی
فەلەك گەر بێتە سەرپۆشی نەواقیس زاهیرە هێشتا
کە فاریغ بم لەبێ عەقڵی لە پۆشانی عەیانم چی
لە سەحنی کوڵخەنا عەیشم کە دائیم خاکساری بێ
لەباسی چەهچەهەی بولبول لە بەزمی گوڵستانم چی
وەفاتی کرد وەفا بۆیە حەیا تەرکی حەیاتی کرد
بەچی دڵ خۆش بکەم فەرموو لە مەفتوونی زەمانم چی
دەوامی نەگبەت ئیستیغنا دەبەخشێ عەینی وەك دەوڵەت
چ باکم قەهری سوڵتانە لە لوتفی خوسرەوانم چی

کە گوڵزاری ئەمەل وشکە نەبارێ با ئیتر باران
بەهارێکم نەبێ (حەمدی) لە ڕوو زەردی خەزانم چی

٢٨٦

لەخوێنی خۆم کەنووسی پیری مەی فەرمانی ئازادی

فەرەح کەوتە دڵی دەروێش و سۆفی کەوتنە شادی

موحیببەتخانەیە دنیا خەریکی عەشقە مەوجوودات

چ عوششاقی چ مەعشووقی چ شاگردی چ ئوستادی

وەکو شیرین خەیاڵی کوهکەندی گەر دەبوو لەیلا

لەگەڵ ئەو زوعفەدا مەجنوون دەکەوتە کاری فەرهادی

بەدڵ ئەهلی دڵی پەیدا دەکا دنیا هەتا ڕۆژێ

بەسەگ جەرگ و دڵی دێنێتەدەر هەروایە موعتادی

بەپیریی تازە سەوزی چی دەبێ نەخلی ئەمەل لاچوو

هەناسەی بێ نەوایانت بەسە بۆ مەحو و بەربادی

فەلاکەت مورشیدی ئەهلی موحیببەت بێ ئیتر (حەمدی)

چ موحتاجە بە تەحسیل و سلووك و پیر و ئیرشادی

٢٨٧

لەگەڵ عالەم کە دنیا دەستی تێکەڵ کرد وتی فـەردی
مەحاڵـە بـەم ژنـە هـەرجایـی یـە تێکـەڵ ببی مـەردی
نـەپـۆڵا وو نـەمـس نـرخـی بـڕشـتی زیـو و زەڕ نـاکا
بەڵێ مەقبوولی خاسە ڕوو سپی مـەرغـووبـە ڕوو زەردی
برا کاری جیهـان نەردینـە شـەشـدەر بگرە دوو شـەشـتـە
ئەمـە شـازە یـەکێ بیکا بە هـەپ یـەك دەفعـەیێ نـەردی
شکاندوویە ڕەقیب شیشەی شەرابی عەیشی ئەم خەڵقە
بەپەنجەی ئـەو نـەبێ لـەم ئـاسـمانـە ناکـەوێ بـەردی
دەوای ئـازاری عوشـشـاق و ڕەقیبـان وەسـڵ و هیجـرانە
بـەڵێ نـابێ لـە دنیـادا ببێ فـەردێ بـەبێ دەردی
بەغەیری مەردی ساحێب سەفوەتی قەلبت نەبێ ئـومێد
کە لافاوم نەدی بشـوا لەسەر ڕوخسـاری خـۆی گـەردی
مەڵێـن زۆری ئەبێتە واسیتەی کـەم قیمـەتی ئـەشـیـا
کە کالایـی وەفـا قـاتـە بـە پـوولـێ نـاکـڕن یـەردی

خەریکی ڕابیتەی فەرهاد و مجنوونە شوکر عوشـشـاق
بەبێ حیکمەت نییە (حەمدی) کە بگرێ دامەنی هـەردی

٢٨٨

وەرنـە سـەیـری ئـەو بتــە غـەممـازە کـەوتـە دلبەری
عالەمی عەشـق و موحیببەت بوون لە ڕۆح و دڵ بەری
بۆ شـکـارە بـاڵــی ئـەبـرۆی دابــەیــەکدا چـاوی بـاز
دڵ کەوا کـەوتە تـەپ وکـۆ هـەر وەکـو کـەبکـی دەری
بشفڕن نـاگـەن بەگـەردی دامـەنـی ئـەو حـوسـنـەدا
میسـلی خـۆر حوور و میسالی مـاهتابـان بێ پەری
خۆر لـە خەتتی ئیسـتیوا وەسـتـا قییامی کـرد کە یار
نەك لـە ئـەرزیـدا بنیشێ گـەرد لـە نەقـشی سـێبەری
تا ویسـاڵ هـەر قـاعیدەی سـووتانـە ناری هیجری یار
ئـاگـری زەردەشـتییـە عـەشـقـە حەکیمی ئازەری
خاری گـوڵ بـۆ بـولبولـی بێ چارە هـەر وەك نێزەیە
وەك دەکـا برژانگ لـە جەرگی عـاشقـانـدا نـەشتەری
سـەیلی تالیع ئـاشـی دەوڵـەت فیلحەقیقـە خولدەدا
عاقیبـەت وەك دانـە دەیکا هـەر بـە گەرد کـەوتـە بەری
خۆت لـە خـۆ لادەر بـە کـوللی لابـدەی چاکە ڕەقیب
مـار کـە لاڕێکا نـەکـوژرێ نـانـەوێ بـۆ کـەس سەری

فـەتـوەیـی وەسـڵـی نـەداوە مـوفتـی ئـایینی عـەشق
مـەرگی هیجـران چاتــرە (حـەمـدی) لـە ژینی کافری

وەڵامی حەمدی بۆ شوکری فەزلی

٢٨٩

بە خیلافی قسەکەت شوکری بکا تا نوێژی
بم هەموو خوێنە کە ڕشتی شتی جا دەسنوێژی
دەستی هەورازی نەبوو مەسلەحەتی وازانی
کە بکا ئەشقەری ئیقبالی دووچاری لێژی
عالەمی نایە کەو و کۆتەڵەکەی گرت و کوتای
هەر بە گێژی ڕازی نەبوو کردی بە واڵا بێژی
دوای تەزویری کە ڕستوویە لە دەهرا باقڵ
هەر زەمان بوویەتی داوی ئەمەلی هێندە درێژی
هەموو کای کۆنی بە باکرد و گڕی تێبەردا
کە بکا دووکەڵەکەی چاوی فەلەك کل ڕێژی
چاوی لێ سوور بوو لە کەف لێوی کە پڕ بوو دیجلە
مەلەوان هارە لە وێدا قسەیی گەر بێژی
با وجوود داغە لە دڵیایە وتوویە و هەر ئەیڵێ
خاکە ڕۆ ماوە خۆڵی بەسمە ئەوندەی گێژی
باری تا ئێستە نەبردۆتە قەراغ ئاوایی
ترسی لێدانی نەبووبێ کەری قەمچی چێژی
چڵی داری ئەمەلی غونچەیی خۆشبۆ ناکا
(حەمدی) دنیا ئەمەبێ وەك ئەوەبێ دەسنێژی

٢٩٠

زەمین ئارایشی خۆیدا هەوا کەوتۆتە فەڕڕاشی
بەغونچەی تازە پشکووتوو دەکا عالەم گوڵاو پاشی
هجوومی کرد بە ئاڵای سەوزە نێرگس میرەڵایانە
بە تابووری گوڵی کرد لالە هێرش میسلی بیگباشی
لەسەردا پرچەکانی شۆڕەبی کەوتۆتە داوێنی
لە تەهلیلەی بەهارا بۆتە دەروێشانی بەکتاشی
هەموو دەستێ چڵی کاسەی کەلێکی پڕ لە شەونم کرد
کە وەك ڕۆژ یار هەڵات بیکەن بەیەك دەفعە بە شاباشی
ئەمەندە لووتی بەرزە سەروی سەرکەش هەر دەڵێی یارە
بەغەیری سێبەری قابیل نییە کەس بێتە ویڵداشی
بەشیرین و لەتیفی بۆتە شاخی بێستوون گۆیژە
میسالی کۆهکەن شیرینی ئەرمەن بۆتە سەنگتاشی

بەسواری چڵ بەتوندی گوڵ کەهات زانیم کە تێدەگلێ
لەباغی عالەما جەولان دەبێ بکرێ بەهێواشی
ئەگەر ئەم باغە ئەهلی باغەبانی بێ بەهەشتێکە
دەبێتە دۆزەخێ وەختێ نیزامی کەوتە دەس ناشی
لەلانەی بولبولانا کوندەبوو بۆ شاخی لێدەڕوێ
لەپەروازی شەهێنا بێ کە دالاش کەوتووە لاشی

لەتەبعی ئەهلی دڵدایە بەهاری بێ خەزان (حەمدی)
گوڵستانێکی ڕەنگینی لە نووکی یەك قەڵەم تاشی

٢٩١

وەکو بیستت لە قەیسەر قەسر و کیسرا بۆ لە کەی خاڵی

لەدیوانی شەهنشاهان جیهانت دیوە کەی خاڵی

لەمەرگی مومسیکانا فیلحەقیقە خەزنە بەخشە دەهر

لەسەر سفرەی جیهان نابێ کەدەستی جوودی تەی خاڵی

کە دڵ پڕ موددەعی دایم بترسێ چاکە نەك بڕژێ

کە ناگیرێ دەمی مینا زەمانێ بوو لە مەی خاڵی

وەرە ئەی دڵ لە ئەشغالاتی لایەعنی فەراغەتکە

کە تەئسیری نییە ناڵە نەبێ دڵ میسلی نەی خاڵی

خەراباتی موغان بێ ناڵەیی مەستانە وێرانە

خەرابە خانەقایێ بێ لەدەنگی زیکری حەی خاڵی

ملی مینایی ئەهلی موحیببەت مەگرە هەر وەك گەرد

ڕەقیب نەك وەك سەبو سرپی دەروونی بێ بەقەی خاڵی

میسالی وەعدی وەسڵە حیددەتی جانانەکەت (حەمدی)

بەهاری نابێ دنیا بۆ لە دەنگی ڕەعدی دەی خاڵی

٢٩٢

بێ قەدرە کەماڵی ئەوی نەیمابێ کەماڵی

بەم حاڵە مەحاڵە کە ببن حاڵی لە حاڵی

زانیوتە گەر ئەم دەردە بەدڵ دەردی نەداوە

عاجز مەبە ئەی غەم وەکو کوڕ بێرەوە پاڵی

تەییارە کە غەوواسی دڵی بەحری هەوابێ

بۆمبایە تەبیعی سەدەفی پڕ لە لوئالی

تا نەیکەمە تانە لەسەر ئەم دیدەمە خاڵی

هەرداغە لە دڵمایە مەڵێ خاڵی لەخاڵی

عەشقێکی چ شیرینی هەبوو حەزرەتی فەرهاد

ئاخر وەکو من دایەوە مەجمووعی بەتاڵی

بۆ گوڵشەنی شادی دەفڕێ بولبولی تەبعم

مەعلوومە دنیا دەشکێنێ پەڕ و باڵی

دنیـا کـه بـه تــۆ تێکـەڵـە مــن تێکـەڵـی نـابـم
ئەو بێ شـەرەفە قەت دەمەوێ سـەروەت و مـاڵــی
وەك ئەسپی ئەجەل سەرکەشە ئیقبال و تەجەللی
وریـابــە بــەقــووەت بـگــرە دەستت بـە یـاڵــی
بــەم میحنـەتــە وا تێمــەگــە بــرژابــی بــرادەر
ئـاڵ و گەشـە خـوێنـی جگەرت دیارە کـە کـاڵـی

سەر لـەوحی مـەزارم ئەمەیـە خــزمـە بنـووســن
(حـەمـدی) کە مەجالی نەبوو سووتا بە جـەمالــی

٢٩٣

نامەردییە بە مەردیٚ ئەڵێن خەڵقی سەرچڵی
دڕکی نەبیٚ بزانە دەکا ئاخۆ گوڵ گوڵی
ئەم گوڵشەنی حەیاتە نە ڕەنگی دەبیٚ نە بۆ
نەکریٚ بەخوێنی ئاڵی جگەر فەرشی گوڵگوڵی
گەر خۆت ئەناسی باسی ئەم و ئەو نەکەی دەخیل
ناچێتە جێی پڵنگەوە گورپە بە پڵپڵی
پەروانە خۆی دەخاتە گڕی ئاگر و دەڵیٚ
بیٚ نووری مەعریفەت دەکریٚ قەت بەدڵ دڵی
بەد بەختییە ڕەقیبی کە کردۆتە یاری یار
دیوتە بزانە زوڵمەت و شوعلە بەتێکەڵی
پرسیم لەمادەری زەمانە کەتۆ تەجرەبەت هەیە
چ خۆشە پێی وتم نەفەسی زیندەگی کەڵی

مەفهوومی شیعرەکانی نەبی (حەمدی) حەقیەتی
بیٚ گوڵ دەکا لەسەحنی چەمەن فیسقە بولبولی

٢٩٤

وەرە ئەی دڵ لـە قوڕنیشـە لـەهیجرانـا کـە قـوڕ پێـوی
بڕێـژە ئەی جگـەر خوێنت کـە مـوحتاجی دەم و لێـوی
سولەیمان حەشمەتە مووریچەیی ڕاهی عەشق ئـەی دڵ
وەرە ئەم مەعرەکەی نەفسە نگینت گــەر هەیە و دێـوی
لەمەیدانی موحیببەتـدا سەری خۆت کزکە وەك سەحـرا
کە فەرهادی عەشق دەرکەوت نەوەك فەرقت بکا کێـوی
مەتاعی شـیعری من بەرناکـریێ لـەم عەهــدەدا ئـەلبـەت
کە ببـڕن قیمـەتی ئـەشیـا بـەڕیشــی دەوڵـەتی خێـوی
ئەگەر پشت ڕێشی باری میننەتی غەم بێ فەرەح حەقیە
چ وەختـێ نـاوی بـوو تـا غـەم نـەهـاتـە نـاوەوە نێـوی
بەشی ئەهلی موحیببەت گـەر نـەماوە غەم وەرە قاسیم
دەروونی من ئـەوا کـەیلـە ئەگەر کەییـال و غـەم پێـوی

جگەر بریـان و دڵ بـرژاوی نـاری فیـرقەتـە (حـەمـدی)
تـەلاشی چیـدەکـەی زاڵـم وەرە بیخـۆ کــەبـێ شێـوی

٢٩٥

بەوەمزانی فەلەك ڕەوشەن زەمیران دایم ئەفرۆشی
کەسەر دێنێتەدەر ڕۆژی بە زوڵماتی شەو ئەیپۆشی
گەلێ کەس وەك فەلەك بەدمەستە چاوی خۆشی نابینێ
بەجامی خۆر کە جامێکی لە خومخانەی شەوا نۆشی
لە عەیب و عار و تەعنە هەرکەسێ پەروا نەکا بێ شك
بەلەنجەولاری بووکانە جیهان هاتۆتە سەرکۆشی
بەناو بۆ ئیستیراحەت ئارەزووی دنیا ئەکەن خەڵقی
کەچی خۆ نایەڵێ دنیا ڕەحەت بێ بەڵکو تێکۆشی
موقابیل یاری من یارایی وەستانی نەبوو خورشید
لەداوێنی شەوی کێشا بە سەردا توحفە سەرپۆشی
دڵت پڕکە لە ئاوی زیندەگانی عەشق و دەم تەڕکە
سەقا خۆ تینووە دایم هەڵیگرت کووپەیی بۆشی
وتی تۆی من منم یا تۆ کەمن لێمداوە تۆی گرتووە
بزانە چەندە ڕەندانەی بەشێخی وتوە سەرخۆشی
لەبەر ئەو شەمعی ڕوخسارە بسووتێ بێ سەدا ئەی دڵ
کە فەخری مەجلیسی ڕەندانە وەك پەروانە خامۆشی

بەخامۆشی جیهانی عەشق ڕەواجی داوە بەم عەسرە
بەدڵ (حەمدی) بناڵێنە بەدیدە زوو بدە جۆشی

296

ئەی دیجلە لێڵ وێڵی سرشکی ڕەوانی کێی

وەك تیری دڵ شکافی لە بەحری کەوانی کێی

مەجنوونی زلفی خاوی چ لەیلایەکی لەچۆل

بەم لێوی وشکەوە بەهەموو دەم دووانی کێی

گەر ئابڕوو تکاوی فەرموو تکاوی چ ڕوویەکی

ئەم بێ قەرارییە چییە ڕۆحی ڕەوانی کێی

خاڵی نییە لەناڵە دەروون و دڵت دەمێ

وەك نەی نەوایی شۆرە مەقامت قەوانی کێی

یاپیری یا لە قەهری زەمان پێچ وتاب ئەدەی

قامەت خەمی فیراقی نیهالی جوانی کێی

تورکانە توند خوویی بەنەرمی کە عاشقی

ڕووت وا لە ئێمە ئاخۆ لە ئێمەی لەوانی کێی

ئەم خەتتی ئیستیقامەتە وەکو گرتووتە بیگری

(حەمدی) دەزانی ڕەهبەری ڕۆژ وو شەوانی کێی

ێ

٢٩٧

نیمـــه یـــارایـــی نـــیـگـــاهـــی (غ، م، ز، ه)

غـەمـزە دڵـدۆزە لـەتـم کـە تـۆ بـە (ش، ی، ر)

شیری ئەبرۆت یەك ئیشارەی بۆ منی شەیدا بەسە

تیـژە چونکـە داویـە کوورەی مـوحیببـەت (أ، ب)

ئابی تیغـت دیـارە ئـاوی زینـدەگـانـی تێکـەڵـە

کـوشـتـەگـانـت زینـدوون تـا ڕۆژی (ح، ش، ر)

حەشرە هـەستـاوە لە عالـەم قـاپی تـۆبـە داخـرا

غـولغـولـەی عالـەم کـە گـەییە ئـەوجی (چ، ر، خ)

چەرخی کـەچ ڕەفتارە باقڵ دەورەیێکی تـر ئـەدا

پـــڕ زەهـــرکـــا جـــامـــەکـــەم وەك (ش، ر، ب، ت)

شەربەتی مەرگی لە ئاوی زیندەگی پێ خـۆشتـرە

وەعـدەیـی وەسـڵـی نـــەدەیتـــێ (ح، م، د، ی)

(حـەمـدی) تاکەی هـەر بنـاڵێنی لەژێـرباری غـەما

بۆچی نابێ ئەی سەنەم ڕەحمت بە ویشا جاریێ بێ

٢٩٨

چاکەم لەکەس نەدیوە برا مەرحەبا نەبێ
چی دەردەچێ لەکیسە قسەی سادە با نەبێ
بیستوومە یەک شەوە بە شەوی پێگەیشتوو تۆ
یەک ساعەتەی لە یەک دەقیقە بترسە پەیا نەبێ
دڵ کەوتووە بە بۆنی سەری زلفی عەنبەرت
بەو بۆنە کەس نەکەوتووە بادی سەبا نەبێ
وەبزانە ئێستە وەسڵتە ئەگەر عەشقە ڕەهبەرت
زاهید ئەگەر موحیببەتەکەت بۆ ڕیا نەبێ
ئەو سەربڕینی پەرچەمە بێ شک لەبەر ڕووە
زوڵمەت قەباحەتی چییە ئاخر زیا نەبێ
ڕوو ڕەش ببی ڕەقیب خودایا ببی بە بەرد
ئەمما محەک نەبی بەوە قیڕووسییا نەبێ

(حەمدی) ڕەئیسی مەجلیسی دەرد و غەمە ئەسەف
جێگەی دیارە دەوڵەتی ئەو با جیا نەبێ

٢٩٩

له من با دڵ وەكو دنیا هەتا مەحشەر تەوەللا بێ
وەكو مەجنوون دڵ و دنیا فیدایی چاوی لەیلا بێ
وەرە مەستانە بۆ گوڵشەن بە مەخمووری نیگاهێكە
بەكوێری چاوی نێرگس جا لەمەولا مەست و شەهلا بێ
بەیادی قامەتت دایم خەریكی ئەم خەیابانەم
لەجەولاندا ئەڵێم بەڵكە یەكێ هەمڕەنگی بالاّ بێ
دەمی تۆ و غونچەیە ئەسبابی دڵتەنگی من و بولبول
كەیاری فەیز بەخشە هەر وەكو گوڵ ئاڵ والاّ بێ
وەرە جانا بەتاریكی خەریكی خاتیمەی عەشقم
بەڕووتی ڕوومەتت بنوێنە با شەمعی موتالا بێ

بەسەهلی دەم لە ئەسراری دەمی نامەرد مەدە (حەمدی)
نەپشكووتوو كە نەبووە غونچە پڕ لوئلوئی لالا بێ

٣٠٠

له بەر قاپی خەراباتا کـە وەك ڕەعد نـەعرەدا مـەستێ
لـە غـەیب بەرقی ئـەدا بۆ مـوودەعی تیغی لەسەر دەستێ
حقووقی بـولبولانیـش چـوو لـەناوانـا جـەنـابی گـوڵ
کە گوێی وەك ئەو نیگارەی ناوەتە ژێر دەستی بەردەستێ
لـە باڵا نـاگـرێ جێگـەی لـە دامـەنـدا ببـێ گـەردم
کـە تـا بـاڵانشینـی بـێ بـەڵا نـاگـاتـە سـەر پستێ
چ سەربەستە ئیـلاهی ئـەم ستەمکـارە لـە قـەتلی مـن
بـە مووسا باوەڕم نـایە کـە فیـرعەون وا کەمـەر بەستێ
بەدەست دەرخستنی دنیای کە شێواند ڕوومەت و قـامـەت
کە دەرخا ڕەنگە هەر ڕۆژی قییامەت بێ حەشـر هەستێ
وشـك هەڵهاتووە لێوم وەکو پووش و هەناسەی سـەرد
میسـالی بـەردە ئـاهـم ئـاگـرێ دێنـێ وەکـو ئـەستێ

گەڵێ (حەمدی) خودام کرد وەعدی وەسڵی خستە سبحەینێ
گـەر ئـارامی ببـێ ڕۆحـم دڵـم ئـەم موددە ڕاوەستێ

٣٠١

خوێنی چاوم وا خرۆشاوە خەریکە سەربەرێ

ئیحتیماڵە بەم کوڵی گریانە ڕیشەی دڵ بەرێ

دڵ نەبێ چیمە لە بەحری عەشقی یاری بێ وەفا

هەڵدڕێ ڕەببی وەکو ماسی بە نووکی خەنجەرێ

عاشقی ئەمڕۆ لە دنیادا نەمابوو نەوعی تۆ

گەر بە بێ ڕەحمی دەبوو شۆخی قەشەنگی دلبەرێ

نازی ئەرزی بۆ نەکێشێ ئەوجی ئیعلایی فەلەك

کەی بە سنگی خۆیەوە دیویە وەکو تۆ ئەختەرێ

بێرە خەندە غونچە قیڕووسییا وەکو گوڵ شەق دەبا

با ئەمەندە بگری بولبول تا وەکو گیانی دەرێ

خاڵییە دنیا لە مەرد و تاقەتی سەودا نەما

بێتە مەیدانی موحیببەت ماوە گەر تەنها سەرێ

تۆ خەرامان بێرەوە دەڕوا جەهەننەم عالەمێ

سەد هەزاری هەر وەکو (حەمدی) لە دەوری تۆ گەڕێ

٣٠٢

نەپشکووت ئەودەمە وامایەوە ئەشکالی دڵ جارێ

دە چیبکا غولغولەی بولبول نەگاتە سەمعی گوڵ جارێ

ڕەقیب و دلبەری دنیا بەیەك سك هەردەبێ بووبێ

گوڵێکی بێ دڕك دیوتە کەبێتە دەر لە چڵ جارێ

لە زلفی ئەو بتەم زەننارە بێ باکم لەنار و مار

سەرو ئازادی کرد قومری کە تەوقی کردە مل جارێ

بە باسی جیلوەی ئەو ڕوخسارە نابێ دڵ مونەووەرکەم

کە دڵ فانۆسی یارانە نەوەك بێ موشتەعیل جارێ

چ لازم مەنعی ئەو دنیا پەرستە موددەتولعومری

لە ئەفعالی قەبیحی خۆی نەبووبێ مونفەعیل جارێ

کەدەستی گەییە قەبزەی تیغی ئەبرۆی چاوی خوماری

وتم حیفزی بکەی ڕەببی لەفیتنەی مەستی کل جارێ

بەجێیە کوشتنی عاشق ڕەقیب ئەمما لەحورمەتدا

وتی سەبرت ببێ جارێ ببم بەڵکو خەجڵ جارێ

مەگەر گەردم خەیاڵی عالەمی دامەن بکا (حەمدی)

لەڕێی وەسڵا نەبوو نەشکێ بەجارێ پێ و پل جارێ

٣٠٣

قەمەر ڕەنگی لەڕوو دەبڕی کە بکرێ باسی ڕوخساری
کەنەیبێ کوڵمی هەر وەك گوڵ کڵاڤ میشکی تاتارێ
مەلەك لەم ئاسمانانە کە مەشغوولی چراخانن
لەعوششاقا بەتاریکی دەڵێن نەك مابێ بیماری
لەشارا جێی نەما مەجنوون لەبەر ئەحواڵی بەدمەستی
بە پیاڵەی دیدەیی لەیلا کە نۆشی فەرموو سەرشاری
لەبەر پێی شەوقی فەرهادا لەکاهێ کەمترە کێوێ
کە بولبول نێزە نابینێ لە گوڵشەندا بەقەد خاری
سحوورم قورسی ڕۆژی ڕوومەتی بوو ئەم سبەینێیە
چ خۆشە گەر بمێنم مەغریبیش بیکەم بە ئیفتاری
شوکر شاخی جنوون کەوتە چرۆکردن لە کەللەمدا
ئومێدم بەردەبارانە ئەگەر زوو بۆم بدا باری
بەبێ یار و دیاریدا دیاری داوە مەحروومم
ئەوانەی بەختییان یارە یەکی کەوتۆتە دووی یاری
لەبەر کۆیی خەراباتا بەگەردی گەر حیسابمکەن
وەکو کل گەر لەچاوم کەن بە تەکیەم من نییە کاری
لە ڕووتا من کە زەنناری زلف بەستم لەتار و مار
چ پەروامە خەلیلی عەشق ئەکا دۆزەخ بە گوڵزاری

خودا قـودرەت بـەخـوێنـی جەرگ و دوودی ئاه و ئـەشـکـمدا
چ مـوحتـاجـم بـە گـوڵـزار و خیـابـان و بـە جۆبـارێ
لـەبـەر فـریـادی فـەرهـادا دەنـاڵـێ بێسـتـوونـی چـەرخ
کـەچی شیـریـن نییـە ئـەی دڵ بکـەیـن گـەر ئێمـە هـاوارێ
بەنـاحـەق مـن بـەحـەق مـەنسـوور دەبـێ بکـرێ بـەسـەر دارا
حـەق و نـاحـەق نییـە مـەقسـەد عـەشـق لازمیـە سـەرداریێ

قسەی خۆی بردە سەر ئەو شۆخە (حەمدی) بۆچی بێ شەرتە
کە شـەرتـی کـردبـوو نـەیکـا لـەگـەڵ کـەسـدا وەفـا جـارێ

٣٠٤

دەکێشێ نەقشی شیرینت هەتا پەنجەم قەڵەم دەگرێ
بەبێ فیکرت نییە قەلبم هەتا گۆشەی عەدەم دەگرێ
لەگەڵ یارا ڕەقیبم دی وەکو زەحمەت لەگەڵ ڕەحمەت
لە زوڵماتا ئەدا شوعلە غەزەب هەر بۆ کەرەم دەگرێ
بە حیکمەت چاکە بیستوومە بسووتێ عەنبەری ئەشهەب
بە بۆنی زلفەوە جانا دڵم دەردی وەرەم دەگرێ
چ حاجەت بێمە سەر باسی ویساڵت چەندە موشتاقم
دەمی دەشکێ قەڵەم کاغەز ئەمەندەی کە ڕقم دەگرێ
مەقامی عالی یی تا بێ عوزاری تۆیە بۆ خاڵت
دەڵێی فیرعەونە نەشئەی خۆی لە گوڵزاری ئیرەم دەگرێ
دەکا ئیعلانی مردن موو بە موو ڕیشی سپی تازە
لەبەر چاوی ئەجەل نەفسم سەگێکە ئێستە دەم دەگرێ
بە ڕەنگی زەردەوە عاشق ئەگەر یاقووتی ئەسفەر بێ
بە غەیری تۆ کڕیداری نەبێ قەدری بەکەم دەگرێ

شەهیدی عەشقە (حەمدی) لازمە بیبێ عەلاماتێ
لەسەر ئەم ڕووپەڕە یەك مەسرەعی کەڵکی عەلەم دەگرێ

٣٠٥

بەهای یەك كلكە توورە گەر كلی تووری بە كلتووریٚ

بەری بۆ ئاهوویێكی مەستی نازی دیدە مەخمووریٚ

بە زەننار و چلیپا بۆچی مل نادەم كە وەك زلفە

لەسەبحە و تەیلەسانم چی ژنانە موور وو بەرمووریٚ

بە ئومێدی وەفا عاشق ژیا ئاخر جەفا كوشتی

بەدوو دیدەی فەلەك نەیدی وەك ئەو بیٚ چارە مەغدووریٚ

لەبەر قاپی خەراباتا قەلەندەر مەشرەبیٚ دەیوت

ئەسەف پیری موغان ئەم جێگەیەی داوە بە مەستووریٚ

بەسە بۆ خاریقەی بەدبەختی من دۆزینەوەی یاریٚ

نەدین و ئاییینێكی بیٚ نەقانوون و نەدەستووریٚ

لەخیلقەتیایە ڕیحلەت وا ئەزانم پیرەزاڵی دەهر

نەوەك تۆ دلبەری دینی نە میسلی پیلەتەن پووریٚ

لە چینی پەرچەما تۆمار و تورڕەیی نایە سەرخاڵی
وتی با ئەم حەبەشزادەش لەچینا بێتە فەغفووریٚ
کە ماری زلفی حەڵقەیدا لەسەر گەنجینەیی لێوی
وتم بەم نەوعە با قاڕوون دەرێنێ گەنج و گەنجووریٚ
قسەی عوششاق و تۆ هەروەك قسەی فیرعەون و مووسایە
ئەگەر بووبێ لە فیرعەونا میسالی ئێوە مەغرووریٚ

جەفای ئەو شۆخە وەك شەوقی قەمەر (حەمدی) جیهانگیرە
بەڵێ عەنقایە چاوت کەوت لە عالەمدا بە مەسرووریٚ

٣٠٦

دڵ دەزانی بۆ لە شوعلەی كوڵمی لەیلا ناگەڕێ

تا نەسووتێ عەیبە پەروانە لە لەمپا ناگەڕێ

زلف و ڕوومەت كفر و ئیمانە بەشەرعی عاشقان

دڵ لە مزگەوت دەستی شُشت و بۆ كلێسا ناگەڕێ

غولغولەی هیجرە نیشانەی زەمزەمەی ڕۆژی ویساڵ

تا سەبو قولقول نەكا مەعلوومە سەهبا ناگەڕێ

بێ سەرە سەرو وسنەوبەر بێ بەرە قەدری نییە

بۆیە وەستاوە لەدەوری قەددی ڕەعنا ناگەڕێ

پڕ لە عەشقی تۆیە خۆشی هەر لە دنیا لانەدا

بەرشەقیدە هەر سەرێكە بێ دوو سەودا ناگەڕێ

من زەعیفم دەردەچێ نەفسی قەوی باقڵ لە دەست

تۆ پەتیكە ئەم سەگە چونكە بە هەودا ناگەڕێ

چی لە کل کا گەر گڵی دەرگانەکەی تـۆی دەس کـەوێ

بـۆ جـەواهیر سـورمـە ئـەلبەت چاوی بینا نـاگـەڕێ

چوویە گـوڵشـەن ئـابـڕووی گـوڵ بۆیە یەکجاری تکا

عادەتا کوێـرێکـە نێرگس مـەست و شـەهلا نـاگـەڕێ

دەك خودا وەرگێـڕە ئـەم چەرخـە لـەبـەر بێ هیممەتـی

قـەت بەمـەیلی ئـەهلی هیممەت دەوری دنیا نـاگـەڕێ

عاشـقی مـەهجووره (حـەمـدی) تـۆ مەپـرسـە حاڵی ئـەو

عەهدی کرد بێ یادی تۆ ئەو دەشت و سەحرا نـاگـەڕێ

٣٠٧

غەیری ئەم سیانە لە گوڵشەن مەنعی من ناکا کەسێ

باغەوان یەك بولبولان دوو خاری دامەنگیر سێ

سێ بەڵایە وامنی شێت و لەت و پەت کردووە

چاوی یەك ئەگریجە دوو ئەبرۆیی وەك شمشێر سێ

کوشتە وو دڵ پڕ لەداغ و بەستەیی سێ کافرم

خەتتی یەك خاڵی سییەھ دوو گێسوویی زنجیر سێ

زار و دڵخون و جگەر کون کون بویی ئەم سێ شتەم

خەندە یەك دوو لێوی دوو موژگانی هەروەك تیر سێ

وا ئەزانم بەرکەسی ناخەن بەهەشتیش سێ گروە

ئەشقییا یەك سائیلان دوو مورشیدی ڕەنگ پیر سێ

ئەم سییانە نایەڵن بمرم لە کۆیی دلبەرا

تەعنە یەك تەزویر دوو زەردەخەنەی تەحقیر سێ

مانیعم سییانە کەڕ ولاڵم ئەکەن وەختی ویساڵ

شەوقی دڵ یەك نازی یار دوو پەنجەیی تەقدیر سێ

تا بن ئەم سیانە لوتفی قەت لەگەڵ (حەمدی) دەبێ

کیبری ئەو یەك زیللی من دوو فیتنە وو تەزویر سێ

٣٠٨

پڕی نووری موحیببەت کا کەسیٚ ویستی دڵی نـەشکـیٚ
بـەبیٚ ئـاگر تـەیـارە فـەرمـوو بفـڕێت و پـەلی نـەشکـیٚ

بەبەرکـۆیـی خـەراباتـا نـەچـن نـامـەرد بـەبیٚ سـوجـدە
بـەبیٚ تـەقڵـە بـەوێـدا مـەل دەبـا بـفـڕیٚ و ملی نـەشکـیٚ

لە بەزمی عـالەمـا خەنـدانـی وەك گـوڵ گـەر مـولایـم بیٚ
دڕك نـابـیٚ لـە دامـەن هـەڵچەقـیٚ لـووتـی چڵی نـەشکیٚ

کـە دەسـتی نـایـە مـل شیشـە وتـم سـاقی غـەزەبنـاکە
قەدەح دڵ پـڕ نـەبیٚ زەحمـەت بەریـدا قـولقولی نـەشکـیٚ

مەمەڕڕی ناسـك ئەندامانـە کـووچـەی حـەزرەتی جـانـان
ئەگەر چوو ڕووڕەشی نابیٚ میسالی قەل قوولی نـەشکـیٚ

وەرە جـانـا لـە ڕەغمی باغـەوان ڕوویـیٚ لـە گـوڵشـەن کـە
لـەمـەیـدانی چـەمـەندا حـەیفە تیپـی گـوڵگوڵی نـەشکـیٚ

ئەوانـەن مـەرد کـەعـوریـانی بـەبـەرگی عـارییـە نـادەن
ژنە عـاری کـە بـەرکـرد تـا دەقـاقی سـەرجلی نـەشکـیٚ

دەمی خـۆت بگـرە بـەردە دەس لەداوێنـم ڕەقیب بەسـیە
کەسـاز سازندە بـوو نابیٚ دەم و لـووتی تـەلی نـەشکـیٚ

لە (حەمدی) گەر ڕەقیب خۆی لانەدا یار قەهری لێدەگریٚ
ئەوەندە غونچـە ناپشـکویٚ هـەتا دڵ بـولبـولی نـەشکـیٚ

٣٠٩

له بورجی پەرچەمی کێدایە بەرقی داوە لاجانگی
له سوبحی سادقیش بەڵکە سپیتربوو کەشەو دانگی
خودا حافیزی بێت بڕوا لەچاوما عەکسی گیراوە
کە ڕۆژئاوا ببێ بۆ خۆم هەڵی دێنم وەکو مانگی
هەزار بانگی بەناحەقدا موئەززین باقییە هێشتا
کە مەنسووریش بەسەر دارا ئەکەن بیدا بەحەق بانگی
کە چاوی هەڵبڕی مومکین نییە بەندی جگەر نەبڕێ
هەزار نەشتەر لەلاموایە نەکا تەئسیری برژانگی
زەمانێکە بە ڕۆژووم بەو ئومێدەی هەر دەڵێم بیکەم
له قورسی ڕوومەت و عەننابی لێوت بەڵکە بەربانگی
هەموو ئەعزای دەمە بۆ گرتنی یاران ڕەقیب یارەب
له دەریای خوڵقەتا نابێتەوە بەو نەوعە قرژانگی

له تاعوون و وەبا بێ باکە لەوساوە فەلەك (حەمدی)
هەناسەی سەردی تۆ ئەیدا بە دووکەڵ کوللی شەو قانگی

٣١٠

لەگەڵ ڕوومـەت بڕۆت هاتۆتـە مەیدان و جەدەل دێنـێ

هیلال و خۆر لـە مەغریبدا نموونەی ئەو مەسـەل دێنـێ

بـەبێ نـووری جـەمـالـت دیـدە لێـلاێـی بـەسـەردادێ

بەبێ سورمەی غوبـاری ڕێگەکەت ئەلبەت سەبەل دێنـێ

سەبا ڕەحمت ببـێ بەسیـە پـەرێشانی مـەکـە پەرچەم

بە تەشـویشی دەخیلت بم شعووری من خـەلـەل دێنـێ

بەحەق حەقی جەنابی بولبولـە نۆشینی عـەتـری گـوڵ

دراوە ئێستـە بـەو مێشـانـە وا تـۆزی عـەسـەل دێنـێ

کـەوەستـا مـۆرەیی تـاڵیع لـەخـانـەی هەشتـەمـا زانیـم

تەنەززولمـە لەکورتیدا شـەمس ڕوو بـۆ حـەمـەل دێنـێ

دەکا سوڵحی عوموومی هەر بەیەك تـوڕڕە سـەری زلفت

بە تەحریکی مـوژە چاوت کەچی حەربی دووەل دێنـێ

بەحیکمەت ناکرێ بیماری ئولفەت (حـەمـدی) یا چارە

نـەسیمی کۆیی جانـانـە کـە دەرمـانـی عیلەل دێنـێ

٣١١

ئەگەر گـولْ بێت و شـێوەی ڕوومـەتـی جانـانـە بنوێنیْ
دڕك دەگـریْ گـریبـانی سـەراسـەر یـەخـخـە ئـەدڕێنـیْ
ئەگەر مەستی نیگاهیْ بێتە سەیری مەجلیسی عوشرەت
سـەری سـاقی و ملی مینـا بـەبـەردی تەعنـە دەشـكێنـیْ
بەشـەو زلفـی لـەسـەر ڕوومـەت كـەلادا ڕۆژیْ هـەڵـدێنـیْ
بەڕۆژ بیخاتە سەر ڕوومەت بـەسەر ڕۆژایـە شـەو دێنـیْ
قیساسم كـەوتـەسـەر مـن قـاتیلی عـەشقم بـەڕیسـوایـی
حـەیـاتـی عـالـەمـی تێـدایـە خـوێنـم بێـت و بـڕژێنـیْ
بەمەیلی سەردەوە وەك ئاگـریْ بەربوویە عـومـری مـن
دەخیلت بـم ئـەگـەر وریـا نـەبـی عـالـەم دەسـووتێنـیْ
ئیلاهی شانە لـەت لـەت بیْ سەری ئـەو پەرچـەمـە خاوە
ئـەمـەنـدەت پێـچ و تـاب داوە خـەریـكـە دڵ بخنكێنـیْ

قسەی شامی فیراقی خۆت بكـە نـەك باسـی زلفـی یـار
خەیـاڵێكی گوڵـی ئـاڵـۆزە (حـەمـدی) ڕشـتـە ئەپسێنـیْ

٣١٢

لەم مەسافی عەشقەدا عاشق دەبێ بێ سەر کەوێ

داری مەنسوورە بەبێ حەق کێ هەیە بێ سەر کەوێ

ئارەزووی قەتلت کە کردم شیر و تیرت بۆ چییە

کافییە موژگان و ئەبرۆت گۆشەیێکی دەرکەوێ

دڵ کەناری گوڵگوڵی کردم بە خوێنی ئاڵ و گەش

بەڵکە جارێ بێتە سەیری بەر دڵی دلبەر کەوێ

ڕەببی مووی لێبێ زمانم زیکری زلفی تۆنەکا

گەردەمم بێ باسی تۆبێ بەردەمی ئەژدەر کەوێ

بۆ بەلابێ ڕوو بە ڕووی تۆ بێ دوو چاوم حازرە

ئەو خسووفەی بۆ قەمەردێ با لە دوو ئەختەر کەوێ

زلفەکانت کەوتە سەر ڕوومەت بە بۆنی خستووم

دەستە دەستە عود وو عەنبەر وەك سەری مەجمەر کەوێ

دوودی ئاهی خەستەگان و دەردی فیرقەت یەك نەکەوت
خەرمەنی عومری ڕەقیبان بەڵکە بەر ئاگر کەوێ
دەردی گرتووە نەخلی عومرم بۆ ئەڵێن بەرناگرێ
کێ بەری نەخلی مورادی سیحەتە بێ بەر کەوێ
من نەخۆشیم گرتووە بمری بەری نادەم ئیتر
دوور لەتۆ زەحمەت دەدا با لەمسەر وو لەوسەر کەوێ

مونکیرت زۆرە وەرە (حەمدی) بنێرە کوورەوە
کۆمەڵێ لەعل و جەواهیر تا لە جێی ئەخگەر کەوێ

٣١٣

ئەگەر مەقسەد مووەققەت وەسڵە یارم دلبەری ناوێ

ئەگەر شاهی بە نامی بێ سەرم قەت ئەفسەری ناوێ

تەرازووی عەنبەرە زلفی جەواهێراتە دەفرۆشێ

بە کێشانی برۆ دیارە کە ئەم سەر ئەو سەری ناوێ

دڵ ئاوێنەی جەمالی تۆیە ژەنگی هیجرەتی هێنا

بە ئاوی وەسڵ ئەگەر بیشۆی ئیتر خاکستەری ناوێ

لە کۆڕی عاشقانا پەرچەمی هێنایە سەر کوڵمی

وتی عوودە لەسەر پشکۆ دەسووتێ مەجمەری ناوێ

وەرە بشکێنە ساقی ساغیر و هەڵبگرە شووشەی مەی

کەسێ مەستی نگاهت بێ شەرابی کەوسەری ناوێ

کە کەوتە جیلوە ئەو ماهە بە بەرگی تاقەوە زانیم

فەلەك هەڵنایەنێ مانگ و لیباسی ئەختەری ناوێ

بە نەوعێ ئابڕووی ئەرزی تکا تۆفانی لێهەڵسا

لەسەر کەشتی خەجاڵەت نەوعی غیرەت لەنگەری ناوێ

مەلێ گوللەی عەدو چونکە خەتەرناکە خەتەرناکا

پەس و پێشی نییە تیری مەلامەت سەنگەری ناوێ

لە ئەوجی میحنەتا تەبعم وەکو تەییارە تەییارە

شەرارەی ئاهە بەنزینی ئیتر باڵ و پەڕی ناوێ

کەسێ هەڵسا بە جارێ بێ شکە هەنگامی کەوتنیە

کەشیش و جاف و سەرگەڵووی دوو ڕوویی پشدەری ناوێ

شەلی کەوتە گەڵ جێما قەلێ خێلێکی ڕوو ڕەش کرد

شەل و قەل خادیمی ئەفکاری ئەوبن مەسدەری ناوێ

قەڵەم بەم باسە حەیفە (حەمدی) ئالوودە دەکەی بەسیە

کە میللەت موشتەقی ئەفعالی بەد بێ مەسدەری ناوێ

٣١٤

ببڕیــن وەرە بـا لــەم غـەزەلــە تـازە کـەوایێ
بەو شەرتە کە بیکەیتە بەر ئەم جەژنە کەوایێ

بیماری موحیببەت هەموو دەم مونتەزیری تۆن
دامــەن بتـەکێنـی کـە لــەگـەڵ تـۆزێ دەوایێ

گوێ بگـرە لـە ناڵـەم وەکـو نەیوایە مـوغەننی
هەنگـامی نـەوایـە ئـەجـەلـم وەختـە نـەوایێ

لـەم زینـدەگییـە مـردنـەکـەم چاتـرە ئـەمڕۆ
بێ شــەوقـە چـراکـەی ئەمـەلـم هـەر بە هــەوایێ

جەرحی جگەرم خۆ نەکرا چاری بە حیکمەت
بۆ چاری منی خـەستـەیـی بـێ چارە ئـەوایێ

ئەم بەختە کەوا نووستووە هەڵسانی ئەگەربوو
مەعلوومە جەنـازە وەکـو نـووستوو لەخـەوایێ

ئەمڕۆ بـەتـەمای هاتنی دلبەر مەبـە (حـەمـدی)
بـەختـم ڕەشــە ئـەو ڕۆژە بەدایـم لـەشــەوایێ

٣١٥

بــه سـەد فـەرزانــە دێـوانـەیـی زنجیــری گێســوویــێ
ئەدا ناکـا لـه حـەڵقـەی زلفییـا شوکـرانـەیی مـوویـێ
کە نەیبێ چاو و ئەبرۆ و خاڵ و خەت و پەرچەم و زلفی
بەخۆر تەشبیهی ئەو حووره مەکەن بۆ خاتری ڕوویـێ
بەرەو ئەبـرۆ عەجـەب خاڵـی دەمی کـردوویە تەسـویـری
لە حاڵـی ئیعتیکـافـا بێ لـە کەعبە بـەچە هینـدوویـێ
هەموو گوڵـزاری تـەبعـم پشکنی بـۆ شوبهی ڕوخسارت
وتی سـێوێکی لاسووره منـم پــڕ چنگی ئـەبـروویـێ
عومر کورتـن نـەفامـان دڵ خـەیاڵـی سـوحبـەتی زلفــە
لە حەڵقـەی داوی سـەییادا ئـەکـا هێـلانـە ئـاهـوویـێ
لـە بـازاڕی عــەشــقدا قیمــەتی ئـەشیـا بـەڕێکـەوتـە
بـە لاقـە کوللەیـە نابێ کە بـەعـزەن دەست و بازوویـێ

غەزەلیاتی کەتان و پۆی لـە باسی زلف و پـەرچەم بـێ
بەدڵ هەر زیندووه (حەمدی) بە ڕێکا گەر چی مردوویـێ

٣١٦

یا موحەممەد ڕووڕەشی دەرگـانـەکـەی تـۆم تۆبـــەبـێ

هەرچی هەم بێ شك سەگی ئاسانەکەی تـۆم تـۆبـــەبـێ

زەڕڕەیــێ شـوعـلـەی جـەمـالـت کـائیـنـاتـی کــردە نــوور

هەر وەکـو زەڕڕە منیش پـــەروانــەکـەی تۆم تــۆبـــەبـێ

ئەنبییا هەرکەس بـە ئـوممـەتیانـەوە وەك مـن دەڵێن

ئینتیـزاری هیممـەتـی مـەردانــەکـەی تــۆم تــۆبـــەبـێ

ناسیخی جوملـە کیتاب و جامعـی جـوملـە کیتـاب

کافریش بم عـاشقی قـورئـانــەکـەی تــۆم تــۆبـــەبـێ

ســەیری ئـەعمـالـم دەکـەم دایـم فیغـان و نـاڵــەمـە

گەر موفەڕڕەح بم لـەسـەر پەیمانەکەی تۆم تــۆبـــەبـێ

هـەر بـەئـانێ کـاشـفی سیـڕڕی سـەمـاوات و مـەلـەك

مــن وەك ئەفلاك و مەلەك حەیرانەکەی تــۆم تــۆبـــەبـێ

خـاتیمـەت کێشـا بـە فـەرمـانی هـەمـوو پێغەمبەران

من وەکو مەهدی لەسەر پـەیمـانەکەی تــۆم تــۆبـــەبـێ

جەژنی قوربـانـە قـەسابیش حازرە خـۆزگـەم بـەخـۆم

خۆم و ئـەولادم هەمـوو قـوربانـەکـەی تــۆم تــۆبـــەبـێ

بێ کەس و حەیران و سەرگەردانە (حەمدی) وەك عەرەب

ئەلئەمـان دەستی مـن و دامـانــەکــەی تــۆم تــۆبـــەبـێ

ناوەرۆکی دیوانی حەمدی بەپێی قافییەی شـیعر

تاکەکان

١- هەزەجی (٨) ی تەواو

(مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن)

(٢، ٥، ٦)

٢- هەزەجی (٨) ی مەحزووف

(مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن فعولن)

(١)

٣- هەزەجی (٨) ی ئەخرەبی مەکفووفی مەحزووف

(مفعول مفاعيل مفاعيل فعولن)

(٨)

٤- هەزەجی (٦) ی مەحزووف

(مفاعيلن مفاعيلن فعولن)

(٣)

٥- ڕەمەلی (٨) ی مەحزووف

(فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن)

(٤، ٧، ٩)

چوارینەکـان(*)

١ - هەزەج :

أ- هەزەجی هەشت هەنگاوی تەواو :

بە نەخچیرا نی سەییادان ئەدەن مەردا نە ئەودانە (٤)

ᴗ - - - ᴗ - - - ᴗ - - - ᴗ - - -

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

(٥ ، ٦ ، ١٠ ، ١٨ ، ٤٧ ، ٥٢ ، ٥٤ ، ٥٨ ، ٦١ ، ٦٢ ، ٦٤)

ب - هەزەجی هەشت هەنگاوی موسە ببەغ :

کە ڕۆیشتی بەجارێ من دڵ و جەرگ و هەناوم کەوت (٢٧)

ᴗ - - - ᴗ - - - ᴗ - - - ᴗ - - - .

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلان

(٣٥ ، ٣٦ ، ٤٠ ، ٥٣)

ج – هەزەجی هەشت هەنگاوی ئەخرەبی مەکفووفی مەحزووف :

بنواڕیـ ـنە ئەم نەشئە یە ئەمڕۆ لە دلأیە (١١)

- - ᴗ ᴗ - - ᴗ ᴗ - - ᴗ ᴗ - -

مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن

(٥٦)

(*) بۆ چوارینەکان تەنیا ئیشارە بە بەحر و قالبە عەرووزییەکان دراوە. بـــۆ دەستنیشان کردن و دۆزینەوەی کێشەکانیان ژمارەی سەر چوارینەکان کراون بە بنج و بنچینە. لـــەبەر ئەوەی هەمـوو بەحر و قالبە عەرووزییەکان لە شیعرەکان تۆمار کراون، بـە پێویستمان نەزانـــی دووبـــارەیــــــان بکەینەوە.

د - هەزەجی شەش هەنگاوی مەحزووف :

مەبە غافڵ یەکێ بگرە دو بەردە (١)

ب - - - ب - - - ب - -

مفاعیلن مفاعیلن فعولن

(٢٦)

هـ - هەزەجی شەش هەنگاوی مەقسوور :

بە گەل کەڵ گەیـ ـنە سەر کەل من بەجێمام (٤٤)

ب - - - ب - - - ب - - .

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل

٢ - ڕەمەل

أ- ڕەمەلی هەشت هەنگاوی مەحزووف :

بۆ یە من مەسـ ـتیم لە هوشیا ری گەلێ پێ خۆشترە (٢)

- ب - - - ب - - - ب - - - ب -

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

(٣، ٧، ٩، ١٢، ١٤ ، ١٥ ، ١٦ ، ١٧ ، ٢٩ ، ٣٠ ، ٣١ ، ٤٢ ، ٤٥ ، ٥٠ ، ٥٥ ، ٥٧ ، ٥٩ ، ٦٣ ، ٦٥ ، ٦٦)

ب - ڕەمەلی هەشت هەنگاوی مەقسوور :

تاڵیبی ئینگـ ـلیس جەنابەو قەحپەیەعا لی جەناب (٢٠)

- ب - - - ب - - - ب - - - ب - .

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلان

(٢١ ، ٢٢ ، ٢٣ ، ٣٢ ، ٣٣ ، ٣٤ ، ٣٧ ، ٣٨ ، ٤٣ ، ٤٦ ، ٦٧)

٣ - موزاریع :

أ - موزاریعی هەشت هەنگاوی ئەخرەبی مەکفووفی مەحزووف :

بۆ چیمە مالّ و چیمە بە بەحسی ژ یانەوە (٨)

- - ᑌ - ᑌ - ᑌ ᑌ - - ᑌ - ᑌ -

مفعول فاع لات مفاعیل فاع لن

(١٣، ١٩ ، ٢٨ ، ٤١ ، ٥١ ، ٦٠)

ب- موزاریعی هەشت هەنگاوی ئەخرەبی مەکفووفی مەقسوور :

قەلبی ڕە شە بەزاهیـ ـرئەگەرچی سـ ـپیشە پۆست (٢٤)

- - ᑌ - ᑌ - ᑌ ᑌ - - ᑌ - ᑌ - .

مفعول فاع لات مفاعیل فاع لات

(٣٩ ، ٤٨ ، ٤٩)

٤ - موتەقاریب :

موتەقاریبی هەشت هەنگاوی مەقسوور :

بە قەسسا بی وت مەڕ منت کەند وە پۆست (٢٥)

ᑌ - - ᑌ - - ᑌ - - ᑌ - .

فعولن فعولن فعولن فعول

ئـ ، ه

ب

ت

س (ث)

ج

چ

ح

خ

د

ز (ذ)

ر

ز

ژ

س

ش

س (ص)

ز (ض)

ت (ط)

ز (ظ)

ع

غ

و

وو

ۆ

ی

ێ

خشتەی کێشە عەرووزییەکانی

دیوانی حەمدی

١ – بەحری هەزەج (١٤٤) شیعر.

- هەزەجی (٨)ی تەواو (١٠٢).
- هەزەجی (٨)ی ئەخرەبی مەکفووفی مەحزووف (١٩).
- هەزەجی (٦)ی مەحزووف (٩).
- هەزەجی (٨)ی موسەببەغ (٨).
- هەزەجی (٨)ی ئەخرەبی مەکفووفی مەقسوور (٣).
- هەزەجی (٦)ی مەقسوور (٣).

....

٢- بەحری ڕەمەل (١٣٣) شیعر.

- ڕەمەلی (٨)ی مەقسوور (٧٣).
- ڕەمەلی (٨)ی مەحزووف (٥٧).
- ڕەمەلی (٨)ی مەخبوونی ئەسڵەم (٢).
- ڕەمەلی (٨)ی مەخبوونی مەحزووف (١).

....

٣- بەحری موزاریع (٢٨) شیعر.

- موزاریعی (٨)ی ئەخرەبی مەکفووفی مەحزووف (١٤).
- موزاریعی (٨)ی ئەخرەبی مەکفووفی مەقسوور (١٢).
- موزاریعی (٨)ی ئەخرەب (٢).

٤- بەحری خەفیف (٧) شیعر.

- خەفیفی (٦)ی مەخبوونی ئەسڵەم (٤).
- خەفیفی (٦)ی مەخبوونی ئەسڵەمی موسەببەغ (١).
- خەفیفی (٦)ی مەخبوونی مەقسوور (١).
- خەفیفی (٦)ی مەخبوونی مەربووع (١).

....

٥- بەحری موتەقاریب (٢) شیعر.

- موتەقاریبی (٨)ی مەحزووف (١).
- موتەقاریبی (٨)ی مەقسوور (١).

....

٦- بەحری ڕەجەز (١) شیعر.

- ڕەجەزی (٤)ی تەواو (١).

....

٧- بەحری موجتەس (١) شیعر.

- موجتەسی (٨)ی مەخبوونی ئەسڵەم (١).

ناوەرۆکی دیوانی حەمدی

بە پێی دێری یەکەمی شیعر

نیوەدێری شیعر | **لاپەڕە**

ئـ ، ە

ب

پ

ت

ج

چ

ح

خ

د

ڕ

ز

س

ش

ع

غ

ف

ق

ك

گ

ل

م

ن

و

ه

ی

ژمارەی شیعرەکانی دیوانی حــەمــدی

بە پێی هونەرەکانی شیعر

غەزەل و قەسیدە ....(٢٦٥)

تەرجیع بەند ....(٢٥)

جووت سەروا (مەسنەوی)......................................(١)

پارچە (قیتعە)..(٣)

موســـتەزاد..(٣)

پێنج خشتەکی (تەخمیس).......................................(٦)

پێنجین (موخەممەس)..(٢)

چوارین (ڕوباعی)...(٦٧)

تـــاك (فـــەرد)...(٩)

....

تێهەڵکێش ....(٤)

بۆنەکەکان ....(٧)

دوا وتـەی چاپی پێنجـەمی

دیـوانی حەمـدی

ساڵی (٢٠٠٨) وەزارەتـی ڕۆشـنبیری، بـە سوپاسـەوە دیـوانی حەمـدی بـۆ چاپکردم، لە خۆشییان وەخت بوو باڵبگرم. بۆ نا! من لام وا بـوو کیشـوەری هەشتەمم دۆزیوەتەوە (چاپکردنەوەی دیوانی حەمدی پرۆژەیەکی گەورەی ئـەدەبی و خەونێـکی لـە مێژینــەم بـوو) ئینجـا گـوتم: ئۆخـەی دیـوانی حەمدیم لە زۆر شت ڕزگار کرد، بـە تایبـەتیش لـە هەڵەی زۆری هـەر دوو چاپەکانی پێشوو.

پاشـان چـەند جارێـك بــە وردی خوێنـدمــەوە و بەسـەریدا چـوومەوە، تەماشـا دەکـەم مـن لـە کـوێ! دیـوانی حەمـدی لـە کـوێ! (لەبـەر نـەبوونی ئەزموون و ناڕێـکی ئیشی ئەم و ئەو).

ئەمجارەیان بە یارمەتی باری تەعالا و بەو ئارامی و وردییەوە توانیم بە دەیان سەعات بەرامبەر بـە شاشـە بچـکۆلانـەکەی کۆمپیوتـەر دانیشـم و بـە دەسـتی خـۆم هەڵـە و بۆشـاییەکانی (لـە ڕووی هونـەری و ڕێـکخستنیەوە) هـەموویم بـەو ئەنجامـەی ئێسـتا گەیانـد، دەتـوانم بڵێم: ئۆخـەی دیـوانی حەمدیم لە زۆر شتی تر ڕزگار کرد و ڕوو لە حەمدی مەزن بکـەم و بڵـێم: زۆر سـوپاس بـۆ خـوای گـەورە و دلۆڤـان تـوانیبێتم ڕۆحـت بەرامبـەر بـە شـیعر و ئاواتەکانت ئاسوودە و شاد بکەم.

عەبدوڵلا خدر مەولوود

سەرچاوە و تێبینییەکان

(١) دەستنووسی بنەماڵەی حەمدی.

(٢) حەمدی (دیوان)، لە بڵاوکراوەکانی نامەخانەی گەلاوێژ، چاپی یەکەم، چاپخانەی ئەسعەد، بەغدا، ١٩٥٧.

(٣) حەمدی (دیوان)، جەمال محەمەد محەمەدئەمین، چاپخانەی سەرکەوتن، سلێمانی، ١٩٨٤.

(٤) نەجمەددین مەلا، سۆزی نیشتمان (دەستنووس)، کتێبخانەی د.مارف خەزنەدار، ساڵی (١٩٤٥) نووسراوە.

(٥) واتەی مەرحووم ئەحمەد حەمدی بەگ، نەجمەددین مەلا، دەستنووسێکی بچووکە، سنەوبەرخانی عومەربەگ بەردەستی خستووم، دیارە پاش وەفاتی حەمدی نووسراوە.

(٦) کاکەی فەللاح، دەربارەی هەڵەکانی دیوانی حەمدی نەمتوانی بێدەنگ بم، گۆڤاری کاروان، ژمارە (٣٤، ٣٥، ٣٦) ساڵی سێیەم (تەمووز، ئاب، ئەیلوول)، ١٩٨٥.

(٧) کوردی (دیوان)، محەمەد مستەفا (حەمە بۆر)، بەرگی یەکەم، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس، هەولێر، ٢٠١٠.

(٨) رۆژی نوێ (گۆڤار)، ژمارە (١١)، ساڵی (١)، چاپخانەی کامەران، سلەیمانی، شوباتی ١٩٦١، ل٧٣.

(٩) علاءالدین سجادی، خۆشخوانی، چاپخانەی زانکۆی سەلاحەدین، ١٩٨٦، ل ١٣٥.

(١٠) پیرەمێردی نەمر، ئامادە کردنی محەممەد ڕەسوول هاوار، چاپخانەی (العانی)، بەغدا، ١٩٧٠، ل ٧١.

نـــاوەرۆك

لاپەڕە

بڵاوکراوەکانی عەبدوڵـڵا خدر مەولوود

١- خەرمانـەی وشـە (١)، (هەناسـەی چـەند دەنگێکـی تورەیـە)، بەرهـەمی هاویـەش، چاپخانەی کوردستان، هەولێر، ١٩٧٣.

٢- چەند وردە یـادێکی مـەیـیـو (کۆمـەڵـە چـیرۆك)، بزاڤـی ڕۆشـنبیرانی نوێخـواز (٥)، چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری، هەولێر، ١٩٩٩.

٣- ألا یا أیها الساقی و دە بابەتی تر (لێکۆڵینەوەی ئەدەبی)، بزاڤی ڕۆشنبیرانی نوێخواز (١٧)، چاپخانەی هاوسەر، هەولێر، ٢٠٠١.

٤- لێکۆڵینەوەیەك لە شیعری حەمدی، کتێبی ئەکادیمی (١)، (لێکۆلینەوەی ئـەدەبی)، وەزارەتی ڕۆشنبیری (١٨٤)، چاپخانەی ڕۆشنبیری، هەولێر، ٢٠٠٤.

٥- مەسەلەکانی کوردەواری، (کتێبـی یەکـەم)، محەمـەد کـەریم شـەریف، ڕێکخسـتن و پێشەکی و چاپکردنی عەبدوڵڵا خدر مەولوود، چاپخانەی منارە، هەولێر، ٢٠٠٥،

٦- مەسـەلەکانی کـوردەواری، ، (کتێبـی دووەم)، (کتێبـی گیرفـان ٢٨)، چـاپخانەی ڕۆشنبیری، هەولێر،

٧- لێکۆڵینەوەیەك لە شیعرە ئایینی و سۆفیگەری و فەلسەفییەکانی نالی (لێکۆڵینـەوەی ئەدەبی)، لە چاپکراوەکانی بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشنبیری ڕامان (١١)، چاپخانەی تاراس، هەولێر، ٢٠٠٧.

٨- کاریگەری شاعیرانی کلاسـیکی کـورد لەسـەر یەکتریـدا (لێکۆڵینـەوەی ئـەدەبی)، ، (چاپی یەکەم)، بزاڤی ڕۆشنبیرانی نوێخواز (٥٨)، چاپخانەی پاك، هەولێر، ٢٠٠٧.

٩- دیوانی حەمدی، سـاغکردنەوە و ڕێکخسـتن و چـاپکردن، (چـاپی سـێیەم)، وەزارەتـی ڕۆشنبیری (٣٥١)، چاپخانەی ڕۆشنبیری، هەولێر، ٢٠٠٨.

١٠- دیوانی حەمدی، ساغکردنەوە و ڕێکخستن و چاپکردن، (چاپی چـوارەم). چـاپخانەی ڕۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٠.

١١- عەرووز یا کێشناسی (ئامادەکردن)، بزاڤی ڕۆشنبیرانی نوێخـواز (٨٣)، چـاپخانەی پاك، هەولێر، ٢٠١٠.

١٢- ألا يا أيها الساقي و دوازده بابەتی تر (لێکۆڵینەوەی ئـەدەبی)، بزاڤـی رۆشـنبیرانی نوێخواز (٩٢)، چاپخانەی رۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٢.

١٣- مەسەلەکانی کوردەواری (کەلەپوور)، (کتێبی سێیەم)، بزاڤی رۆشنبیرانی نوێخـواز (٩٣)، چاپخانەی رۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٢.

١٤- شیعر و وەڵامە شیعری کوردی، (لێکۆڵینەوەی ئەدەبی)، لە بڵاوکراوەکانی یەکێتیی نووسەرانی کورد لقی هەولێر (١٧)، چاپخانەی رۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٢.

١٥- کاریگەری شاعیرانی کلاسیکی کورد لەسەر یەکتریدا (لێکۆڵینەوەی ئەدەبی)، (چاپی دووەم و لێزیادکراو)، لە بڵاوکراوەکانی یەکێتیی نووسەرانی کورد مەڵبەندی گشـتی ()، چاپخانەی رۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٢.

١٦ - ئەفسانەکان وا دەگێڕنەوە (کۆمەڵە ئەفسانە و حەقایەتێکی کوردەوارییـە)، بزاڤـی رۆشنبیرانی نوێخواز (٩٦)، چاپخانەی رۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٢.

١٧- دیوانی حەمدی، ساغکردنەوە و ڕێکخستن و چاپکردن، (چاپی پێنجەم) چـاپخانەی رۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٣.

ئامادەیە بۆ چاپ:

*** هەمە چەشنەکان.**

*** بیبلیۆگرافیای ئەو نووسینانەی لەسەر نالی نووسراون (٤٠٠) ناونیشانە.**

ديوان الشـاعر الكردي

حـمـدي

احمد بگ إبن فتاح بگ

صاحبقران

١٨٧٦ - ١٩٣٦

تحقيق و ترتيب و طبع

عبدالله خضر مولود

الطبعة الخامسة

أربيـــل 2013

